ལ་རྩེ

volume 4 2006

བམ་པོ་ ༤ པ། སྤྱི་ལོ་ ༢༠༠༦།

ཀུན་ཕན་ཐབས་ཇུ་ཚོགས་པའི་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་གསར་འགྱུར།

TRACE FOUNDATION'S LATSE LIBRARY NEWSLETTER

ཀུན་ཕན་ཐེབས་རྩ་ཚོགས་པའི་
TRACE FOUNDATION'S LATSE

volume 4 2006
བམ་པོ་ ༤ པ། སྤྱི་ལོ་ ༢༠༠༦།

NEWS FEATURES གསར་འགྱུར།

2 LATSE HOSTS TIBETAN CALLIGRAPHY WORKSHOP
ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ལ་བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་འབྲི་སྟོན་གྱི་ཚོགས་འདུ་ཚོགས་པ།

15 RIGZIN SAMDUP'S METHOD OF INK-MAKING
རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ་ལགས་ཀྱིས་གསུངས་པའི་བོད་ཀྱི་སྣག་ཚ་སྦྱིབ་ལུགས།

18 LOSAR CONCERT 2006
བོད་མི་ཁྲི་ལོའི་ལོ་གསར་གྱི་འཁྲབ་སྟོན།

22 NEW YORK CITY: YAK CHEESE TASTING
ནེའུ་ཡོག་གྲོང་ཁྱེར་དུ་གངས་ལྗོངས་སྤྱི་ཚུར་གྱི་བྲོ་བ་སྦྱིལ་བ།

28 HONORING DR. DAWA NORBU
མཁས་དབང་ཟླ་བ་ནོར་བུ་མཆོག་ལ་མྱ་ངན་རྗེས་དྲན་གྱི་མཛད་སྒོ།

32 THE TIBETAN LANGUAGE PROGRAM FOR CHILDREN AT LATSE *by Sonam Ongmo*
ལ་རྩེ་ལ་སྦྱིལ་བའི་བྱིས་པའི་བོད་སྐད་ཀྱི་ལེ་ཚན། བསོད་ནམས་དབང་མོས།

37 SPEAKER SERIES
གསུང་བཤད་ཀྱི་ཕྲེང་བ།

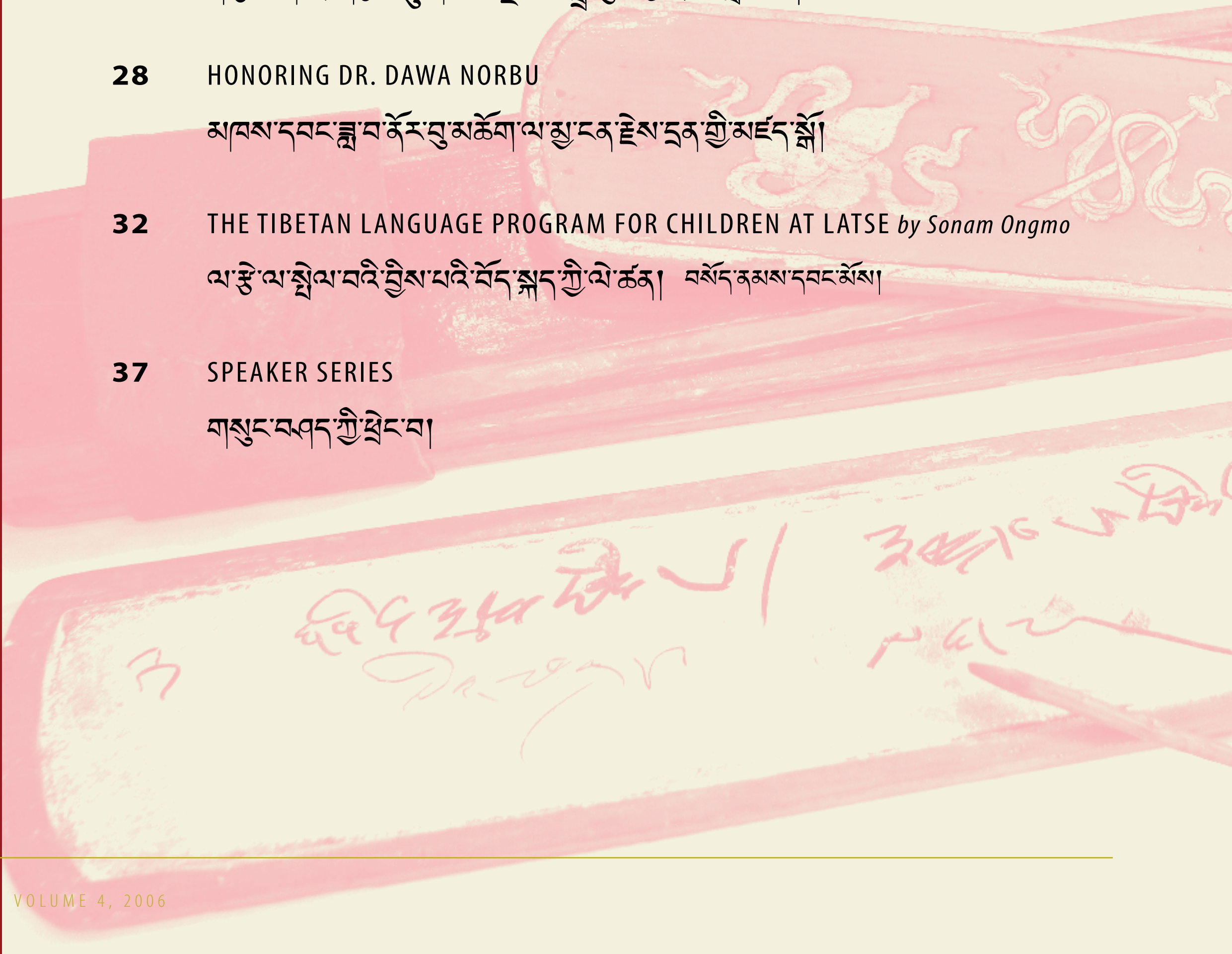

ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་གསར་འཕྲིན།

LIBRARY NEWSLETTER

LITERARY FEATURES རྩོམ་རིག

FEATURED AUTHOR རྩོམ་པ་པོ་གླིང་བ།

42 A DISCUSSION WITH WRITER TASHI DAWA

by Patricia Schiaffini

རྩོམ་པ་པོ་བཀྲ་ཤིས་ཟླ་བ་ལ་གླིང་མོལ་བྱས་པ།

ཕད་རིས་ཞ་སི་ཀི་ཡ་ཕྷི་ནི་ནས།

LITERARY EXCERPT ཁོལ་ཕྱུང་རྩོམ་རིག

51 "FOR WHOM THE BELL TOLLS"

MEMOIRS དྲན་ཐོ།

56 LEARNING CALLIGRAPHY IN NYARONGSHA SCHOOL

by Rigzin Samdup

ཉག་རོང་ཤག་སློབ་གྲྭར་ཡིག་གཟུགས་སྦྱོང་རིམ།

རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ།

POINT OF VIEW ལྟ་ཚུལ།

68 ORIGIN OF THE TIBETAN SCRIPT: MYTHS AND REALITIES

by Jean-Michel Douche

LITERARY THEORY རྩོམ་རིག་གི་ལྟ་བ།

75 རྩོམ་རིག་གི་གནས་སྟངས་དང་དེའི་གོ་དོན་ལ་སྐྱར་ཞིབ།

J. Hillis Miller ནས།

A note on transliteration system used:

Latse Library uses the Tibetan Himalayan and Digital Library (THDL) Simplified Phonetic Transcription of Standard Tibetan for Tibetan terms that appear in our English-language articles. For more information on this transliteration scheme, please visit: www.thdl.org (see under "Reference" tab).

Correction

The editors would like to acknowledge the contribution made by Dr. Hartmut Walravens of the Staatsbibliothek zu Berlin, Germany, to our previous issue. Dr. Walravens generously provided the image for the article *La dwags kyi ag bAr* (p. 29), which was captioned only in Tibetan.

ANDREA SOROS COLOMBEL *FOUNDER AND PRESIDENT*

ERIC COLOMBEL *EXECUTIVE ADVISOR*

PEMA BHUM *EDITOR-IN-CHIEF*

KRISTINA DY-LIACCO *NEWS EDITOR*

LAURAN HARTLEY *LITERARY FEATURES EDITOR*

STEPHANIE JOHNSTON *LAYOUT AND DESIGN*

TRACE FOUNDATION'S LATSE LIBRARY NEWSLETTER IS PUBLISHED ANNUALLY BY LATSE CONTEMPORARY TIBETAN CULTURAL LIBRARY, 132 PERRY ST., SUITE 2B, NEW YORK, NY 10014 USA TEL.: +1-212-367-8490 FAX +1-212-367-8479 EMAIL: INFO@LATSE.ORG

CONTENTS COPYRIGHT © UNLESS OTHERWISE NOTED. PHOTOS COPYRIGHT © LATSE LIBRARY / TRACE FOUNDATION, UNLESS OTHERWISE NOTED, AND MAY NOT BE REPRODUCED IN ANY WAY WITHOUT PERMISSION FROM LATSE LIBRARY / TRACE FOUNDATION. ELECTRONIC VERSION OF THIS NEWSLETTER CAN BE FOUND AT WWW.LATSE.ORG

ཨེན་ཊྲི་ཡ་ སོ་རོ་སི་ ཀོ་ལུམ་སྦེལ། དབུ་འཛུགས་མཁན་དང་གཙོ་འཛིན།

ཨེ་རིག་ ཀོ་ལུམ་སྦེལ། རྒྱུན་ལས་སློབ་སྟོན་པ།

པད་མ་འབུམ། རྩོམ་སྒྲིག་འགན་འཛིན།

ཀིར་སི་ཏི་ནཱ་ ཌེ་ལི་ཡག་ཀོ། གསར་འགྱུར་རྩོམ་སྒྲིག་པ།

ལོ་རན་ ཧར་ཏི་ལི། རྩོམ་རིག་རྩོམ་སྒྲིག་པ།

སི་ཏད་ཕྷ་ནིས་ ཇོན་སི་ཊུན། ཤོག་ངོས་རྟུས་འགོད་པ།

ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་གསར་འཕྲིན་འདི་ལ་རྩེ་དེང་རབས་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་ལོ་རེར་ཐེངས་གཅིག་རེ་དཔེ་སྐྲུན་བྱེད་རྒྱུ།

© པར་དབང་མིང་འདོན་བྱས་མེད་ན་དུས་དེབ་འདི་ལ་བཀོད་དོ་ཅོག་གི་པར་དབང་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ལ་ཡོད། གསལ་ཁ་ལོགས་སུ་མེད་ན། ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ངམ་ཀུན་ཕན་ཐེབས་རྩ་ཚོགས་པའི་པར་དབང་ © ཅན་གྱི་འདྲ་པར་རྣམས་དེ་གཉིས་ལས་གང་རུང་ཞིག་གི་ཆོག་མཆན་མེད་པར་ཐབས་ལམ་གང་ནས་ཀྱང་སྐྱར་སྤྱོད་བྱས་མི་ཆོག གསར་འཕྲིན་འདིའི་གློག་འཕྲུལ་གྱི་པར་གཞི་ང་ཚོའི་དྲ་རྒྱའི་སྟེང་ནས་གཟིགས་ཐུབ།

NEWS FEATURES
གསར་འགྱུར།

Latse Hosts Tibetan Calligraphy Workshop

On October 14-16, 2005, Latse Library welcomed experts in Tibetan calligraphy from around the world to participate in a landmark event: a workshop, the first of its kind, devoted to Tibetan calligraphy, calligraphic art, and Tibetan writing culture.

The Tibetan Calligraphy Workshop was conceived by Latse Library with the aim to recognize tradition as well as explore innovation in Tibetan writing, and to share these calligraphic arts with a wider audience. Latse wanted to highlight the life's work of an older generation and also to acknowledge new and artistic interpretations of Tibetan calligraphy. As with all of our programs, it was also Latse's goal to bring together calligraphers of different backgrounds, life experiences, and styles, so that the workshop could best represent the past and the present of Tibetan calligraphy, inspiring younger generations and new audiences with the beauty and importance of this medium so that it may be continued into the future.

༢༠༠༥ ལོའི་ཟླ་ ༡༠ བའི་ཚེས་ ༡༤ནས་ ༡༦ བར་ཉིན་གསུམ་ལ། ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་རྒྱལ་ཁབ་འདྲ་མིན་ནས་བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་མཁས་པ་རྣམས་གདན་འདྲེན་ཞུས་ནས། བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་དང་། ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་སྒྱུ་རྩལ། བོད་ཀྱི་ཡིག་བྲིས་ཀྱི་སྲོལ་རྒྱུན་བཅས་ལ་དམིགས་ཏེ་ལོ་རྒྱུས་ཐོག་ལ་ཐེངས་དང་པོར་བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་འབྲི་སྟོན་གྱི་ཚོགས་འདུ་བསྡུས།

བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་འབྲི་སྟོན་གྱི་ཚོགས་འདུ་འདི་ནི་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་སྲོལ་རྒྱུན་ལ་ངོས་འཛིན་དང་འགྱུར་ལྡོག་ལ་ཞིབ་རྟོགས་ཡོང་བ་དང་། ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་སྒྱུ་རྩལ་བཅས་ལ་དོ་སྣང་ཅན་མང་ཙམ་ལ་སྤེལ་བའི་ཆེད་དུ་བསམ་བློ་བཏང་ནས་བཀོད་སྒྲིག་བྱས་པ་ཞིག་ཡིན། ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་རྒན་རབས་པའི་ཡིག་གཟུགས་འབུར་འདོན་བྱེད་པ་དང་མཚུངས་སུ་བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་ལ་སྒྱུ་རྩལ་གྱི་ཆ་དང་ལྡན་པའི་སྣང་ཚུལ་གསར་པ་འདི་ལ་ཞིབ་རྟོགས་སྤེལ་བར་འདོད། ང་ཚོའི་ལས་གཞི་གཞན་པ་རྣམས་དང་འདྲ་བར། མི་ཚེའི་རྒྱབ་ལྗོངས་དང་། ཉམས་མྱོང་། མི་ཚེ་སྐྱེལ་སྟངས་བཅས་ཐ་དད་ཡིན་པའི་ཡིག་མཁན་རྣམས་གདན་གཅིག་ཏུ་འཛོམས་རྒྱུ་དེ་ཡང་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་དམིགས་ཡུལ་ཞིག་ཡིན་ཞིང་། དེ་ལྟར་བྱུང་ན་བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་འདས་པ་དང་ད་ལྟ་བ་གཉིས་ཀ་མངོན་ཐུབ་པ་དང་། ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་མཛེས་པ་དང་གལ་ཆེ་བ་རིས་གཞོན་སྐྱེས་དང་ཚོགས་ཞུགས་པ་རྣམས་ལ་སེམས་སྐུལ་ཐེབས་ནས་ཡིག་གཟུགས་དེ་མ་འོངས་པར་རྒྱུན་གནས་ཡོང་ཐུབ།

OPOSITE PAGE: EACH WORKSHOP PARTICIPANT WROTE *LATSE (LA RTSE)* FOR THIS SPECIAL PIECE TO COMMEMORATE THE TIBETAN CALLIGRAPHY WORKSHOP.

ཁ་གཏད་ཤོག་ངོས། གདན་ཞུས་ཡིག་མཁན་རེ་རེས་"ལ་རྩེ་"ཞེས་པའི་ཡིག་འབྲི་གཉིས་པོ་ཚོགས་འདུ་འདིའི་རྗེས་དྲན་དུ་བྲིས་པ།

ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ལ་

བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་འབྲི་སྟོན་གྱི་ཚོགས་འདུ་ཚོགས་པ།

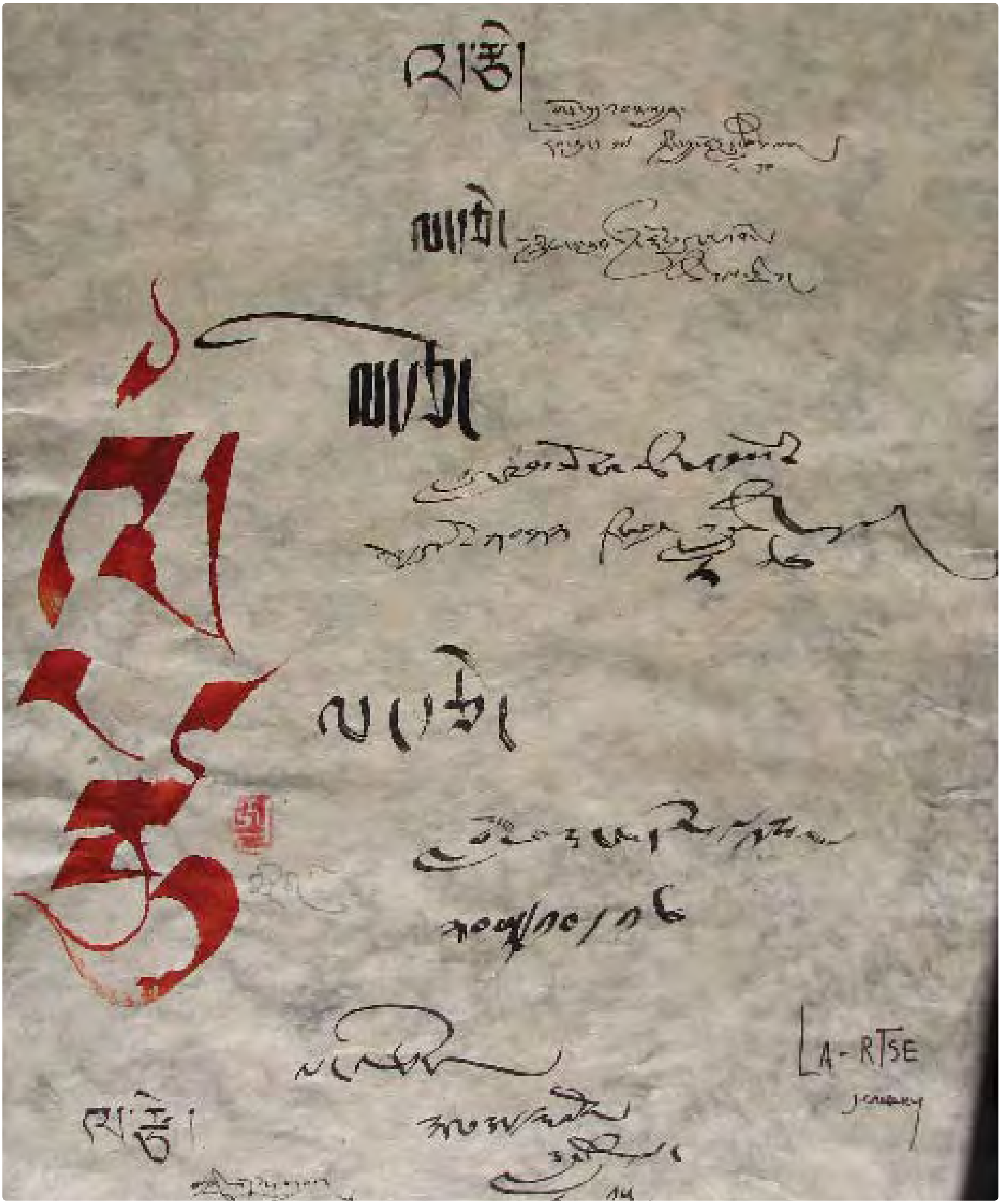

TENZIN CHOZIN (RIGHT) GIVES HER PRESENTATION ON FEMININE AND MASCULINE WRITING STYLES. SEATED NEXT TO HER AND ASSISTING WITH TRANSLATION OF THE PROCEEDINGS IS TENZIN GELEK OF TRACE FOUNDATION.

བསྟན་འཛིན་ཆོས་འཛིན་(གཡས་ཕྱོགས་)ལགས་ནས་ཕོ་ཡིག་དང་མོ་ཡིག་གི་རྣམ་དབྱེ་འབྲི་སྟོན་གནང་བཞིན་པ། མོའི་འཁྲིས་སུ་ཡོད་པ་དེ་ནི་ཀུན་ཕན་ཐེབས་རྩ་ཚོགས་པའི་ལས་བྱེད་བསྟན་འཛིན་དགེ་ལེགས་ལགས་ཡིན་ལ། ཁོང་གིས་སྐད་སྒྱུར་གྱི་ཞུ་རོགས་གནང་བཞིན་པ།

The three-day event, which was open to the public and free of charge, included demonstrations of various calligraphy styles and traditions, paper-making and ink-making, panel discussions, an exhibition of Tibetan Calligraphy and Writing Materials, as well as opportunities for visitors to meet with calligraphers and learn techniques firsthand.

Workshop Opening

Latse Library had originally scheduled the workshop for the fall of 2004, but due to travel difficulties faced by some key participants, the event was postponed for one year. All the invited participants, dedicated to the aims of the workshop, graciously rearranged their schedules to gather at Latse one year later. Therefore, it was with a sincere sense of gratitude to their patience and goodwill that Library Director Pema Bhum welcomed the workshop participants and audience on the morning of October 14. The Venerable Dhongthog Rinpoche Tenpe Gyaltsen led a prayer in homage to Thönmi Sambhota, the father of Tibetan script. The workshop weekend was then officially started with the public opening of the workshop exhibition. On display were

ཉིན་གསུམ་གྱི་འབྲི་སྟོན་ཚོགས་འདུ་དེར་རིན་མེད་ཀྱིས་སུ་ཡང་ཉན་དུ་ཐེབས་ཆོག ཚོགས་འདུ་འདིར་བྲིས་རྒྱུན་སྣ་ཚོགས་ཀྱི་འབྲི་སྟོན་དང་། ཤོག་གུ་བཟོ་བ། སྣག་ཚ་སྦྱོར་བ། བགྲོ་གླེང་གི་ཚོགས་སྐོར། བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་དང་ཡིག་ཆས་ཀྱི་འགྲེམས་སྟོན། ད་དུང་ཚོགས་ཞུགས་པ་རྣམས་ཡིག་མཁན་ལ་དངོས་མཇལ་གྱིས་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་མན་ངག་དམར་ཁྲིད་གནང་བའི་གོ་སྐབས་བཅས་ཡོད།

ཚོགས་འདུའི་འགོ་འཛུགས།

ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་དང་པོ་བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་འབྲི་སྟོན་གྱི་ཚོགས་འདུ་འདི་ ༢༠༠༤ ལོའི་སྟོན་ཁར་ཚོགས་གཏན་འཁེལ་ཡང་། གདན་ཞུས་ཡིག་མཁན་རེ་ཟུང་གི་འགྲུལ་སྐྱོད་ལ་བར་ཆད་བྱུང་སྟེ་ལོ་གཅིག་ཕྱིར་འགྱངས་བྱས། གདན་ཞུས་ཡིག་མཁན་རྣམས་ཀྱིས་ཡིག་གཟུགས་འབྲི་སྟོན་གྱི་ཚོགས་འདུ་འདི་ལ་ཐུགས་རྗེས་ཆེན་པོ་གནང་སྟེ། དགོངས་འགལ་མེད་པའི་ངོས་ནས་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ལ་ལོ་གཅིག་གི་རྗེས་སུ་ཐེབས་གཏན་འཁེལ། ཟླ་ ༡༠ བའི་ཚེས་ ༡༤ ཉིན་གྱི་ཞོགས་སྔ་དྲོ། ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་འགན་འཛིན་

པད་མ་འབུམ་ལགས་ནས་ཁོང་ཚོའི་བཟོད་སྒྲུག་དང་ཐུགས་བརྩེ་ལ་དྲིན་ཆོར་གྱི་སེམས་དང་བཅས་གདན་ཞུས་ཡིག་མཁན་ལྷན་རྒྱས་དང་ཚོགས་ཞུགས་པ་ཡོངས་ལ་དགའ་བསུའི་གཏམ་བཤད་གནང་། གདོང་ཐོག་རིན་པོ་ཆེ་མཆོག་ནས་དབུ་མཛད་གནང་སྟེ། བོད་ཡིག་གསར་བཏོད་མཛད་པོ་ཐོན་མི་སམ་བྷོ་ཊ་ལ་གསོལ་འདེབས་སྨོན་ལམ་དབྱངས་འདོན་གནང་། དེའི་རྗེས་སུ་ཚོགས་འདུ་འདིའི་འགྲེམས་སྟོན་གྱི་ཆ་དེ་ཁོ་འབྱེད་བྱས་ཏེ་ཡིག་གཟུགས་འབྲི་སྟོན་གྱི་ཚོགས་འདུའི་འགོ་དངོས་སུ་ཚུགས། འགྲེམས་སྟོན་དུ་གདན་ཞུས་ཡིག་མཁན་རྣམས་ཀྱིས་བྲིས་པའི་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་དཔེ་མཚོན་དང་། ཡིག་གཟུགས་སྒྱུ་རྩལ་ཅན་དང་། ཡིག་བྲིས་ཀྱི་ཡོ་བྱད་དང་། སྨྱུ་གུ་དང་སྣག་ཚ་བཟོ་བའི་རྒྱུ་ཆ། དཔེ་དེབ་དཀོན་པོ་དང་གླེགས་ཤིང་སྣ་ཚོགས། ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་སྤྱོད་སྒོ་འདྲ་མིན་དང་བྲིས་རྒྱུན་འདྲ་མིན་གྱི་དཔེ་མཚོན་བཅས་བཤམས་ཡོད་དོ།

ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་ལས་བྱེད་རྣམས་ཀྱིས་ཚོགས་འདུ་འདི་འཆར་འགོད་བྱེད་སྐབས། ཡིག་གཟུགས་མཁས་པའི་ཡིག་གཟུགས་ཕྱག་བྲིས་གནང་སྐབས་ཀྱི་ཕྱག་གི་འགུལ་སྐྱོད་གཙོ་གནད་ཡིན་ཅིང་། དེ་མི་ཚོགས་ཀྱིས་མཐོང་ཐུབ་པའི་ཐབས་ལམ་བཟང་ཤོས་དེ་རྙེད་ཐབས་བྱས། ལ་རྩེ་ནས་ཨེལ་མོ་(Elmo)ཟེར་བའི་གཟུགས་སྟོན་འཕྲུལ་ཆས་ཤིག་བེད་སྤྱོད་བྱས་པ་དེས། ཡིག་མཁན་གྱི་ཕྱག་དང་། སྨྱུ་གུ། ཤོག་གུ་བཅས་ཚང་མ་པར་ཆས་ཤིག་བརྒྱུད་ནས་རྩིག་ངོས་ཀྱི་རས་གཞི་ཆེན་པོ་ཞིག་ལ་འཕོ་བར་འགྱུར། དམིགས་བསལ་གྱི་འཕྲུལ་ཆས་འདི་ནི་མི་ཚོགས་ཆེན་པོས་ཡིག་གཟུགས་མཁས་པའི་ཕྱག་གི་འགུལ་སྐྱོད་ཕྲ་མོ་མཐོང་བྱེད་མཆོག་ཏུ་གྱུར་བ་ཞིག་ཡིན།

རྒྱབ་ལྗོངས་དང་བྲིས་རྒྱུན་སྣ་ཚོགས།

གདན་ཞུས་ཡིག་མཁན་རེ་རེས་རང་རང་གང་ལ་མཁས་པའི་ཡིག་གཟུགས་དེ་འབྲི་སྟོན་གནང་སྟེ། བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་བྲིས་རྒྱུན་སྣ་ཚོགས་དང་ཡིག་བྲིས་སྲོལ་རྒྱུན་གྱི་ཕྱོགས་རྣམ་པ་སྣ་ཚོགས་མངོན་ཐབས་བྱས་ཡོད།

རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ་ལགས་ནི་ཚོགས་འདུ་འདིར་གསུང་བཤད་གནང་མཁན་དང་པོ་ཡིན། ཁོང་གིས་བོད་ཡིག་གི་སྨྱུ་གུ་བཟོ་སྟངས་ཀྱི་སྐོར་ངོ་སྤྲོད་གནང་། རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ་ལགས་ནི་ད་རེས་ལྷ་ས་ནས་ཚོགས་འདུ་འདིར་ཐེབས། ཁོང་གིས་ཉག་རོང་ཤག་ལ་ཡིག་གཟུགས་སློབ་སྦྱོང་གནང་བ་དང་། དེར་སློབ་མ་རྒན་གྲས་ཤིག་ཡིན་སྐབས་སློབ་མ་ལོ་ཆུང་རྣམས་ལ་ཡིག་གཟུགས་འབྲི་ཁྲིད་གནང་མྱོང་(རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ་ལགས་ཀྱི་སློབ་གྲྭའི་སྐོར་འདོན་ཐེངས་འདིར་ཞིབ་རྒྱས་སུ་བཀོད་ཡོད་པ་དེར་གཟིགས།)། ཁོང་གིས་སྐུ་ཚེའི་ཆ་མང་ཆེ་བར་ཡིག་གཟུགས་སློབ་སྦྱོང་གནང་མྱོང་ལ། འདས་མ་ཐག་པའི་ལོ་བཅུ་ཕྲག་འགའི་རིང་ལྷ་སར་མུ་མཐུད་ནས་རྒན་གཞོན་གཉིས་ཀར་ཡིག་གཟུགས་འབྲི་ཁྲིད་གནང་ཡོད། རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ་ལགས་ཀྱི་གསུང་བཤད་དུ། བོད་སྨྱུག་བཟོ་བྱེད་ཤིང་རྒྱུ་འདྲ་མིན་དང་། བྲིས་རྒྱུན་འདྲ་མིན་ལྟར་སྨྱུག་ཁ་གཞོག་སྟངས་བཅས་དམར་སྟོན་གནང་། དེ་རྗེས་ཀྱི་གསུང་བཤད་ཅིག་ཏུ། རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ་ལགས་ནས་མི་ཚོགས་ལ་སྣག་ཚ་སྦྱིབ་སྟངས་དམར་སྟོན་གནང་སྐབས། སྣག་ཚའི་སྦྱོར་རྒྱུ་–གཙོ་བོ་དུད་རྡེག་དང་། ཆུ་སོགས།–ངོ་སྤྲོད་གནང་ཞིང་། དེ་ནས་དེ་རྣམས་སྣག་ཚར་སྦྱིབ་པའི་ལས་རིམ་བསྟན།(སྣག་ཚའི་སྦྱིབ་སྟངས་ཞིབ་ཆ་འདོན་ཐེངས་འདིའི་ནང་ལ་གསལ།) རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ་ལགས་ནས་མི་ཚོགས་ལ་རང་ཉིད་དམིགས་བསལ་གྱིས་འབྲི་མཁས་པའི་དབུ་

LOSANG THONDEN
བློ་བཟང་དོན་ལྡན་ལགས།

calligraphy examples and art by workshop presenters, writing materials and tools for pen-making and ink-making, rare books and book covers, and other examples of the styles and applications of Tibetan calligraphy.

When planning the event, Latse staff sought a way to ensure that the actual act of writing would be the main focus, and could be demonstrated in the best possible way to the audience. Latse made use of an Elmo visual presenter that uses a camera mounted over a writing surface, and with a conventional projector can project live video feed of whatever the camera captures, in this case the presenter's hands, pen and paper. This special equipment was ideal in allowing a large audience to view the calligraphers in action.

A Wide Variety of Backgrounds and Styles

Each participant in the workshop demonstrated his or her own expertise, representing the wide variety of writing styles in Tibetan as well as the different facets of writing culture.

Rigzin Samdup, as first presenter of the workshop, began with the basics: an introduction to calligraphy pens and pen-making. Rigzin Samdup, who traveled from Lhasa to take part in the workshop, learned calligraphy

CLOTH CONTAINER TO HOLD AN INK POT.
སྣག་བུམ་གྱི་སྣོད།

as a student at Nyarongsha, and as an older student, taught younger children at the school (see related article on Rigzin Samdup and his early schooling in this issue). He has spent most of his life learning different styles of calligraphy and has continued to tutor both children and adults in writing in Lhasa for these last few decades. Tibetan calligraphy is written with a thin length of wood, the tip cut at an angle. In his presentation, Rigzin Samdup showed and discussed the various wood types that are used for pens, and the different ways one carves pen-tips depending on the type of calligraphy style. In a later presentation, Rigzin Samdup then demonstrated to the audience how ink is made, explaining the ingredients used for ink—primarily ash, water, and a natural glue substance—and then the process of combining these materials to produce ink. (See accompanying piece for the "recipe.") Rigzin Samdup shared with the audience his exceptional skills in *ümé*, the Tibetan cursive script, as he then applied the freshly-made ink to paper. In another presentation focused on Writing Materials and Accoutrements of the Aristocratic Class, Rigzin Samdup showed the audience the writing-related accessories that an aristocrat or government official always had on hand or wore on his person. Items attached to

མེད་འབྲི་སྟོན་གནང་སྐབས་རང་ཉིད་ནས་གསར་དུ་བསླེབས་པའི་སྣག་ཚ་བེད་སྤྱོད་གནང་། ཡང་གསུང་བཤད་གཞན་པ་ཞིག་གི་སྐབས་སུ་རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ་ལགས་ནས་སྐུ་དྲག་གི་ཡིག་ཆས་དང་སྐུ་རྒྱན་གྱི་རིགས་གཙོ་གནད་དུ་བཟུང་ཞིང་། ཁོང་གིས་སྐུ་དྲག་རྣམས་ཀྱི་སྐུ་ལུས་དང་མི་འབྲལ་བའི་ཡིག་ཆས་དང་འབྲེལ་བའི་སྐུ་ཆས་རྣམས་སྟོན་པར་མཛད། དཔེར་ན་སྐེ་རགས་ལ་འདོགས་པའི་སྨྱུག་ཤུབས་དང་། རས་རྒྱ་ཅན་གྱི་སྣག་བུམ་གྱི་འཛོག་སྣོད་ལྟ་བུའོ། སྔོན་མ་དབུས་གཙང་ཁུལ་དུ་ཅོག་ཙེ་རྟེན་གཞི་བྱེད་པའི་ཡི་གེ་འབྲི་སྲོལ་དར་ཁྱབ་མི་ཆེ་བར་ཡིག་མཁན་རང་གི་པུས་མོ་རྟེན་གཞི་བྱས་ནས་ཡི་གེ་འབྲི་བ་ལ། རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ་ལགས་ནས་ཡི་གེ་འབྲི་ལུགས་དེ་ཡང་འབྲི་སྟོན་གནང་། ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་ཆེ་ཆུང་ལྟར། བོད་ཤོག་བལྟབས་ཤིང་དེ་ལག་གཡོན་གྱི་མཐིལ་དུ་འཛིན། དེ་པུས་མོ་གཡས་པའི་ཐོག་ཏུ་བཞག་ནས་ལྟེབས་མ་བཤིག་གིན་བཤིག་གིན་ཡི་གེ་འབྲི་གིན་འབྲི་གིན་གནང་།

གདོང་ཐོག་རིན་པོ་ཆེ། གདོང་ཐོག་རིན་པོ་ཆེ་སྐུ་ཕྲེང་ལྔ་བ་བསྟན་པའི་རྒྱལ་མཚན་མཆོག་གིས་ཁོང་སྐུ་ན་གཞོན་དུས་སུ། སྡེ་དགེ་སྨན་ཤོད་ཀྱི་རྫོང་གསར་བཤད་གྲྭ་བཤད་སྒྲུབ་དར་རྒྱས་

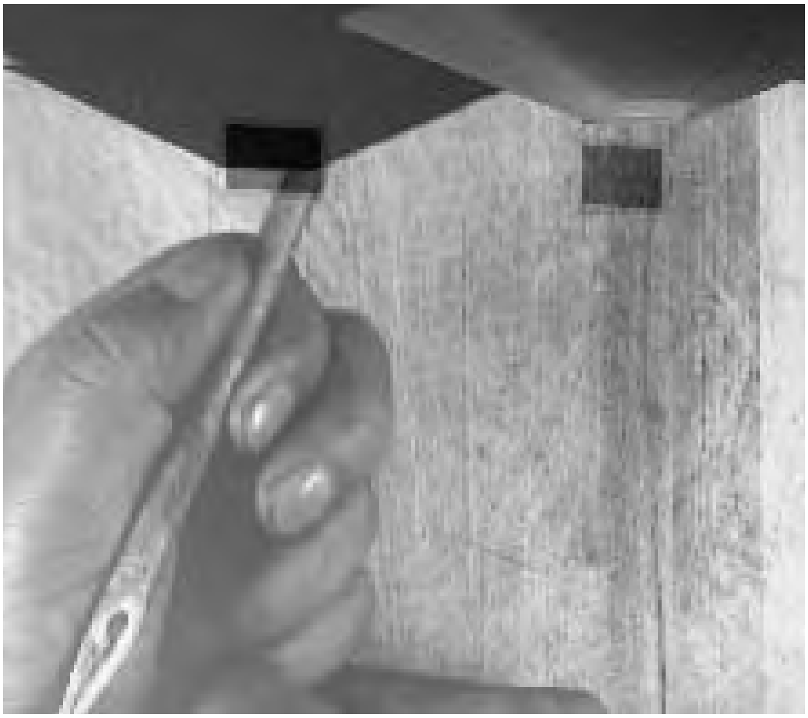

RIGZIN SAMDUP (FAR RIGHT) DEMONSTRATES HOW TO CARVE THE PEN TIP. WITH THE USE OF A SPECIAL PROJECTOR DEVICE, AUDIENCE MEMBERS WERE ABLE TO VIEW THE PROCESS UP CLOSE.

རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ་(གཡས་ཕྱོགས་)ལགས་ནས་སྨྱུ་གུ་གཞོག་སྟངས་དམར་ཁྲིད་གནང་བཞིན་པ། དམིགས་བསལ་གྱི་འཕྲུལ་ཆས་ཤིག་བེད་སྤྱོད་བྱས་པ་བརྟེན་ནས་ཚོགས་ཞུགས་པ་ཚང་མས་བསྟན་བྱའི་རིམ་པ་གསལ་པོར་མཐོང་ཐུབ།

AT THE "MEET THE CALLIGRAPHERS" ACTIVITY, A YOUNG STUDENT WATCHES AS PHUNTSOK DHUMKHANG DEMONSTRATES HIS ART.

ཡིག་མཁན་རྣམས་ལས་རྗེས་དྲན་གྱི་ཡིག་བྲིས་ཞུ་བ་ཟེར་བའི་ལེ་ཚན་གྱི་སྐབས་སུ་གཞོན་སྐྱེས་སློབ་མ་ཞིག་གིས་ཕུན་ཚོགས་ལྡུམ་ཁང་ལགས་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་འབྲི་སྟོན་ལ་ལྟ་བཞིན་པ།

སྒྲིང་དུ་ཡིག་གཟུགས་སློབ་སྦྱོང་གནང་། རིན་པོ་ཆེ་མཆོག་ཨ་མེ་རི་ཀར་ཕེབས་ཏེ་མངའ་སྡེ་ཝ་ཤིན་ཊོན་གྱི་གྲོང་ཁྱེར་སི་ཡ་ཊལ་ལ་བཞུགས་ཡོད། དེར་ཁོང་གིས་ས་པཎ་བཤད་སྒྲུབ་གླིང་ཕྱག་འདེབས་མཛད། གདོང་ཐོག་རིན་པོ་ཆེ་ནས་གསུང་རྩོམ་པོད་གྲངས་གང་མང་བརྩམས་ཡོད་པ་ལས་མང་ཆེ་བ་ཁོང་གི་ཕྱག་བསྟར་མའི་ཡིག་གཟུགས་སུ་དཔེ་སྐྲུན་བྱས་ཡོད། གདོང་ཐོག་རིན་པོ་ཆེ་ནས་ཁོང་གི་ཆ་ཚད་ལྡན་ཞིང་མཛེས་བག་ཅན་གྱི་དབུ་ཅན་འབྲི་སྟོན་གནང་།

དགུང་ལོ་བདུན་ཅུར་ཕེབས་པའི་ཕུན་ཚོགས་ལྡུམ་ཁང་ལགས་ནི་ཡིག་མཁན་རྒན་རབས་པའི་གྲས་ལ་ཆ་འཛིག་བྱས་ཆོག ཡིན་ན་ཡང་ཁོང་གི་ཡིག་གཟུགས་ནི་དམིགས་བསལ་ཅན་ཞིག་ཡིན་ཅིང་དེས་བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་ལ་ཁ་ཕྱོགས་གསར་པ་ཞིག་ཕྱེ་ཡོད། ༡༩༣༥ ལོར་སྐྱ་དྲག་གི་ཁྱིམ་ཞིག་ཏུ་འཁྲུངས་པའི་ཕུན་ཚོགས་ལྡུམ་ཁང་ནས། གཞུང་ཞབས་པ་སྐྱ་བོ་ཞིག་གི་ངོས་ནས་བོད་གཞུང་ལ་ཞབས་ཞུ་ཞུས་ཡོད་ལ། སྐུ་ཆེ་གང་པོ་དགེ་རྒན་དང་རོལ་དབྱངས་ཀྱི་ཉམས་མྱོང་གིས་ཕྱུག་པ་ཞིག་ཀྱང་ཡིན། ཁོང་ནི་ཡིག་མཁན་དང་སྒྱུ་རྩལ་པ་ཚད་འཛིག་མཐོན་པོ་ཐོབ་པ་ཞིག་ཡིན་པའི་ཆ་ནས། ཕུན་ཚོགས་ལྡུམ་ཁང་ལགས་ནས་བལ་ཡུལ་གྱི་རྒྱལ་ས་ཀ་ཊ་མན་ཊུ་དང་། ཨ་མེ་རི་ཀའི་མངའ་སྡེ་ཁ་ལི་ཧྥོར་ཉི་ཡའི་ཨོ་ཀ་ལན་གྲོང་ཁྱེར་སོགས་ཀྱི་དགོན་པ་ཁག་ལ་ཁོང་གི་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་བརྩམས་ཆོས་འགྲེམས་སྟོན་གནང་། ད་རེས་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་འབྲི་སྟོན་གྱི་ཚོགས་འདུ་འདི་ལ། ཕུན་ཚོགས་ལྡུམ་ཁང་ལགས་ནས་ཁོང་གི་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་སྒྱུ་རྩལ་གྱི་ཡིག་གཟུགས་དེས–སྐབས་འགར་བྲིས་རྒྱུན་དུ་མ་བསྲེས་ནས–བྲིས་པའི་ལེགས་བཤད་དང་ཚིག་གྲུབ་ལ་མཐོང་སྣང་སྤྲེར་བ་དེའི་སྐོར་ལ་གསུང་བཤད་དང་འབྲི་སྟོན་གནང་།

one's belt, for example, included a pen-holder, as well as a little round cloth container to hold the inkpot. Rigzin Samdup also gave a special demonstration of lap-writing, a method used when one has no convenient writing surface. Paper that has been folded accordian-style is held in the palm of the hand, with the hand placed upon one's lap; the top exposed panel is written upon (the hand serving as a flat surface) and then folded underneath to expose a new panel that one can use to continue writing.

Dhongthog Rinpoche Tenpe Gyaltsen, the fifth incarnation of his lineage, studied calligraphy at Menshö Dzongsar Shédra Shédrup Dargyéling in Derge. He came to the United States and settled in Seattle, Washington, where he established the Sapan Institute. Dhongthog Rinpoche publishes many works, most of them written and printed in his own handwriting. Dhongthog Rinpoche writes exceptionally elegant and precise *üchen*, the "book" script often used for religious texts. His presentation at the workshop focused on the Derge style of *üchen* script.

At seventy years old, **Phuntsok Dhumkhang** could be considered to be among the

TWO WORKS BY LOSANG THONDEN. ON THE **LEFT** IS A SAMPLE OF DRUTSA SCRIPT, WHILE THE WORK ON THE **RIGHT** SHOWS THE STAGES OF ÜMÉ SCRIPT, FROM BASIC AND LARGER, TO MORE FLUID AND SMALLER.
གཡོན་ཕྱོགས་ནི་བློ་བཟང་དོན་ལྡན་ལགས་ཀྱི་འབྲུ་ཚའི་དཔེ་མཚོན་དང་། གཡས་ཕྱོགས་ནི་ཁོང་གི་དབུ་མེད་སྦྱོང་རིམ་སོ་སོའི་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་དཔེ་མཚོན་ཡིན།

older generation of calligraphers. However, his singular style represents new directions in Tibetan calligraphy. Born in Lhasa in 1935 into a noble family, Phuntsok Dhumkhang served as a lay official in the Tibetan government, and also has life-long experience as a teacher and musician. Highly regarded as a calligrapher and artist, Phuntsok Dhumkhang has shown his works in exhibitions in Kathmandu and Boulder, Colorado. For the Calligraphy Workshop, he gave a presentation on his unique artistic style that uses calligraphy—sometimes in a combination of scripts—to add visual interpretation of words or idioms. For example, the word *lu (klu)* or *naga*, is written so that the overall form resembles curve of a naga's snake-like body. While other contemporary Tibetan calligraphers have adopted use of a brush to create larger artistic works, Phuntsok Dhumkhang insists upon using the traditional Tibetan stylus; he simply makes them very large and wide to achieve the oftentimes striking, fluid effect. Phuntsok Dhumkhang also demonstrated traditional document formatting and writing etiquette, how to format letters for certain officials, high lamas, and so on.

Losang Thonden was also born in Lhasa. Highly regarded as a language teacher and educator, he has served as Secretary of the

དཔེར་ན། "ཀླུ"ཡིག་ལྷ་བུར་མཚོན་ན། ཡིག་འབྲུ་ཚང་མ་འཁྱིལ་བག་དང་ལྡན་པའི་སྦྲུལ་གཟུགས་ཀྱི་ཉམས་དང་ལྡན་པ་ཞིག་ཏུ་བྲིས་ཡོད། དེང་སྐབས་ཀྱི་བོད་ཀྱི་ཡིག་མཁན་གཞན་པ་འགའ་རེས་པིར་སྨྱུག་བེད་སྤྱོད་ཀྱིས་སྒྱུ་རྩལ་གྱི་ཡིག་འབྲུ་ཆེན་པོ་འབྲི་བའི་སྲོལ་ཞིག་ཕྱེ་ཡོད་ན་ཡང་། ཕུན་ཚོགས་ལྡུམ་ཁང་ལགས་ནས་མུ་མཐུད་ནས་བོད་ལུགས་ཀྱི་སྨྱུ་གུ་བེད་སྤྱོད་ཀྱིས་རྒྱུན་དུ་འབྲེལ་མཚམས་ལེགས་ཤིང་སྨྱུག་ཁ་རྒྱུགས་པའི་ཡིག་གཟུགས་ཆེན་པོ་ཡོང་གི་ཡོད། ཕུན་ཚོགས་ལྡུམ་ཁང་ལགས་ནས་སྲོལ་རྒྱུན་གྱི་གཞུང་ཡིག་གི་རྣམ་པ་འགོད་སྟངས་དང་ཆེ་བརྗོད་འཇོག་སྟངས། གཞུང་ཞབས་དང་བླ་ཆེན་བཅས་ཡུལ་མི་འདྲ་བ་ལ་འཕྲིན་ཡིག་འབྲི་སྟངས་བཅས་ཀྱི་ཐོག་ལ་ཡང་གསུང་བཤད་གནང་།

བློ་བཟང་དོན་ལྡན་ལགས་ཀྱང་ལྷ་སར་སྐུ་འཁྲུངས། ཚད་འཛོག་མཐོན་པོ་ཅན་གྱི་སྐད་ཡིག་གི་དགེ་རྒན་དང་སློབ་གསོ་པ་ཞིག་ཡིན་ཅིང་། ཁོང་གིས་བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་ལྷན་ཁང་གི་དྲུང་ཡིག་གི་ཕྱག་ལས་དང་། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་དང་རིག་གཞུང་གི་འགན་ཐོགས་ལས་བྱེད་པ་ཡང་གནང་མྱོང་། བློ་བཟང་དོན་ལྡན་ལགས་ནི་བོད་ཡིག་གི་བྲིས་རྒྱུན་སྣ་ཚོགས་ལ་མཁས་ཤིང་།

SAMTA (ON LOAN TO LATSE COURTESY OF RIGZIN SAMDUP).

THE USER COVERS THE WRITING SURFACE WITH FLOUR, CHALK POWDER, OR EVEN TSAMPA AND THEN WITH A STICK OR PEN TIP WITHOUT INK SCRATCHES THE MESSAGE INTO THE POWDERED SURFACE. THE RECIPIENT CAN READ THE MESSAGE, ERASE IT BY WIPING OFF THE SURFACE, AND USE THE SAME SAMTA FOR ANY MESSAGE IN REPLY. GIVEN THE TEMPORARY NATURE OF THIS METHOD OF COMMUNICATING, SAMTA WERE OFTEN USED TO EXCHANGE MESSAGES OF SECRET OR SENSITIVE CONTENT. THE SENDER WOULD PLACE A WAX SEAL ON THE SIDE OF THE STACKED BOARDS, OR ON THE LEATHER SLEEVE, TO BE DELIVERED INTACT TO THE RECIPIENT. THE RECIPIENT WOULD BREAK THE SEAL TO ACCESS THE MESSAGE, AND COULD EASILY ERASE THE MESSAGE AFTER READING.

སམ་ཏ།

(རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ་ལགས་ནས་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ལ་གཡར་གནང་བ།)

སམ་ཏའི་ངོས་ལ་ཕྱེའམ་རྩམ་པ་རིམ་པ་སྲབ་མོ་ཞིག་བརྡལ་བའི་སྟེང་ལ། སྣག་ཚ་ལ་མ་བསྙེས་པའི་སྨྱུ་གུ་སྐམ་པོས་འཕྲིན་ཐུང་འབྲི་བར་བྱེད། འཕྲིན་འགྲོར་མཁན་གྱིས་འཕྲིན་དེ་བཀླགས་རྗེས་དེ་བསུབས་ཏེ། སམ་ཏ་དེ་ག་རང་གི་སྟེང་ལ་འཕྲིན་ལན་འབྲི། སམ་ཏའི་སྟེང་གི་འཕྲིན་ཡིག་གནས་ཡུན་ཐུང་སྟབས། དེ་གསང་རྒྱ་ཅན་འཕྲིན་ཡིག་གཏོང་བ་ལ་བཀོལ་སྤྱོད་བྱེད་པ་མང་། འཕྲིན་ཡིག་གཏོང་མཁན་གྱིས་སམ་ཏ་བརྩེགས་མའི་འགྲམ་ངོས་སམ། ཡང་ན་དེའི་ཀོ་བའི་གླེགས་ཐག་གི་སྟེང་ལ་ལ་ཅའི་ཐེལ་ཙེ་བརྒྱབ་ནས་གཏོང་། དེ་འགྲོར་མཁན་གྱིས་ཐེལ་ཙེའི་དམ་རྒྱ་ཞིག་ནས་འཕྲིན་ཡིག་བཀླགས་རྗེས་དེ་ལས་སླ་བོས་བསུབ་ཐུབ།

ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་མངོན་ཚུལ་གསར་པ་ཡང་འཚོལ་ཞིབ་གནང་། བློ་བཟང་དོན་ལྡན་ལགས་ཀྱིས་སྔོན་མ་འཕྲིན་ཐུང་སྐྱེལ་ལེན་བྱེད་པར་བཀོལ་བའི་སམ་ཏ་ཡི་ཐོག་ལ་ཡི་གེ་འབྲི་སྟོན་གནང་། ཡང་ཁོང་གིས་དཔེ་མིང་དང་རྟེན་འབྲེལ་མཚོན་བྱེད་དུ་རྒྱུན་དུ་འབྲི་བའི་འབྲུ་ཚ་ཡི་འབྲི་སྟོན་གནང་། འགྲེམས་སྟོན་གྱི་ནང་དུ་བློ་བཟང་དོན་ལྡན་ལགས་ཀྱི་ཡིག་བྲིས་གཞན་པ་སྟེ། ཧོར་ཡིག་དང་ལཉྫ། འཁྱུག་ཡིག་སྣ་ཚོགས་བཅས་ཡོད། བློ་བཟང་དོན་ལྡན་ལགས་ནི་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་མཚོན་རྟགས་འཁྱུག་ཡིག་གི་"ལ་རྩེ་"ཞེས་པའི་ཡིག་འབྲུ་གཉིས་པོ་དེ་འབྲི་མཁན་ཡང་ཡིན།

བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་ལ་སྒྱུ་རྩལ་གྱི་མཚོན་དོན་སྟེར་བའི་ཡིག་མཁན་འཇིགས་མེད་དུ་ཤེ་ནི་ཐ་རན་སི་ནས་ཕེབས་པའི་ཐ་རན་སི་པ་ཞིག་ཡིན། འཇིགས་མེད་དུ་ཤེ་ལགས་ནས་ལོ་གྲངས་ཉི་ཤུ་ལྷག་ལ་ཡིག་རིགས་མི་འདྲ་བའི་ཡིག་གཟུགས་ལ་སློབ་སྦྱོང་གནང་། ཁོང་གིས་བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་འབྲི་རྩལ་དམིགས་བསལ་གྱིས་ཡར་རྒྱས་སུ་བཏང་ནས། ཡལ་བཞིན་པའི་སྒྱུ་རྩལ་གྱི་རྣམ་པ་འདི་ལ་ནུབ་ཕྱོགས་པའི་ངོ་སྣང་ཅན་རྒྱ་ཆེ་ཆེར་འགྱུག་པའི་འབད་བརྩོན་གནང་ཡོད།

Council for Tibetan Education, as well as Tibetan Language and Cultural Officer in the Library of Tibetan Works and Archives. Losang Thonden is an expert in a variety of writing styles, and also explores innovative formatting of calligraphy. Losang Thonden's presentations included a demonstration of the *samta (sam Ta)*, or stacked writing tablets used for exchanging correspondence (see photo). He also made a demonstration of the drutsa *('bru tsha)* or "seed" script, an elegant script that is often used for book titles or greeting signs, *etcetera*. In the exhibition, visitors could see Losang Thonden's mastery of other scripts, including *Hor yik* (Mongolian style), *Lantsa* script (a special Tibetan script used to transliterate Sanskrit words), and various styles of *kyuk yik*. Losang Thonden was the calligrapher for the logo of Latse Library.

Another workshop participant with his own

WORK BY JIGMÉ DOUSHE.
འཇིགས་མེད་དུ་ཤེ་ཡི་ཡིག་གཟུགས།

unique style of artistic interpretation of Tibetan calligraphy was **Jigmé Doushe** of France. Jigmé Doushe has studied the calligraphy of different cultures for over 20 years. He has carefully cultivated his skills in Tibetan calligraphy especially, and strives to attract a wider, Western audience to this disappearing art form. Jigmé Doushe's presentations in the workshop reflected his approach to Tibetan calligraphy, which combines traditional script and contemporary interpretations, colors, and design. He gave a lecture on " Tibetan Paleography: Roots and Development of Tibetan Letters" (see related article in this issue). He then demonstrated his artistic style, and how he makes use of larger, flat pieces of wood as a stylus for creating large-sized works.

Based in New York City, **Tenzin Chozin** did not travel as far as her peers to participate in the workshop. Originally from Lhoka in Central Tibet, Tenzin Chozin received formal instruction in calligraphy since childhood. After many years of practice, she created her own style in *kyuk yik* which was well received by other calligraphers. In her presentation, Tenzin Chozin discussed and demonstrated the feminine style of cursive writing, or *mo yik (mo yig)*. *Mo yik*, used by both sexes, is the reserved, neat style that is used to reflect a personality that is

ད་རེས་ཀྱི་ཚོགས་འདུ་འདིར། འཇིགས་མེད་དུ་ཤེ་ནས་གནང་བའི་གསུང་བཤད་དུ། སྲོལ་རྒྱུན་གྱི་ཡིག་གཟུགས་དང་དེང་སང་གི་སྒྱུ་རྩལ་གྱི་དྲོ་བ་དང་ལྡན་པའི་ཁ་དོག་དང་རྒྱུན་རིས་བཅས་མཉམ་འབྲེལ་གྱིས་གྲུབ་པའི་ཁོང་གི་བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་འབྲི་སྟངས་མངོན་ཐབས་གནང་ཡོད། འཇིགས་མེད་དུ་ཤེ་ལགས་ནས"བོད་ཀྱི་གནའ་ཡིག བོད་ཡིག་གི་རྩ་བ་དང་འགྱུར་རིམ།" ཞེས་པའི་གསུང་བཤད་གནང་(འབྲེལ་ཡོད་ཀྱི་རྩོམ་ཡིག་འདོན་ཐེངས་འདིའི་ནང་ན་ཡོད།)བ་དང་། དེའི་རྗེས་སུ་ཁོང་གི་སྒྱུ་རྩལ་གྱི་ཡིག་གཟུགས་དང་། ཞིང་ཁམས་ཅུང་ཙམ་ཆེ་བའི་ཤིང་ལེབ་ཀྱི་དུམ་བུ་ཞིག་གིས་ཡིག་གཟུགས་ཆེན་པོ་འབྲི་སྟོན་གནང་།

བསྟན་འཛིན་ཆོས་འཛིན་ལགས་ནི་གྲོང་ཁྱེར་ནེའུ་ཡོག་ན་བཞུགས་ཡོད་སྐབས་ཚོགས་འདུ་འདིར་ས་ཐག་རིང་པོ་འགྲུལ་སྐྱོད་གནང་མ་དགོས། ཁོང་མོ་འཁྲུངས་ཡུལ་ནི་དབུས་གཙང་ལྷོ་ཁ་ཡིན་ལ། དགུང་ལོ་ཕྲ་མོ་ཡིན་པའི་དུས་ནས་ཡིག་གཟུགས་ལ་ཚད་ལྡན་གྱི་སྦྱོང་བ་ཐོབ། ལོ་མང་གི་འབྲི་སྦྱོང་གནང་མཐར། མོ་རང་གི་ཁྱད་ཆོས་དང་ལྡན་པའི་འཁྱུག་ཡིག་གྲུབ་ཡོད་པ་དེར་ཡིག་མཁན་མང་པོས་མཉེས་པོ་གནང་། བསྟན་འཛིན་ཆོས་འཛིན་ལགས་ནས་ཁོང་མོའི་གསུང་བཤད་དུ། མོ་ཡིག་ཅེས་པའི་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་མཐོང་སྣང་དེ་འབྲི་སྟོན་གནང་། མོ་ཡིག་ནི་ཕོ་མོ་གཉིས་ཀའི་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་མངོན་སྟངས་ཤིག་ཡིན་པ་ལ། དེ་ནི་བག་དང་ལྡན་ཞིང་། སྣུག་ལམ་གཙང་ཞིང་ཡིག་གྲལ་འགྲིག་པ་བཅས་ཀྱིས་ཡིག་གཟུགས་བག་ཡོད་དང་འཛམ་པོར་མངོན།(འདིའི་ལྡོག་ཟླར་ཕོ་ཡིག་སྟེ། ཡིག་གཟུགས་ལ་བག་ཡངས་དང་རྒོད་བག་མངོན།) བསྟན་འཛིན་ཆོས་འཛིན་ལགས་ནས་འཁྱུག་ཡིག་གི་འབྲི་སྟངས་ཁ་ཤས་འབྲི་སྟོན་གནང་།

བཀྲ་ཤིས་དོན་གྲུབ་ནི་ཡིག་མཁན་གཞོན་རབས་ཀྱི་གྲས་གཅིག་ཡིན་ལ། ཁོང་ཁམས་དཀར་མཛེས་སུ་འཁྲུངས་ན་ཡང་དེང་སང་རྒྱ་ནག་སི་ཁྲོན་ཞིང་ཆེན་གྱི་གྲོང་ཁྱེར་ཁྲིན་ཏུའུ་ན་བཞུགས་ཡོད། བཀྲ་ཤིས་དོན་གྲུབ་ལགས་ནས་སྐུ་ན་གཞོན་དུས་ནས་ཡིག་གཟུགས་སློབ་སྦྱོང་གནང་ཡོད། ཁོང་གི་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་འབྲི་རྩལ་འབུར་དུ་ཐོན་པ་ནི་དབུ་ཅན་ཡིན་ལ། དཀར་མཛེས་ལ་སྤེལ་བའི་ཡིག་གཟུགས་འགྲན་བསྡུར་ཞིག་གི་སྟེང་ལ་ཁོང་ལ་བྱ་དགའ་ཡང་ཐོབ་མྱོང་། དེང་སང་བཀྲ་ཤིས་དོན་གྲུབ་ལགས་བོད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་པ

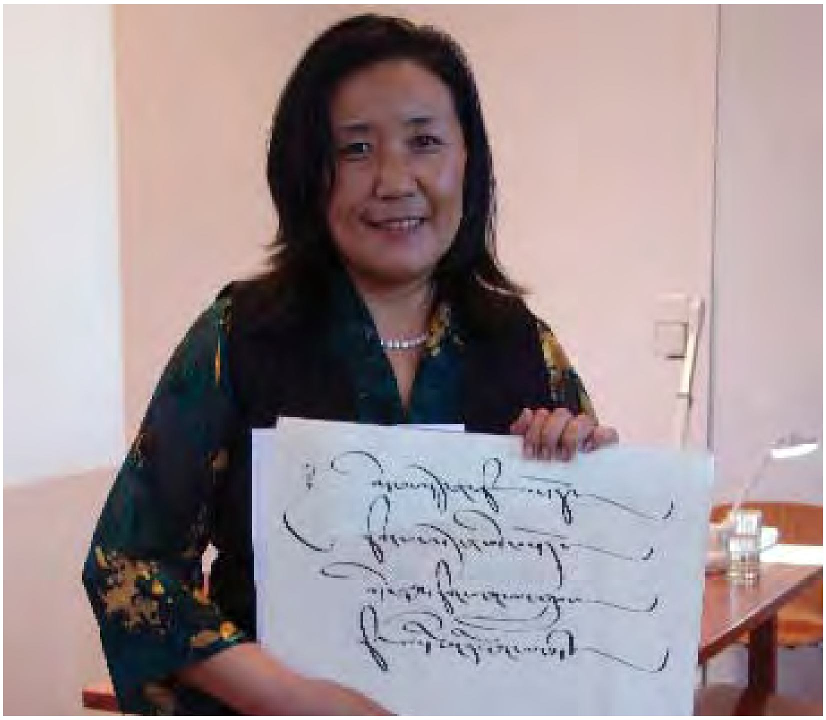

WORKSHOP PARTICIPANT TENZIN CHOZIN WITH A SAMPLE OF HER WORK.
ཡིག་ཁན་བསྟན་འཛིན་ཆོས་འཛིན་ལགས་དང་མོའི་ཡིག་བྲིས་ཀྱི་དཔེ་མཚོན།

JIM CANARY DURING HIS PAPER-MAKING DEMONSTRATION.
ཇིམ་ཁད་ནེ་རིས་ལགས་ཀྱིས་བོད་ཤོག་བཟོ་སྟོན་གནང་སྐབས།

ཞིག་ཡིན་པའི་ངོས་ནས། སྨུ་མཐུད་ནས་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་བྲིས་རྒྱུན་འདྲ་མིན་འཚོལ་ཞིབ་དང་འབྲི་སྦྱོང་གནང་བཞིན་ཡོད། ད་རེས་ཀྱི་ཚོགས་འདུ་འདིའི་ཐོག་ལ་ཁོང་གིས་དབུ་ཅན་འབྲི་སྟོན་གནང་། ཁོང་གིས་བོད་ཡིག་གི་གསལ་བྱེད་ཁག་ཅིག་ནི་རྒྱ་ནག་གི་ཡི་གེ་ལྟར་མཚོན་རིས་ནས་འགྱུར་བའི་ལྟ་བ་འཛིན་ཞིང་། འགྲེམས་སྟོན་གྱི་ནང་དུ་ཡང་ཁོང་གི་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་དཔེ་མཚོན་གྱིས་ལྟ་བ་འདི་སྟོན་ཐབས་གནང་ཡོད།

གདན་ཞུས་པ་**ཇིམ་ ཁད་ནེ་རིས་ནས་**ཚོགས་འདུ་འདི་འཆར་འགོད་ཀྱི་སྐབས་སུ་ནུས་པ་གལ་ཆེན་ཐོན། དེང་སང་ཁོང་གིས་གྲོང་ཁྱེར་བླུ་ལུའུ་མིན་ཏོན་ན་ཡོད་པའི་ཨིན་ཊི་ཡ་ན་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་ལི་ལིས་དཔེ་མཛོད་ཁང་ཞེས་པ་དེར་རྒྱུ་ཆ་ཉེན་སྐྱོབ་ཀྱི་འགན་འཛིན་གྱི་འགན་བཞེས་ཡོད། ཁོང་གིས་ལོ་ངོ་སུམ་ཅུ་ལྷག་གི་རིང་ལ་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་དང་རིག་གཞུང་ལ་སློབ་སྦྱོང་གནང་ཡོད། ཁོང་གིས་བོད་ཀྱི་དཔེ་ཆ་དཔར་སྐྲུན་གྱི་ལག་ཤེས་ཏེ། ཤོག་བུ་བཟོ་བ་དང་། ཡིག་གཟུགས། ཤིང་པར་བཅས་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་ཆེད་ཧི་མ་ལ་ཡའི་རྒྱུད་དུ་འགྲུལ་སྐྱོད་རྒྱ་ཆེར་གནང་ཡོད། ད་རེས་ཀྱི་ཚོགས་འདི་འདིར་ཁོང་གིས་ལ་རྩེ་ལ་རོགས་རམ་གནང་སྟེ་ཚོགས་འདུ་ཆ་ཚང་བསྟན་ཕབ་གནང་བ་དང་། འགྲེམས་སྟོན་གྱི་ཐོག་ལ་དངོས་པོ་མང་པོ་འགྲེམས་སྟོན་གནང་། ཁོང་ནི་བོད་ཀྱི་ཤོག་བུའི་ལམ་ཞེས་པའི་ཚོགས་པ་དེ་གསར་འཛུགས་གནང་མཁན་ཞིག་ཡིན་པ་དང་། ཚོགས་པ་དེས་ཡལ་བཞིན་པའི་ཤོག་བུ་བཟོ་བའི་ལག་རྩལ་སྲུང་ཉར་དང་། ས་གནས་མི་དམངས་ཀྱི་ཡོང་སྒོ་ལ་འཕར་སྣོན་རེ་ཡོང་ཆེད་བོད་ཡུལ་གྱི་སྤྱི་ཚོགས་ལ་སྤྲོལ་རྒྱུན་གྱི་ཤོག་བུ་བཟོ་རྩལ་ཁྲིད་སྟོན་བྱེད། ཀུན་ཕན་ཐེབས་རྩ་ཚོགས་པ་ནས་ ༡༩༩༨ ལོར་བོད་ཀྱི་ཤོག་བུའི་ལམ་ཞེས་པའི་ཚོགས་པ་བོད་ལ་སྐྱོད་ནས་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་པ་ལ་རྒྱབ་སྐྱོར་བྱས། འཇིམ་ ཁད་ནེ་རིས་ནི་ཁྲིད་སྟོན་

modest (as opposed to the sometimes flamboyant masculine style used by bolder individuals). Tenzin Chozin also demonstrated several samples of her own *kyuk yik* writing style.

Another member of the newer generation of calligrapher is **Tashi Dundrop**, originally from Kardze in Kham, and currently living in Chengdu, Sichuan. Tashi Dundrop studied Tibetan calligraphy from a young age. His considerable skills, especially in the *üchen* script, earned him an award in Tibetan calligraphy competitions in his hometown. Now working as a researcher in Tibetan studies, Tashi Dundrop continues to practice and explore different calligraphy styles. His presentation in the workshop focused on the *üchen* script. He also discussed his research in support of the theory that some Tibetan letters are derived from pictograms, and exhibited work that demonstrated these ideas.

Participant **Jim Canary** played a significant role in the planning of the calligraphy workshop. Currently Head Conservator at Lilly Library of Indiana University in Bloomington, he has dedicated over thirty years of his life to studying Tibetan language and culture. He has traveled extensively in the Himalayan region researching Tibetan book craft, including papermaking, calligraphy and

NEWS FEATURES

གསར་འགྱུར།

AT THE PAPER-MAKING SESSION OF THE TIBETAN CALLIGRAPHY WORKSHOP, AN AUDIENCE MEMBER POUNDS BOILED WOOD INTO PULP.

ཤོག་གུ་བཟོ་སྟོན་གྱི་སྐབས་སུ། ཚོགས་འདུར་ཕེབས་མཁན་ཞིག་ནས་བཙོས་ནས་ཚོས་པའི་ཤོག་གུ་བཟོ་རྒྱུ་འདག་མར་སྣུར་བཞིན་པ།

printing. Jim Canary is also a founding member of Paper Road Tibet, which among other projects teaches the art of traditional papermaking to communities in Tibet in order to preserve this vanishing craft, as well as provide a livelihood. Trace Foundation supported Paper Road Tibet in 1997 with a research grant for travel to Tibet. For the workshop, Jim Canary was pleased to be able to give a highly successful mini-course in traditional paper-making on the sunny, warm afternoon of the second day of the conference. Held on the outside terrace of Latse Library, Jim Canary involved visitors in making paper by hand using traditional Tibetan methods. He showed the audience how to pound into paste wood that had been boiled; the paste is then added to water. Jim directed some visitors on how to construct frame molds with wood, tacks, and cheesecloth, while showing others how to sieve out the pulp from the water evenly onto the molds. The frames were then left to dry in the sun and visitors were able to take their hand-crafted paper home at the end of the day. Jim Canary also presented a video he made in Tibet on paper-making in Lhasa. He helped Latse to film the proceedings of the workshop, and also contributed many items to be displayed in the exhibition.

གྱི་ཉམས་མྱོང་གིས་ཕྱུག་པ་ཞིག་ཡིན་ལ། ཁོང་གིས་ཚོགས་འདུ་འདིའི་ཉིན་གཉིས་པའི་ཕྱི་དྲོ་ལ། བོད་ཀྱི་སྲོལ་རྒྱུན་གྱི་ཤོག་གུ་བཟོ་རྩལ་གྱི་དམར་ཁྲིད་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ཞིག་གནང་། དམར་ཁྲིད་འདི་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་ཕྱི་ཁྲམས་སུ་སྤེལ་ལ། འཛམ་ཁད་ནེ་རེས་ནས་ཚོགས་འདུར་ཉན་དུ་ཕེབས་པ་ཚང་མ་ཤོག་གུ་ལག་པས་བཟོ་བའི་བོད་ཀྱི་སྲོལ་རྒྱུན་གྱི་ལས་རིམ་དུ་གཞུག་ཏུ་བཅུག ཁོང་གིས་མི་ཚོགས་ལ་བཙོས་ནས་ཚོས་ཡོད་པའི་ཤོག་གུའི་བཟོ་རྒྱུ་ཤིང་རིགས་དེ་རྡེག་འཚོག་གིས་སྨྱོ་མར་བསྒྱུར་ནས་ཆུ་ལ་བསྲེས་ཚུལ་བསྟན། འཛམ་ཁད་ནེ་རེས་ནས་མི་ཚོགས་ལ་ཤིང་ཆས་དང་། འཛེར་མ། སིང་རས་བཅས་ཀྱིས་ཤོག་གུའི་ལུག་སྒྲོམ་སྒྲིག་ཚུལ་སྟོན་པ་དང་མཚུངས་སུ། མི་ཚོགས་གཞན་པ་ཞིག་ལ་ཤོག་འདག་ཆུ་ལས་འཚག་སྟངས་དང་དེ་སློམས་པར་རྡལ་སྟངས་བཅས་དམར་ཁྲིད་གནང་། ཤོག་འདག་བརྡལ་བའི་ལུག་སྒྲོམ་རྣམས་ཉི་མར་བསྐམས་ནས། ཚོགས་འདུ་གྲོལ་ཁར་ཚོགས་ཞུགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་རང་གི་ལག་པས་བཟོས་པའི་ཤོག་གུ་རང་ཁྱིམ་དུ་ཁྱེར་རྒྱུ་བྱུང་། འཛམ་ཁད་ནེ་རེས་ནས་ཚོགས་འདུ་ལ་ལྷ་ས་ལ་ཤོག་གུ་བཟོ་བའི་ཚུལ་གྱི་བརྙན་ཐག་ཁོང་རང་གིས་ཕབ་པ་ཞིག་ཀྱང་བསྟན།

ཡིག་མཁན་རྣམས་ལ་ཐུག་འཕྲད་ཀྱིས་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་སྒྱུ་རྩལ་བསླབས་པ།

གཟའ་ཉི་མའི་ཕྱི་དྲོ། ཚོགས་འདུ་འདིར་”ཡིག་མཁན་རྣམས་ལས་རྗེས་དྲན་གྱི་ཡིག་བྲིས་ཞུ་བ།”ཟེར་བའི་ལས་ཚན་ཞིག་ཡོད་པ་དེ་ནི་ཚོགས་འདུར་ཉན་དུ་ཕེབས་པ་རྣམས་ཡིག་མཁན་རྣམས་ལ་ངོས་མཇལ་གྱི་ཆེད་དུ་བཀོད་སྒྲིག་བྱས་པ་ཡིན། དཔེ་མཛོད་ཀྱི་དཔེ་ཀློག་ཁང་གཙོ་བོར་ཡིག་མཁན་རེ་རེར་ཅོག་ཙེ་རེ་བཀྲམ་ནས་བཞུགས་སུ་བཅུག་ནས། ཚོགས་ཕེབས་པ་གང་ཞིག་ཡིག་མཁན་གྱི་སྐུ་འཁྲིས་སུ་བསྡད་ནས་ཡི་གེ་འབྲི་སྟངས་ལ་ཡིག་གཟུགས་འབྲི་སྟངས་ལ་བལྟས་ཆོག ཡིག་མཁན་ཚང་མས་དགོངས་དཀྱིལ་ཡངས་པོས་ཚོགས་འདུར་ཉན་དུ་ཕེབས་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་རྗེས་དྲན་གནང་རོགས་ཞུས་ཚད་ལ་རེ་བ་དོན་ལྡན་དུ་བཏང་།

བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་འབྲི་སྟོན་གྱི་ཚོགས་འདུ་འདིའི་དམིགས་

ཡུལ་གཙོ་བོ་ཞིག་ནི་སྐུ་ཚེའི་རྒྱབ་ལྗོངས་དང་བྲིས་རྒྱུན་ཐ་དད་པའི་ཡིག་མཁན་རྣམས་གདན་གཅིག་ཏུ་འཛོམས་པར་བྱས་ཏེ། ཁོང་ཚོ་ཕན་ཚུན་བར་ལ་འབྲི་རྩལ་དང་མན་ངག་སློབ་རེས་གནང་རྒྱུ་དེ་ཡིན། དམིགས་ཡུལ་འདི་ལ་དམིགས་ནས། ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་གིས་ཉིན་རེའི་ཚོགས་འདུའི་མཇུག་ཏུ་བརྗོད་གཞི་གཏན་འཁེལ་གྱི་བགྲོ་གླེང་རེ་བཀོད་སྒྲིག་བྱས། ཉིན་དང་པོའི་བགྲོ་གླེང་ནི་”ངས་དང་པོ་ཡིག་གཟུགས་ཇི་ལྟར་སྦྱངས།”ཞེས་པ་དེ་ཡིན་ལ། དེར་ཕུན་ཚོགས་ལྷུམ་ཁང་ལགས་ནས་དེ་སྔའི་སྐུ་དྲག་དང་བོད་གཞུང་གི་ནང་དུ་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་གོ་བབ་ཇི་འདྲ་ཡིན་པའི་སྐོར་གསུང་བཤད་གནང་བ་དང་། འཇིགས་མེ་དུ་ཤེ་ལགས་ནས་རང་གི་རྒྱལ་ཁབ་ཧྥ་རན་སི་ཡི་ནང་དུ་བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་ལ་སྤྲོ་སྣང་ཇི་ལྟར་བྱུང་བ་དང་དེ་ལ་དོན་གཉེར་གནང་སྟངས་སྐོར་གྱི་གསུང་བཤད་གནང་བ་དང་། བཀྲ་ཤིས་དོན་གྲུབ་ལགས་ནས་དུས་རབས་གོང་མའི་ལོ་རབས་བརྒྱད་ཅུ་དགུ་བཅུའི་ནང་ལ་སི་ཁྲོན་ཞིང་ཆེན་དུ་བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་ལ་སྦྱོང་བ་གནང་ཚུལ་གྱི་གསུང་བཤད་གནང་།

ཉིན་གཉིས་པར། གདོང་ཐོག་རིན་པོ་ཆེ་དང་། རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ་ལགས། བློ་བཟང་དོན་ལྡན་ལགས་གསུམ་ནི་ “ངས་རང་གི་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་སྦྱུག་རྩལ་ཡར་རྒྱས་བཏང་སྟངས།”ཞེས་པའི་བརྗོད་གཞི་བགྲོ་གླེང་གནང་མཁན་གསུམ་ཡིན། ཡིག་མཁན་རེ་རེ་ལ་ཡིག་གཟུགས་སྦྱངས་པ་དང་། བྲིས་རྒྱུན་གཅིག་ནས་བྲིས་རྒྱུན་གཞན་པ་ཞིག་སྦྱངས་པའི་ཉམས་མྱོང་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པ་རེ་ཡོད། གདོང་ཐོག་རིན་པོ་ཆེ་ནས་ཡིག་མཁན་དུ་འགྱུར་བ་ལ་རྟག་འགྲུས་དགོས་ཚུལ་གལ་ཆེར་གསུངས་ཏེ། པོ་ཏི་བཞི་ཙམ་བཤུས་མ་བརྒྱབ་པར་ཡིག་མཁན་དུ་མི་འགྱུར་ཚུལ་གསུངས། པོ་ཏི་དང་པོ་བྲིས་ནས་རླུང་ལ་བསྐུར། པོ་ཏི་གཉིས་པ་བྲིས་ནས་མེ་ལ་བསྲེག པོ་ཏི་གསུམ་པ་བྲིས་ནས་ཆུ་ལ་བསྐུར། པོ་ཏི་བཞི་པ་བྲིས་ནས་དགེ་རྒན་ལ་འབུལ་ཞེས་པའི་ངག་རྒྱུན་གྱི་མན་ངག་དེ་ལུང་འདྲེན་གནང་།

ཚོགས་འདུའི་ཉིན་མཐའ་མ་ལ། གདོང་ཐོག་རིན་པོ་ཆེ་དང་། ཕུན་ཚོགས་ལྷུམ་ཁང་ལགས། རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ་ལགས་གསུམ་ནས”མ་འོངས་པའི་བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས།”ཞེས་པའི་བརྗོད་གཞི་ལ་གསུང་བཤད་གནང་། ཡིག་མཁན་རྒན་རབས་པ་རྣམ་པ་འདི་གསུམ་ནས། དེང་སང་དྲ་རྒྱ་དང་དཔེ་སྐྲུན་ལ་དབུ་ཅན་ཏ་ཅང་དར་སོ་ཆེ་བ་འདིས་མ་འོངས་པའི་བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་ལས་དབང་ལ་ཐུགས་ཁྲལ་ཆེ་ཚུལ་བསྟན། རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ་ལགས་ནས་བོད་དུ་སྔོལ་རྒྱུན་ལ་དབུ་མེད་ཁྲིད་སྦྱོང་བྱེད་ན་ཡང་དེང་སང་སློབ་གྲྭ་ཁག་ཏུ་དབུ་ཅན་གྱི་ཕྱོགས་ལ་འགྱུར་བཞིན་ཚུལ་གསུངས། རྣམ་པ་གསུམ་པོས་བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་གསོན་གནས་ཡོང་ཆེད་དུ། བོད་པ་གཞོན་སྐྱེས་རྣམས་དང་འཇིག་རྟེན་ཐོག་གི་དོ་སྣང་ཅན་རྣམས་ལ་བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་མཛེས་པ་དང་རིན་ཐང་གི་སྐོར་ལ་བག་ཆགས་འཇོག་དགོས་པ་དོ་གལ་ཆེན་པོས་གསུངས།

འབྲེལ་ཆགས་ཀྱི་ལས་འགུལ།

ཡིག་གཟུགས་འབྲི་སྟོན་གྱི་ཚོགས་འདུ་འདི་དང་སྟབས་བསྟུན་གྱིས་ཞིབ་འཇུག་ཁང་དང་ཚོགས་པ་གཞན་པས་ཀྱང་ལས་འགུལ་འདྲ་མིན་བཀོད་སྒྲིག་གནང་། ཀོ་ལུམ་སྦི་ཡ་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་དེང་རབས་བོད་རིག་པའི་ལས་ཚན་གྱིས་རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ་ལགས་དང་ཕུན་ཚོགས་ལྷུམ་ཁང་ལགས་གདན་འདྲེན་ཞུས་ནས་དེ་གའི་དགེ་སློབ་མཉམ་འཛོམས་ཀྱི་ཐོག་ནས་བཀའ་མོལ་གནང་། ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་དུ་ནེའུ་ཡོག་གྲོང་ཁྱེར་ན་ཡོད་པའི་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་སློབ་གསོའི་ཚོགས་པ་ཡིག་འབྲིའི་མཐུན་

Meeting the Artists & Learning About the Art

Audience members were given an opportunity to meet and talk with the calligraphers on Sunday afternoon, the third day of the workshop, at an activity called "Meet the Calligraphers." Visitors could watch and learn alongside the calligraphers, who were each seated at tables around the library's Reading Room. The workshop participants generously accepted requests for writing samples in the form of auspicious sayings or verses, which visitors then took home with them.

One of the primary aims of the Tibetan Calligraphy Workshop was to bring together calligraphers from all backgrounds and styles so that they might learn more about each other's skills and techniques. Towards this aim, Latse scheduled a roundtable discussion at the end of each day where a particular topic was examined by selected participants. At the end of the first day the topic "How I Learned Tibetan Calligraphy" was explored, with Phuntsok Dhumkhang speaking about the role Tibetan writing played among aristocratic and government circles; Jigmé Doushe sharing how his passion for writing and scripts led him to pursue Tibetan calligraphy in his native France; and Tashi Dundrop describing how he learned Tibetan calligraphy as a student growing up in Sichuan Province in China in the 1980s and 90s.

On the following day, Dhongthog Rinpoche, Rigzin Samdup and Losang Thonden were discussants in the panel on "Practice and Development of Writing Skills." Again, each participant had his own unique experiences in how they practice their calligraphy, and how learning one style led to the exploration of others. Dhongthog Rinpoche stressed the importance of diligent practice by quoting a relevant Tibetan idiom saying that to become a calligrapher one must copy four volumes of text: Once you have finished the first volume, throw it into the wind. Upon completing the second volume, throw it into the fire; and the third into water. The fourth one you may offer to your teacher.

Dhongthog Rinpoche, Phunstok Dhumkhang and Rigzin Samdup participated in the panel on "The Future of Tibetan Calligraphy" on the third and last day of the workshop. Representing an older generation, they wondered at the fate of Tibetan calligraphy in the face of the increasing prevalence of *üchen* in modern

DHONGTHOG RINPOCHE (CENTER, SEATED) LEADS A CLASS IN WRITING *ÜCHEN* AS PART OF THE TIBETAN CALLIGRAPHY WORKSHOP.

ཡིག་གཟུགས་འབྲི་སྟོན་གྱི་ཚོགས་འདུའི་སྐབས་ལ་གདོང་ཐོག་རིན་པོ་ཆེ་ནས་དབུ་ཅན་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་འཇོན་བྲ་ཞིག་སྐྱོང་བཞིན་པ།

publications and on the internet. Rigzin Samdup spoke of the growing trend in Tibet for schoolchildren to learn *üchen* rather than the traditionally taught *ümé*. The speakers unanimously emphasized the importance of impressing upon younger generations of Tibetans, as well as a world audience, the beauty and value of Tibetan calligraphy if it is to survive.

Related Activities

Other institutions and organizations planned events in conjunction with the workshop. The Modern Tibetan Studies Program at Columbia University invited Rigzin Samdup and Phuntsok Dhumkhang for a discussion with students and faculty. Latse Library also hosted a special event for members of the Society of Scribes, a New York based educational organization of calligraphers, which invited Phuntsok Dhumkhang to demonstrate and explain the different styles of Tibetan calligraphy to its members.

Latse organized several sessions of calligraphy classes at the library with Dhongthog Rinpoche, Phuntsok Dhumkhang and Rigzin Samdup for interested members of the community to learn firsthand the basics of writing precise Tibetan calligraphy. Phuntsok Dhumkhang made a special appearance at the Latse Library Children's program to guide the

ཚོགས་ལ་དམིགས་བསལ་གྱི་ལས་འགུལ་ཞིག་སྤེལ་དུ་བཙུག ཚོགས་པ་དེས་ཕུན་ཚོགས་ལྡུམ་ཁང་ལགས་གདན་འདྲེན་གྱིས་དེ་གའི་ཚོགས་མི་རྣམས་ལ་བོད་ཡིག་གི་བྲིས་རྒྱུན་འདྲ་མིན་འབྲི་སྟོན་དང་འགྲེལ་བཤད་ རྒྱག་ཏུ་བཙུག ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་དཔེ་མཛོད་ཁང་རང་དུ་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་འཇོན་བྲ་དུམ་བཀོད་སྒྲིག་ཞུས་ཏེ། ཡིག་གཟུགས་ལ་དོ་སྣང་ཅན་རྣམས་ལ་ཐད་ཀར་གདོང་ཐོག་རིན་པོ་ཆེ་དང་། ཕུན་ཚོགས་ལྡུམ་ཁང་ལགས། རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ་ལགས་བཅས་ནས་བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་རྩ་བའི་འབྲི་སྟངས་སྦྱོང་རྒྱུའི་གོ་སྐབས་ཕུལ། ཕུན་ཚོགས་ལྡུམ་ཁང་ལགས་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་བྱིས་པའི་ལེ་ཚན་ལ་དམིགས་བསལ་གྱིས་ཕེབས་ནས་སློབ་མ་ན་ཆུང་དེ་ཚོར་བོད་ཡིག་གི་གསལ་བྱེད་འབྲི་སྟངས་ལ་ལམ་སྟོན་གནང་།

བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་སྒྱུ་རྩལ་ཁྲབ་སྤེལ།

ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་ཡིག་གཟུགས་འབྲི་སྟོན་གྱི་ཚོགས་འདུ་འདིའི་གལ་ཆེ་བའི་ཆ་རྣམས་མ་འོངས་པར་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་དྲ་རྒྱའི་ཐོག་གཏོང་རྒྱུའི་རེ་བ་བྱེད་བཞིན་ཡོད། ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་གདན་ཞུས་ཡིག་མཁན་ཚང་མའི་སྒྱུ་རྩལ་གྱི་ཡིག་གཟུགས་དང་ཀ་དཔེ་བསགས་ཡོད་པ་

RIGZIN SAMDUP'S METHOD OF INK-MAKING

To make ink that is well-suited for Tibetan paper, Rigzin Samdup prepares the following ingredients:

- **Bark from the *kyer wa (skyer ba)* plant (Barberry).** The bark has an inner layer of sticky sap, a white spiderweb-like substance. Pieces of the bark are placed in water, and the resulting soaking liquid has a slightly sticky consistency.
- ***Dron tal (sgron thal)*: ashes from soot.** To collect the ashes, a metal grate or mesh is placed above burning pinewood. The soot or *düdrek (dud dreg)* that collects on the grate from the smoke is scraped off and crushed fine using a smooth horn tool and ladle-like instrument called a *nag kyok (snag skyogs)* as a sort of mortar and pestle.
- **Other ingredients include** water; oil to make the ink more fluid; and crushed rock sugar *(ka ra)*, which makes the ink more lustrous.

The ingredients are mixed together and the ink is ready to use. The liquid from the *kyer wa* plant helps to suspend the soot ashes more evenly throughout the mixture, and provides for a consistency that is ideal for use on Tibetan paper. For a solid form of the ink, which is easier to transport, the liquid ink is spread on the hands and allowed to dry a little. The ink-maker then rubs his or her hands together, forming tiny pellets or crumbs of ink. The ink pellets can be reconstituted with a little water. ■

རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ་ལགས་ཀྱིས་གསུངས་པའི་བོད་ཀྱི་སྣག་ཚ་སྦྱིབ་ལུགས།

བོད་ཀྱི་སྣག་ཚ་སྦྱིབ་པ་ལ། རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ་ལགས་ནས་གཤམ་གསལ་གྱི་སྦྱིབ་ཁ་འདི་གསུངས།

- སྐྱེར་ཤུན། ཤིང་སྐྱེར་བའི་ཤུན་པགས་ཀྱི་ནང་ལོགས་ན་སྦོམ་དྲ་དང་མཚུངས་པའི་དངོས་པོ་དཀར་པོ་འབྱར་བག་ཅན་རིམ་པ་ཞིག་ཡོད། སྐྱེར་ཤུན་དུམ་བུ་དུ་མ་ཞིག་ཆུའི་ནང་ལ་སྦངས་ན། སྦངས་ཆུ་དེ་ཙུང་ཙམ་གར་པོ་དང་འབྱར་བག་ཅན་དུ་འགྱུར།
- སྒྲོན་ཤིང་གི་ཐལ་བའམ་དུད་དྲེག སྒྲོན་ཤིང་མེ་སྦར་སའི་སྟེང་ལ་ལྕགས་དྲའམ་ལྕགས་ལེབ་ཅིག་བཞག་ན། དེའི་ངོས་ལ་སྒྲོན་ཤིང་སྦར་བའི་དུད་དྲེག་ཆགས་པར་འགྱུར་ལ། དེ་བླངས་ནས་སྣག་སྐྱོགས་ཀྱི་ནང་དུ་བཞག་ནས་རྭ་གཏུན་གྱིས་དབུར།
- དེའི་ནང་ལ་ཆུ་བླུགས་ནས་དེ་གཞིར་ཁུར་བསྒྱུར་བ་དང་། དེའི་ནང་ལ་སྣུམ་ཙུང་ཙམ་བསྲེས་ན་ཤོག་ངོས་ལ་རན་པར་འདལ་བ། ཤེལ་ཀ་ར་ཙུང་ཙམ་བཏུལ་ནས་བརྒྱབ་ན་སྣག་ལམ་ལ་འོད་རྒྱུགས་པ་བཅས་ཡོད། དེ་རྣམས་ལེགས་པར་བསྲེས་རྗེས་སྣག་ཚ་གྲུབ་པོ།

སྣག་ཚ་གཞིར་ཁུམ་ཡིན་པར་སྣག་ཚ་སྐམ་པོ་སྦྱིབ་པ་ལ། གོང་དུ་བསྡེབས་ཟིན་པའི་སྣག་ཚ་དེ་ལག་མཐིལ་གཉིས་ལ་འབྱུག དེ་སྐྱད་པ་སྐྱེ་ཙུང་ཙམ་སྐམ་དུ་བཅུག་ནས་མི་གཞིར་བར་གྱུར་བ་ན། ལག་པ་གཉིས་ཕུར་ཕུར་བྱས་ན་སྣག་ཚ་ནས་འབྲུའི་ཚུལ་དུ་འགྲིལ་ནས་འབབ། དེ་བསྐམས་པར་གྱུར་ན་སྣག་ཚ་སྐམ་པོ་ཡིན། དེ་ལ་ཆུ་ཙུང་ཙམ་བརྒྱབ་ན་ཡང་སྣག་ཚ་གཞིར་ཁུ་ཅན་དུ་འགྱུར་རོ། ■

THE PARTICIPANTS OF THE TIBETAN CALLIGRAPHY WORKSHOP. BACK ROW, LEFT TO RIGHT: JIM CANARY, TENZIN CHOZIN, TASHI DUNDROP. FRONT ROW, LEFT TO RIGHT: LOSANG THONDEN, PHUNTSOK DHUMKHANG, DHONGTHOG RINPOCHE, RIGZIN SAMDUP, JIGMÉ DOUSHE.

བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་འབྲི་སྦྱོང་གྱི་ཚོགས་འདུ་ལ་གདན་ཞུས་ཀྱི་ཡིག་མཁན་རྣམས། རྒྱབ་གྲལ་གྱི་གཡོན་ནས་གཡས། ཇིམ་ ཁེད་ནེ་རིས། བསྟན་འཛིན་ཆོས་འཛིན། བཀྲ་ཤིས་དོན་གྲུབ། མདུན་གྲལ་གྱི་གཡོན་ནས་གཡས། བློ་བཟང་དོན་ལྡན། ཕུན་ཚོགས་ལྡུམ་ཁང་། གདོང་ཐོག་རིན་པོ་ཆེ། རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ། འཇིགས་མེད་དུ་ཤེ།

young students in writing their Tibetan alphabet.

Sharing the Art of Tibetan Calligraphy

Latse hopes to make available highlights of the Tibetan Calligraphy Workshop on the library website in the future. Latse has also collected works and writing samples from all the participants, which can be easily accessed by visitors to the library. A small exhibit of writing materials will remain on display for the greater part of 2007, and various works by workshop participants will be on permanent display around the library. It is our hope that we may continue to share with a larger audience the valuable contributions made by the participants towards a better understanding and appreciation of Tibetan writing. ■

རྣམས་དཔེ་མཛོད་ཁང་འདིར་ཕེབས་མཁན་རྣམས་ཀྱིས་གཟིགས་པ་སྐབས་བདེ་ཡིན། ཡིག་ཆས་སྣ་ཚོགས་ཀྱི་འགྲེམས་སྟོན་ཆུང་ཆུང་ཞིག་དུས་ཚོད་མང་ཆེ་བར་བཤམས་སྟོན་བྱས་ཡོད་ལ། གདན་ཞུས་ཡིག་མཁན་རྣམས་ཀྱི་སྒྱུ་རྩལ་གྱི་ཡིག་གཟུགས་ཁག་ཅིག་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་ཁང་རྒྱུན་གྱི་ཚུལ་དུ་གཏན་འཛུགས་ཀྱིས་བཤམས་ཡོད། བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་ཤེས་རྟོགས་དང་མཐོང་འཇོག་ཇེ་ལེགས་སུ་འགྲོ་ཆེད། གདན་ཞུས་ཡིག་མཁན་རྣམས་ཀྱིས་གནང་བའི་ལེགས་སྐྱེས་རྩ་ཆེན་འདི་དག་མུ་མཐུད་ནས་རྒྱ་ཆེ་བའི་དོ་སྣང་ཅན་ལ་སྤེལ་རྒྱུ་ནི་ང་ཚོའི་རེ་བ་ཡིན། ■

LU (KLU). CALLIGRAPHY BY PHUNTSOK DHUMKHANG IN *DRUTSA* SCRIPT. ཕུན་ཚོགས་ལྡུམ་ཁང་ལགས་ནས་བྲིས་པའི་འབྲུ་ཚའི་"ཀླུ"ཡིག

Losar Concert 2006

LOSAR CONCERT 2006 PERFORMERS (LEFT TO RIGHT) DADON, PHUNTSOK DHUMKHANG AND JAMYANG KYI.

བོད་མེ་ཁྱི་ལོའི་(༢༠༠༦ ལོ)ལོ་གསར་འཁྲབ་སྟོན་སྐབས་ཀྱི་གླུ་པ་གླུ་མ་རྣམས། གཡོན་ནས་གཡས། ཟླ་སྒྲོན། ཕུན་ཚོགས་ལྡུམ་ཁང་། འཇམ་དབྱངས་སྐྱིད།

ON March 25, 2006, in celebration of the Fire-Dog Year, Latse Library with the Modern Tibetan Studies Program at Columbia University presented Losar Concert 2006. The performance showcased both traditional and modern Tibetan musical talents, with artists from around the world appearing together on one stage.

༢༠༠༦ ལོའི་སྤྱི་ཟླ་ ༣ ཚེས་ ༢༥ ཉིན། ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་གིས་ཀོ་ལུམ་སྦི་ཡ་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་དེང་རབས་བོད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་གི་ལས་ཚན་དང་མཉམ་དུ་བོད་གཞས་འཁྲབ་སྟོན་ཞིག་བཀོད་སྒྲིག་གིས་བོད་མེ་ཁྱིའི་གནམ་ལོ་གསར་ཚེས་ལ་དགའ་སྟོན་རྟེན་འབྲེལ་བྱས། འཁྲབ་སྟོན་དེ་ནི་རྒྱལ་ཁབ་འདྲ་མིན་ནས་སྲོལ་རྒྱུན་དང་དེང་རབས་ཀྱི་བོད་ཀྱི་དབྱངས་གཞས་ལ་མཁས་པ་འགའ་གར་སྟེགས་གཅིག་གི་སྟེང་ལ་འཛོམས་ནས་འཁྲབ་སྟོན་བྱས།

བོད་མི་ཁྲི་ལོའི་ལོ་གསར་གྱི་འཁྲབ་སྟོན།

Veteran musician **Phuntsok Dhumkhang** has life-long experience in music performance and education. In the early 1960s, he joined the Tibetan Institute of Performing Arts (TIPA) as a musician and artist. He eventually became the director of TIPA from 1965 to 1970. A singer, songwriter, and expert player of the *dranyen* among other instruments, Phuntsok Dhumkhang has shared his passion and talent for music with numerous students both in India and abroad. He gives special attention to the folksongs of Tibet of different genres, periods, and provenance. In the 1990s he released an album entitled "Songs of Tibet" containing rare tunes from a bygone age.

Phuntsok Dhumkhang demonstrated how Tibetan classical music continues to be alive and beloved even in these modern times. The audience responded enthusiastically to his classical and old folk songs, including *nangma* and *tözhé* pieces. Phuntsok Dhumkhang's voice is gentle and earthy, and he played his own accompaniment on the *dranyen*. He also played a flute solo for the piece "My Guru (Bdag gi bla ma)," a haunting, serene melody. For his second set, Phuntsok Dhumkhang was joined by his former student Dhodak, now living in the New York City area. Together the two performed additional Tibetan classics. The modern beat and rap sampling of the pre-recorded backing track for "Karma (*Las 'phro*)" at the start of **Jamyang Kyi**'s set took some by surprise. Jamyang Kyi's compositions, while based on traditional folk music from all regions of Tibet, express this respect for tradition through the medium of modern pop music. Although not as familiar to audiences outside Tibet, Jamyang Kyi's soulful voice and engaging stage presence quickly won the audience over, and by the end of her second set, the crowd was clapping along to the beat, and gave her a standing ovation. Jamyang Kyi currently lives in Xining, Qinghai Province. She is an award-winning journalist and television reporter, but her true passion is singing and song-writing. She has released several recordings including the CD *Prayer* and two VCDs, *Distant Lover* and *Karma*.

The second half of the concert featured singer-songwriter **Dadon** and her band. Dadon grew up in Lhasa. She received a formal education in classical music, and in 1985 joined the Tibetan Song and Dance Troupe, where she began to sing professionally. In the late 1980s, Dadon entered and won numerous singing competitions in China, the first Tibetan to do so. She recorded and sold millions of albums during the

རོལ་དབྱངས་ལ་མཁས་སྨྱོང་ཅན་ཕུན་ཚོགས་ལྷུམ་ཁང་ལགས་ནི་སྐུ་ཚེ་གང་པོར་རོལ་དབྱངས་ཀྱི་འཁྲབ་སྟོན་དང་སློབ་གསོ་ཡི་ཉམས་མྱོང་གིས་ཕྱུག་པ་ཞིག་ཡིན། དུས་རབས་གོང་མའི་ལོ་རབས་དྲུག་ཅུའི་ནང་ལ། ཕུན་ཚོགས་ལྷུམ་ཁང་ལགས་རོལ་དབྱངས་པ་དང་སྒྱུ་རྩལ་པ་ཞིག་ཡིན་པའི་ཆ་ནས་རྒྱ་གར་ཧ་རམ་ས་ལ་ན་ཡོད་པའི་བོད་ཀྱི་ཟློས་གར་ཚོགས་པ་ཟེར་བ་དེའི་ནང་ལ་ཞུགས། ༡༩༦༥ ནས་ ༡༩༧༠ བར་ཁོང་གིས་ཟློས་གར་ཚོགས་པ་དེའི་འགན་འཛིན་གནང་། ཕུན་ཚོགས་ལྷུམ་ཁང་ལགས་ནི་གཞས་པ་དང་། གཞས་རྩོམ་མཁན། སྒྲ་སྙན་མཁས་པ་དང་རོལ་ཆ་གཞན་པ་དཀྱིལ་མཁན་བཅས་ཡིན། ཁོང་གིས་རོལ་དབྱངས་ལ་དགའ་སྣང་དང་དེའི་མཁྱེན་ཡོན་བཅས་རྒྱ་གར་དང་ཕྱི་རྒྱལ་གྱི་སློབ་མ་གྲངས་འབོར་ཆེན་པོ་ཞིག་ལ་སྤེལ། ཁོང་གིས་རྣམ་པ་འདྲ་མིན་དང་། དུས་སྐབས་འདྲ་མིན། ཆོལ་ཁ་འདྲ་མིན་གྱི་དམངས་གཞས་ལ་དམིགས་བསལ་གྱིས་ཐུགས་སྣང་གནང་ཡོད། ༡༩༩༠ ལོར་ཁོང་གིས་"བོད་ཀྱི་གཞས།"ཟེར་བའི་སྒྲ་ཐག་ཅིག་འགྲེམས་སྤེལ་བྱས་ཡོད་པ་དེའི་ནང་དུ་དབྱངས་ཧ་སྙིང་པ་དཀོན་པོ་ཁག་ཅིག་བསྡུས་ཡོད།

ཕུན་ཚོགས་ལྷུན་ཁང་ལགས་ནས་བོད་ཀྱི་རོལ་གཞས་སྙིང་པ་རྣམས་སུ་མཐུད་ནས་གསོན་གནས་ཡོང་རྒྱུ་མ་ཟད་དེང་རབས་ཀྱི་དུས་སྐབས་ལ་ཡང་དགའ་སྣང་ཡོང་བ་དངོས་སྟོན་གནང་། ལྟད་གཟིགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཁོང་གི་ནང་མ་དང་སྟོད་གཞས་ཀྱིས་མཚོན་པའི་གཞས་སྙིང་དང་དམངས་གཞས་ལ་དགའ་སྣང་ཤུགས་ཆེར་བསྟན། ཕུན་ཚོགས་ལྷུམ་ཁང་ལགས་ཀྱི་སྐད་གདངས་ལ་འཇམ་བག་དང་བབ་ཆགས་ཀྱི་ཚོར་བ་ཡོད་ལ། ཁོང་གིས་གཞས་རང་ལེན་དང་སྒྲ་སྙན་རང་དཀྲོལ་བྱེད། ཁོང་གིས་གླིང་བུ་བཏང་ནས་དབྱངས་ཧ་ལ་སྒྲོ་སྣང་དང་ལྷོད་བག་ཆགས་པའི་གཞས་"བདག་གི་བླ་མ།"ཞེས་པ་དེ་བཏང་། འཁྲབ་སྐོར་གཉིས་པ་ལ་ཁོང་གིས་ཁོང་གི་དགེ་ཕྲུག་རྡོ་གྲགས་དང་ལྷན་དུ་བོད་ཀྱི་གཞས་སྙིང་ཁག་ཅིག་མཉམ་ལེན་གནང་། རྡོ་གྲགས་ནི་དེང་སང་ཨ་རིའི་ནེའུ་ཡོག་གྲོང་ཁྱེར་ན་བཞུགས་ཡོད།

འཇམ་དབྱངས་སྐྱིད་ལགས་ནས་"ལས་འཕྲོ།" ཞེས་པའི་སྒྲ་ཕབ་ལས་དེང་རབས་ཀྱི་དབྱངས་ཚིགས་དང་གླུ་ཚིག་ཟློས་ལུགས་ཀྱི་སྒྲ་ཡི་རམ་འདེགས་ལ་བརྟེན་ནས་གླུ་

NEWS FEATURES
གསར་འགྱུར།

late 1980s and early 1990s. After coming to the United States, Dadon has performed at national and international venues and events, with famous Western singers and composers. She continues to develop her own musical styles and write her own compositions, and has also composed songs for several film soundtracks. Dadon's band consists of John McDowell on keyboards and vocals; Michael Wimberly on African drums and percussion; Ken Rich on bass; and Peter Moore on guitar. Her set represented the various stages of Dadon's career, including crowd favorites such as the love song "The Flowing Blue River" (*Shang shang chu mo sngon po*), a hit song from the 1980s, and compositions from her more recent U.S.-released albums including the soulful "Gyi Ma Gyi" (Happy, Not Happy) from her 1997 album. Other selections reflected Dadon's exploration of the music of other cultures and styles; the piece "Oma Wani Yea" is based on a Lakota Indian melody with lyrics in Lakota. Translated as "I Roam," the imagery evoked in the song was beautifully expressed by Dadon's spiritual rendering, accompanied by various members of her band.

To close the concert, Phuntsok Dhumkhang and Jamyang Kyi joined Dadon and the band onstage for a rousing rendition of the popular "The Way We Are Gathered Here Now" (*Nga tsho 'di la 'dzoms 'dzoms*), with each singer taking turns in leading the chorus, while the crowd also sang and clapped along. Losar Concert 2006 was a special gathering in itself, with Tibetan artists of different generations, backgrounds, and styles, joining together in song. ■

དབྱངས་ལེན་འགོ་བརྩམས་པ་ན་ལྟད་མོ་བ་རྣམས་ཀྱི་སྤྲོ་བ་བསླངས། འཛམ་དབྱངས་སྐྱིད་ལགས་ནས་བོད་ཀྱི་ཡུལ་ཁམས་སོ་སོའི་སྲོལ་རྒྱུན་གྱི་བོད་གཞས་ལ་གཞི་བཅོལ་ནས་གླུ་དབྱངས་གསར་རྩོམ་གནང་བ་དང་། དེང་རབས་ཀྱི་གླུ་དབྱངས་ཀྱི་རྒྱུད་ལམ་ལ་བརྟེན་ནས་སྲོལ་རྒྱུན་ལ་ཡོད་པའི་གུས་སེམས་མཚོན་པར་བྱེད། འཛམ་དབྱངས་སྐྱིད་ནི་ཕྱི་རྒྱལ་གྱི་བོད་པ་རྣམས་ལ་དེ་འདྲའི་རྒྱུས་ཡོད་མིན་ན་ཡང་། སེམས་ཚོར་དང་འབྲེལ་བའི་སྐད་གདངས་དང་གར་སྟེགས་ལ་མངོན་ཚན་ཆེ་བ་བཅས་ཀྱིས་ལྟད་གཟིགས་པ་རྣམས་ཀྱི་དོ་སྣང་ལ་མགྱོགས་པོར་དབང་སྒྱུར་བྱེད་ཐུབ་པར་གྱུར། འཁྲབ་སྐོར་གཉིས་པའི་མཇུག་ལ་སླེབས་སྐབས་མི་ཚོགས་ཀྱིས་འཛམ་དབྱངས་སྐྱིད་ལགས་ཀྱིས་ལེན་བཞིན་པའི་གླུ་དབྱངས་ཀྱི་དབྱངས་ཚིགས་དང་བསྟུན་ནས་ལག་པ་བརྡེབས་པ་དང་ཡར་ལངས་ནས་དགའ་འབོད་སྒྲོགས་པ་བཅས་བྱས། འཛམ་དབྱངས་སྐྱིད་དེང་སང་ཨ་མདོ་ཟི་ལིང་ན་བཞུགས་ཡོད། མོ་ནི་གཟེངས་རྟགས་ཅན་གྱི་གསར་འགྱུར་ལས་རིགས་པ་དང་བརྙན་འཕྲིན་གྱི་གསར་འགོད་པ་ཡིན་ན་ཡང་། མོ་ངོ་མ་སྤྲོ་སྣང་འཕེལ་ས་ནི་གླུ་ལེན་པ་དང་རྩོམ་པ་ཡིན། མོས་"སྨོན་ལམ།"ཟེར་བའི་CD ཞིག་དང་"རྒྱང་རིང་གི་མཛའ་བོ།"། "ལས་འཕྲོ།"ཟེར་བའི་VCD གཉིས་འགྲེམས་སྤེལ་བྱས།

འཁྲབ་སྟོན་དེའི་སྨད་ཆ་ནི་གླུ་མ་དང་གླུ་རྩོམ་མཁན་ཟླ་སྒྲོན་ལགས་དང་མོའི་རོལ་དབྱངས་རུ་ཁག་གིས་འཁྲབ་སྟོན་བྱས། ཟླ་སྒྲོན་ནི་ལྷ་སར་འཚར་ལོངས་བྱུང་། མོ་ལ་རོལ་དབྱངས་སྙིང་པའི་སློབ་སྦྱོང་ཚད་དང་ལྡན་པ་ཞིག་ཐོབ་ཡོད་ལ། ༡༩༨༤ བོད་ལྗོངས་ཀྱི་གླུ་གར་ཚོགས་པར་ཞུགས་ནས་ཆེད་ལས་ཀྱི་གླུ་མ་ཞིག་ཏུ་གྱུར། དུས་རབས་གོང་མའི་ལོ་རབས་བརྒྱད་ཅུའི་མཇུག་ཏུ། ཟླ་སྒྲོན་ལགས་རྒྱ་ནག་ཏུ་གླུ་ལེན་པའི་འགྲན་བསྡུར་མང་པོར་ཞུགས་ཏེ་རྒྱལ་ཁ་ལན་མང་ལ་ཐོབ་པ་དེ་འདྲ་ནི་བོད་པ་ཞིག་ལ་བྱུང་བ་ཐེངས་དང་པོ་ཡིན། དུས་རབས་གོང་མའི་ལོ་རབས་བརྒྱད་ཅུའི་སྨད་དང་དགུ་བཅུའི་སྟོད་ལ། ཟླ་སྒྲོན་ལགས་ཀྱི་གླུ་དབྱངས་སྒྲ་ཕབ་བྱས་པ་ས་ཡ་ཁ་ཤས་བཙོང་། མོ་རང་ཨ་རི་ལ་འབྱོར་རྗེས། ཨ་རིའི་ནང་དང་རྒྱལ་སྤྱིའི་འཁྲབ་ར་དང་འཁྲབ་སྟོན་གྱི་ཐོག་ལ་ནུབ་ཕྱོགས་ཀྱི་གླུ་པ་གླུ་མ་སྐད་གྲགས་དང་གླུ་རྩོམ་མཁན་མཉམ་དུ་འཁྲབ་སྟོན་གནང་མྱོང་། མོས་མུ་མཐུད་ནས་རང་གི་གླུ་དབྱངས་ཀྱི་གཤིས་ཀ་ཡར་རྒྱས་སུ་གཏོང་ཞིང་རང་གླུ་རང་རྩོམ་བྱེད། ཟླ་སྒྲོན་ལགས་ཀྱིས་གློག་བརྙན་ཁ་ཤས་ལ་དབྱངས་གསར་དུ་སྦྱར། གློག་གི་སྒྲ་དབྱངས་དཀྲོལ་ཞིང་རང་གི་མགྲིན་སྒྲས་རམ་འདེགས་བྱེད་མཁན་གྱི་རོལ་དབྱངས་པ་ John McDowell དང་། ལག་ཛ་རྡུང་ཞིང་རྡུང་དཀྲོལ་གྱི་རོལ་ཆས་པ་ Michael Wimberly། Bass ཟེར་བའི་རོལ་ཆས་དཀྲོལ་མཁན་ Ken Rich། གི་ཏ་དཀྲོལ་མཁན་ Peter Moore བཅས་ཀྱིས་ཟླ་སྒྲོན་ལགས་ཀྱི་རོལ་དབྱངས་ཚོགས་པ་

SINGER DADON PERFORMING AT LOSAR CONCERT 2006.

གླུ་མ་ཟླ་སྒྲོན་ལགས་བོད་མི་ཁྲི་ལོའི་(༢༠༠༦ ལོ)ལོ་གསར་འཁྲབ་སྟོན་གྱི་སྐབས་སུ།

SINGER JAMYANG KYI.

གླུ་མ་འཇམ་དབྱངས་སྐྱིད།

གླུ་བ། ཟླ་སྒྲོན་ལགས་ཀྱིས་བླངས་པའི་གླུ་ཚོགས་ཀྱི་ནང་དུ། མི་རྣམས་ཀྱིས་ཧ་ཅང་དགའ་སྣང་བྱེད་པའི་གླུ་དབྱངས་"ཞང་ཞང་ཆུ་མོ་སྟོན་པོ།"ཟེར་བ་ལྷ་བུའི་ལོ་རབས་བརྒྱད་ཅུའི་ནང་གི་གླུ་དབྱངས་དང་། དེ་ལས་ཉུང་ཙམ་ཉེ་བའི་དུས་ཏེ། ༡༩༩༧ ལོ་རྒྱུན་ལ་ཨ་རི་ལ་བཙམས་ཏེ་སྒྲ་ཕབ་དང་འགྲེམས་སྤེལ་བྱས་པའི་སེམས་ཚོར་གྱིས་ཕྱུག་པའི་"སྐྱིད་མ་སྐྱིད།"ཟེར་བ་ལྷ་བུ་འདུས་ཡོད། མོས་བླངས་པའི་གླུ་སྐོར་གཞན་པའི་ནང་དུ་མོས་མི་རིགས་གཞན་པའི་རོལ་དབྱངས་ཀྱི་རིག་གཞུང་དང་གླུ་རིགས་ལ་ཉམས་ལེན་གནང་བ་མཚོན་ཡོད། མོས་བླངས་པའི་"ཨོ་མ་ལྷན་ནེ་ཡེ་"ཟེར་བའི་གླུ་དབྱངས་འདི་ནི་ཨ་རིའི་ཨིན་ཌི་ཡན་མི་རིགས་ཀྱི་ལ་ཁོ་ཐ་ཟེར་བའི་སྐད་དང་དབྱངས་རྟ་ཡིས་འཁྲབ་ལེན་གནང་། "ཨོ་མ་ལྷན་ནེ་ཡེ"ཟེར་བ་འདིའི་ཚིག་དོན་ནི་"ང་རང་འཁྲུམ་བགྲོད་བྱེད།"ཅེས་པ་ཡིན་ལ། ཟླ་སྒྲོན་ལགས་ཀྱི་ངག་གི་འགྱུར་ཁུག་སླན་པོའི་གླུ་དབྱངས་དང་། དེ་ལ་རམ་འདེགས་བྱེད་པའི་མོའི་རོལ་དབྱངས་ཚོགས་པའི་སྒྲ་དབྱངས་ཀྱིས་འཁྲུམ་བགྲོད་བྱེད་མཁན་གྱི་གཟུགས་བརྙན་ཞིག་སྟོང་ཐབས་གནང་ཡོད།

འཁྲབ་སྟོན་གྱི་མཇུག་ཏུ། ཕུན་ཚོགས་ལྷུམ་ཁང་ལགས་དང་། འཇམ་དབྱངས་སྐྱིད་ལགས་གཉིས་ཀྱིས་ཟླ་སྒྲོན་ལགས་དང་མོའི་རོལ་དབྱངས་རྩ་ཁག་དང་ལྷན་དུ་མི་ཀུན་གྱི་དགའ་སྣང་སྤེལ་བའི་གླུ་དབྱངས་གྲགས་ཅན་"ང་ཚོ་འདི་ལ་འཛོམས་འཛོམས།"ཞེས་པ་དེ་མཉམ་ལེན་བྱས། གླུ་དབྱངས་དེ་ལེན་སྐབས་ཁོང་གསུམ་གྱིས་རེས་མོས་ཀྱིས་མཉམ་ལེན་ལ་དབུ་འདྲེན་གནང་ཞིང་། ལྟད་གཟིགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཀྱང་གླུ་ལེན་ཞོར་དང་ཐལ་མོ་རྡེབ་ཞོར་བྱས། བོད་མི་ཁྲི་ལོའི་ལོ་གསར་གྱི་འཁྲབ་སྟོན་ནི་དམིགས་བསལ་གྱི་འདུ་འཛོམས་ཤིག་སྟེ། མི་རབས་ཐ་དད་པ་དང་། རྒྱབ་ལྗོངས་ཐ་དད་པ། གླུ་གཞིས་ཐ་དད་པའི་བོད་ཀྱི་སྒྱུ་རྩལ་པ་ཁ་ཤས་གླུ་དབྱངས་ཀྱི་ནང་དུ་དགྲེས་འཛོམས་བྱུང་། ■

New York City:
Yak Cheese Tasting

On May 19-26, 2006, Trace Foundation and the Slow Food Foundation for Biodiversity presented Tibetan Yak Cheese Week, a celebration featuring Ragya Yak Cheese, produced on the Qinghai-Tibetan Plateau thanks to a project designed and implemented by Trace Foundation. All the Cheese Week events and activities took place at Trace Foundation's Latse Library.

Ragya Yak Cheese is a cheese made with the milk of the female yak, the *dri*. With the involvement of master cheese makers first from Nepal and then from Italy, the Ragya Yak Cheese Factory in Golok in Amdo (Qinghai Province) has perfected a hard mountain cheese. Although unusual, the making of this cheese falls in line with the many ways the nomads process milk, including butter, yogurt, and *churwa*, a local variety of cheese, to preserve its rich nutritive value that is especially important in such a harsh environment. The benefits of using the milk of the *dri* is manifold: *dri*'s milk has twice the fat content as cow's milk, making for an especially rich cheese. Moreover, the local Tibetan nomad community can sell the excess milk from their herds to the factory, providing a source of income. Profits made from sales of the cheese are then used to sustain a local school.

༢༠༠༦ ལོའི་ཟླ་ལྔ་པའི་ཚེས་ ༡༩–༢༦ བར། ཀུན་ཕན་ཐེབས་རྩ་ཚོགས་པ་དང་སྐྱེ་དངོས་སྣ་མང་གི་དཔལ་ཟས་ཐེབས་རྩ་ཚོགས་པ་གཉིས་ནས”གངས་ལྗོངས་སྤྱི་ཆུར”ཞེས་པ། མཚོ་སྔོན་མཐོ་སྒང་གི་ར་རྒྱ་ནས་ཐོན་པའི་ཆུར་བ་དེའི་བྲོ་བ་སྤྱོལ་བའི་མཛད་སྒོ་སྤེལ། ལས་གཞི་དེ་ནི་ཀུན་ཕན་ཐེབས་རྩ་ཚོགས་པ་ནས་འཆར་འགོད་དང་ལག་ལེན་དུ་བསྟར། བདུན་ཕྲག་གང་པོའི་ཆུར་བའི་ལས་འགུལ་དེ་ནི་ཀུན་ཕན་ཐེབས་རྩ་ཚོགས་པའི་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་དུ་སྤེལ།

ར་རྒྱའི་གངས་ལྗོངས་སྤྱི་ཆུར་ནི་འབྲི་མོའི་འོ་མ་ལས་ཐོན་པའི་ཆུར་བ་ཞིག་ཡིན། ཆུར་བ་དེ་བཟོ་བའི་ལས་རིམ་དུ་ཐེངས་དང་པོར་བལ་ཡུལ་དང་ཨི་ཏ་ལིས་ཀྱི་ཆུར་བ་བཟོ་བའི་མཁས་པ་ཞུགས་ཡོད། ཨ་མདོ་མགོ་ལོག་ན་ཡོད་པའི་ཆུར་བའི་བཟོ་གྲྭ་དེས་བཟོས་པའི་ཆུར་བ་ནི་ནུབ་ཕྱོགས་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་རི་རྒྱུད་ཀྱི་ཆུར་བ་ཟེར་བ། གྲིས་གཏུབ་དཀའ་བའི་སྲུས་ཚད་དེ་ལ་སླེབས། (ནུབ་ཕྱོགས་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཆུར་བ་མང་ཆེ་བ་བོད་ཆུར་ལྟར་སྐམ་པོ་མ་ཡིན་པར། མར་ལྟ་བུ་ཞིག་ཡིན་པ་ལ་གྲིས་གཏུབ་དཀའ་བ་དེ་ལེགས་པར་བརྩི།–རྩོམ་སྒྲིག་པའི་མཆན།) ཆུར་བ་རིགས་འདི་བཟོ་བ་ནི་བོད་ཆུར་དང་མི་འདྲ་ན་ཡང་། འབྲོག་པ་རྣམས་ཀྱི་འོ་མའི་ཐོན་རྫས་མར་དང་། ཞོ། ཆུར་སྐམ་བཅས་བཟོ་བའི་ལས་རིམ་དང་གཅིག་མཚུངས་ཡིན་ལ། ཐོན་རྫས་འདི་རིགས་ལ་བརྟེན་ནས་འོ་མའི་སྨུམ་བཅུད་མི་ཤོར་བ་བྱེད་རྒྱུ་ནི་མཐོ་སྒང་གི་ཁོར་ཡུག་འདི་ལ་དམིགས་བསལ་གྱིས་གལ་ཆེན་པོ་ཡིན། འབྲི་མོའི་འོ་མས་ཆུར་བ་བཟོ་བ་ལ་དགེ་མཚན་གཉིས་ཡོད་དེ། གཅིག་ནི་ཐོན་དངོས་རང་ལས་མངོན་ཡོད་པ་ལྟར། འབྲི་འོ་ལ་བ་འོ་ལས་ཉིས་ལྡབ་ཀྱིས་སྨུམ་བཅུད་ཆེ་བ་དང་། གཉིས་ནི་བཟོ་གྲྭ་འདི་ལས་ཐོན་པའི་ཆུར་བས་སློབ་གྲྭ་ཞིག་དང་ས་གནས་དེ་གའི་མི་དམངས་ཀྱི་ཡོང་སྒོ་མང་དུ་འགྲོ་བ་ལ་ཕན་ཐོགས་ཆེན་པོ་ཡོད།

ནེའུ་ཡོག་གྲོང་ཁྱེར་དུ་

གངས་ལྗོངས་སྤྱི་ཆུར་གྱི་བྲོ་བ་སྤྱེལ་བ།

The story of Ragya Yak Cheese begins with the vision of Jigme Gyaltsen, a senior monk from Ragya Monastery in Golok. Ten years ago he searched for a way to support the children at the primary school of which he is the founder and principal. With the help of a grant from Trace Foundation, which, around that same time, was interested in exploring cheese-making as a means to promote culturally appropriate economic development in the region, Jigme Gyaltsen established a cheese factory. The factory invited local nomads to sell the milk produced by their yak herds to the factory, which in turn, processed the milk into cheese. With the help of Trace Foundation, the cheese underwent the necessary United States Department of Agriculture examination before being readied for export to America. The finished wheels of cheese are shipped to the United States by air, and through a distributor, find their way into gourmet and specialty shops on the east coast of the United States, with plans to expand to the west coast in the near future. Future sales of the cheese will generate funds for the Jigme Gyaltsen Welfare School.

In 2004, Jigme Gyaltsen and Trace Foundation joined Slow Food, an international movement founded in Italy in 1986 and dedicated to preserving regional cuisine and products from around the world. Together they formed the Tibetan Plateau Yak Cheese Presidium, an economic development project designed to improve and promote the quality of Ragya Yak Cheese. The presidium has yielded unprecedented cooperation between European and local cheese makers, as well as opportunities to gain international attention with the participation of the cheese in key international Slow Food events held in Italy such as Terra Madre, Cheese, and Salone del Gusto where presidia from around the world showcase their projects and products.

Tibetan Yak Cheese Week offered an opportunity for New Yorkers not only to sample the cheese, but also to meet Jigme Gyaltsen and learn about

ར་རྒྱའི་གངས་ལྗོངས་སྐྱི་ཆུར་ནི་ར་རྒྱ་དགོན་གྱི་དགེ་འདུན་པ་འཇིགས་མེད་རྒྱལ་མཚན་ལགས་ཀྱི་འཆར་སྣེ་ཞིག་ལ་བརྟེན་ནས་ལས་འགོ་བཙམས། ལོ་བཅུའི་སྔོན་ལ་ཁོང་གིས་ཕྱུག་འདེབས་དང་སློབ་སྦྱོང་གནང་སའི་སློབ་ཆུང་དེའི་སློབ་མ་རྣམས་ལ་དཔལ་འབྱོར་གྱི་རྒྱབ་སྐྱོར་བྱེད་ཐབས་བཙལ། ཀུན་ཕན་ཐེབས་རྩ་ཚོགས་པའི་རྒྱབ་སྐྱོར་ལ་བརྟེན་ནས། འཇིགས་མེད་རྒྱལ་མཚན་ལགས་ནས་ཆུར་བའི་བཟོ་གྲྭ་ཞིག་གསར་འཛུགས་གནང་། སྐབས་དེར་ཀུན་ཕན་ཐེབས་རྩ་ཚོགས་པ་ནས་ཆུར་བ་བཟོ་བ་ལ་བརྟེན་ནས་ས་གནས་རང་གི་གནས་བབ་དང་མཐུན་པའི་དཔལ་འབྱོར་ཡར་རྒྱས་ཀྱི་ཐབས་ལམ་ལ་བསམ་གཞིགས་བྱེད་བཞིན་ཡོད། བཟོ་གྲྭ་ས་གནས་དེ་གའི་འབྲོག་པ་རྣམས་འབོད་སྐུལ་བྱས་ཏེ་བསྐྲུལ་ཡོང་བའི་འབྲི་ཡི་འོ་མས་ཆུར་བ་བཟོས། ཀུན་ཕན་ཐེབས་རྩ་ཚོགས་པའི་རོགས་རམ་ལ་བརྟེན་ནས་ཆུར་བ་འདི་ཨ་རི་ལ་ཕྱི་འདྲེན་མ་བྱས་སྔོན་ལ་ཨ་རིའི་གཞུང་གི་སོ་ནམ་སྡེ་ཁག་གི་བརྟག་དཔྱད་བྱེད་དུ་བཅུག བཟོས་ཚར་བའི་ཆུར་བ་གོར་མོ་རྣམས་གནམ་ཐོག་ནས་ཨ་རི་ལ་བཏང་ཞིང་། འགྲེམས་སྤེལ་བ་ཞིག་བརྒྱུད་ནས་ཨ་རིའི་ཤར་ཕྱོགས་མཚོ་འགྲམ་གྱི་ཟས་རིགས་ཀྱི་དམིགས་བསལ་ཚོང་ཁང་རྣམས་སུ་ཚོང་འགྲེམས་བྱས་དང་བྱེད་བཞིན་ཡོད་ལ། མི་འགྱངས་པར་ནུབ་ཕྱོགས་མཚོ་འགྲམ་ལ་རྒྱ་སྐྱེད་བྱེད་འཆར་ཡོད། མ་འོངས་པར་ཆུར་བ་འདི་བཙོང་ནས་འཇིགས་མེད་རྒྱལ་མཚན་སློབ་གྲྭ་ལ་དཔལ་འབྱོར་གྱི་རྒྱབ་སྐྱོར་བྱེད་འཆར་ཡིན།

༢༠༠༨ ལོར། འཇིགས་མེད་རྒྱལ་མཚན་ལགས་དང་ཀུན་ཕན་ཐེབས་རྩ་ཚོགས་པ་གཉིས་དལ་ཟས་ཚོགས་པའི་ལས་འགུལ་ལ་ཞུགས། འདི་ནི་རྒྱལ་སྤྱིའི་ངོ་བོ་དང་ལྡན་པའི་ལས་འགུལ་ཞིག་ཡིན་ལ། ༡༩༨༦ ལོར་འཛམ་བུ་གླིང་འདིའི་ཡུལ་གྲུ་སོ་སོའི་ཟས་སྦྱོར་དང་ཟས་རིགས་ཀྱི་ཐོན་རྫས་སྲུང་ཉར་གྱི་ཆེད་དུ་ཨི་ཏ་ལི་ལ་འགོ་ཚུགས་པ་རེད། འཇིགས་མེད་རྒྱལ་མཚན་ལགས་དང་ཀུན་ཕན་ཐེབས་རྩ་ཚོགས་པ། དལ་ཟས་ཚོགས་པ་གསུམ་ལྷན་དུ་བོད་ལྗོངས་སྐྱི་ཆུར་ཞེས་པའི་ཚོགས་ཆུང་ཞིག་བཙུགས། དེ་ནི་ར་རྒྱའི་འབྲི་མོའི་ཆུར་བ་ལེགས་བཅོས་དང་ཁྱབ་སྤེལ་གྱི་ཆེད་དུ་བཙུགས་པའི་དཔལ་འབྱོར་ཡར་རྒྱས་ཀྱི་ལས་གཞི་ཞིག་ཡིན། ཚོགས་ཆུང་དེས་ཡུ་རོབ་དང་ས་གནས་ཀྱི་ཆུར་བ་བཟོ་མཁན་བར་ལ་སྔར་བྱུང་མ་མྱོང་བའི་མཉམ་ལས་ཤིག་བྱུང་དུ་བཅུག་པ་དང་མཚུངས་སུ། Terra Madre ཟེར་བ་དང་། Salone del Gusto ཟེར་བའི་དལ་ཟས་ལས་འགུལ་གཙོ་བོ་གཉིས་ལ་ཞུགས་སུ་བཅུག་ནས་ར་རྒྱའི་ཆུར་བ་ལ་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཐོག་གི་ངོ་སྤྲོད་འདྲེན་པའི་གོ་སྐབས་བསྐྲུན། ལས་འགུལ་དེ་གཉིས་ཀྱི་ཐོག་ལ་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཁོངས་ཀྱི་དལ་ཟས་ཀྱི་ཐོན་རྫས་དང་ལས་གཞི་བཤམས་སྟོན་བྱེད།

གངས་ལྗོངས་སྐྱི་ཆུར་གྱི་བདུན་ཕྲག་དེས་ནེའུ་ཡོག་པ་རྣམས་ལ་ཆུར་བ་དེའི་བྲོ་བ་མྱོང་རྒྱུའི་གོ་སྐབས་ཕུལ་བ་ཙམ་དུ་མ་ཟད། འཇིགས་མེད་རྒྱལ་མཚན་ལགས་དང་ཞལ་མཇལ་གྱིས་ལས་གཞི་དེའི་བྱུང་སྟངས་ཤེས་རྟོགས་བྱེད་རྒྱུའི་གོ་སྐབས་ཀྱང་བྱུང་། གངས་ལྗོངས་སྐྱི་ཆུར་གྱི་བདུན་ཕྲག་དེ་ཟླ་ ༤ པའི་ཚེས་ ༡༩ ལ་དངོས་སུ་འགོ་འཛུགས་བྱས། ཆུར་ཚོང་གི་མཁས་པ་ Daphne Zepos ལགས་ནས་དང་བླངས་ཀྱིས་དུས་ཚོད་མང་པོར་ཆུར་བ་བཤམས་སྟོན་ཚད་ལྡན་ཡོང་བ་བྱས། མོས་ཡིད་དུ་འོང་བའི་ཆུར་བ་བཤམས་རྟེན་ཞིག་བཀོད་སྒྲིག་གནང་སྟེ། དེར་ཆུར་གོར་གྱི་འདབས་སུ་ཆུར་བའི་ཤོག་སྙམ་ངོ་མ་བཞག་ནས་རྩྭ་ཐང་ནས་འདི་ལ་སླེབས་པ་མཚོན་ཡོད་པ་དང་། ཆུར་བ་གོར་མོ་རྫིལ་པོ་རྣམས་ཀྱིས་རྟེན་གཞི་ཞིག་བརྩིགས་ཤིང་། དེ་ལ་ཆུར་བ་ལེབ་མོ་ཆུང་ཆུང་དང་། དྲི་དང་ཅན་གྱི་རྩྭ་རྩི། ཤིང་ཏོག་བཅས་ཀྱི་ཕྲ་རྒྱན་བཀོད་ཡོད། ཕལ་ཆེར་ས་ཁུལ་མ་འདྲ་བའི་དལ་ཟས་ཀྱི་ཚོགས་མི་དང་། ཟ་མའི་བཟོ་གྲྭའི་སྐྱ་ཚབ། ནེའུ་ཡོག་ན་ཡོད་པའི་བོད་མི་བཅས་མི་གྲངས་ 250 ཙམ་སྟོན་མོ་འདི་ལ་ཕེབས་ནས་ར་རྒྱའི་ཆུར་བའི་བྲོ་བ་མྱོང་བ་དང་ལྷན་དུ་ནེའུ་ཡོག་གི་མ་བྱུན་གཞན་པའི་ཟས་སྦྱོར་གྱི་བྲོ་བ་མྱོང་རྒྱུའི་གོ་སྐབས་བྱུང་། སྦྲུ་རོའུ་ཁི་ལིན་ན་ཡོད་པའི་ཟ་ཁང་ Ristorante Aurora ཟེར་བ་དེའི་མ་བྱུན་ཆེན་མོ་ Riccardo Buitoni ལགས་ནས་འབྲི་ཆུར་གྱི་ཙོ་ཙི་བྲོ་བ་ཅན་ཞིག་བཟོས། I Trulli ཟེར་བའི་ཟ་ཁང་གི་མ་བྱུན་ཆེན་མོ་ Martschenko ལགས་ནས་འབྲི་ཆུར་གྱིས་རྒྱུ་རི་ཀོ་ཟེར་བའི་མངར་ཟས་དེ་ཚལ་རིགས་དང་སྦྱེལ་ནས་བཟོས། Rose Water Restaurant ཟེར་བའི་ཟ་ཁང་གི་མ་བྱུན་ Ethan Kostbar ལགས་ནས་སྨན་རིགས་ཀྱི་སྔོ་ཚལ་ཞིག་དང་ཆུར་བ་གཉིས་མཉམ་སྦྱེལ་གྱི་ཟས་རིགས་ཤིག་བཟོས། ནེའུ་ཡོག་ལ་གནས་བཅའ་བའི་མ་བྱུན་ཆེན་མོ་ Stephen Primich ལགས་ནས་ལས་འགུལ་འདི་ལ་ཟས་རིགས་ཀྱི་སྟོན་འགྲོའི་གྲ་སྒྲིག་གནང་བ་མ་ཟད། ཁོང་རང་གིས་ཟས་རིགས་ཁ་ཤས་ཀྱང་བཟོ་སྦྱོར་གནང་། ཟས་སྦྱོར་འདི་དག་མ་འོངས་པར་ར་རྒྱའི་ཆུར་བའི་དྲ་ལམ་ནས་གཏོང་བར་འགྱུར་(འོག་ཏུ་ཞིབ་ཆར་གཟིགས།)། ཨ་རི་ན་ཡོད་པའི་དབྱི་ཏ་ལིས་ཀྱི་ Smeraldina Corporation ཀམ་པ་ནི་ནས་ལས་འགུལ་འདི་ལ་གཏེར་ཆུ་སྦྲུ་བ་ཅན་རིན་མེད་དུ་གནང་། ཆུར་བའི་ཟས་སྤྱོད་དུ་ཨི་ཏ་ལི་ཡི་རྒྱུན་ཆང་འདེགས་འབུལ་བྱས་ཤིང་ཆུར་བའི་ཟས་ཀྱི་སྟོན་འགྲོ་བཏེགས།

དལ་ཟས་ཚོགས་པའི་སྐུ་ཚབ་དང་། ཀུན་ཕན་ཐེབས་རྩ་ཚོགས་པའི་ལས་གཞིའི་ངོ་དམ་པ་ཕོ་ལ་ལྷན་ཇོ་དང་། འཇིགས་མེད་རྒྱལ་མཚན་ལགས་བཅས་ནས་མི་ཚོགས་ལ་ལས་གཞི་འདིའི་སྐོར་གྱི་ཞིབ་ཆ་གླེང་མོལ་གནང་། དེའི་རྗེས་སུ་ས་གནས་རང་དུ་ཆུར་བའི་ལས་གཞི་དང་འཇིགས་མེད་རྒྱལ་མཚན་སློབ་གྲྭ་གཉིས་རྒྱ་ནག་ན་སྡོད་པའི་དབྱིན་ཇི་ལིས་ཀྱི་པར་པ་ Andrea Cavazzuti ཡིས་པར་བརྒྱབ་སྟེ་གྲུབ་པའི་དངོས་བྱུང་གློག་བརྙན་ཐུང་ཐུང་ཞིག་བསྟན།

འབྲི་ཆུར་གྱི་བདུན་ཕྲག་དེ་དང་སྟབས་བསྟུན་གྱིས། ནེའུ་ཡོག་ན་བཞུགས་པའི་པར་པ་གྲགས་ཅན་ Lois Conner གྱི་པར་ཚོགས་ཤིག་”མཐོ་སྒང་།”ཟེར་བའི་མིང་ཐོག་ནས་འགྲེམས་སྟོན་བྱས། འདས་པའི་ལོ་ངོ་བཅུའི་ནང་ལ་བོད་ལ་སྐྱོད་སྐབས་སུ་བརྒྱབ་པའི་པར་ཚོགས་འདིའི་ཐོག་ལ། ཆུར་བ་བཟོ་མཁན་རྣམས་ཀྱིས་ཆུར་བ་བཟོ་བའི་ལས་

the story behind the project. The week was officially opened with a wine and cheese reception on Friday, May 19. Master cheesemonger Daphne Zepos, who volunteered her time and energy to help the project prior to the event, not to mention the many hours during cheese week to ensure the proper handling of the cheese, created a magnificent centerpiece that reflected the cheese's journey from grassland to table, with original packing boxes on the bottom, whole rounds of cheese to form a base, and sliced chunks decorated with fresh herbs and fruit. About 250 guests including area Slow Food members, representatives from the food industry, academics, and local Tibetans attended the reception and were able to sample the Ragya Yak Cheese alone and as the featured ingredient in creations by local chefs. Chef Riccardo Buitoni of Ristorante Aurora in Brooklyn created a delectable agnolotti stuffed with a yak cheese fondant. From restaurant I Trulli, Chef Martschenko grated the yak cheese to make delicate *frico*, or baked crisps, that were accompanied by a savory eggplant caponata. Ethan Kostbar of Rose Water Restaurant developed an artichoke, fava bean, and arugula salad tossed with yak cheese shavings and salsa verde. New York City-based chef Stephen Primich ran the food preparation at the event, finishing the various dishes for presentation and serving. The recipes will be made available on the official Ragya Yak Cheese website (see below for details). U.S. based representatives of Smeraldina Corporation from Sardinia, Italy, graciously donated cases of their sparkling and natural artesian waters for the event. Also offered at the reception were wines from Italy that paired nicely with the cheese and cheese appetizers.

Representatives from Slow Food, Project Manager Paola Vanzo of Trace Foundation, and Jigme Gyaltsen all spoke to the gathering to tell them more about the project. This was followed by the screening of a short documentary, shot on location by Andrea Cavazzuti, an Italian videographer based in China. The film beautifully narrated the story of the school and the project.

In conjunction with Yak Cheese Week, there was also an exhibition entitled *Thogang: From the Tibetan Plateau*, with photographs by Lois Conner, a leading photographer based in New York. In addition to photographs taken during the photographer's visits to Tibet over a span of ten years, the exhibition featured photos of the cheesemakers and the cheese-making process.

The week continued with additional screenings of the film as well as a presentation by Jigme Gyaltsen on the Jigme Gyaltsen Welfare School as part of the Latse Library Lecture Series (see news article on the series in this issue). He also visited some area schools, and met local cheese suppliers.

For Jigme Gyaltsen, who was visiting New York for the first time, Yak Cheese Week was the culmination of years of hard work and dedication, as he was able to, in a sense, follow the cheese from its journey from the grasslands to the eastern shore of the United States. To meet the consumers, to see their faces as they tasted the cheese and hear their feedback, and to witness how chefs and others were making use of the cheese, proved to be a tremendously rewarding and greatly valued experience, one he happily took back to Golok and the Ragya cheesemakers, who were eager to learn how their cheese was received in such a faraway land.

Visitors to Yak Cheese Week were also able to take away with them a better sense of the region where the cheese is produced: through Jigme Gyaltsen, the photo exhibit, the film, and especially through the cheese. Ragya Yak Cheese can be compared to an aged goat cheese, mild and slightly granular in texture. But the cheese also has additional herbal and grassy notes that hint at the cheese's origins, transporting the taster to the grasslands high on the Tibetan plateau.

Ragya Yak Cheese is available at select stores in the United States. For more information please visit the website: www.tibetcheese.org, or write to info@tibetcheese.org ■

www.tibe

JIGME GYALTSEN (LEFT), AND THE HOMEPAGE OF THE RAGYA YAK CHEESE WEBSITE (RIGHT): WWW.TIBETCHEESE.ORG

གཡོན་ཕྱོགས་ནི་འཇིགས་མེད་རྒྱལ་མཚན་ལགས་ཡིན་ལ། གཡས་ཕྱོགས་ནི་ར་རྒྱའི་ཆུར་བའི་དྲ་ཚིགས་ཡིན།

རིམ་གྱི་པར་ཚོགས་ཤིག་ཀྱང་འགྲིམས་སྟོན་བྱས།

ཆུར་བའི་བདུན་ཕྲག་གི་རྗེས་སུ། ལ་རྗེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་གསུང་བཤད་ཀྱི་ཕྲེང་བའི་ནང་དུ་འཇིགས་མེད་རྒྱལ་མཚན་ལགས་ནས་འཇིགས་མེད་རྒྱལ་མཚན་སློབ་གྲྭའི་སྐོར་གྱི་གློག་བརྙན་ཞིག་བསྟན(འདོན་ཐེངས་འདིའི་གསར་འགྱུར་ལེ་ཚན་ལས་གསུང་བཤད་ཀྱི་ཕྲེང་བའི་སྐོར་ལ་གཟིགས)། འཇིགས་མེད་རྒྱལ་མཚན་ལགས་ནས་ནེའུ་ཡོག་གི་སློབ་གྲྭ་ཁ་ཤས་ལ་གཟིགས་སྐོར་དང་། ཆུར་བ་བཟོ་ཚོང་བ་འགའ་རེ་ལ་ཡང་ཐུག་འཕྲད་གནང་།

འཇིགས་མེད་རྒྱལ་མཚན་ལགས་ནེའུ་ཡོག་ལ་ཕེབས་པ་ད་རེས་ཐེངས་དང་པོ་ཡིན་པ་དང་། ཆུར་བའི་རྗེས་སུ་འབྲངས་ནས་བོད་ཀྱི་རྩ་ཐང་ནས་ཨ་རིའི་ཤར་ཕྱོགས་ཀྱི་རྒྱ་མཚོའི་འགྲམ་དུ་སླེབས་ནས། འབྲི་མོའི་ཆུར་བའི་བློ་བ་སྤེལ་བའི་བདུན་ཕྲག་དེ་ནི་ལོ་ངོ་དུ་མའི་དགའ་སྤྲོད་ཀྱི་སྐེག་ས་ཡིན། ཆུར་བ་ཉོ་མཁན་རྣམས་ལ་ཐུག་པ་དང་། ཁོང་ཚོའི་ཆུར་བའི་བློ་བ་སྤྱོང་སྐབས་ཀྱི་ཞལ་རས་མཐོང་བ། ཁོང་ཚོའི་ཆུར་བའི་སྐོར་གྱི་དགོངས་འཆར་ལ་ཉན་པ། མ་བྱུན་དང་གཞན་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཆུར་བས་ཟས་སྦྱོར་བྱེད་ཚུལ་དངོས་སུ་མཐོང་བ་བཅས་ནི། ཁོང་གི་ལས་དོན་ལ་འབྲས་བུ་སྨིན་པ་དང་ཧ་ཅང་རྩ་ཆེ་བའི་ཉམས་མྱོང་ཞིག་དང་། མགོ་ལོག་ར་རྒྱ་ན་ཡོད་པའི་ཆུར་བ་བཟོ་མཁན་རྣམས་ལ་ཁྱེར་འདོད་པའི་ཁོང་ཚོའི་ཆུར་བ་དེ་ས་ཐག་རིང་པོ་ནས་ཇི་ལྟར་དགའ་སྤྲང་བྱས་ཚུལ་ཡིན།

འབྲི་མོའི་ཆུར་བའི་བདུན་ཕྲག་ལ་ཕེབས་མཁན་རྣམས་ཀྱིས་འཇིགས་མེད་རྒྱལ་མཚན་ལགས་དང་། པར་གྱི་འགྲིམས་སྟོན། གློག་བརྙན་ལ་ལྟ་བ་བཅས་དང་། དམིགས་བསལ་གྱིས་ཆུར་བའི་བློ་སྦྱོང་བ་བརྒྱུད་ནས་ཆུར་བ་བཟོ་སའི་ཡུལ་ཁམས་ལ་ཤེས་རྟོགས་ཤིག་ཀྱང་ལེན་ཐུབ་པར་གྱུར། ར་རྒྱའི་ཆུར་བ་ནི་རོ་འཇམ་ཞིང་ཁྲོལ་བར་འགྱུར་བའི་ཆ་ནས་སི་པན་ཡ་ཡི་རམའི་ཆུར་བ་རྙིང་པ་ཞིག་དང་འདྲ་ན་ཡང་། རྩྭ་རྩི་ཧོག་གི་བློ་བ་ཡང་ཡོད་པ་དེས་ཆུར་བ་འདིའི་ཡོང་ཁུངས་བོད་ཡུལ་མཐོ་སྒང་དྲན་ངོགས་སུ་འདྲེན།

ར་རྒྱའི་ཆུར་བ་ནི་ཨ་རིའི་དམིགས་བསལ་གྱི་ཚོང་ཁང་དག་ཏུ་ཉོ་རྒྱུ་ཡོད་ལ། གནས་ཚུལ་ཞིབ་ཕྲ་དྲ་རྒྱ www.tibetcheese.org ལ་གཟིགས་རོགས། ■

tcheese.org

NEWS FEATURES
གསར་འགྱུར།

Honoring Dr. Dawa Norbu

DAWA NORBU AMONG HIS SCHOOLMATES AT DR. GRAHAM'S HOMES SCHOOL IN KALIMPONG, 1964. DAWA NORBU IS FOURTH FROM THE LEFT IN THE BACK ROW. Photo courtesy of Rinchen Lhamo.

༡༩༦༤ ལོར་ཟླ་བ་ནོར་བུ་ལགས་ཀ་ལུ་སྤུག་ན་ཡོད་པའི་རྫོག་ཁར་ ཀྲ་ར་ཧམ་གྱི་ཁྱིམ་ཚང་སློབ་གྲྭ་ན་ཡོད་སྐབས། ཟླ་བ་ནོར་བུ་ལགས་ནི་རྒྱབ་གྲལ་གྱི་གཡོན་རྗེས་ཡང་བཞི་པ་ཡིན། རིན་ཆེན་ལྷ་མོ་ལགས་ནས་འདྲ་པར་སྦྱིན་དབང་གནང་།

ALL of us here at Latse Library and Trace Foundation were saddened to learn of the untimely passing of Professor Dawa Norbu on May 27, 2006. Dawa Norbu was a devoted teacher and dedicated researcher who made significant contributions to the field of Tibetan Studies. On the 49th day of his passing, July 15, Latse Library held a memorial service for prayers and a tribute to the life and work of this remarkable scholar.

༢༠༠༦ ལོའི་སྤྱི་ཟླ་ ༧ ཚེས་ ༢༧ ཉིན་མཁས་དབང་

ཟླ་བ་ནོར་བུ་མཆོག་དགུང་ལོ་དར་མའི་སྐབས་ལ་དགོངས་པ་སྔ་རྫོགས་ཀྱི་གཏམ་ངན་དེ་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་དང་ཀུན་ཕན་ཐེབས་རྩ་ཚོགས་པའི་ལས་བྱེད་རྣམས་ཀྱི་བློ་ཡུལ་ལས་འདས་པ་ཞིག་བྱུང་། མཁས་དབང་གང་གིས་དཔེ་ཁྲིད་དང་ཞིབ་འཇུག་གི་ཕྱག་ལས་ཀྱིས་སྐུ་ཚེ་ཡི་མཐའ་ལ་གཏུགས་ཏེ། བོད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་ཁྱབ་ཁོངས་སུ་མཛད་རྗེས་གལ་ཆེན་བཞག་ཡོད། སྤྱི་ཟླ་དྲུག་པའི་ཚེས་བཅོ་ལྔ་སྟེ། མཁས་དབང་གང་དགོངས་པ་རྫོགས་ནས་ཞག་ཞེ་དགུ་འཁོར་བའི་ཉིན་མོ་དེར། ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་དུ་ཁོང་གི་ཆེད་དུ་སྨོན་ལམ་གློག་འདོན་དང་ཁོང་གི་མཁས་པའི་

མཁས་དབང་ཟླ་བ་ནོར་བུ་མཆོག་ལ་སྐུ་ངན་རྗེས་དྲན་གྱི་མཛད་སྒོ།

DAWA NORBU DURING HIS STUDENT DAYS AT DR. GRAHAM'S HOMES SCHOOL, 1964 (LEFT), AND AS A PROFESSOR IN DELHI (RIGHT).
Photos courtesy of Rinchen Lhamo.

༡༩༦༤ ལོར་ཟླ་བ་ནོར་བུ་ལགས་ཀ་ལུ་སྤུག་ན་ཡོད་པའི་རྡོག་ཏར་ཀྲུ་ར་ཧམ་གྱི་ཁྱིམ་ཚང་སློབ་གྲྭའི་སློབ་མ་ཡིན་སྐབས།
རིན་ཆེན་ལྷ་མོ་ལགས་ནས་འདྲ་པར་སྤྲོད་དབང་གནང་།

མཛད་རྗེས་ལ་རྗེས་དྲན་གླེང་མོལ་གྱི་མཛད་སྒོ་ཞིག་སྤེལ།

མཁས་དབང་ཟླ་བ་ནོར་བུ་མཆོག་ནི་སྤྱི་ལོ་ ༡༩༤༩ ལོར་ས་སྐྱ་དང་ཐག་ཉེ་བའི་བཀྲ་ཤིས་ཁང་ཟེར་བའི་གྲོང་སྡེར་ཞིང་པའི་ཁྱིམ་ཞིག་ཏུ་སྐུ་འཁྲུངས། ཁོང་གི་སྐུ་ན་གཞོན་པའི་དུས་ཀྱི་རྣམ་ཐར་ནི་མཁས་དབང་རང་གི་བརྩམས་དེབ"མདུན་ན་ཡོད་པའི་ལམ་"(*The Road Ahead*, HarperCollins Publishers India, 1997) ཟེར་བ་དེའི་ནང་ལ་བཀོད་ཡོད། དེབ་དེར་ཁོང་གི་བྱིས་པའི་དུས་འདི་ལྟར་གསུངས་ཡོད། "ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དཀྱོགས་ཁུག་ཅིག་ཏུ་ང་སྐྱེས་ཏེ་འཚར་ལོངས་བྱུང་། ངས་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་བོད་རྙིང་པ་དང་སྔོན་སྐྱོད་ཀྱི་བོད་གསར་པ་གཉིས་ཀའི་བྲོ་བ་མྱོང་ཐུབ་ཡོད།" མཁས་དབང་གང་དགུང་ལོ་ཆུང་དུས་ནས་སློབ་སྦྱོང་ལ་ཐུགས་མཉེས་པའི་རང་གཤིས་གསལ་པོ་ཞིག་མངོན་ཡོད། ཁོང་གིས་རང་གི་སློབ་སྦྱོང་གི་ངར་ཤུགས་དེ་"མེ་ལྟར་འབར་བ"ཞེས་གསུངས་ཡོད། ཁོང་གི་ཁྱིམ་ཚང་བོད་དང་བྲལ་ནས་རྒྱ་གར་ལ་སླེབས་རྗེས། བོད་ཡིག་གི་གསལ་བྱེད་འབྲི་སྦྱོང་བྱེད

Dawa Norbu was born into a family of farmers in the village of Tashigang near Sakya in southern Tibet in 1949. An account of his early family life can be found in his book *Tibet: The Road Ahead* (Harper-Collins Publishers India, 1997). When talking about his childhood he writes, "Born and brought up as I was at a most critical juncture in our history, I was able to taste both the religious old Tibet and the progressive new Tibet." Dawa Norbu exhibited a great love for learning from a young age. He writes of studying with a "burning intensity." After his family left Tibet for India, he taught himself English while also faithfully practicing Tibetan calligraphy.

In 1963 he became a student at the Dr. Graham's Homes school in Kalimpong. He graduated high

MEMORIAL SERVICE FOR DR. DAWA NORBU.
འབུམ་རམས་པ་ཟླ་བ་ནོར་བུ་ལགས་ལ་སྨྲ་ངན་རྗེས་དྲན་གྱི་འདུ་འཛོམས།

school in 1969, whereupon he worked for several months in New Delhi before enrolling in St. Stephens College in Delhi University. Despite his heavy studies, he also served as editor of *Tibetan Review*, the first monthly journal in English on Tibet. In 1974, his first book *Red Star Over Tibet* was published by Collins. In 1976, Dawa Norbu went to graduate school at the University of California at Berkeley to pursue a doctorate degree in Political Science. Upon finishing his degree, he taught at San Francisco State University before returning to India in 1983. In 1987, Dr. Dawa Norbu became an Associate Professor in the School of International Studies of the Jawaharlal Nehru University in Delhi. His area specialties were Chinese Central Asia and Tibet, and non-western nationalisms.

Professor Norbu was a pioneer in the study of Tibet in a political context, researching Tibet in terms of contemporary history, politics and international relations. He was among the first scholars to insist upon new ways of thinking about Tibet, as notions of Tibet in a predominantly religious or cultural context persisted in scholarship. He also challenged the biases in scholarship, however and wherever they occurred. He would find that not everyone could tolerate a close examination of traditional ideas and thought.

པའི་སྐབས་དེར་ཁོང་གིས་དབྱིན་ཡིག་རང་སྦྱོང་གནང་།

༡༩༦༣ ལོར་མཁས་དབང་ཟླ་ནོར་མཆོག་ཀ་ལུ་སྤུག་ན་ཡོད་པའི་རྫོག་ཏར་ ཀྲུ་ར་ཧམ་གྱི་ཁྱིམ་ཚང་སློབ་གྲྭ་(Dr. Graham's Homes School)ཟེར་བ་དེའི་སློབ་མར་གྱུར། ༡༩༦༩ ལོར་ཁོང་འབྲིང་རིམ་སློབ་གྲྭ་ནས་ཐོན། ལྡི་ལི་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་ནང་ལ་འཛུལ་ཞུགས་མ་གནང་སྔོན་ལ་ཁོང་གིས་ཟླ་ཤས་ཀྱི་རིང་ལ་ལྡི་ལི་གསར་པར་ཕྱག་ལས་གནང་། སློབ་སྦྱོང་ལྡི་མོའི་སྟེང་ལ་ཁོང་གིས་"བོད་གནས་སྐུར་ཞིབ་"ཟེར་བའི་དུས་དེབ་དེའི་རྩོམ་སྒྲིག་པའི་འགན་བཞེས། དུས་དེབ་དེ་ནི་བོད་དོན་སྐོར་

གྱི་ཟླ་རེར་ཐེངས་རེར་འདོན་པའི་དབྱིན་ཡིག་གི་དུས་དེབ་དང་པོ་ཡིན། ༡༩༧༤ ལོར་ཁོ་ལིན་སི་(Collins)ཟེར་བའི་དཔེ་སྐྲུན་ཁང་གིས་མཁས་དབང་གང་གི་བརྩམས་དེབ་དང་པོ་ "བོད་ཡུལ་དུ་འཕྲོས་པའི་སྐར་མ་དམར་པོ།"ཟེར་བ་དེ་དཔེ་སྐྲུན་བྱས།

༡༩༧༦ ལོར། མཁས་དབང་ཟླ་བ་ནོར་བུ་མཆོག་ནས་ཆབ་སྲིད་རིག་པའི་འབུམ་རམས་པའི་མཚན་གནས་ལེན་ཆེད་ཨ་རིའི་ཀ་ལི་ཧྥོར་ནི་ཡ་ཡི་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོ་(the University of California) ཡི་ཞིབ་འཇུག་སློབ་མའི་གྲས་སུ་ཞུགས། ཁོང་གིས་འབུམ་རམས་མཚན་བརྟགས་བཞེས་རྗེས། སན་ཧྥུ་རན་ སི་སི་ཀོ་མངའ་སྡེ་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོ་(San Francisco State University)ལ་དཔེ་ཁྲིད་གནང་། ༡༩༨༣ ལོར་རྒྱ་གར་ལ་ལོག

༡༩༨༧ ལོར། མཁས་དབང་ཟླ་ནོར་མཆོག་ལྡི་ལི་ན་ཡོད་པའི་ཇ་ཝ་ཧར་ལལ་ནེ་རུ་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་(the Jawaharlal Nehru University)རྒྱལ་སྤྱིའི་ཆབ་སྲིད་རིག་པའི་སློབ་གླིང་དུ་དགེ་རྒན་ཆེན་མོ་གཞོན་པ་ཞིག་ཏུ་གྱུར། ཁོང་གི་ཆེད་ལས་ནི་རྒྱ་ནག་དང་། ཨེ་ཤར་ཡ་དཀྱིལ་མ་དང་བོད། ནུབ་ཕྱོགས་པའི་མ་ཡིན་པའི་མི་རིགས་རིང་ལུགས་བཅས་ཡིན།

མཁས་དབང་ཟླ་ནོར་མཆོག་ནི་བོད་དོན་དེ་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ངོས་ནས་དང་། དེང་རབས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ངོས་ནས་དང་། ཆབ་སྲིད་དང་རྒྱལ་སྤྱིའི་འབྲེལ་ལམ་བཅས་ཀྱི་ཕྱོགས་ནས་ཞིབ་འཇུག་གནང་མཁན་ཐོག་མའི་གྲས་ཤིག་ཡིན། སྐབས་དེར་བོད་ཀྱི་གནད་དོན་དེ་ད་དུང་ཆོས་ལུགས་དང་རིག་གཞུང་གི་ཕྱོགས་གཅིག་པོ་ཁོ་ནས་ལྟ་བཞིན་པའི་སྐབས་ཡིན་ལ། ཟླ་བ་ནོར་བུ་ལགས་ནི་བོད་དོན་ལ་ལྟ་སྟངས་གསར་པ་ཞིག་གི་ཐོག

ནས་ལྟ་མཁན་དང་པོའི་གྲས་ཡིན། སྲོལ་རྒྱུན་གྱི་བསམ་བློ་དང་ལྟ་བ་ཞིག་ལ་དབྱེ་ཞིབ་ནན་མོ་བྱེད་དུས་དེ་བཟོད་སྒོམ་མི་བྱེད་མཁན་ཡོད་པ་ཡང་ཁོང་ལ་ཐུག་ཡོད། ཁོང་གི་ཚེད་ལས་ཀྱི་དུས་ཡུན་ལ། མཁས་དབང་ཟླ་ནོར་ལགས་ནས་ཕལ་ཆེར་དཔེ་དེབ་བཅུ་ཙམ་བརྩམས་ཡོད་ཅིང་། ཞིབ་འཇུག་གི་རྩོམ་ཡིག་གྲངས་མང་ཞིག་བྲིས་ཡོད་པ་ལས། ཁོང་གི་བརྩམས་ཆོས་གང་མང་ཞིག་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་དུ་བཞུགས་ཡོད། ཁོང་གིས་དབྱིན་ལན་དྷུར་ཧམ་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོར་(the University of Durham) གདན་ཞུས་དགེ་རྒན་ཆེན་མོ་དང་། ཨ་རིའི་ཧར་ཕོར་ཊ་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོར་(Harvard University) གདན་ཞུས་མཁས་པའི་ཕྱག་ལས་གནང་། མཁས་དབང་གང་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཐོག་གི་བགྲོ་གླེང་ཚོགས་འདུ་དག་ལ་རྒྱུན་ཕེབས་གནང་། ཁོང་གི་སློབ་མ་དང་མཁས་པའི་ཁྲོད་དུ་ཁོང་ལ་བརྩི་མཐོང་མཐོ་ཞིང་། ཁོང་གིས་དེང་རབས་བོད་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་གི་ཁོངས་སུ་བཞག་པའི་མཛད་རྗེས་ཀྱིས་མུ་མཐུད་ནས་འབྱུང་འགྱུར་གྱི་མཁས་པ་རྣམས་ལ་ཤུགས་རྐྱེན་ཐོན་ངེས་རེད། མཁས་དབང་ཟླ་བ་ནོར་བུ་མཆོག་གི་ཤུལ་དུ་ཁོང་གི་སྐུ་ཟླ་རིན་ཆེན་ལྷ་མོ་དང་བུ་གུ་གཉིས་བཞུགས་ཡོད།

ལ་རྩེ་ཡི་སྔོན་ལས་རྗེས་དྲན་གྱི་མཛད་སྒོ་འདི་ལ་ཆེད་དུ་གདན་འདྲེན་ཞུས་པའི་དགེ་འདུན་པ་གཉིས་ཀྱིས་དབུ་མཛད་ཀྱིས་སྤྱོད་འཇུག་སྨོན་ལམ་དང་ཤེར་སྙིང་སོགས་དབྱངས་འདོན་གནང་། དེའི་རྗེས་སུ་ཚང་མས་མ་ཎི་བགྲང་གསོག་བྱས། ཆོས་ཕྱོགས་ཀྱི་བྱེད་སྒོ་ཚར་བ་ན། མཁས་དབང་ཟླ་ནོར་ལགས་ཀྱི་སྐུ་ཟླ་རིན་ཆེན་ལྷ་མོ་ལགས་ནས་ལ་རྩེའི་མཛད་སྒོ་འདི་ལ་གཡར་པོ་གནང་བའི་མཁས་དབང་གང་གི་སྐུ་པར་རྣམས་གློག་ལམ་ནས་སྤྱན་འབུལ་ཞུས། སྐུ་པར་དེ་དག་གི་ཁྲོད་དུ་མཁས་དབང་གང་གི་བྱིས་པའི་དུས་དང་། སློབ་ཕྲུག་གི་དུས། སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་སློབ་མའི་དུས། དགེ་རྒན་ཆེན་མོའི་དུས་བཅས་དུས་སྐབས་སོ་སོའི་སྐུ་པར་ཡོད། ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་དཔེ་མཛོད་དོ་དམ་པ་ཟུར་པ་བསོད་ནམས་དར་རྒྱས་ལགས་ནས་མི་ཚོགས་ལ་མཁས་དབང་གང་གི་བརྩམས་དེབ་ངོ་སྤྲོད་གནང་། མཇུག་མཐར། ཚོགས་ཞུགས་པ་རྣམས་ལ་མཁས་དབང་ཟླ་བ་ནོར་བུ་མཆོག་གི་སྐོར་ལ་འདས་དོན་དྲན་གླེང་དང་ལྟ་ཚུལ་གསུང་སྐུལ་ཞུས་པ་ལྟར། ཚོགས་ཞུགས་པ་ཁ་ཤས་ཀྱིས་དེ་ལུགས་ཀྱི་གླེང་མོལ་སྣང་།

འབུམ་རམས་པ་ཟླ་བ་ནོར་བུ་མཆོག་གི་མཛད་རྗེས་ནི་ཁོང་གི་ཞིབ་འཇུག་གི་ནང་དུ་བཞག་ཡོད་ལ། ཁོང་གི་གསུང་རྩོམ་འཚོལ་ཞིབ་གནང་མཁན་རྣམས་ཀྱིས་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ལ་འབྲེལ་གཏུགས་གནང་རོགས། ■

During his career, Dr. Norbu published roughly ten books and numerous research articles, many of which can be found in Latse's collections. He served as a visiting professor at the University of Durham, United Kingdom, and as a visiting scholar at Harvard University, and regularly participated in international conferences and seminars.

He was held in high esteem by his students and colleagues alike, and his contributions to the field of modern Tibetan studies will continue to have impact for future scholars.

Dr. Dawa Norbu is survived by his wife Rinchen Lhamo and their two children.

For the memorial service, Latse invited two monks to read prayers and recite *mani* in dedication to Dr. Norbu. Afterwards, there was a slideshow of photos graciously loaned to us by Dr. Norbu's widow. The selection included photos from his childhood and student days, college years, and professional career. Former Latse Librarian Sonam Dhargay gave an introduction to various publications by Dawa Norbu. And finally, audience members were asked to share their personal reminiscences and thoughts of Dr. Norbu and how he affected their lives, to which several visitors responded with stories reflecting warmth and respect.

Dr. Norbu's legacy lives on through his research. Please visit or contact Latse Library for assistance in locating articles, books and other publications by Dawa Norbu. ■

NEWS FEATURES
གསར་འགྱུར།

The Tibetan Language Program for Children at Latse

by Sonam Ongmo

ལ་རྩེ་ལ་སྤྱིལ་བའི་བྱིས་པའི་བོད་སྐད་ཀྱི་ལོ་ཚན།

བསོད་ནམས་དབང་མོས།

ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ན་སྤྱིལ་བའི་བྱིས་པའི་བོད་སྐད་ཀྱི་ལོ་ཚན་དེ་ནི་ནེའུ་ཡོག་ན་འཚོ་བའི་བོད་པ་མང་པོ་ཞིག་ལ་དངོས་གྲུབ་ཅིག་ཡིན། ལོ་ཚན་དེས་ལོ་ན་ ༢–༥ བར་གྱི་ན་ཆུང་བྱིས་པ་རྣམས་ལ་བོད་ཡིག་གི་གསལ་བྱེད་དང་། སྐད་ཀ། གཞས་རིགས། གཏམ་རྒྱུད་བཅས་ལ་འདྲིས་སུ་འཇུག དེ་དང་མཚུངས་སུ་ཕ་མ་རྣམས་ལ་ཡང་རང་ཉིད་གཏོགས་སའི་སྤྱི་ཚོགས་དེའི་ཚོར་བ་སྐྱེད་སྲིང་བྱེད།

འཛམ་གླིང་གི་ཡུལ་གྲུ་མང་པོར་བོད་པ་གྲངས་འབོར་མི་ཆུང་བ་ཞིག་རང་གི་སྲོལ་རྒྱུན་དང་རིག་གཞུང་མ་ཡིན་པའི་ཁོར་ཡུག་གི་ནང་དུ་གནས་དགོས་བྱུང་ཡོད། གནས་སྤོར་བའི་མི་རིགས་གཞན་པ་དང་བསྡུར་ན། བོད་པ་རྣམས་ཀྱིས་རང་གི་རིག་གཞུང་དང་། གོམས་སྲོལ། བླང་དོར་གྱི་རྣམ་དབྱེ་བཅས་སྲུང་ཉར་བྱེད་པ་ལ་དཀའ་ངལ་མང་ཙམ་གཏོང་ལེན་བྱེད་དགོས། གྲོང་ཁྱེར་ནེའུ་ཡོག་ལ་ཕ་མ་རྣམས་ཀྱིས་རང་གི་བུ་ཕྲུག་རྣམས་ལ་རང་གི་ཡུལ་སྲོལ་གོམས་འདྲིས་དང་། བླང་དོར་གྱི་རྣམ་དབྱེ་བརྩི་སྲུང་བྱེད་དུ་འཇུག་རྒྱུ་ནི་ཧ་ཅང་དཀའ་བའི་ལས་ཤིག་ཡིན། བྱིས་པ་དེ་དག་ཁོར་ཡུག་དེའི་ནང་ལ་གནས་མེད་ལ། དེའི་ནང་དུ་སྐྱེས་ཀྱང་མེད། དེས་ཁོང་ཚོར་བྱིས་པ་གཞན་དང་མི་འདྲ་བའི་ཚོར་སྣང་སྐྱེར། རང་ཉིད་གང་ཞིག་ལ་གཏོགས་པའི་ཚོར་བ་མེད་པ་དང་། རང་ཉིད་ལ་རློམ་སེམས་ཤིག་མ་ཞུགས་པ། གང་ཞིག་སྦྱོང་བ་ལ་སྤྲོ་སྣང་ཞིག་མ་ཞུགས་པ། དེ་དག་ཀུན་ལས་ཀྱང་བྱིས་པ་གཞན་པ་དང་མཉམ་དུ་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་པའི་གོ་སྐབས་དང་ཁོར་ཡུག་ཅིག་མེད་ན། ན་ཆུང་བྱིས་པ་དེ་དག་གིས་སློབ་སྦྱོང་གི་མཐའ་འཁྱོངས་དཀའ་བར་འགྱུར།

ལ་རྩེ་ཡི་ལོ་ཚན་དེས་བུ་གུ་དང་ཕ་མ་མཉམ་དུ་བསྡུས་ནས་ཁོང་ཚོའི་སྐད་ཡིག་དང་གོམས་སྲོལ་ལ་སློབ་སྦྱོང་དང་། མཐོང་འཛོག་སྤྱིལ་བ། ཕན་ཚུན་ལ་འབྲེལ་འདྲིས་སྤྱིལ་བ་བཅས་ཀྱི་ལམ་ནས་དེ་དག་སྲུང་འཛིན་གྱི་དཀའ་ངལ་ལ་གཏོང་ལེན་བྱེད། དེ་མ་ཟད། ལོ་ཚན་དེས་བྱིས་པ་དེ་དག་ལ་ཁོང་ཚོའི་བོད་པའི་ངོ་བོ་ལ་ཤུགས་སྣོན་བྱེད་པ་ལ་ཡང་ཕན་ཐོགས་འབྱུང་།

ཡིན་ན་ཡང་། ལོ་ཚན་འདི་བོད་པ་ཁོ་ནའི་དོན་དུ་སྤྱིལ་བ་ཞིག་མིན་པར། བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་དང་རིག་གཞུང་ལ་སློབ་འདོད་དང་དགའ་སྣང་ཡོད་པ་སུ་ཡང་ཡོང་ཆོག ལོ་ཚན་འདིར་ཞུགས་པ་ལ་འགྲིག་ལམ་དམ་པོ་དང་མཁྲེགས་པོ་ཡང་མེད། བྱིས་པ་རྣམས་ཀྱིས་བག་སྒྲོ་བའི་ཁོར་ཡུག་ཏུ་རྩེ་ཞོར་དང་དགོད་ཞོར་ལ་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་རྒྱུ་དེ་རེད། ང་རང་བོད་པ་ཞིག་མིན་པའི་ཆ་ནས། ལོ་ཚན་འདི་ང་རང་གི་བུ་ལ་ཕན་ཐོགས་བྱུང་བ་མ་ཟད་ང་རང་ཉིད་ལ་ཡང་ཕན་ཐོགས་བྱུང་། ང་རང་དུས་ནམ་

FOR many Tibetans who live in New York the Children's Program at Latse Library has come as a blessing. The program, designed for young children ages 2 to 5, has helped their little ones familiarize themselves with the Tibetan alphabet, the language, songs, and folk tales from their motherland. It has also provided a sense of community and belonging for the parents.

A great number of Tibetans all over the world live in cultural settings other than their own, and compared with other immigrants around the world, the challenges of preserving their culture, tradition and values is multifold. In New York I would say it is a Herculean task for parents to make their children appreciate and identify with customs, traditions, and values that their children do not see around them, are not born into, or find alienating when it comes to their peers. Without a sense of belonging, without instilling the pride, without discovering the fun in learning, and above all without the opportunity and an environment conducive for such learning with other children, it often becomes difficult for the little ones to stay the course.

The program at Latse has taken care of most of these challenges by bringing children and parents together to learn, appreciate, socialize and celebrate their language and traditions. It has also managed to help them strengthen their identity as Tibetans.

The program, however, is not restricted to Tibetans only. Anyone interested in having their children learn the language or Tibetan traditions is openly welcomed. There is no hard and fast rule about attendance and the relaxed environment in which

children can be themselves makes learning fun and enjoyable. As a non-Tibetan I found the classes helpful for not only my son but also for myself. I have always been eager to learn the mother language from which my own, Dzongkha, is derived. Dzongkha is the language that is spoken by the Bhutanese in Bhutan. If there is any other language that is the closest to Tibetan it is Dzongkha but there are still many differences. Anyone coming from the Himalayas knows the benefit of understanding or reading Tibetan. While my son and I may not have advanced to that level yet, we have learnt that our cultural affiliation with the Tibetans has also given us a sense of belonging to a community that is very much like our own. Because our cultures are more or less the same it has also helped me expose him to the ways of people from my part of the world, be they Tibetan, Nepali, Sherpa, or Indian.

Lauran Hartley, parent and Tibetan Studies Librarian at Columbia University; Tashi Yangzom, a Tibetan medical doctor; and Kristina Dy-Liacco from Latse Library were the key people in initiating this program and making it successful. Their dedication to start this program and keep it going has certainly paid off. Since its inception in September 2005 it has consolidated from a sketchy and tentative program, with teachers on a voluntary basis, to a more structured one with about fifteen regular attendees and a regular instructor. Initially donations were collected for the volunteer teachers and Latse provided the materials. While it still welcomes donations, Latse now supports regular instructors: Jampa Choezom, a former teacher who lives in New Jersey, and Deckyie Dolker, a Latse staff member. They too have contributed greatly to the program.

On a typical Saturday the children arrive at the library at 11:30 a.m. and once they have their name cards they gather with Jampa and Deckyie or a parent volunteer, depending on the lesson plan for the day. They may start off with a song in Tibetan that evokes the images of all the various animals that roam the Tibetan plains and the sea, the alphabet song, or one that identifies parts of the body. At each lesson, children memorize a new letter of the alphabet by writing it out in their notebook, recognizing it out loud in front of the class and then coloring it on a piece of paper. There are similar

ཡང་ང་རང་གི་ཕ་སྐད་རྫོང་ཁ་སྐད་དེའི་འབྱུང་ཁུངས་ཞིབ་འདོད་ཡོད། རྫོང་ཁའི་སྐད་ནི་འབྲུག་ཡུལ་ན་ཡོད་པའི་འབྲུག་པ་རྣམས་ཀྱི་སྐད་རིགས་ཡིན། རྫོང་ཁའི་སྐད་ནི་བོད་སྐད་དང་ཧ་ཅང་ཁྱད་པར་ཆུང་བའི་སྐད་ཡིག་ཅིག་ཡིན་ན་ཡང་། དེ་གཉིས་ཀྱི་བར་ན་ཁྱད་པར་གང་མང་ཞིག་ཡོད། ཧི་མ་ལ་ཡའི་རི་རྒྱུད་ཀྱི་མི་སུ་ཞིག་ཡིན་རུང་། བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གོ་བ་དང་ཀློག་པ་ལ་དགེ་མཚན་ཡོད་པ་ཚོར་ཐུབ། ངའི་བུ་དང་ང་གཉིས་དེ་འདྲའི་ཆུ་ཚད་མཐོན་པོ་ལ་སླེབས་མེད་ན་ཡང་། ང་ཚོས་ང་ཚོའི་རིག་གཞུང་དང་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་གཉིས་ཉེ་འབྲེལ་ཡིན་པ་ཤེས་ཤིང་། དེས་ད་དུང་ངེད་གཉིས་ལ་རང་གི་རིག་གཞུང་དང་འདྲ་མཚུངས་ཀྱི་ཚོགས་སྡེ་ཞིག་ལ་གཏོགས་པའི་ཚོར་བ་ཞིག་ཀྱང་སྐྱེར། འབྲུག་པ་དང་བོད་པ་གཉིས་ཀྱི་རིག་གཞུང་ལ་འདྲ་མཚུངས་ཀྱི་ཆ་གང་མང་ཞིག་ཡོད་པ་འདིས་ང་རང་གི་འཛིག་རྟེན་གྱི་ཆ་ནས་ཡོང་བའི་མི་སྡེ། བོད་པ་དང་། བལ་པོ་པ་དང་། ཤར་པ་དང་། རྒྱ་གར་པ་བཅས་ངའི་བུ་ལ་མཐོང་དུ་འཇུག་པ་ལ་ཡང་ཕན་ཐོགས་བྱུང་།

ལོ་རན་ཧར་ཊི་ལིས(Lauran Hartley)ནི་ཕ་མའི་གྲས་དང་། ཀོ་ལུམ་སྦི་ཡ་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་བོད་རིག་པའི་དཔེ་མཛོད་པ་ཞིག་ཡིན། བཀྲ་ཤིས་གཡང་འཛོམས་ནི་བོད་ཀྱི་གསོ་བ་རིག་པའི་སྨན་པ་ཞིག་ཡིན། ཀ་རི་སི་ཏི་ན་ ཌེ་ལེ་ཡ་ཀོ་(Kristina Dy-Liacco)ནི་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་ལས་བྱེད་ཡིན། ཁོང་མོ་གསུམ་ནི་ལེ་ཚན་འདི་གསར་འཛུགས་དང་ལེགས་པོ་ཡོང་དུ་འཇུག་མཁན་གྱི་མི་སྣ་གཙོ་བོ་གསུམ་ཡིན། ཁོང་ཚོས་ལེ་ཚན་འདི་གསར་འཛུགས་དང་རྒྱུན་གནས་ལ་འབད་བརྩོན་གནང་བར་འབྲས་བུ་སྨིན་པར་གྱུར། ལེ་ཚན་འདི་ ༢༠༠༥ ལོའི་སྤྱི་ཟླ་དགུ་བའི་ནང་ལ་འགོ་བཙུགས། དེ་དུས་ལས་གཞི་རགས་མོ་ཞིག་དང་ཚོད་ལྟའི་ངོ་བོ་ལྡན་པ་ཞིག་ཡིན། དགེ་རྒན་རྣམས་ཀྱང་དང་བླངས་པ་ཡིན་ལ། དེ་ནས་རིམ་གྱིས་རྒྱུན་ལྡན་སློབ་མ་བཅོ་ལྔ་ཙམ་དང་རྒྱུན་ལྡན་གྱི་དགེ་རྒན་ཡོད་པའི་ལུགས་ལྡན་ཞིག་ཏུ་གྱུར། ཐོག་མའི་དུས་སུ་དང་བླངས་ཀྱི་དགེ་རྒན་དེ་ལ་ཕ་མ་ནས་ཞལ་འདེབས་རེ་སྤྲོད་ལེན་བྱས་ཤིང་། སློབ་སྦྱོང་གི་མཁོ་དངོས་རྣམས་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་མཁོ་འདོན་བྱས། དེང་སང་ད་དུང་ཞལ་འདེབས་རེ་བསྡུ་ན་ཡང་རྒྱུན་ལྡན་གྱི་དགེ་རྒན་ལ་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་རྒྱབ་སྐྱོར་གནང་། བྱམས་པ་ཆོས་འཛོམས་ལགས་ཏེ། དགེ་རྒན་རྙིང་པ་ཞིག་ཡིན་ཞིང་

དེང་སང་ནེའུ་ཇར་སི་ན་བཞུགས་ཡོད། བདེ་སྐྱིད་སྒྲོལ་དཀར་ལགས། ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་ལས་བྱེད་གཞན་པ་བཅས་ཀྱིས་རྒྱུན་ལྡན་གྱི་དགེ་རྒན་གནང་བཞིན་ཡོད་ལ། ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་ལས་བྱེད་ཀྱིས་ལེ་ཚན་འདི་ལ་རོགས་རམ་མང་པོ་གནང་།

གཟའ་སྤེན་པའི་འཛིན་གྲྭའི་ཉིན་མོ་གང་ཞིག་ལ་བུ་གུ་རྣམས་སྤུ་དྲི་དུས་ཚོད་བཅུ་གཅིག་དང་ཕྱེད་ཀ་ལ་འགྲོར་དགོས། འཛིན་གྲྭ་ལ་འགྲོར་མ་ཐག་ཁོང་ཚོ་ལ་རང་རང་གི་མིང་བྱང་འདོགས། དེ་ནས་ཁོང་ཚོ་བྱམས་པ་ཚོས་འཛོམས་དང་བདེ་སྐྱིད་སྒྲོལ་དཀར། ཡང་ན་ཉིན་དེའི་འཛིན་གྲྭའི་འཆར་གཞི་ལྟར་ཕ་མ་ཞིག་དང་མཉམ་དུ་འཛོམས། འཛིན་གྲྭ་འགོ་ཚུགས་སྐབས་དང་པོ་བོད་ཀྱི་རྩྭ་ཐང་ཆེན་མོ་དང་རྒྱ་མཚོའི་ནང་ལ་གནས་པའི་སྲོག་ཆགས་འགའ་རེ་ཅི་ཡིན་བརྗོད་པའི་བོད་སྐད་ཀྱི་གཞས་ཤིག་དང་། བོད་ཡིག་གི་གསལ་བྱེད་ཀྱི་གཞས། ཡང་ན་ལུས་ཕུང་གི་ཡན་ལག་ངོས་འཛིན་བྱེད་པའི་གཞས་ལྟ་བུ་ཞིག་བཅས་ལེན་པར་བྱེད། འཛིན་གྲྭ་རེ་རེར། བུ་གུ་རྣམས་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་གསལ་བྱེད་ཡི་གེ་གསར་པ་རེ་རང་རང་གི་འབྲི་དེབ་ནང་ལ་བྲིས་ནས་བློ་ལ་འཛིན་པ་དང་། སྒྲ་དབྱངས་ནས་འདོན། དེ་ནས་ཤོག་ལྷེ་ཞིག་གི་ཐོག་ལ་ཡི་གེ་དེར་ཚོན་མདོག་བགོ་བར་བྱེད། དེ་དང་མཚུངས་པར་གྲངས་ཀ་དང་ཚོན་མདོག་ཁྱིམ་ཆས། གཅན་གཟན་དང་དུད་འགྲོ་སོགས་ཀྱི་མིང་བོད་སྐད་དུ་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་པ་ལྟ་བུ་ཡིན། འཛིན་གྲྭ་མང་ཆེ་བ་སྲོལ་རྒྱུན་གྱི་བོད་སྒྲུང་ཞིག་གམ་ཡང་སྤྱིར་བཏང་གི་སྒྲུང་ཞིག་གིས་མཇུག་སྒྲིལ་བར་འགྱུར། རྩེད་སྣ་དང་། གླུ་གཞས། སྒྱུ་རྩལ། ལག་ཤེས་བཅས་གསར་བཏོད་ཀྱི་ངོ་བོ་ལྡན་པའི་སྒོ་ནས་སློབ་ཚན་བཀོད་སྒྲིག་བྱས་ཡོད་སྐབས། ཆུ་ཚོད་གཅིག་དང་ཕྱེད་ཀའི་རིང་བྱིས་པ་རྣམས་ཀྱི་རིག་པ་འཁྲུམ་དུ་མི་འཇུག་པར་འཛིན་ཐུབ། དེའི་རིང་ལ་ཕ་མ་རྣམས་ཀྱིས་ཇ་འཐུང་ཞོར་དུ་གླིང་མོལ་སྣ་ཚོགས་ཀྱིས་དུས་འདའ་བར་བྱེད།

འཛིན་གྲྭ་གྲོལ་བ་ན། བུ་གུའི་ཕ་མ་རྣམས་(ཕ་མ་ཁ་ཤས་ཐང་རིང་ས་ཁིན་སི་ཊོན་(Kingston) དང་། ཕན་སེལ་བད་ནེ་ཡ་(Pennsylvania)། ནེའུ་ཇར་སི་(New Jersey)བཅས་ནས་ཡོང་གི་ཡོད།)ཀྱིས་གྲ་སྒྲིག་བྱས་ཏེ་ཁྱེར་ཡོང་ཡོད་པའི་གུང་ཚིགས་སྤྱི་འཛོག་བྱེད། འདི་ནི་ལེ་ཚན་འདིའི་ངོ་སྣང་འཕེལ་ས་ཞིག་ཡིན། རྒྱ་གར་ལྷོ་ཕྱོགས་ཀྱི་སྦྲིར་ཡ་ནི་དང་། ཕ་སི་ཏ(pasta)། ཕིས་ཙ་(pizza) བོད་ཀྱི་མོག་མོག བོད་ཇ། ཤ་བག་ལེབ། འབྲུག་ཡུལ་གྱི་ཨེ་མ་འདད་འཚོ་སོགས་འཛམ་གླིང་གི་ཡུལ་གྲུ་སྣ་ཚོགས་ཀྱི་ཟས་རིགས་ཀྱིས་ཅོག་ཙེ་གང་བར་གྱུར་ཏེ་སྟོན་མོའི་ཉམས་ཞིག་ཤར། གུང་ཚིགས་ཀྱི་ནང་ལ་ཡང་བོད་ཀྱི་སྲོལ་རྒྱུན་གང་ཐུབ་ཀྱིས་ཡོང་ཐབས་བྱས་ཡོད་དེ། ཟ་ཐེངས་རེར་བོད་ཀྱི་ཟས་མཆོད་དམ་ཇ་མཆོད་ཅིག་བུ་གུ་རྣམས་ཀྱིས་དབྱངས་སུ་ཁྱེར་ནས་འདོན།

ལེ་ཚན་འདི་ལ་བརྟེན་ནས་འཛིན་གྲྭའི་ཕྱི་རོལ་ཏུ་ཕ་མ་བུ་གུ་མཉམ་འཛོམས་བྱེད་པ་ཡང་ལེགས་པོ་བྱུང་། གླིང་ག་གཏོང་བ་དང་ཕྱོགས་སྐྱོད་བཀོད་སྒྲིག་བྱས་ནས་ཚོགས་སྡེ་ཡི་ཐུན་མོང་གི་འདུ་ཤེས་སྤེལ་བ་དང་བུ་གུ་དང་ཁྱིམ་ཚང་བར་གྱི་མཛའ་འབྲེལ་ཡོང་ཐབས་བྱས། སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་ངོ་བོ་ལྡན་པའི་འདུ་འཛོམས་འདི་ལ་བྱིས་པའི་ཁྱིམ་མི་དང་གཉེན་ཉེ་སུ་ཡང་ཕེབས་ཞུགས་གནང་ཆོག་པ་ནི་ལེ་ཚན་འདིའི་དགེ་མཚན་ཧ་ཅང་ཆེན་པོ་ཞིག་ཡིན།

ལེ་ཚན་འདིའི་བོད་ཀྱི་ལོ་གསར་དང་པོ་(༢༠༠༨ ལོའི་སྤྱི་ཟླ་གཉིས་པ།)ལ། ཕ་མ་རྣམས་ཀྱིས

LATSE LIBRARY CHILDREN'S PROGRAM CELEBRATES LOSAR BY MAKING KAPSÉ, TRADITIONAL NEW YEAR TREATS.

lessons with numbers and colors, names of household objects and animals, and so on, in Tibetan. The class usually winds down with a traditional Tibetan folk tale or more conventional story. The creativity with which the lesson is planned around games, songs, and arts and crafts has the children attentive for an hour and a half. During this time the parents usually sit and socialize over cups of tea.

When the class is over, families, many of who have come from as far as Kingston, Pennsylvania and New Jersey, bring out their packed lunches for all to share. This is in some ways the highlight of the program. A variety of food from all over the world—South Indian *biryani,* pasta, pizza, Tibetan dumplings, *söja,* and *sha baklep,* Bhutanese *ema dhatsi,* Irish corned beef and cabbage—is laid out on the table for a Saturday afternoon feast. Even this activity is infused with some tradition as before eating the children are taught to "give thanks" the Tibetan way, with the meal prayer, or *jamchö.*

The program has also successfully managed gatherings for the community outside the class. Picnics and field trips have been organized which have complemented the community spirit and the camaraderie between families. What is so accommodating about the program is how it welcomes relatives

ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་བྱིས་པའི་ལོ་ཚན་དུ་ལོ་གསར་གྱི་ཁ་ཟས་བཟོ་བཞིན་པ།

or any visiting member of a child's family to participate in all of its social functions.

The first Losar under the program (February 2006) was ushered in with the parents cooking the *gutuk (dgu thug)*, the traditional New Year's Eve soup, and preparing the model *sinmo* or demoness that serves to take away all the evil auras from each and every member. Although Losar is celebrated in my culture too, it was interesting to observe the religious detail with which the Tibetans celebrated. A visiting *dranyen* (Tibetan lute) musician, Phuntshok Dhumkhang from Dharamsala, played and sang Tibetan folk songs to the children. For my son who has seen the *dranyen* only as a decorative piece hanging on the wall of our living room, it was a wonder to see the instrument come alive in the hands of an expert.

While I see how the program has greatly benefited my son (it has been such a pleasure hearing him name colors and animals in Tibetan and sometimes even count in Tibetan numerals), I have also personally gained from it. I have widened my circle of friends and acquaintances and enriched my life with stories, over a cup of tea or while preparing *gutuk*, about the lives of these people I interact with every Saturday morning. I realize we are all here trying to help our children stay connected to a world and way of life that we have left behind and hope to keep it alive for them through "language." ■

Sonam Ongmo is a Bhutanese writer living in New York. She contributes articles to two newspapers in Bhutan, the Bhutan Times *and* Kuensel. *Her two children Mapem and Liam are regular attendees of the Latse Children's Program.*

དགུ་ཐུག་གསོ་སྐོལ་གྱིས་ལོ་ཚན་འདི་སྤེལ། དགུ་ཐུག་ནི་བོད་ལུགས་ཀྱི་ལོ་སྙིང་གི་ཉིན་མཐའ་མའི་ནུབ་ཚ་ཐུག་པ་ཡིན་ལ། དགོང་མོ་དེར་ལོ་སྙིང་གི་བགེགས་དང་བར་ཆད་རྣམས་དེར་ཡོད་མི་རེ་རེའི་སྟེང་ནས་ཕྲལ་བའི་མཛད་སྒོ་བྱས། ལོ་གསར་ནི་ང་རང་གི་སྲོལ་རྒྱུན་དུ་སྤེལ་བཞིག་ཡིན་ནའང་། བོད་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་བྱེད་སྒོ་དང་བཅས་ལོ་གསར་གཏོང་བ་ལ་ལྟ་ཞིབ་བྱེད་པ་འདི་ཡང་ཡིད་སྤྲོ་བཞིག་འདུག ཇ་རམ་ས་ལ་ནས་ཕེབས་པའི་སྒྲ་སྙན་མཁས་པ་ཕུན་ཚོགས་ལྡུམ་ཁང་ལགས་ནས་བྱིས་པ་རྣམས་ལ་སྒྲ་སྙན་བརྡུངས་ཤིང་བོད་གཞས་ཁ་ཤས་བཏང་། ང་རང་གི་བུ་ལ་མཚོན་ན། སྒྲ་སྙན་ནི་ང་ཚོའི་ཁྱིམ་གྱི་རྩིག་ངོས་ལ་ཁང་རྒྱན་གྱི་དུ་ཚུལ་བཀལ་བ་དེ་མཐོང་བ་ཙམ་ཡིན། ད་རེས་སྒྲ་ཆས་དེ་རྫང་མཁན་ཞིག་གིས་དངོས་སུ་རྫང་བ་མཐོང་བ་ནི་བློ་ཡུལ་ལས་འདས་པ་ཞིག་ཡིན།

ང་རང་གིས་ལོ་ཚན་འདིས་ངའི་བུ་ལ་ཕན་ཐོགས་མི་ཆུང་བ་ཞིག་འབྱུང་བ་མཐོང་ (ངའི་བུ་ཡིས་ཁ་དོག་དང་སྲོག་ཆགས་ཀྱི་མིང་རྣམས་བོད་སྐད་དུ་བརྗོད་པ་མ་ཟད། སྐབས་འགར་བོད་སྐད་ཀྱིས་གྲངས་ཀ་ཡང་བགྲང་བ་ཐོས་པ་ནི་དེ་འདྲའི་སྐྱིད་སྣང་ཞིག་རེད།) བ་དང་མཚུངས་སུ། ང་རང་ཉིད་ལ་ཡང་ཕན་ཐོགས་བྱུང་། ང་རང་གི་གྲོགས་པོ་དང་ངོ་ཤེས་ཀྱི་འཁོར་རྒྱ་ཇེ་ཆེར་གྱུར་བ་དང་། གཟའ་སྤེན་པའི་ཞོགས་ཀ་རེ་ལ་ཐུག་འཕྲད་འབྱུང་བའི་མི་འདི་དག་དང་མཉམ་དུ་ཇ་འཐུང་ཞོར་དང་། དགུ་ཐུག་སྐོལ་ཞོར་དུ་ཐོས་པའི་མི་ཚེ་ཡི་སྒྲུང་རྣམས་ཀྱིས་ང་རང་གི་མི་ཚེ་ཇེ་ཕྱུག་ཏུ་གྱུར། ང་ཚོ་ཚང་མ་འདིར་འཛོམས་ནས་བྱིས་པ་རྣམས་ང་ཚོས་རྒྱབ་ལོགས་ལ་བསྐྱུར་ཚར་བའི་འཇིག་རྟེན་དེ་དང་དེར་མི་ཚེ་སྐྱོལ་སྟངས་དེ་ལ་འབྲེལ་མཐུད་ཡོད་དུ་འཇུག་རྒྱུ་དང་། སྐད་ཡིག་ལ་བརྟེན་ནས་དེ་གསོན་ཉར་ཡོང་བའི་རེ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ■

བསོད་ནམས་དབང་མོ་ནི་ནེའུ་ཡོག་ལ་བཞུགས་པའི་འབྲུག་པའི་བུ་མོ་ཞིག་ཡིན། མོ་ནི་འབྲུག་ཡུལ་གྱི་ཚགས་པར་ཀུན་གསལ་དང་འབྲུག་པའི་དུས་བབ་ཟེར་བ་གཉིས་ལ་རྩོམ་ཡིག་སྤེལ་མཁན་ཞིག་ཡིན། མོ་ཡི་བུ་གུ་མ་ཕམ་དང་ལི་ཡམ་གཉིས་ནི་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་བྱིས་པའི་བོད་སྐད་ཀྱི་ལོ་ཚན་ལ་རྒྱུན་དུ་ཞུགས་མཁན་ཡིན།

སྒྱུར་མཁན། པད་མ་འབུམ།

Speaker Series གསུང་བཤད་ཀྱི་ཕྲེང་བ།

LOBSANG PALDEN TAWO AND TSERING TOPTEN NELUNG AT THE RELEASE PARTY FOR THE *LOSAR CONCERT 2005* DVD.

རྟ་བོ་བློ་བཟང་དཔལ་ལྡན་ལགས་དང་ནེ་ལུང་ཚེ་རིང་སྟོབས་ལྡན་ལགས་གཉིས་བོད་ཤིང་བྱའི་ལོ་གསར་གླུ་སྟོན་ཞེས་པའི་DVD འགྲེམས་སྟོན་གྱི་མཛད་སྒོའི་ཐོག་ཏུ།

THIS past year, an interesting variety of speakers and presenters participated in Latse Library's Speaker Series.

In August 2005, **Dr. Nida Chenagtsang** gave a two-day Kunye Traditional Tibetan Massage Workshop, which was quite popular with area patrons. Dr. Nida, who hails from Malho in Amdo, is a highly-regarded Tibetan medical doctor and *ku-nye* specialist. In 2001, he opened the Ku-nye International Studio, the first of its kind, in Rome, Italy. He is the author of several books and articles on traditional massage, and has conducted courses around the world on massage, mantra healing, dream analysis and geomancy. For the workshop at Latse, Dr. Nida first gave a lecture on the history and development of *ku-nye* traditional Tibetan massage, which was followed by a practical hands-on session in fundamental techniques.

In September, Latse was pleased to welcome author **Sienna Craig** and artist **Mary Heebner** for an evening of poetry and artistry. Dr. Craig is an anthropologist with extensive

འདས་ལོར།

གསུང་བཤད་གནང་མཁན་སྣ་ཚོགས་ཤིག་ལ་རྩེའི་གསུང་བཤད་ཀྱི་ཕྲེང་བ་ལ་ཞུགས།

༢༠༠༥ ལོའི་ཟླ་ ༡༠ པའི་ནང་ལ། ཨེམ་ཆེ་ལྕེ་ནག་ཚང་ཉི་ཟླ་ལགས་ནས་ཉིན་གཉིས་ཀྱི་རིང་ལ་བོད་ལུགས་གསོ་བ་རིག་པའི་བསྐུ་མཉེ་བཤད་ཁྲིད་གནང་། བསྐུ་མཉེ་ནི་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ཡོད་སའི་རྒྱུད་དུ་དར་ཁྱབ་ཆེན་པོ་ཡིན། ཨེམ་ཆེ་ཉི་ཟླ་ལགས་ནི་ཨ་མདོ་རྨ་ལྷོ་ཕྱོགས་ནས་ཡིན་ཞིང་། བོད་ལུགས་གསོ་རིག་གི་ཨེམ་ཆེ་ཆ་འཛོག་མཐོན་པོ་ཐོབ་པ་ཞིག་དང་བསྐུ་མཉེ་ཡི་དམིགས་བསལ་གྱི་མཁས་པ་ཡིན། ༢༠༠༡ ལོར་ཁོང་གིས་ཨི་ཏ་ལིས་ཀྱི་རྒྱལ་ས་རོམ་ལ་རྒྱལ་སྤྱིའི་བསྐུ་མཉེའི་སློབ་ཁང་ཞིག་སྒོ་འབྱེད་གནང་། དེ་ནི་སློབ་ཁང་དེ་འདྲ་ཕྱི་བ་ཐེངས་དང་པོ་ཡིན། ཁོང་ནི་བསྐུ་མཉེ་ཡི་སྐོར་གྱི་དཔེ་དེབ་དང་རྩོམ་ཡིག་ཁག་ཅིག་གི་རྩོམ་པ་པོ་ཡིན་པ་དང་། ཁོང་གིས་འཛམ་གླིང་འདིའི་ཡུལ་གྲུ་འདྲ་མིན་དུ་བསྐུ་མཉེ་དང་། སྔགས་བཅོས། རྨི་ལམ་དབྱེ་འགྲེལ། མོ་འདེབས་ལྷུང་བསྟན་བཅས་ཀྱི་སྐོར་ལ་བཤད་ཁྲིད་གནང་། ལ་རྩེ་ཡི་བཤད་ཁྲིད་ཀྱི་ཐོག་ལ་ཨེམ་ཆེ་ཉི་ཟླ་ལགས་ནས་ཐོག་མར་བོད་ལུགས་ཀྱི་བསྐུ་མཉེ་བྱུང་ལུགས་འཕེལ་རིམ་གསུངས། དེའི་རྗེས་སུ་བསྐུ་མཉེ་ཡི་ལག་ལེན་དམར་ཁྲིད་གནང་།

ཟླ་བ་དགུ་བའི་ནང་ལ། ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་རྩོམ་པ་པོ་སི་ཡ་ན་ཁེ་རེག (Sienna Craig)དང་སྒྱུ་རྩལ་པ་མད་རིས་ ཧིབ་ནེར་(Mary Heebner)གཉིས་གདན་འདྲེན་ཞུས་ནས་མཚན་མོའི་སྙན་ངག་དང་སྒྱུ་རྩལ་གྱི་ལས་འགུལ་ཞིག་སྤེལ། འབྲུམ་རམས་པ་ཁེ་རེག་ནི་མིའི་རིགས་རིག་པའི་མཁས་པ་ཞིག་ཡིན་ཞིང་། བོད་དང་བལ་ཡུལ་དུ་ལས་དོན་བསྒྲུབས་པའི་ཉམས་མྱོང་རྒྱ་ཆེན་པོ་བསགས་ཡོད་པ་དང་། ཁེ་སྙོགས་མི་གཉེར་བའི་ཚོགས་པ་"འགྲོག་པ་"ཟེར་བ་དེའི་དབུ་འཛུགས་གནང་མཁན་གྱི་གྲས་ཤིག་ཡིན།

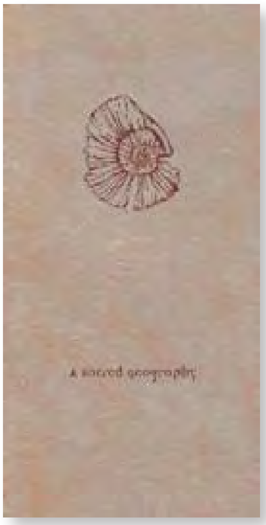

experience in working in Tibet and Nepal, and is the co-founder of the non-profit organization Drokpa. Dr. Craig read her own poetry from the book *A Sacred Geography: Sights and Sonnets of the Himalaya and Tibet,* and also showed slides of the areas that inspired her writings. The book is a collaboration between daughter and mother, featuring poetry by Dr. Craig in a book designed and created entirely by her mother, artist Mary Heebner. The lovingly crafted text has handmade paper with illustrations and color schemes that capture the mood and sentiments expressed by the sonnets. Ms. Heebner discussed the process of papermaking, book design, and of artistic collaboration, and at the end of the evening, she graciously presented Latse Library with a copy of the limited edition chapbook version of *A Sacred Geography*.

In late September, Latse welcomed back **Tsering Topten Nelung** and **Lobsang Palden Tawo**, headliners from the Losar Concert 2005 (for a full article on this event, please see *Latse Library Newsletter* Fall 2005), for a party celebrating the release of the concert DVD. *Losar 2005: A Concert by the Masters* has twenty-one tracks from the musical event that featured Mr. Nelung, Dr. Tawo and singer-songwriter Palgon from Amdo. Mr. Nelung and Dr. Tawo greeted fans and cheerfully signed their copies of the DVD.

In December 2005, **Senge Tsering** of the Baltistan Cultural Foundation presented a talk entitled "An Introduction to Balti Language and Literature," providing a fascinating glimpse into the culture

འབུམ་རམས་པ་ཁི་རེག་གིས་མོ་རང་གི་བརྩམས་དེབ་"ཁྲིད་དུ་འཕགས་པའི་ཡུལ་ཁམས། ཧི་མ་ལ་ཡ་དང་བོད་ཀྱི་མཐོང་སྣང་དང་ཚིག་རྐང་བཅུ་བཞི་མའི་སྙན་རྩོམ།"ཞེས་པ་ལས་སྙན་རྩོམ་འདེམས་ཀློག་གནང་། དེ་དང་མཉམ་དུ་སྙན་རྩོམ་དེ་དག་རྩོམ་བློ་བསྐྱེད་པའི་ཡུལ་ལྗོངས་ཀྱི་འདྲ་པར་རྣམས་གཟིགས་འབུལ་གནང་། དཔེ་དེབ་དེ་ནི་ཨ་མ་དང་བུ་མོ་གཉིས་མཉམ་འབྲེལ་གྱིས་གྲུབ་པ་སྟེ། འབུམ་རམས་པ་ཁི་རེག་ནས་དེའི་ནང་གི་སྙན་རྩོམ་རྣམས་བརྩམས་པ་དང་། མོའི་ཨ་མ་སྒྱུ་རྩལ་པ་མད་རིས་ ཧེབ་ནེར་གྱིས་ཤོག་ངོས་རྫུས་འགོད་དང་དཔེ་དེབ་ཀྱི་བཟོ་ལྟ་ཚང་ཚང་བཟོས། ལག་ཤེས་ཀྱིས་ལེགས་པར་བཟོས་པའི་དཔེ་དེབ་དེ་ནི་ལག་བཟོས་ཀྱི་ཤོག་གུས་གྲུབ་ལ། དེའི་ནང་གི་བར་འདྲུག་རི་མོ་དང་ཚོན་མདངས་ཀྱི་སྦྱིབ་ཀས་ཚིག་རྐང་བཅུ་བཞི་མའི་སྙན་རྩོམ་གྱི་ནང་གི་སེམས་ཀྱི་ཚོར་འདུ་མཚོན་ཡོད། ལྷམ་མོ་ཧེབ་ནེར་གྱིས་དཔེ་དེབ་དེའི་ཤོག་གུ་ཇི་ལྟར་བཟོས་པའི་རིམ་པ་དང་། དཔེ་དེབ་རྫུས་འགོད་བྱས་ལུགས། སྒྱུ་རྩལ་གྱི་མཉམ་འབྲེལ་བྱས་ལུགས་སོགས་ཀྱི་ཐད་ལ་གསུང་བཤད་གནང་། ལྷམ་མོ་ཧེབ་ནེར་གྱིས་"ཁྲིད་དུ་འཕགས་པའི་ཡུལ་ཁམས།"ཞེས་པའི་པར་གྲངས་ཧ་ཅང་ཉུང་བའི་དཔེ་དེབ་དེའི་མ་ཕྱི་གཅིག་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ལ་གསོལ་རས་སུ་གནང་།

ཟླ་དགུ་བའི་ཟླ་མཇུག་ལ། ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་༢༠༠༥

ལོའི་ལོ་གསར་གླུ་སྟོན་གྱི་ཐོག་གི་འཁྲབ་སྟོན་པ་(གླུ་སྟོན་འདིའི་གནས་ཚུལ་ཞིབ་རྒྱས་༢༠༠༥ ལོའི་ལ་རྩེའི་གསར་འགྱུར་ཐོག་ལ་བཀོད་ཡོད།)གཙོ་བོ་གཉིས་ཏེ། **ནེ་ལུང་ཚེ་རིང་སྟོབས་ལྡན་དང་རྟ་བོ་བློ་བཟང་དཔལ་ལྡན་**རྣམ་གཉིས་ཡང་སྐྱར་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ལ་གདན་འདྲེན་ཞུས་ཏེ། བོད་ཤིང་བྱའི་ལོ་གསར་གླུ་སྟོན་ཞེས་པའི་འཁྲབ་སྟོན་དེའི་DVD འགྲེམས་སྟོན་གྱི་མཛད་སྒོ་སྤེལ། DVD དེའི་ནང་གླུ་གཞས་མང་ཆེ་བ་ནེ་ལུང་ཚེ་རིང་སྟོབས་ལྡན་དང་། རྟ་བོ་བློ་བཟང་དཔལ་ལྡན། ཨ་མདོ་ཡི་གླུ་པ་དཔལ་མགོན་རྣམ་པ་གསུམ་གྱིས་བླངས་ཡོད། ནེ་ལུང་ཚེ་རིང་སྟོབས་ལྡན་དང་རྟ་བོ་བློ་བཟང་དཔལ་ལྡན་རྣམ་གཉིས་ནས་ཐུགས་སྣང་སྤྲོ་བོས་DVD རྣམས་ལ་མཚན་རྟགས་བསྐྱོན།

༢༠༠༥ ཟླ་བཅུ་གཉིས་པའི་ནང་ལ་སྦལ་ཏི་ཡི་རིག་གཞུང་ཐེབས་རྩ་ཚོགས་པའི་**སེང་གེ་ཚེ་རིང་**ལགས་ནས་"སྦལ་ཏི་ཡི་སྐད་ཡིག་དང་རྩོམ་རིག"ཅེས་པའི་གསུང་བཤད་གནང་སྟེ། སྦལ་ཏི་ཡི་རིག་གཞུང་ངོ་སྤྲོད་མདོར་བསྡུས་ཡིད་དབང་འཕྲོག་པ་ཞིག་གནང་། སེང་གེ་ཚེ་རིང་ལགས་ནས་སྦལ་ཏི་ལ་གནས་ཆགས་པའི་སྦལ་ཏི་པ

DR. PADMA'TSHO.
འབུམ་རམས་པ་པད་མ་འཚོ།

of Baltistan. Senge Tsering introduced Baltistan as home of Baltis, who are ethnically and linguistically related to Ladakhis and Tibetans. Historically Baltistan comprised the western part of Ladakh, but the land is currently under the control of Pakistan. Senge Tsering, who is originally from Shigar, Baltistan, also discussed with the audience initiatives to preserve the language and re-introduce Tibetan script in the region.

Dr. Padma'tsho, assistant professor in the Postgraduate and Tibetan Departments of Southwest Nationalities University in Chengdu, visited Latse in February—during the coldest days of the winter of 2006—and made a presentation on the *cham* or ritual dance for Padmasambhava. In her talk, Dr. Padma'tsho introduced Padmasambhava through discussion of the *cham* held at Katok Monastery in Kham in 2004 for the anniversary of the birth of Padmasambhava. Her presentation, which was illustrated with slides, discussed the form, performance and meaning of the ritual as a way of understanding devotional practice to Padmasambhava.

Later that same month, Latse Library hosted a book launch reception for returning guest speaker **André Alexander** of the Tibet Heritage Fund. The new title, *Temples of Lhasa: Tibetan*

ངོ་སྤྲོད་གནང་། སྦལ་ཏི་པ་ནི་རིགས་རྒྱུད་དང་སྐད་རིགས་ཀྱི་ཆ་ནས་ལ་དྭགས་པ་དང་བོད་པ་ལ་འབྲེལ་ཆགས་ཡོད། ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ཐོག་ནས་སྦལ་ཏི་ནི་ལ་དྭགས་ནུབ་རྒྱུད་ཀྱི་ཆ་ཤས་ཤིག་ཡིན་ན་ཡང་། དེང་སང་ཡུལ་ཁམས་དེ་པ་ཀི་སི་ཏན་གྱི་མངའ་ཁོངས་སུ་ཡོད། སེང་གེ་ཚེ་རིང་ལགས་ནི་སྦལ་ཏི་པ་ཡི་ནང་ཚན་ཤིས་གར་ཟེར་བ་དེ་ནས་ཡིན་ཞིང་། ཁོང་གིས་ཡུལ་ཁམས་དེར་སྐད་ཡིག་སྲུང་སྐྱོབ་དང་བོད་ཡིག་སླར་གསོའི་སྐོར་ལ་གླེང་མོལ་གནང་།

འབུམ་རམས་པ་པད་མ་འཚོ་ནི་རྒྱ་ནག་ཁྲིན་ཏུའུ་གྲོང་ཁྱེར་ན་ཡོད་པའི་ལྷོ་ནུབ་མི་རིགས་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་བོད་རིག་པའི་སྡེ་ཚན་གྱི་དགེ་རྒན་ཆེན་མོ་གཞོན་པ་ཞིག་ཡིན། ཟླ་བ་གཉིས་པའི་(༢༠༠༦ ལོའི་གྲང་ངར་ཏ་ཅང་ཆེ་བའི་དགུན་དུས་སུ།)ནང་ལ་པད་མ་འཚོ་ལགས་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ལ་ཕེབས་ནས་སློབ་དཔོན་པད་མ་འབྱུང་གནས་ཀྱི་དུས་དྲན་ལ་འཁྲབ་པའི་འཆམ་གྱི་སྐོར་ལ་གསུང་བཤད་གནང་། འབུམ་རམས་པ་པད་མ་འཚོ་ལགས་ནས་ཁམས་ཀ་ཐོག་དགོན་དུ་ ༢༠༠༤ སློབ་དཔོན་པད་མ་འབྱུང་གནས་ཀྱི་འཁྲུངས་སྐར་གྱི་ཉིན་ལ་འཁྲབ་པའི་འཆམ་གླེང་མོལ་བྱེད་པ་ལ་བརྟེན་ནས་སློབ་དཔོན་པད་མ་འབྱུང་གནས་ངོ་སྤྲོད་གནང་། མོའི་གཏམ་བཤད་དེ་འདྲ་པར་སྟོན་པ་དང་བརྙན་ལམ་ཡིན་ཞིང་། འཆམ་གྱི་རྣམ་པ་དང་། འཁྲབ་སྟངས། འཆམ་གྱི་བསྟན་དོན་ཅི་ཡིན་སོགས་ཀྱི་གསུང་བཤད་གནང་།

ཟླ་བ་དེའི་ནང་ལ། ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་དཔེ་དེབ་གསར་འགྲེམས་ཀྱི་ལས་འགུལ་ཞིག་སྤེལ། དེའི་གསུང་བཤད་གནང་མཁན་ནི་བོད་ལྗོངས་རིག་གནས་

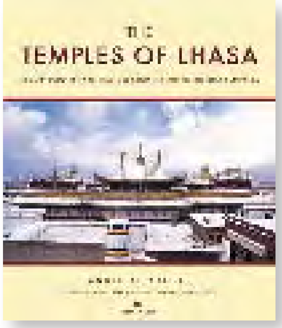

འཕེལ་རྒྱས་ཀུན་མཐུན་ཐེབས་རྩ་ལྷན་ཚོགས་(Tibet Heritage Fund)ཀྱི་ **André Alexander** ལགས་ཡིན་ལ། ཁོང་གིས་སྔོན་མ་ཡང་ལ་རྩེ་ལ་དཔེ་དེབ་གསར་འགྲེམས་གནང་མྱོང་། ད་རེས་ཀྱི་དཔེ་དེབ་ཀྱི་མིང་ལ་"ལྷ་སའི་གཙུག་ལག་ཁང་རྣམས། དུས་རབས་བདུན་པ་ནས་བཅུ་གཉིས་བར་གྱི་བོད་ཀྱི་ནང་ཆོས་ཀྱི་ཨར་ལས།"(Serindia Publications ཟེར་བའི་དཔེ་སྐྲུན་ཁང་གིས་ ༢༠༠༦ ལོར་དཔེ་སྐྲུན་བྱས།)ཞེས་འབོད། དེ་ནི་སྐུ་ཞབས་ Alexander དང་བོད་ལྗོངས་རིག་གནས་འཕེལ་རྒྱས་ཀུན་མཐུན་ཐེབས་རྩ་ལྷན་ཚོགས་གཉིས་ནས་ལོ་ངོ་མང་པོར་ལས་དོན་ཧུར་སྒྲུབ་དང་ཞིབ་འཇུག་བྱས་པའི་འབྲས་བུ་ཡིན། གསར་འགྲེམས་ཀྱི་ཐོག་ལ། སྐུ་ཞབས་ Alexander ལགས་ནས་བོད་ལྗོངས་རིག་གནས་འཕེལ་རྒྱས་ཀུན་མཐུན་ཐེབས་རྩ་ལྷན་ཚོགས་ཀྱི་མཛད་འཕྲིན་སྐོར་གྱི་གློག་བརྙན་ཐུང་ཐུང་ཞིག་བསྟན་པ་དང་མཚུངས་སུ། ལ་དྭགས་དང་སོག་པོའི་ཡུལ་དུ་མཛད་འཕྲིན་སྤེལ་བཞིན་སྐོར་ལ་གསུང་བཤད་གནང་། དེ་ནས་མཛད་སྒོ་དེར་ཕེབས་མཁན་དང་གྲོགས་པོ་རྣམས་ཀྱིས་ཉོས་པའི་དཔེ་དེབ་རྣམས་ལ་ཁོང་གིས་མཚན་རྟགས་བསྐྱོན།

ཉིས་སྟོང་ལོའི་དཔྱིད་ཀར། གསར་འགྱུར་ལས་རིགས་པ་འཇམ་དབྱངས་སྐྱིད་ལགས་ཀོ་ལུམ་སྦི་ཡ་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོར་གདན་ཞུས་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་པ་ཞིག་ཡིན་པའི་ངོས་ནས་བཞུགས་ཡོད་པའི་སྐབས་དང་བསྟུན་ནས། མོས་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་དུ

Buddhist Architecture from the 7th to the 21st Centuries (Serindia Publications, 2006), is the fruit of many years of hard work and research in central Tibet by Mr. Alexander and the Tibet Heritage Fund. As part of the launch, Mr. Alexander showed a short film on the work of the Tibet Heritage Fund, and spoke about new projects in Ladakh and Mongolia. He then joined a reception held in his honor, and signed copies of his book for visitors and friends.

During her stay as a visiting researcher at Columbia University in the spring, journalist **Jamyang Kyi** stopped by Latse for a discussion entitled "Contemporary Tibetan Women's Issues in Amdo." Ms. Jamyang Kyi, who also performed at the Losar 2006 Concert, lives in Xining, Qinghai Province, and is an award-winning television writer, reporter, and editor for the Tibetan language section of the Qinghai Provincial Television Station. Her informal discussion focused on recent encounters with women and girls in Amdo as part of her ongoing research on the social status of Tibetan women.

As part of Tibetan Yak Cheese Week in May (see related article in this issue), Latse featured a lecture by **Jigme Gyaltsen** of the Ragya Yak Cheese Project. Jigme Gyaltsen, a senior monk from Ragya Monastery in Golok in eastern Tibet, is the founder and principal of the Jigme Gyaltsen Welfare School in Golok, which is supported by Trace Foundation. He spoke about the challenges and rewards of establishing a school for Tibetan children, and the role the cheese plays in sustaining the school and the local Tibetan nomad community.

In June 2006, Latse Library welcomed back poet and filmmaker **Dorjicering Chenaktsang** (also known as Ljang-bu) to preside over a screening of his new documentary film *Tantric Yogi*, a work on the *ngakpa* of Amdo. The film, which premiered on the United Kingdom's Channel Four, follows a group of *yogi* from Rebkong as

ཨ་མདོའི་ཕྱོགས་ཀྱི་དེང་སང་གི་བུད་མེད་ཀྱི་གནས་སྟངས་ཀྱི་སྐོར་ལ་གླེང་མོལ་གནང་། འཇམ་དབྱངས་སྐྱིད་ལགས་ནས་ལ་རྩེ་ཡི་ ༢༠༠༦ ལོའི་ལོ་གསར་གྱི་འཁྲབ་སྟོན་ལ་ཡང་ཞུགས། མོ་ནི་མཚོ་སྔོན་ཞིང་ཆེན་གྱི་ཟི་ལིང་གྲོང་ཁྱེར་ན་བཞུགས་ཡོད་ཅིང་། གཟེངས་རྟགས་ཅན་གྱི་གསར་འགྱུར་ལས་རིགས་པ་དང་བརྙན་འཕྲིན་གྱི་གསར་འགོད་པ། མཚོ་སྔོན་བརྙན་འཕྲིན་ལས་ཁུངས་ཀྱི་བོད་སྐད་སྡེ་ཚན་གྱི་རྩོམ་སྒྲིག་པ་བཅས་ཡིན། མོས་ད་རེས་གླེང་མོལ་བྱས་པའི་ཨ་མདོ་ཁུལ་གྱི་དེང་སང་གི་བུད་མེད་རྣམས་ཀྱི་གནས་སྟངས་ནི་མོའི་བོད་མོས་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་གོ་བབ་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་བཞིན་དེའི་ཆ་ཤས་ཤིག་ཡིན།

ཟླ་བ་ལྔ་བའི་ནང་ལ་ལ་རྩེར་རྒྱའི་གངས་ལྗོངས་སྤྱི་ཚུར་གྱི་བདུན་ཕྲག (འདིའི་གནས་ཚུལ་ཞིབ་རྒྱས་འདོན་ཐེངས་འདིའི་ནང་ལ་གསལ།)ཅིག་སྤེལ་བའི་ཡན་ལག་ཏུ། ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་འཇིགས་མེད་རྒྱལ་མཚན་ལ་ར་རྒྱའི་གངས་ལྗོངས་སྤྱི་ཚུར་གྱི་སྐོར་ལ་གསུང་བཤད་ཅིག་བཀོད་སྒྲིག་བྱས། འཇིགས་མེད་རྒྱལ་མཚན་ལགས་ནི་ཨ་མདོ་མགོ་ལོག་ར་རྒྱ་དགོན་པའི་དགེ་འདུན་པ་ཞིག་ཡིན་ལ། ཀུན་ཕན་ཐེབས་རྩ་ཚོགས་པས་རྒྱབ་སྐྱོར་བྱས་པའི་འཇིགས་མེད་རྒྱལ་མཚན་སློབ་གྲྭ་གསར་འཛུགས་པ་དང་དེའི་སློབ་སྤྱི་ཡིན། ཁོང་གིས་བོད་ཕྲུག་རྣམས་ལ་སློབ་གྲྭ་འཛུགས་པའི་དཀའ་ངལ་དང་ཐོབ་འབྲས་ཀྱི་སྐོར་དང་། སློབ་གྲྭ་དང་ས་གནས་བོད་ཀྱི་སྤྱི་ཚོགས་ལ་ཕྱུར་བ་ཡིས་ཕན་ནུས་ཅི་ཙམ་ཐོན་པའི་སྐོར་ལ་གསུང་བཤད་གནང་།

༢༠༠༦ ལོའི་ཟླ་དྲུག་པའི་ནང་ལ། ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་སྙན་ངག་མཁན་དང་གློག་བརྙན་བཟོ་མཁན་ལྕེ་ནག་ཚང་རྡོ་རྗེ་ཚེ་རིང་(སྐྱུག་མིང་ལ་ལྗང་བུ་ཞེས་གྲགས།)གདན་འདྲེན་ཞུས་ནས་ཁོང་གི་ཨ་མདོའི་སྔགས་པའི་སྐོར་གྱི་"བོད་ཀྱི་སྔགས་པ།"ཞེས་པའི་དངོས་བྱུང་གློག་བརྙན་དེ་གཟིགས་འབུལ་བྱས། གློག་བརྙན་དེ་ནི་དང་པོ་དབྱིན་ལན་གྱི་བརྙན་འཕྲིན་"རྒྱུད་ལམ་བཞི་པ་"(Channel Four)ཟེར་བ་དེའི་ཐོག་ནས་བཏང་ཡོད། གློག་བརྙན་དེའི་ནང་དུ་སྔགས་པའི་འབུམ་ཚོགས་ཆེན་པོ་ཞིག་འཛོམས་ཀྱི་ཡོད་པ་དེར་ཨ་མདོ་རེབ་གོང་གི་སྔགས་པ་སྐོར་ཞིག་གིས་བག་ལེབ་ཧ་ཅང་ཆེན་པོ་ཞིག་ཚོགས་འབུལ་དུ་གྲ་སྒྲིག་བྱས་ཏེ་སྐྱོད་པའི་གནས་ཚུལ་བཀོད་ཡོད། འབུམ་ཚོགས་དེ་ནི་སྤྱིར་བཏང་ལོ་ཀྲན་དྲུག་ཅུ་རེ་ལ་ཐེངས་གཅིག་རེ་འཛོམས་སྐད་ཀྱང་། ༢༠༠༨ ལོའི་སྔགས་པའི་འདུ་འཛོམས་ཆེན་མོ་དེ་འདྲ་ནི་ལོ་རྒྱུས་ཐོག་ལ་མ་བྱུང་བར་གྲགས། ལྟད་མོ་པ་རྣམས་ཀྱིས་བོད་པའི་སྔགས་པ་རྣམས་ཀྱི་སྒེར་གྱི་མི་ཚེ་དང་གནས་སྟངས་ཀྱི་སྐོར་ལ་མཐོང་དགོན་པའི་གློག་བརྙན་འདི་ལ་དགའ་སྤྲོ་ཆེན་མོ་ཞིག་བསྟན།

they make a giant offering bread and other preparations for an historic gathering thousands of *ngakpa* that occurs only once every sixty years. The audience responded warmly to this rare and personal glimpse into the personal lives and situations of Tibetan *ngakpa*.

Following the screening, Latse hosted a Poetry Reading featuring special guests **Ljang-bu** (Dorjicering Chenaktsang), **Chakmo Tso,** and **Palden Gyal**. These three famous poets recited their works to an intimate gathering of friends and library patrons. Other readers included Professor Lozang Jamspal of Columbia University and New York resident Jinpa Dhargay. ■

སྒྲོག་བརྙན་བསྟན་པའི་རྗེས་སུ། ལྗང་བུ་(ལྡི་ནག་ཚང་རྡོ་རྗེ་ཚེ་རིང་།)དང་། ལྕགས་མོ་འཚོ། དཔལ་ལྡན་རྒྱལ་གསུམ་གྱིས་གཙོ་བོ་གནང་བའི་བོད་ཀྱི་སྙན་རྩོམ་གྱིར་སྒྲོག་གི་དུས་ཚོད་ཅིག་བཀོད་སྒྲིག་བྱས། སྙན་ངག་པ་གྲགས་ཅན་འདི་གསུམ་ནས་གྲོགས་པོ་དང་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་མགྲོན་པོ་རྣམས་ལ་ཁོང་ཚོའི་སྙན་རྩོམ་གྱིར་སྒྲོག་གནང་། ཀོ་ལུམ་སྦྱི་ཡ་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་དགེ་རྒན་ཆེན་མོ་བློ་བཟང་འཇམ་དཔལ་ལགས་དང་། ནེའུ་ཡོག་ལ་གནས་སྡོད་སྦྱིན་པ་དར་རྒྱས་བཅས་ནས་ཀྱང་སྙན་རྩོམ་སྒྲོག་འདོན་གནང་། ■

ALL POETS WELCOME: POETRY READING AT LATSE LIBRARY. ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་དུ་སྙན་ངག་སྒྲོག་པའི་འདུ་འཛོམས།

LITERARY FEATURES
རྩོམ་རིག

FEATURED AUTHOR
རྩོམ་པ་པོ་གླེང་བ།

A Discussion With Writer Tashi Dawa

by Patricia Schiaffini

CONSIDERED the most influential Tibetan author writing in Chinese, Tashi Dawa acquired national fame and scholarly international attention in the 1980s for his innovative magical realistic stories. His works represented a clear break with previous Tibetan and Chinese literary conventions: they were characterized by a mix of real and dream-like situations, a disruption of time and structure, a lack of heroic themes and characters, and a sometimes obscure and always ambiguous engagement with socio-political issues.

བཀྲ་ཤིས་ཟླ་བ་ལགས་ནི་བོད་པ་རྩོམ་པ་པོ་རྒྱ་ཡིག་ཏུ་རྩོམ་སྤེལ་མཁན་ཤུགས་རྐྱེན་ཆེ་ཤོས་ཤིག་ཡིན་ལ། ཁོང་གིས་དུས་རབས་གོང་མའི་ལོ་རབས་བརྒྱད་ཅུའི་ནང་ལ་དངོས་ཡོད་སྒྲུ་འཕྲུལ་གྱི་སྒྲུང་རྩོམ་རྩོམ་ལུགས་ཤིག་གསར་སྤེལ་བྱས་པ་ལ་བརྟེན་ནས་རྒྱ་ནག་ཡོངས་སུ་རྩོམ་པ་པོ་གྲགས་ཅན་ཞིག་དང་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཐོག་གི་ཞིབ་འཇུག་པའི་དོ་སྣང་བྱ་ཡུལ་ཞིག་ཏུ་གྱུར། ཁོང་གི་བརྩམས་ཆོས་རྣམས་ཀྱིས་བོད་ཡིག་དང་རྒྱ་ཡིག་གི་རྩོམ་རིག་གི་རྩོམ་སྲོལ་ལ་འགྱུར་བ་གསལ་པོ་ཞིག་བྱུང་བ་མངོན་ཡོད། དངོས་ཡོད་དང་རྨི་ལམ་ལྟ་བུའི་འཕྲུལ་སྣང་གཉིས་འདྲེས་ཡོད་པ་དང་། དུས་དང་རྩོམ་སྒྲོམ་གྱི་འབྲེལ་མཚམས་ཆད་པ། དཔའ་ཕྱོགས་ཀྱི་མི་སྣ་ཞིག་གམ་མི་སྣ་ཞིག་གི་གཞིས་ཀ་འབྱུར་འདོན་བྱེད་པ་ཉུང་བ། རབ་རིབ་དང་མག་མོག་གི་ལམ་ནས་སྤྱི་ཚོགས་དང་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་བརྗོད་གཞི་སྟོན་པ་བཅས་ཀྱིས་ཁོང་བརྩམས་ཆོས་ཀྱི་གཞིས་ཀ་གྲུབ་ཡོད། ཡིན་ན་ཡང་། ལོ་ངོ་བཅུ་ཕྲག་ཙམ་གྱི་རིང་ལ་རྒྱལ་ཡོངས་སུ་སྙན་གྲགས་རྒྱས་བཞིན་པ་དང་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཐོག་ལ་དོ་སྣང་འཕེལ་བཞིན་པའི་སྐབས་ཏེ།

TASHI DAWA AT MAKYE AME RESTAURANT IN BEIJING (AUGUST 6, 2006). PHOTO COURTESY OF PATRICIA SCHIAFFINI.

བཀྲ་ཤིས་ཟླ་བ་ལགས་པེ་ཅིན་གྱི་མ་སྐྱེས་ཨ་མ་ཟ་ཁང་དུ་ ༢༠༠༦ ལོའི་ཟླ་ ༨ པའི་ཚེས་ ༦ ཉིན།

རྩོམ་པ་པོ་བཀྲ་ཤིས་ཟླ་བ་ལ་གླེང་མོལ་བྱས་པ། ཕད་རེས་ཞ་སི་ཀི་ཡ་ཧྲི་ནི་ནས།

In the mid-1990s, however, Tashi Dawa stopped writing fiction. While his many faithful readers and enthusiastic literary critics took his silence as a temporary hiatus, observers who had all along criticized his "Western" and "modernistic" style attributed it to the *xiahai* (lit. "leaping into the sea") tendency at that time, by which many intellectuals in the PRC abandoned cultural endeavors to carry on more lucrative businesses. When in 1999 I asked Tashi Dawa why he had discontinued fiction writing, he answered: "I may get back to it later in life. Now I am interested in exploring other media, such as film or writing via the Internet."

Indeed, Tashi Dawa has written prolifically since the mid-1990s—but mostly essays (some on paper, some on the Internet) and scripts for feature movies and documentaries. He continues to live in Lhasa, where he serves as Chairman of the Writers Association of Tibet (Ch. Xizang zuojia xiehui), Vice Chairman of the Association of Literature and Arts of Tibet (Ch. Xizang wenxue yishu jie lianhe hui) and Vice Chairman of the Association of Cinema and Television Artists of Tibet (Ch. Xizang dianying dianshi yishujia xiehui).

I met Tashi Dawa for the first time in 1994 and on several other occasions that year, as I was translating some of his stories. We spoke again in New York in 1998 while he was touring several American universities with a delegation of the Chinese Writers Association, and the following year in connection with my fieldwork at the Association of Literature and Arts of Tibet in Lhasa. This more recent interview with Tashi Dawa was conducted on 6 August 2006 at

དུས་རབས་གོང་མའི་ལོ་རབས་དགུ་བཅུའི་དཀྱིལ་དུ། བཀྲ་ཤིས་ཟླ་བ་ལགས་ནས་བརྩམས་སྒྲུང་གི་རྩོམ་མཚམས་བཞག ཁོང་གི་བརྩམས་ཆོས་ཀློག་དགའ་བ་རྣམས་དང་སྤྲོ་སེམས་ཅན་གྱི་རྩོམ་དཔྱད་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཁོང་གི་མི་སྨྲ་བའི་བརྟུལ་ཞུགས་དེ་བར་སྐབས་ཀྱི་ངལ་གསོ་ཙམ་ལ་ཆ་འཛོག་བྱས། དུས་སྔ་ཕྱི་ཀུན་ལ་ཁོང་གི་བརྩམས་ཆོས་རྣམས་"ནུབ་ཕྱོགས"ཀྱི་"དེང་རབས་རིང་ལུགས་པ"ལ་ཆ་འཛོག་བྱེད་པའི་རྩོམ་དཔྱད་པ་ཁ་ཤས་ཡོད་པ་དེ་དག་གིས་བཀྲ་ཤིས་ཟླ་བ་ཡང་"རྒྱ་མཚོ་ལ་ཞུགས་པ"སྟེ། ལོ་རབས་དགུ་བཅུའི་ནང་ལ་རྒྱ་ནག་གི་ཁོངས་ཀྱི་ཤེས་ཡོན་ཅན་མང་པོའི་འགྲོ་ཕྱོགས་ལྟར་རིག་གཞུང་ལ་རྩོལ་བ་དོར་ནས་ཟང་ཟིང་གི་ཁེ་ཕན་ཅན་གྱི་ལས་དོན་ལ་ཞུགས་པར་སྙམ། ༡༩༩༩ ལོར་ངས་བཀྲ་ཤིས་ཟླ་བ་ལ་ཁོང་གིས་རྩོམ་མཚམས་འཛོག་དོན་ཅི་ཡིན་འདྲི་སྐབས། ཁོང་ན་རེ། "རྗེས་མ་ཞིག་ལ་ངས་རྩོམ་རྒྱུན་སྐྱོང་སྲིད། ད་ལྟ་ང་རྒྱུད་ལམ་གཞན་པ་སྟེ། དཔེར་ན་གློག་བརྙན་དང་དྲ་རྒྱའི་ལམ་ནས་རྩོམ་འབྲི་བྱེད་པ་ལ་བློ་ཕྱོགས་སོང་།" ཟེར། དོན་དངོས་སུ། དུས་རབས་གོང་མའི་ལོ་རབས་དགུ་བཅུའི་དཀྱིལ་ནས། བཀྲ་ཤིས་ཟླ་བས་རྩོམ་ཡིག་མང་པོ་བྲིས་ཡོད། ཡིན་ན་ཡང་མང་ཆེ་བ་ལྷུག་རྩོམ་(ལ་ལ་ཤོག་བུའི་ཐོག་དང་། ལ་ལ་དྲ་རྒྱའི་ཐོག་སྤེལ་ཡོད།)དང་སྒྲུང་གི་གློག་བརྙན་དང་དངོས་བྱུང་མཚོན་པའི་གློག་བརྙན་གྱི་འཁྲབ་གཞུང་དང་འགྲེལ་ཚིག་བཅས་ཡིན། ཁོང་ད་དུང་ལྷ་སར་བཞུགས་ཡོད་པ་དང་། དེར་ཁོང་གིས་བོད་ལྗོངས་རྩོམ་པ་པོའི་མཐུན་ཚོགས་(西藏作家协会)ཀྱི་ཚོགས་གཙོ་དང་། བོད་ལྗོངས་ཀྱི་རྩོམ་རིག་སྒྱུ་རྩལ་མཐུན་ཚོགས་（西藏文学艺术界联合会）ཀྱི་ཚོགས་གཙོ་གཞོན་པ། བོད་ལྗོངས་ཀྱི་གློག་བརྙན་དང་བརྙན་འཕྲིན་སྒྱུ་རྩལ་པའི་མཐུན་ཚོགས་(西藏电影电视艺术家协会)ཀྱི་ཚོགས་གཙོ་གཞོན་པ་བཅས་ཀྱི་འགན་འཁུར་བཞེས་ཡོད།

༡༩༩༤ ལོར་ང་ཐེངས་དང་པོར་བཀྲ་ཤིས་ཟླ་བ་ལ་ཐུག་འཕྲད་བྱུང་། ལོ་དེའི་ནང་ལ་ངས་ཁོང་གི་བརྩམས་སྒྲུང་རེ་ཟུང་དབྱིན་ཡིག་ཏུ་བསྒྱུར་བའི་ཡུན་ལ་ཡང་ཐེངས་འགའ་ཐུག་རྒྱུ་བྱུང་། ༡༩༩༨ ལོར་རྒྱ་ནག་གི་རྩོམ་པ་པོའི་མཐུན་ཚོགས་ཀྱི་གཟིགས་སྐོར་ཚོགས་པ་ཞིག་གིས་ཨ་རིའི་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོ་ཁག་ཅིག་ལ་གཟིགས་སྐོར་གནང་གི་ཡོད་པའི་གྲས་སུ་ཁོང་འདུག དེ་དུས་ང་གཉིས་གྲོང་ཁྱེར་ནེའུ་ཡོག་ལ་ཐུག་འཕྲད་བྱུང་། དེའི་ཕྱི་ལོར་ང་ལྷ་སའི་བོད་ལྗོངས་ཀྱི་རྩོམ་རིག་སྒྱུ་རྩལ་མཐུན་ཚོགས་སུ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་སྐབས་བཅས་སུ་ཡང་ཁོང་དང་གླེང་མོལ་གྱི་གོ་སྐབས་བྱུང་། འདིར་འགོད་པའི་བཀྲ་ཤིས་ཟླ་བའི་བཅར་འདྲི་འདི་ནི་ཆེས་ཉེ་ཆར་ཏེ། ༢༠༠༦ ལོའི་ཟླ་ ༨ ཚེས་ ༦ ཉིན་པེ་ཅིན་ན་ཡོད་པའི་བོད་ཀྱི་ཟ་ཁང་མ་སྐྱེས་ཨ་མ་ཟེར་བ་དེར་བྱས་པ་ཡིན། བཀྲ་ཤིས་ཟླ་བ་ལགས་རྒྱལ་སའི་གྲོང་ཁྱེར་དེ་ལ་བདུན་ཕྲག་རེ་ཟུང་ཙམ་བཞུགས་ཡོད་པ་དང་། ལྷ་སར་ཕྱིར་མ་ཕེབས་སྔོན་ལ་སི་ཁྲིན་དུ་འཚོགས་འཆར་ཡོད་པའི་བོད་པའི་རྩོམ་པ་པོའི་ཚོགས་འདུ་ཞིག་ལ་ཕེབས་གཏན་འཁེལ་འདུག

ངེད་གཉིས་ཟ་ཁང་དེར་བསྡད་ནས་ཡང་སྐྱར་གླེང་མོལ་ཞིག་གི་འགོ་ཚུགས། ངེད་གཉིས་ནས་ངེད་གཉིས་དང་ང་ཚོ་ཐུན་མོང་གི་གྲོགས་པོ་རྣམས་ཀྱི་མི་ཚེ་ལ་ཅི་བྱུང་དྲན་གསོ་དང་འཕྲོས་མོལ་རེ་བྱས། ངས་རང་གི་སྒྲ་ཕབ་འཕྲུལ་ཆས་ MP3 ཆུང་ཆུང་དེ་དང་འབྲི་དེབ་བཅས་ཅོག་ཙེ་ཐོག་ལ་བཞག་པ་ན། བཀྲ་ཤིས་ཟླ་བ་ལགས་ཧང་སངས་ནས་གསུང་སྐད་ཤོར།

(འོག་ཏུ་འབྱུང་བའི་"བཀྲ"་ནི་བཙར་འདྲི་བྱ་ཡུལ་བཀྲ་ཤིས་ཟླ་བའི་མིང་ཚབ་དང་། PS ནི་བཙར་འདྲི་བྱེད་མཁན་ Patricia Schiaffini ཡི་མིང་ཚབ་ཡིན།–སྒྱུར་མཁན་གྱིས།)

བཀྲ། ཁྱེད་ནས་ང་ལ་བཙར་འདྲི་བྱེད་རྩིས་བྱེད་ཀྱི་འདུག མ་རེད་དམ།

PS: དེ་ཡིན། ངས་འདས་པའི་ལོ་ཤས་ཀྱི་རིང་གི་ཁྱེད་ཀྱི་གནས་ཚུལ་ཤེས་པར་འདོད།

(བཀྲ་ཤིས་ཟླ་བ་ལགས་བགད།)

བཀྲ། ཁྱེད་ནས་ངས་བཙར་འདྲི་དང་ལེན་བྱེད་མཚམས་བཅད་ཡོད་པ་དེ་ཤེས་ཡོད་ཀྱི་རེད།

PS: ཅིའི་ཕྱིར།

བཀྲ། རྒྱུ་མཚན་ཅང་མེད།

བཀྲ་ཤིས་ཟླ་བ་ནི་ཁོང་གི་གྲོགས་པོའི་ཁྲོད་དུ་སྨྲ་མཆུ་ཆུང་བ་ཞིག་ཏུ་ངོས་འཛིན་བྱེད། ཡིན་ན་ཡང་ཁོང་གི་བློ་ཁ་ཕྱོགས་ས་ཞིག་སྟེ། དཔེར་ན་རྩོམ་རིག་དང་གློག་བརྙན་ལྟ་བུའི་བརྗོད་གཞིའི་སྐབས་སུ་ཁོང་གིས་དུས་ཚོད་འགའ་རེར་གླེང་མོལ་གནང་ལ། དེ་དུས་ཁོང་གི་དུས་ཚོད་བྱ་ལྟར་འཕུར།

PS: དེ་ལྟར་ཡིན་ན་འདི་བཙར་འདྲི་ཞིག་མིན་པར། གྲོགས་པོའི་བར་གྱི་གླེང་མོལ་ཙམ་ཡིན། དེ་ཇི་འདྲ་རེད།

བཀྲ། ཡ། དེ་ལྟར་ཡིན་ན་ཆོག་པ་བྱེད།

PS: ཉེ་བའི་ཆ་ལ་ཁྱེད་རང་གིས་ཅི་ཞིག་གནང་གི་ཡོད།

བཀྲ། ཁྱེད་ཀྱིས་མཁྱེན་གསལ་ལྟར། འདས་པའི་ལོ་དག་ཏུ་ངས་གློ་བརྙན་དང་དངོས་བྱུང་མཐོང་པའི་གློག་བརྙན་གྱི་འཁྲབ་གཞུང་འགྲེལ་ཚིག་བྲིས་དང་འབྲི་བཞིན་པ་ཡིན། ད་དུང་ལྷུག་རྩོམ་ཐུང་ཐུང་འགའ་ཡང་བྲིས་པ་དང་མུ་མཐུད་ནས་(དུས་དེབ་ཀྱི་)བོད་ཀྱི་རྩོམ་རིག་དང་རྩོམ་རིག་གི་ལས་གཞི་གཞན་པ་ལ་རྩོམ་སྒྲིག་གི་ལས་དོན་སྒྲུབ་བཞིན་ཡོད། ངས་རྒྱ་ནག་དབུས་ཀྱི་བརྙན་འཕྲིན་ལས་ཁུངས་(中央电视台)དང་མཉམ་འབྲེལ་གྱིས་ཁོང་ཚོས་འཚོལ་ཞིབ་དང་གསར་རྙེད་(探索。发现)ཟེར་བའི་ལེ་ཚན་མུ་འབྲེལ་ཅན་དེའི་བར་ཚིག་འབྲི་བཞིན་ཡོད། དེ་ལ་"ནམ་མཁའི་བོད།"(天上的西藏)ཅེས་འབོད་ཅིང་། དེས་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དང་། རིག་གཞུང་། རང་བྱུང་ཁོར་ཡུག་བཅས་ངོ་སྤྲོད་བྱེད་ཅིང་། དེའི་སྔོན་ལ་བསྐྲུན་ཆར་བའི་དེ་དང་འདྲ་མཚུངས་ཀྱི་གློག་བརྙན་གཞན་དང་བསྡུར་ན་ཅུང་ཙམ་གཏིང་ཟབ་པོ་ཡོད། དེའི་སྔོན་ལ་ང་རང་ཁེ་ཁེ་ཞི་ལི་ (可可西里)[1] ཟེར་བའི་གློག་བརྙན་བསྐྲུན་པའི་ལས་རིམ་ལ་ཡང་ཞུགས་པ་ཡིན།

the Tibetan restaurant Makye Ame in Beijing. Tashi Dawa was in the capital city for a couple of weeks; he was also scheduled to attend a Tibetan writer's conference in Sichuan before returning to Lhasa.

As we sit down to talk once again, we reminisce about the past and exchange news on our personal lives and common friends. When I display my little MP3 recorder and my notebook Tashi Dawa exclaims in surprise:

TD: You are not planning on interviewing me, right?

PS: Yes, I would like to know what you have been up to in the last couple of years.

[Tashi Dawa laughs]

TD: You know, I do not give interviews anymore.

PS: Why?

TD: Not much to say.

Tashi Dawa is known among his peers to be a person of few words, but when you ask him about things he loves, like literature and film, he can talk for hours— and then time really flies with him.

PS: Well, then this is not an interview, just a friendly talk. How about that?

TD: In that case, okay. (Ch. *Na, hao ba.*)

PS: What has kept you busy lately?

TD: As you know, these past years I have been mostly writing scripts for films and documentaries. I have also written short essays and continued my editing work for [the journal] *Literature from Tibet* and other literary projects. I have just collaborated with Chinese Central Television (Ch. Zhongyang Dianshitai) on an episode for their acclaimed series *Explore and Discover* (Ch. Tanshuo, faxian). It is called "The Tibet of the Sky" (Ch. Tianshang de Xizang), which introduces Tibet's history, culture and nature a bit more in depth than other such programs have done in the past. Before that, I was involved in the production of the movie *Kekexili*.[1]

PS: This film has gained a lot of international attention. What do you think about it?

TD: I very much liked the script. I think it is a good story.

PS: I heard you were involved also in a musical.

TD: Yes, I wrote the script for *Gangla Meiduo*, a movie with very strong musical content.

PS: Gangla Meiduo? *Like the bar in Lhasa?*

TD: Yes, it is the same name. It was the first film directed by a friend of mine, Dai Wei, who previously had directed very successful music videos. The score was composed by Lao Zai, who also composed the music for *Kekexili*.

PS: གློག་བརྙན་འདི་ལ་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཐོག་ནས་རོ་སྣང་རྒྱ་ཆེར་བྱུང་ཡོད་པ་ལ། ཁྱེད་རང་གིས་དེ་ལ་ཇི་ལྟར་དགོངས་ཀྱི་ཡོད།

བཀྲ། དེའི་འཁྲབ་གཞུང་ལ་ང་རང་ཏ་ཅང་དགའ་པོ་བྱུང་། ངས་བལྟས་ན་དེ་ནི་སྙིང་ཡག་པོ་ཞིག་རེད།

PS: ངའི་གོ་ཐོས་ལྟར་ན། ཁྱེད་རང་རོལ་དབྱངས་ཀྱི་གློག་བརྙན་ཞིག་གི་ལས་གཞི་ལ་ཡང་ཞུགས་པ་རེད་ཟེར།

བཀྲ། དེ་བདེན། གངས་ལྷ་མི་ཏོག་ཟེར་བའི་གློག་བརྙན་དེ་རོལ་དབྱངས་ཀྱི་ཆ་ཏ་ཅང་མང་བའི་གློག་བརྙན་ཞིག་རེད། དེའི་འཁྲབ་གཞུང་ངས་བྲིས་པ་ཡིན།

PS: It seems that in the last ten years almost everyone who wanted to make a movie or a documentary in Tibet sought your advice, or wanted you to be involved in their productions. How do you feel about this?

TD: This happens very often, and if I can be of help I am happy to do it. Sometimes they ask me to write scripts, and sometimes they ask me to be involved in the production.

PS: I have seen some of these films, starting with the oldest ones such as the TV series based on your story "Basang and her Siblings" (Ch. Basang he ta didi meimei men), or the documentary No. 16, Barkhor South Street *(Ch. Bakuo nan jie shiliu hao)*[2] *and especially the more recent* Kekexili, *and they were of great artistic and documental value. And the last two*

PS: གངས་ལྷ་མི་ཏོག་གམ། ལྷ་ས་ན་ཡོད་པའི་ཆང་ཁང་དེ་དང་མཚུངས་སམ།

བཀྲ། རེད། དེ་དང་མིང་གཅིག་མཚུངས་རེད། གློག་བརྙན་དེ་ནི་ངའི་གྲོགས་པོ་ཏའེ་ཝེ་ཡིས་བསྐྲུན་པའི་གློག་བརྙན་དང་པོ་ཡིན་ལ། ཁོང་གིས་སྔོན་མ་རོལ་དབྱངས་ཀྱི་བརྙན་ཐག་ཏ་ཅང་ཡག་པོ་ཞིག་བསྐྲུན་མྱོང་། དེའི་དབྱངས་རྟ་ནི་ལའོ་ཙེ་ཡིས་གསར་རྩོམ་གནང་ལ། ཁོང་གིས་ཁེ་ཁེ་ཞི་ལི་ཡི་དབྱངས་རྟ་ཡང་གསར་རྩོམ་གནང་།

PS: འདས་པའི་ལོ་བཅུའི་ནང་ལ། བོད་དུ་གློག་བརྙན་དང་དངོས་བྱུང་མཛོད་པའི་གློག་བརྙན་བཟོ་འདོད་མཁན་རྣམས་ཀྱིས་ཁྱེད་ལས་སློབ་སྟོན་ལེན་པ་དང་། ཡང་ན་ཁྱེད་རང་གློག་བརྙན་བསྐྲུན་པའི་ལས་ལ་འཛུལ་ཞུགས་བྱེད་འདོད་ཀྱི་ཡོད་པ་འདྲ། དེ་ལ་ཁྱེད་ནས་ཇི་ལྟར་དགོངས་ཀྱི་ཡོད།

བཀྲ། དེ་འདྲ་རྒྱུན་དུ་ཡོང་གི་འདུག ངས་ཕན་ཐོགས་པ་ཞིག་ཡིན་ན་ངས་རོགས་པ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། སྐབས་འགར་ཁོང་ཚོས་ང་ལ་འཁྲབ་གཞུང་འབྲི་རོགས་ཟེར། སྐབས་འགར་ཁོང་ཚོས་གློག་བརྙན་བཟོ་བའི་ལས་ལ་ཞུགས་རོགས་ཟེར།

PS: ངས་གློག་བརྙན་དེའི་གྲས་ལས་ཁ་ཤས་མཐོང་མྱོང་། ཐོག་མ་ནི་ཁྱེད་ཀྱི་བརྩམས་སྒྲུང་"པ་སངས་དང་མོའི་མིང་སྲིང་རྣམས།"ཟེར་བ་ལ་གཞི་བཅོལ་ནས་བསྐྲུན

པའི་སྒྱུ་འཁྲུལ་བརྙན་འཕྲིན་ལེ་ཚན་དེའམ། ཡང་ན་དངོས་བྱུང་མངོན་པའི་གློག་བརྙན་”བར་སྐོར་ལྷོ་ཁྲིམ་ལམ་ ༡༨”[2] ཟེར་བ་དང་། ལྷག་པར་དུ་ཆེས་ཉེ་ཆར་ཐོན་པའི་ཁེ་ཁེ་ཞེ་ལེ་ལྷ་བུ་རྣམས་རེད། དེ་དག་ལ་དངོས་ཡོད་དང་སྒྱུ་རྩལ་གཉིས་ཀའི་རིན་ཐང་ཆེན་པོ་ལྡན་འདུག གློག་བརྙན་ཕྱི་མ་དེ་གཉིས་ལ་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཐོག་ནས་ཀྱང་ངོས་ལེན་ཐོབ་ཡོད་པ་རེད། ཡིན་ན་ཡང་སྐབས་འགར། གློག་བརྙན་སྐྲུན་མཁན་དག་གིས་ཁྱེད་རང་གི་སྒྱུ་རྩལ་གྱི་ཚད་གཞི་དང་མི་མཐུན་པའམ། ཡང་ན་འཐད་ལྡན་མ་ཡིན་པ་དང་བློ་ངོར་མི་བདེ་བའི་ཐབས་ལམ་གྱིས་བོད་ཡུལ་མངོན་པའི་གློག་བརྙན་གྱི་ལས་འཆར་ཁྱེར་ནས་ཁྱེད་རང་ལ་འབྲེལ་གཏུགས་བྱེད་ངེས་རེད། དེ་འདྲ་བྱུང་ན་ཁྱེད་ཀྱིས་ཅི་ཞིག་གནང་གི་ཡོད།

བཀྲ། དེ་འདྲ་བྱུང་ན། སྐབས་ལ་ལར་ངས་གློག་བརྙན་དེའི་སྒྱུ་རྩལ་གྱི་ཕྱོགས་ལ་ཤུགས་རྐྱེན་རེ་སྤྲོར་ཐུབ་པའམ། ཡང་ན་བོད་དང་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་གི་ལོག་རྟོགས་རྣམས་སེལ་བ་ལ་རོགས་རམ་རེ་བྱེད་ཐུབ། དེ་ལྟར་མི་ཡོང་ན་གློག་བརྙན་གང་གི་ལས་གཞི་ལ་ང་འཛུལ་ཞུགས་མི་བྱེད།

PS: འཁྲབ་གཞུང་འབྲི་བ་ནི་སྒྲུང་རྩོམ་འབྲི་བ་དང་གཏན་ནས་མི་འདྲ་བ་ཞིག་རེད། དཔེར་ན། ཁྱེད་རང་རྩོམ་པ་པོ་ཞིག་ཡིན་པའི་ཆ་ནས་ཁྱེད་རང་གི་སྒྲུང་རྩོམ་ལ་སྟངས་འཛིན་ཆ་ཚང་ཡོད་པ་རེད། ཡིན་ན་ཡང་ཁྱེད་ཀྱིས་འཁྲབ་གཞུང་ཞིག་འབྲི་སྐབས་མི་གཞན་པ་དང་གནས་སྟངས་གཞན་པ་ལ་འབྲེལ་ཆགས་ཡོད་པ་རེད། ཁྱེད་རང་འཁྲབ་གཞུང་འབྲི་མཁན་ཞིག་ཡིན་པའི་ཆ་ནས་ཁྱེད་ཀྱིས་རང་གི་གོ་བབ་ཇི་འདྲ་ཞིག་གཟིགས་ཀྱི་འདུག

བཀྲ། དེ་བདེན་པ་རེད། དེ་གཉིས་གཏན་ནས་གཅིག་མཚུངས་མ་རེད། ངས་འཁྲབ་གཞུང་ཞིག་འབྲི་སྐབས། རྒྱུན་དུ་གཞན་པ་ཞིག་གི་འདོད་མོས་ལྟར་འབྲི་གི་ཡོད། དེའི་སྐབས་ལ་ངས་གློག་བརྙན་སྐྲུན་མཁན་དག་གི་དམིགས་ཡུལ་འགྲུབ་པ་ལ་རོགས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད། ང་འཁྲབ་གཞུང་གི་བདག་པོ་མིན་པ་དེ་གསལ་པོ་རེད། འཁྲབ་གཞུང་གི་ནང་ལ་ང་རང་གི་འདོད་པ་ཞིག་ཤོར་ཆེ་གློག་བརྙན་སྐྲུན་མཁན་གྱིས་མོས་མཐུན་མི་བྱེད་པའི་གོ་སྐབས་ཐེངས་མང་པོར་ཡོང་། བཤད་རེས་དང་བསྟུན་རེས་མང་པོ་བྱེད་དགོས།

PS: འདི་འདྲ་བྱུང་ན་སྐབས་འགར་ཡིད་སྨུག་གམ།

བཀྲ། (ཡུད་ཙམ་ལ་ཁ་རོག་བསྡད་དེ་) རང་གི་འགན་བབ་ཅི་ཡིན་གསལ་པོ་ངེས་ཚེ་དེ་ལ་ཡིད་སྨུག་དགོས་དོན་མེད། ཁྱེད་ཀྱི་འཁྲབ་གཞུང་བྲི་ཡུལ་གྱི་གློག་བརྙན་དེ་ཁྱེད་རང་གི་སྒྲུང་ནི་མ་རེད། དུས་ཚོད་མང་ཆེ་བར་ཁྱེད་རང་གིས་མི་གཞན་པ་ཞིག་གི་བསམ་བློ་དེ་སྒྲུབ་སྟངས་ཡག་ཤོས་ཀྱི་ལམ་ནས་དོན་སྨིན་འབྱུང་དུ་འཇུག་པ་དེ་རེད།

PS: ཁྱེད་ཀྱི་བློ་ཁ་གློག་བརྙན་ལ་དེ་འདྲའི་ཕྱོགས་དོན་ཅི་རེད།

བཀྲ། ང་གློག་བརྙན་ལ་དགའ་པོ་ཞེ་དྲག་འདུག ང་གློག་བརྙན་ལ་ལྟ་བ་དང་དེ་སྐྲུན་པའི་ལས་རིམ་ལ་ཞུགས་པ་གཉིས་ཀར་དགའ་པོ་ཡོད། ཐ་ན་ཉེ་ཆར་གྲོགས་པོ་ཞིག་གིས་ཁོང་གི་གློག་བརྙན་ཞིག་གི་ནང་དུ་ངས་མི་སྣ་ཞིག་འཁྲབ་སྟོན་བྱེད་སྐུལ་བྱས་པ་ཡང་ངས་ཁས་ལེན་བྱས་ཡོད།

works gained international recognition as well. But sometimes filmmakers must approach you with projects that do not meet your artistic standards or do not reflect Tibet in a way you consider appropriate or acceptable. What do you do in these cases?

TD: Sometimes it happens that I can have some influence on the artistic aspects of the film, or I can help clarify the misunderstandings about Tibet or Tibetan culture. Otherwise, I do not associate myself with projects that I have reservations about.

PS: Writing scripts is totally different from writing novels. For example, as a writer you are in control of your novel, but when you write a script there are other people and circumstances involved. How do you see your role as a scriptwriter?

TD: Yes, it is very different indeed. When I write scripts it is usually at the request of others. What I am doing then is helping the filmmakers achieve their goals. And I am certainly not the master of the script, because many times the filmmaker does not completely agree with my take on things. There is a great deal of compromise and negotiation.

PS: Can this be frustrating sometimes?

TD: [Pauses] It is not frustrating if you understand your role: the movie for which you are writing a script is not one of your own stories. Most of the times you are just making somebody else's idea happen in the best possible way.

PS: What is it about film that attracts you so much?

TD: I really love film. I love both watching movies and being involved in their production. Recently, I was even convinced by a friend to have an acting role in his movie. [Laughs]

PS: Is that so?

TD: Yes. [The writer] Ma Yuan persuaded me to play a role in a movie he wanted to film. The story was based on his own short stories. I don't like acting, but I agreed since it meant being involved in moviemaking, to some extent, and it was an opportunity to work with good friends.

PS: But you performed before, when they filmed the TV series based on your story "Basang and her Siblings."

TD: Well, but that was just playing the role of myself, Tashi Dawa the writer. In Ma Yuan's movie I had my first fictional role.

PS: What kind of role?

TD: [Laughs] Not a very nice one. I played the role of a womanizer who ends up doing some ugly things. [We both laugh]

PS: I thought Ma Yuan was your friend…how come he chose you for such an unbecoming role?

TD: [Laughs] Yeah, I wonder about that too… [Pause] I have no idea whether it will ever be released. It was Ma Yuan's first attempt at film directing and it was a good story, but content-wise it may not get approval for

(གད་མོ་བགད།)

PS: དེ་འདྲ་ཡིན་ནམ།

བཀྲ། རེད། (རྩོམ་པ་པོ་)མ་ཡོན་གྱིས་གློག་བརྙན་ཞིག་བསྐྲུན་འདོད་པ་ལ། ཁོང་གིས་ང་ལ་གློག་བརྙན་དེའི་མི་སྣ་ཞིག་འཁྲབ་པའི་འབོད་སྐུལ་བྱས་སོང་། ང་འཁྲབ་སྟོན་བྱེད་པ་ལ་མི་དགའ་ཡང་ངས་མོས་མཐུན་བྱས་པ་ཡིན། རྒྱུ་མཚན་ནི། དེ་ཡང་ཚད་ངེས་ཅན་ཞིག་གི་ཐོག་ནས་གློག་བརྙན་ཞིག་སྐྲུན་པའི་ལས་རིམ་གྱི་ནང་ལ་ཞུགས་པ་ཡིན་ཙང་། གྲོགས་པོ་ཡག་པོ་ཞིག་དང་མཉམ་དུ་ལས་དོན་མཉམ་སྒྲུབ་ཀྱི་གོ་སྐབས་ཤིག་ཀྱང་རེད།

PS: ཡིན་ན་ཡང་ཁྱེད་ཀྱི་བརྩམས་ཆོས་"པ་སངས་དང་མོའི་མིང་སྲིད་རྣམས།"ཟེར་བ་

release. In any case, it was fun to work with friends.

PS: With your passion for film and all the experience in writing scripts, producing films and now even acting [Tashi Dawa laughs]…would you ever become a film director yourself?

TD: I don't think so. I worked with novice movie directors and I was able to give them useful advice, which makes me think that I could do a good job if I were to direct my own movie. But being a director means facing many more challenges than just directing or communicating your vision to actors. You have to work with lots of different people, do a lot of public relations, go around asking for money, deal with officials etc. You know how I am.... I am not suited for that kind of work.

དེ་བརྙན་འཕྲིན་མྱུ་འབྲེལ་གྱི་སྣང་དུ་སྐྲུན་སྐབས། ཁྱེད་ནས་དེའི་ནང་ལ་འཁྲབ་སྟོན་བྱས་པ་རེད།

བཀྲ། དེ་ནི་ང་རང་གིས་ང་རང་སྟེ། རྩོམ་པ་པོ་བཀྲ་ཤིས་ཟླ་བ་འཁྲབ་སྟོན་བྱས་པ་རེད། མ་ཡོན་གྱི་གློག་བརྙན་དུ་ངས་རྟོག་བཟོའི་མི་སྣ་ཞིག་འཁྲབ་ཀྱི་ཡོད།

PS: མི་སྣ་ཇི་འདྲ་ཞིག་ཡིན།

བཀྲ། (དགོད་ཞོར་དུ།) མི་སྣ་དེ་འདྲའི་ཡག་པོ་ཞིག་མ་རེད། མོ་སྲིད་ཅན་ཞིག་གིས་ཡིད་དུ་མི་འོང་བའི་དོན་དག་སྐོར་ཞིག་བསྒྲུབས་ནས་མཇུག་བསྒྲིལ་བ་ཞིག་ཡིན། (ངེད་གཉིས་ཀ་བགད།)

PS: ངས་མ་ཡོན་ནི་ཁྱེད་ཀྱི་གྲོགས་པོ་ཡིན་པར་ཆ་འཛིན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ཁོང་གིས་ཁྱེད་རང་ལ་དེ་འདྲའི་མི་སྣ་འཚམས་པོ་མིན་པ་ཞིག་འཁྲབ་ཏུ་འཇུག་པ་དེ་ཅི་རེད།

བཀྲ། (དགོད་ཞོར་དུ།) རེད། ངས་ཀྱང་དེ་ལྟར་བསམ་གི་ཡོད། (བཤད་མཚམས་ཡུད་ཙམ་ལ་བཞག་ནས།)གློག་བརྙན་དེ་འགྲེམས་སྤེལ་བྱེད་ཐུབ་མིན་ངས་གཏན་ནས་བཤད་ཆོད་མི་ཐེག དེ་ནི་མ་ཡོན་གྱིས་བསྐྲུན་པའི་གློག་བརྙན་དང་པོ་རེད། དེའི་སྒྲུང་ནི་ཡག་པོ་ཞིག་རེད། ཡིན་ན་ཡང་ནང་དོན་གྱི་ཆ་ནས་འགྲེམས་སྤེལ་ལ་ཆོག་

མཚན་ཐོབ་དཀའ་མོ་ཡིན་རྒྱུ་རེད། གང་ལྟར་ཡང་། གྲོགས་པོ་མཉམ་དུ་ལས་དོན་སྒྲུབ་པ་དེ་སྐྱིད་པོ་རེད།

PS: ཁྱེད་རང་གི་གློག་བརྙན་ལ་སྤྲོ་སྣང་དང་། འཁྲབ་གཞུང་འབྲི་བ་དང་གློག་བརྙན་སྐྲུན་པའི་ཉམས་མྱོང་། ཐ་ན་ད་ལྟ་ཁྱེད་རང་གིས་མི་སྣ་ཡང་འཁྲབ་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།(བཀྲ་ཤིས་ཟླ་བ་གད་མོ་བགད།) ཁྱེད་རང་གློག་བརྙན་འཁྲབ་འཁྲིད་པ་ཞིག་ཏུ་འགྱུར་སྲིད་དམ།

བཀྲ། ངས་དེ་ལྟར་བསམ་གྱི་མི་འདུག ངས་ལས་དང་པོ་བའི་གློག་བརྙན་འཁྲབ་འཁྲིད་པ་དང་མཉམ་དུ་ལས་དོན་བསྒྲུབས་པ་པ་དང་། ངས་ཁོང་ཚོ་ལ་ཕན་ཐོགས་ཅན་གྱི་བློ་སྐོན་རེ་བྱེད་ཐུབ་པར་འགྱུར། དེས་ང་རང་གིས་གློག་བརྙན་ཞིག་འཁྲབ་འཁྲིད་བྱས་ན་ཡང་། ལས་དོན་ཡག་པོ་ཡོང་སྙམ་རེ་བསྐྱེད། ཡིན་ན་ཡང་གློག་བརྙན་འཁྲབ་འཁྲིད་པའི་ལས་ཀ་ནི་ཁྱེད་

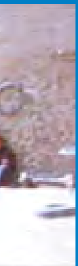

རང་གི་རྟོག་སྣང་ཅི་ཡིན་འཁྲབ་མཁན་ལ་འཁྲབ་འཁྲིད་དང་གོ་བརྡ་སྤྲོད་རྒྱུ་ཙམ་མ་ཡིན་པར། དེ་ལ་གཏོང་ལེན་བྱེད་དགོས་པའི་དཀའ་ངལ་མང་པོ་ཞིག་ཡོད་པ་རེད། འཁྲབ་འཁྲིད་པས་མི་རྣམ་པ་སྣ་ཚོགས་མང་པོ་དང་མཉམ་དུ་ལས་དོན་བསྒྲུབ་དགོས། འབྲེལ་ལམ་རྒྱ་ཆེ་བ་དགོས་ཤིང་། སྒོར་མོ་འཚོལ་ཆེད་ཡར་རྒྱུགས་མར་རྒྱུགས་བྱེད་དགོས། སྲིད་གཞུང་གི་འབྲེལ་ཡོད་མི་སྣ་དང་འབྲེལ་གཏུགས་བྱེད་པ་སོགས་མང་པོ་ཡོད་པ་རེད། ཁྱེད་ནས་ང་མི་ཧྲི་འདྲ་ཞིག་ཡིན་པ་ཞེས་གསལ་ལྟར། ངའི་ལས་དོན་འདི་རིགས་ལ་འཚམས་པོ་ཡོད་པ་མ་རེད།

PS: ཁྱེད་རང་གློག་བརྙན་གྱི་རིགས་གང་ལ་དགའ་སྣང་སྐྱེ།

བཀྲ། ངས་གློག་བརྙན་ལ་ལྟ་སྟངས་དང་དཔེ་དེབ་ཀློག་སྟངས་གཉིས་འདྲ་མཚུངས་སུ་འདུག ང་དཔེ་དེབ་ཅིག་ལ་དགའ་བར་གྱུར་སྐབས། དཔེ་དེབ་དེའི་རྩོམ་པ་པོའི་བརྩམས་ཆོས་ཡོད་ཚད་ཀློག་པའི་རྩོལ་བ་བྱེད། དེ་བཞིན་ང་གློག་བརྙན་ཞིག་ལ་དགའ་བར་གྱུར་སྐབས། ངས་གློག་བརྙན་སྐྲུན་མཁན་དེའི་གློག་བརྙན་ཡོད་ཚད་ལ་ལྟ་བའི་རྩོལ་བ་བྱེད། ཡིན་ན་ཡང་ང་ལ་གློག་བརྙན་དགའ་ཤོས་ཟེར་བ་དེ་མེད། ངས་རང་གི་གློག་བརྙན་གྱི་བྲོ་བ་ནི་ཏ་ཙང་བར་འདུམ་ཅན་ཞིག་ཡིན་བསམ་གྱི་ཡོད། ང་ལ་གློག་བརྙན་གྱི་བསགས་མཛོད་ཆེན་པོ་ཞིག་ཡོད་ཅེས་བརྗོད་ན་ཡང་ཆེག་ཐལ་ཤོར་མེད། དེ་དག་གི་ནང་ལ་གློག་བརྙན་འཁྲབ་འཁྲིད་པ་Kubrick དང་། Coppola, Scorsese འམ་ཡང་ན་ Almodovar བཅས་ཀྱི་ཡོད།

PS: What kind of movies inspire you?

TD: I realize that I look at movies in the same way I approach reading. If I like a movie I try to see all the movies that a filmmaker has done before, in the same way that when I like a book I try to read all the books written by that author. But, I don't have a favorite director or movie. I think my taste is very eclectic. I have a fairly big collection of movies by directors as different as Kubrick, Coppola, Scorsese or Almodóvar.

PS: Going back to literature. As a writer, and as an editor, how do you see the recent developments in Tibetan literature?

TD: As you know, modern literature in Tibet is a fairly recent development. We cannot really talk about modern literature before the 1950s, and even then literature was written mostly by Han writers sent to work in Tibet, many of whom worked for the People's Liberation Army. Those works were descriptive and had a strong educational purpose. There were some Tibetan writers then too; they mostly wrote poems.

The Cultural Revolution was a total vacuum, so we cannot talk about modern literature again until the late 1970s and early 1980s. At that time there was a literary boom in Tibet, which reflected developments in the hinterland. Many of these writers were also Han people sent to work in Tibet, but they eventually left. In the 1980s, many Tibetans started writing in Tibetan as well, so we started seeing great works produced in Tibetan language. We saw the great potential of Tibetan literature.

The problem is that the will to write diminished during the 1990s. People were busy trying to make money, and literature lost ground to other forms of entertainment. I consider myself an avid reader, but for quite some time I almost stopped reading literature because it was hard to find books of high literary quality. Then there was another resurgence of literature in the late 1990s and early 2000.

PS: In my opinion these ups and downs since the 1950s were very much influenced by political and economic developments. Would you say that from the late 1990s on we are finally seeing a steady growth of modern Tibetan literature?

TD: We are seeing a revitalization of Tibetan literature. That's for sure. A higher number of literary works are published each year, and bookstores are full of new releases. There is also another development: many more Tibetan writers are now writing in Tibetan. A quick look at the membership of the Writers Association of Tibet shows that change. If you were to look at the roster from the early 1980s, you would see right away that most of the writers were Han and the few Tibetan writers listed wrote in Chinese language. But now, most of our members from Central Tibet are of Tibetan nationality and most of them write in Tibetan.

PS: But somehow it feels like this Tibetan literary flourishing is primarily outside the TAR.

TD: Your appreciation is right. There is a higher degree of creativity coming now from other Tibetan areas like Aba (Sichuan) or Xining (Qinghai). Tibetan literature is flourishing there. They are now publishing many literary magazines. There is a new generation of young and talented [Tibetan] writers.

PS: How do you see the immediate future of modern Tibetan literature?

TD: I am not sure. I am optimistic, but I also see a certain degree of cultural conservatism among young educated Tibetans that may not be positive for literature.

PS: That reminds me of the old

PS: ང་ཚོ་རྩོམ་རིག་གི་ཐོག་ལ་ལོག་འགྲོ། ཁྱེད་རང་རྩོམ་པ་པོ་ཞིག་དང་རྩོམ་སྒྲིག་པ་ཞིག་ཡིན་པའི་ཆ་ནས། ཉེ་བའི་ཆ་ལ་བོད་ཀྱི་རྩོམ་རིག་ལ་འགྱུར་བ་ཇི་འདྲ་མཐོང་གི་འདུག

བཀྲ། ཁྱེད་ཀྱིས་ཞིབ་གསལ་ལྟར། བོད་ཀྱི་དེང་རབས་རྩོམ་རིག་ནི་ཆེས་ཉེ་ཆར་བྱུང་བ་ཞིག་རེད། ༡༩༥༠ ལོའི་སྔོན་ལ་དེང་རབས་རྩོམ་རིག་ཟེར་བ་དེ་བཤད་རྒྱུ་ཡོད་པ་མ་རེད། རྒྱ་མིའི་རྩོམ་པ་པོའི་བརྩམས་ཆོས་ལས་ཀྱང་མང་ཆེ་བ་བོད་ལ་ལས་ཀར་མངགས་པ་དེ་དག་གི་ཡིན་ལ། དེ་དག་ལས་ཀྱང་མི་དམངས་བཅིངས་འགྲོལ་དམག་ལ་ལས་ཀ་བྱེད་མཁན་མང་པོ་ཡིན། བརྩམས་ཆོས་དེ་དག་འགྲེལ་བརྗོད་དང་སློབ་གསོ་ཡི་དམིགས་ཡུལ་ཤུགས་ཆེན་ཡིན། བོད་པ་རྩོམ་པ་པོ་ཁ་ཤས་ཀྱང་ཡོད་པ་རེད། ཁོང་ཚོ་མང་ཆེ་བས་སྙན་ངག་བྲིས་ཡོད།

རིག་གནས་གསར་བརྗེ་ནི་རྩོམ་རིག་གི་བར་སྟོང་རེད། དེའི་སྟབས་ཀྱིས་ཡང་སྐྱར་དེང་རབས་རྩོམ་རིག་ཟེར་བ་དེ་དུས་རབས་གོང་མའི་ལོ་རབས་བདུན་ཅུའི་མཇུག་དང་བརྒྱད་ཅུའི་སྟོད་ལ་མ་སླེབས་བར་དུ་བརྗོད་རྒྱུ་ཡོད་པ་མ་རེད། སྐབས་དེ་ལ་བོད་དུ་རྩོམ་རིག་གི་འབར་གས་ཤིག་བྱུང་ཡོད་ལ། དེས་རྒྱ་ནག་ནང་ལོགས་ཀྱི་རྩོམ་རིག་འབར་གས་བྱུང་བ་མཚོན་ཡོད། རྩོམ་པ་པོ་དེ་དག་ལས་མང་ཆེ་བ་ཡང་སྐྱར་རྒྱ་མི་ཡིན་ལ། ཁོང་ཚོ་བོད་ལ་ལས་ཀ་བྱེད་དུ་བཏང་ཡང་། རིམ་གྱིས་ཁོང་ཚོ་རྒྱ་ནག་ལ་ལོག ལོ་རབས་བརྒྱད་ཅུའི་ནང་ལ། བོད་པ་མང་པོས་ཀྱང་བོད་ཡིག་ཏུ་འབྲི་འགོ་བརྩམས་ཏེ། དེ་ནས་ང་ཚོས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཏུ་བརྩམས་ཆོས་མང་པོ་མཇལ་རྒྱུ་བྱུང་བ་དེ་རེད། ང་ཚོས་བོད་ཀྱི་རྩོམ་རིག་གི་འཕར་ཤུགས་ཀྱང་མཐོང་བར་གྱུར།

ལོ་རབས་དགུ་བཅུའི་ནང་ལ་རྩོམ་འབྲི་བའི་འདོད་པ་ཉམས་དམས་སུ་སོང་། མི་རྣམས་སྒོར་མོ་འཚོལ་བ་ལ་བྲེལ་ནས་རྩོམ་རིག་གི་ས་ཁོངས་དེ་རྒྱུད་ལམ་གཞན་པ་ལ་ཤོར་བ་རེད། སྐབས་དེ་ལ་དཔེ་དེབ་ལེགས་པོ་ཞིག་ཧ་ཅང་སྙེད་པར་དཀའ། ངས་ང་རང་ཉིད་ཀློག་ལ་དགའ་བའི་ཀློག་པ་པོ་ཞིག་ལ་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ཡིན་ན་ཡང་། དུས་ཡུན་རིང་ཙམ་ཞིག་ལ་ངའི་ཀློག་མཚམས་ཆད་པར་གྱུར། རྒྱུ་མཚན་ནི་རྩོམ་རིག་གི་རྒྱུ་སྐྱུས་མཐོ་བའི་དཔེ་དེབ་ཅིག་སྙེད་དཀའ་བར་གྱུར། ལོ་རབས་དགུ་བཅུའི་མཇུག་དང་ཉིས་སྟོང་གི་འགོ་ཙམ་ལ་རྩོམ་རིག་ལ་ཡང་སྐྱར་སླར་སོས་ཤིག་བྱུང་།

PS: ངས་བལྟས་ན། ཆབ་སྲིད་དང་དཔལ་འབྱོར་གྱི་ཡར་རྒྱས་ཀྱི་ཤུགས་རྐྱེན་གྱིས་ལོ་རབས་ལྔ་བཅུ་ནས་(རྩོམ་རིག་)ཡར་འཛེགས་མར་འབབ་བྱེད་པ་འདི་དག་བྱུང་ཡོད་པ་འདྲ། ཁྱེད་ནས་ལོ་རབས་དགུ་བཅུའི་མཇུག་ནས་ང་ཚོས་དེང་རབས་བོད་ཀྱི་རྩོམ་རིག་ལ་འཚར་ལོངས་བརྟན་པོ་ཞིག་བྱུང་བ་མཐོང་ཐུབ་གསུང་གི་ཡོད་དམ།

བཀྲ། ང་ཚོས་བོད་ཀྱི་རྩོམ་རིག་གི་སླར་སོས་བྱུང་བ་མཐོང་ཐུབ། དེ་ནི་ཏན་ཏན་རེད། ལོ་རེ་ལ་རྩོམ་རིག་གི་བརྩམས་ཆོས་ཀྱི་དཔེ་སྐྲུན་གྲངས་འབོར་ཆེན་པོ་རེད། དཔེ་དེབ་ཚོང་ཁང་ན་དཔེ་དེབ་གསར་ཐོན་གྱིས་གང་འདུག

AN EXCERPT FROM "FOR WHOM THE BELL TOLLS"

by Tashi Dawa

The magistrate's son shoved his hands into his pockets. His bored, melancholy face was fresh and soft as butter. He walked around the spacious, quiet courtyard, unwilling to go back into the house.

Maddened by the bright color of the indigo flowers, a flock of butterflies fluttered up and down.

High walls surrounded the boy. Rarely did he get the opportunity to go outside. He was always shut up here in the family's courtyard. Every morning his father set off to work, surrounded by his secretaries and the rest of his entourage, while his mother sat the whole day in the parlor reading a little book that she never finished, occasionally glancing out the window to keep an eye on the gatekeeper sunning himself by the main gate.

The high stone walls of the magistrate's white two-story mansion had witnessed the passing of many years. White birches and clumps of weeds filled the rear of the courtyard. Cold and damp permeated the air here. Weeds burst through the cracks between the stones. It was desolate, lonesome. Here, the magistrate's son was allowed to play by himself. In the rounded corner of the wall, stone steps led up to a small platform that the first owner had built as a lookout post. the boy wasn't quite tall enough to see over the wall, so a servant had piled up enough stones so that he could just peep over the edge. His perspective expanded--he could see the world beyond the wall: a road, an abandoned field, a river, a bridge, and beyond the bridge, across the river, the common people's district. Off in the distance were mountains. But it was all monotonous, dull, lifeless.

The magistrate's son made friends with the gatekeeper, a solitary old man who liked to sun himself sitting at the base of the wall. The old man's body had a metallic smell, like a broken-down, abandoned war chariot. He'd spent his whole life opening and closing the gate for so many magistrates, one after another, that he couldn't count them all He wasn't too fond of the present master of the mansion, a man whom he never saw smile. Nor was the gatekeeper fond of the magistrate's wife, constantly reading that little book that she never finished. Her broad parlor window faced the main gate, and she kept gazing out at him, as if trying to fathom some dangerous tendency in the gatekeeper's mind.

The magistrate's son stuck a piece of candy into the gatekeeper's mouth and sat down beside him in the sun. Sucking the candy, the gatekeeper mused to himself about the latest rumors he'd heard from the other side of the river, "Well, isn't that life? It never changes, eternally the same, but every few years somebody starts thinking they're tired of phony life, and yearns for meaning. So they start a revolution, change everything, then gaze out, pleased as can be, on a new heaven, a new earth. After a while, somebody else thinks that life looks phony, and turns the whole world upside down all over again."

—Translated by Herbert J. Batt

Herbert J. Batt is a poet and translator. He received his Ph.D. in English literature from the University of Toronto and has taught in China and Poland. He is also editor and translator of the anthology Tales of Tibet: Sky Burials, Prayer Wheels, and Wind Horses *(New York: Rowman and Littlefield, 2001), from which this excerpt was drawn with permission of the translator.*

debate over what constituted Tibetan literature. Is it still relevant to question whether works in Chinese should be considered part of Tibetan literature?

TD: Of course it is relevant to talk about these issues. However, there is no such debate now. Not for lack of interest, but rather for lack of opportunities or venues to do so. I am sure that if the debate were reopened, writers would have different things to say now. I would like to know myself what the younger generation thinks about this topic. During the 1980s, some argued that Tibetan literature was only those works written by a Tibetan, in Tibetan language and about Tibetan traditions. Maybe the debate could be more productive if we were more open and inclusive.

PS: What can be done, or what is being done, to reinvigorate literary production in Lhasa and other areas of the TAR?

TD: We could benefit greatly from interaction with Tibetan writers living in other provinces. Right now it is very hard for us in Lhasa to know in detail what is being written in Qinghai, Gansu and Sichuan. Nor do they know what we are doing. In part, this is because we all belong to the writers associations of the provinces in which we live. It would be ideal if we could also belong to an Association of Tibetan Writers that would bring together all Tibetan writers working in different parts of China. However, this is not possible at the moment.

In Central Tibet we now have some young writers with the potential of finding their niche in the Tibetan literary scene, but there are not yet many nationally or internationally known

ཡང་ཡར་རྒྱས་གཞན་པ་ཞིག་ཀྱང་ཡོད། དེ་ནི་བོད་ཀྱི་རྩོམ་པ་པོ་གྲངས་འབོར་ཆེན་པོ་ཞིག་གིས་ད་ལྟ་བོད་ཡིག་ཏུ་འབྲི་བ་དེ་རེད། བོད་ལྗོངས་ཀྱི་རྩོམ་པ་པོ་མཐུན་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་མི་ལ་འབྲུག་ལྟ་ཞིག་བྱས་ན་འགྱུར་ལྡོག་དེ་མཐོང་ཐུབ། གལ་སྲིད་ལོ་རབས་བརྒྱད་ཅུའི་ནང་གི་མིང་གཞུང་ལ་བལྟས་པ་ཡིན་ན། མགྱོགས་པོར་མཐོང་ཐུབ་པ་ནི་རྩོམ་པ་པོ་དེ་དག་ལས་མང་ཆེ་བ་རྒྱ་མི་ཡིན་པ་དང་བོད་མི་ཧ་ཅང་ཉུང་ཉུང་ཞིག་གིས་རྒྱ་ཡིག་ཏུ་བྲིས་པ་དེ་ཡིན། ད་ལྟ་ང་ཚོ་དབུས་གཙང་གི་ཚོགས་མི་མང་ཆེ་བ་བོད་པ་ཡིན་ཅིང་། ཁོང་ཚོ་ལས་མང་ཆེ་བས་བོད་ཡིག་ཏུ་འབྲི་གི་ཡོད།

PS: ཡིན་ན་ཡང་བོད་ཀྱི་རྩོམ་རིག་གི་དར་རྒྱས་དེ་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ཀྱི་ཕྱི་ལོགས་ན་འབྱུང་གི་ཡོད་པའི་ཚོར་བ་ཞིག་འདུག

བཀྲ། ཁྱེད་རང་བདེན་པ་རེད། གསར་རྩོམ་གྱི་ཚད་མཐོན་པོ་ཞིག་བོད་ཁམས་གཞན་པ་སྟེ། དཔེར་ན་རྔ་བ(སི་ཁྲོན་)དང་ཟི་ལིང་(མཚོ་སྔོན་)བཅས་ནས་ཡོང་གི་འདུག བོད་ཀྱི་རྩོམ་རིག་དེ་ན་ཡར་རྒྱས་སུ་འགྲོ་བཞིན་འདུག ཁོང་ཚོས་ད་ལྟ་རྩོམ་རིག་གི་དུས་དེབ་མང་པོ་དཔེ་སྐྲུན་བྱེད་ཀྱི་འདུག (བོད་པ་)གཞོན་སྐྱེས་ཤེས་འཛིན་ཅན་གྱི་མི་རབས་ཤིག་ཡོད་པ་དེ་དག་རང་གི་མི་རིགས་ལ་ཤ་ཞེན་ཆེན་པོ་འདུག

PS: ཁྱེད་ནས་མི་རིང་བའི་འབྱུང་འགྱུར་ལ། དེང་རབས་བོད་ཀྱི་རྩོམ་རིག་ཇི་འདྲ་ཞིག་གཟིགས་ཀྱི་ཡོད།

བཀྲ། ངས་བཤད་མི་ཤེས། ང་ནི་འབྱུང་འགྱུར་ལ་རེ་བ་ཡོད། ཡིན་ན་ཡང་། ངས་བོད་པ་གཞོན་སྐྱེས་ཤེས་ཡོན་ཅན་གྱི་ཁྲོད་དུ་རིག་གཞུང་གི་སྙིང་ཞེན་པ་ཡང་གང་མཚམས་ཤིག་ཡོད་པ་མཐོང་། གཅིག་བྱས་ན་དེ་ནི་རྩོམ་རིག་གི་མཐུན་རྐྱེན་དུ་མི་འགྲོ་བ་ཡང་སྲིད།

PS: དེས་ང་ལ་བོད་ཀྱི་རྩོམ་རིག་གི་གྲུབ་ཚུལ་སྐོར་ལ་རྩོད་གླེང་རྙིང་པ་ཞིག་ཡོད་པ་དེ་དྲན་གསོ་བཏང་། རྒྱ་ཡིག་ཏུ་བྲིས་པའི་བརྩམས་ཆོས་རྣམས་བོད་ཀྱི་རྩོམ་རིག་གི་ཆ་ཤས་ཤིག་ཡིན་མིན་དེ་དེང་སང་ད་དུང་གླེང་གཞི་ཞིག་ཡིན་ནམ།

བཀྲ། བརྗོད་གཞི་དེ་དག་གླེང་མོལ་བྱས་ལོས་ཆོག ཡིན་ན་ཡང་དེང་སང་རྩོད་གླེང་དེ་རིགས་མི་འདུག དེ་ལ་དོ་སྣང་ཇེ་ཆུང་དུ་སོང་བ་མ་རེད། དེ་འདྲའི་རྩོད་གླེང་བྱེད་སའམ་གོ་སྐབས་ཇེ་ཆུང་དུ་སོང་བ་རེད། ང་རང་གིས་བརྗོད་གཞི་འདིའི་ཐོག་ནས་གཞོན་སྐྱེས་རྣམས་ཀྱིས་ང་ལ་ཇི་ལྟར་བསམ་གྱི་ཡོད་པ་ཤེས་པར་འདོད། གལ་སྲིད་བརྗོད་གཞི་འདི་ཡང་བསྐྱར་གླེང་མོལ་བྱུང་ན། ངས་མི་རྣམས་ཀྱིས་བློ་ཁོག་ཡངས་པོ་བྱེད་པ་དང་རང་ལྟ་མཆོག་འཛིན་མི་བྱེད་པའི་རེ་བ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།

PS: དེ་ལ་གོ་བ་ཇི་ལྟར་ལེན་དགོས།

བཀྲ། ཅིག་སྟོང་དགུ་བརྒྱ་བརྒྱད་ཅུའི་ནང་ལ། མི་ཁག་ཅིག་གིས། བོད་ཀྱི་རྩོམ

རིག་ནི་བོད་པས་བརྩམས་ཤིང༌། བོད་ཡིག་ཏུ་བྲིས་པ། བོད་ཀྱི་སྲོལ་རྒྱུན་བརྗོད་གཞི་ཅན་གྱི་བརྩམས་ཆོས་ཁོ་ན་ཡིན་པའི་ལྟ་བ་བསྒྲུབས་པ་རེད། གལ་སྲིད་ང་ཚོའི་བློ་རྒྱ་སྦྱར་ལས་ཡངས་པོ་དང་གཞན་པ་ཡང་སྤྱད་ཐུབ་ན་རྩོམ་གླིང་དེ་ལ་འབྲས་བུ་བཟང་ཙམ་ཐོབ་རྒྱུ་རེད།

PS: ལྷ་ས་དང་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ཀྱི་ཡུལ་ཁམས་གཞན་པའི་རྩོམ་རིག་སླར་སོས་ཡོང་བ་ལ་བསྒྲུབ་ཐུབ་པ་དང་སྒྲུབ་བཞིན་པ་གང་དག་འདུག

བཀྲ། ཞིང་ཆེན་གཞན་པ་ན་བཞུགས་པའི་བོད་ཀྱི་རྩོམ་པ་པོ་དང་འབྲེལ་ཐུག་བྱས་ན་ཕན་ཐོགས་ཆེན་པོ་ཞིག་ཡོང་རྒྱུ་རེད། ད་ལྟའི་དུས་འདི་ལ། ང་ཚོ་ལྷ་ས་ན་ཡོད་པ་རྣམས་ཀྱིས་མཚོ་སྔོན་དང་། ཀན་སུའུ། སི་ཁྲོན་བཅས་ཀྱི་ཁོངས་སུ་ཅི་ཞིག་རྩོམ་བཞིན་པ་ཞིབ་གསལ་དུ་ཤེས་པར་དཀའ། དེ་བཞིན་ཁོང་ཚོས་ང་ཚོས་ཅི་ཞིག་བྱེད་པ་ཡང་ཤེས་མི་ཐུབ། འདིའི་རྒྱུ་རྐྱེན་གཅིག་ནི། ང་ཚོ་ཚང་མ་རང་རང་སྤྱོད་སའི་ཞིང་ཆེན་དེའི་རྩོམ་པ་པོའི་མཐུན་ཚོགས་ལ་གཏོགས་པ་རེད། གལ་སྲིད་ང་ཚོ་བོད་ཀྱི་རྩོམ་པ་པོའི་མཐུན་ཚོགས་ཤིག་ལ་ཡང་གཏོགས་ན། ཞིང་ཆེན་འདྲ་མིན་གྱི་ཁོངས་ན་ཡོད་པའི་བོད་ཀྱི་རྩོམ་པ་པོ་ཚང་མ་མཉམ་དུ་འཛོམས་ཐུབ། དེ་ནི་ཕུགས་འདུན་རེད། ཡིན་ན་ཡང་། གནས་སྐབས་འདི་ལ་དེ་ནི་འབྱུང་མི་སྲིད་པ་ཞིག་རེད།

དབུས་གཙང་དུ། ང་ཚོ་ལ་མ་འོངས་པར་བོད་ཀྱི་རྩོམ་རིག་གི་ནང་དུ་རང་ས་འཛིན་ཐུབ་ངེས་ཅན་གྱི་གཞོན་སྐྱེས་འགའ་རེ་དེང་སང་ཡོད་ན་ཡང་། རང་སྐྱོང་ལྗོངས་སུ་རྒྱལ་ཡོངས་དང་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཐོག་ལ་གྲགས་པའི་བོད་ཀྱི་རྩོམ་པ་པོ་དགོན་པོ་རེད། ང་ཚོས་ཤེས་འཛིན་ཅན་གྱི་གཞོན་སྐྱེས་འདི་དག་ངོ་རྟགས་ཆོད་པ་དང་གསོ་སྐྱོང་བྱེད་པ་ལ་འབད་བརྩོན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ང་ཚོས་དེའི་ཐད་ལ་ལས་དོན་སྣ་གཅིག་འགོ་བརྩམས་ཟིན། ང་ཚོས་ལྷ་སའི་ཕྱི་ལོགས་ཀྱི་རྩོམ་པ་པོ་རྙེད་ཐབས་སུ། བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ཀྱི་ས་ཆ་གཞན་པ་དག་ལ་རྩོམ་པ་པོའི་ཚོགས་འདུ་ཚོགས་པ་ཡིན། ང་ཚོས་གནས་གང་ལ་ཕྱིན་ནས་ས་གནས་དེ་གའི་རྩོམ་པ་པོ་རྣམས་ལ་ཐུག་འཕྲད་བྱེད་པ་དང་། ཁོང་ཚོའི་བརྩམས་ཆོས་ཁྱེར་ཡོང་ནས་ང་ཚོའི་རྩོམ་རིག་གི་དུས་དེབ་ལ་པར་སྐྲུན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ས་གནས་སུ་རྩོམ་པ་པོའི་ཚོགས་འདུ་ཚོགས་པ་ལྟ་བུ་ལ་མཆོད་ན། སྐབས་འགາར་ས་གནས་ཀྱི་རྩོམ་པ་པོ་མི་ཞུགས་པ་ལྟ་བུའི་དཀའ་ངལ་ཡང་ཡོང་གི་འདུག ཡིན་ན་ཡང་། ན་ནིང་གཞིས་ཀ་རྩེར་ཚོགས་འདུ་རྒྱ་ཆེན་ལེགས་པོ་ཞིག་ཚོགས་ཐུབ་སོང་། ཟླ་བ་བཅུ་བའི་ནང་ལ་ལྷོ་ཁ་ལ་ཡང་ཚོགས་འདུ་ཞིག་འཚོགས་རྒྱུ་ཡིན། ལས་དོན་འདི་འདྲ་ལ་ཞུགས་ཆེད་དང་མཉམ་འབྲེལ་ཡོང་ཆེད་ང་རང་གང་ཐུབ་ཐུབ་ཀྱིས་ཕྱོགས་སྐྱོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། དཔེར་ན། ཟླ་བ་དགུ་བའི་ནང་ལ་སི་ཁྲོན་ལ་ཁམས་པའི་རྩོམ་རིག་གི་ཚོགས་འདུ་ཞིག་འཚོགས་རྒྱུ་ཡིན་པ་ལ་ང་རང་ཞུགས་ཀྱི་ཡོད།

PS: ཡིན་ན་ཡང་གདོང་ལེན་བྱེད་དགོས་པའི་དཀའ་ངལ་ཇེ་ཆེར་འགྲོ་བཞིན་འདུག དཔེར་ན། ཕྱི་ལོ་སྟོང་དགུ་བརྒྱ་བརྒྱད་ཅུའི་ནང་ལ། སྤྱི་ཚོགས་ཐོག་ལ་ཡིག་ཐོག་གི་རྩོམ་རིག་ལ—དར་སོ་མི་ཆེ་ན་ཡང་—དགའ་བསུ་ཡོད་པ་རེད། ཡིན་ན་ཡང་དེང་སང་དེ་འདྲ་མ་རེད། ཡིག་ཐོག་གི་རྩོམ་རིག་ལ་རྩོམ་ཡོན་ཡང་འབྱུང་གྱི་ཡོད་པ་མ་རེད། སྤྱི་ཚོགས་དང་དཔལ་འབྱོར་གྱི་འགལ་རྐྱེན་འདི་འདྲ་ཡོད་སྐབས། ཁྱེད་ཚོས་ཇི་ལྟར་རྩོམ་རིག་གི་ཤེས་འཛིན་ཅན་གསོ་སྐྱོང་བྱེད་རྒྱུ་ཡིན།

Tibetan literary figures in the TAR. We are making an effort to identify and nurture these young talents. One specific initiative we have started is to try finding local writers outside Lhasa by hosting writers' conferences in other areas of the TAR. We go there, meet with local writers, and bring their works back to publish in our association's literary journals. Sometimes we go through all the trouble of organizing such an event but no local writers show up! Nevertheless, we had a successful conference in Shigatse (Ch. Xigaze) last year and will host another in Lhokha (Ch. Shannan) in October. I travel as much as I can to coordinate or take part in events like these. For example, in September I will attend a conference on Khampa literature that will be held in Sichuan.

PS: But here we are also facing bigger issues. For example, writing literature was socially well-received—if not fashionable—during the 1980s. But this is not the case any more. Also, writing literature does not pay the bills. How do you nurture literary talents when you have to face all these social and economic deterrents?

TD: Well, to some extent you are a writer if you have it inside you. Nobody can nurture you to be a good writer if you do not have that talent already. All we can do is to identify those who have it and try to provide better conditions so that they can devote themselves to writing. I am now considering a way to provide grants which would allow writers a one-year sabbatical to complete a literary work. The ideal would be to offer a stipend of 1000 RMB per month so that these writers could take some time off from work in order to write or travel for the purpose of interviewing people or doing research to support their writing. They should, of course, commit to completing their works in the proposed time. It would be like signing a contract. [Pauses] It would be great if we could find funding to support ten writing projects a year in the TAR.

PS: There is much to do, but you seem optimistic.

TD: Literature will never die. Some people predicted the end of literature with the growth of other media, such as film or the Internet, but that has not happened. We like to watch a movie or to read something on the Internet, but we still love to keep a book close to our pillow. Reading a book gives you an intimate experience that you cannot find anywhere else. It is certainly too bad that nowadays society does not value literary writing as it did in the 1980s. I am aware that social encouragement, money, or education alone cannot create good

LITERARY FEATURES
རྩོམ་རིག

FEATURED AUTHOR
རྩོམ་པ་པོ་གླིང་བ།

writers, but I think we should try to create a supportive environment, including economic incentives, in the hope that this will make things easier for those who really want to write.

The conversation drifts again to personal topics and to remembering Jiayang Xire (Tib. Jamyang Sherab), a Tibetan writer and mutual friend who passed away two years ago in Lhasa. It is late. The waitstaff may need our table for other customers, and Tashi Dawa a break. We say goodbye until the next time life brings us together to talk about Tibetan literature and to reminisce about old times. ■

1 Tashi Dawa was associate producer of the internationally acclaimed film *Kekexili* (English title: *Mountain Patrol*), directed by Lu Chun in 2004. This was one of the first films from mainland China to win "Best Film" at the Golden Horse Awards (2004), which showcases films from Taiwan, Hong Kong and China. The film was also awarded "Best Cinematography" for the work of cinematographer Cao Yu. *Kekexili* is about Tibetan volunteer patrols working to protect the endangered Tibetan antelope from poachers, who slaughter these animals to sell their precious skins.

2 In 1996, Tashi Dawa produced the documentary *No. 16, Barkhor South Street*, which was directed by Duan Jinchuan and won the 1997 Grand Prix du Cinema du Reel in Paris. It documents the day-to-day operations of a neighborhood committee in Lhasa where local communist cadres listen to the complaints of ordinary citizens and try to resolve their disputes.

Patricia Schiaffini (Ph.D., University of Pennsylvania, 2002) is founding director of the Tibetan Arts and Literature Initiative (TALI), a non-profit organization that seeks funding to support Tibetan literary projects, including the publication of Tibetan children's books. (See www.talitibet.org.) She also teaches Chinese at Southwestern University, and until recently served as Director of the Oldenborg International Center at Pomona College. Dr. Schiaffini's articles have appeared in World Literature Today *and* Journal of International Affairs, *and she is co-editor of the forthcoming* Writing Tibet: Modern Tibetan Literature in Society.

བཀྲ། སྤྱིར་བཏང་བཤད་ན། སུ་ཞིག་རྩོམ་པ་པོ་ཡིན་ན། དེའི་རྒྱུད་ན་ཞེས་འདོན་ཡོད་པ་རེད། སུ་ཞིག་གི་རྒྱུད་ན་ཞེས་འདོན་དེ་མེད་ན་དེ་ཡོད་དུ་འཇུག་ཐུབ་མཁན་ཡང་ཡོད་པ་མ་རེད། ང་ཚོས་སླུབ་ཐུབ་པ་ནི་ཞེས་འདོན་ཡོད་མཁན་དེ་དག་ངོ་རྟགས་གཙོད་རྒྱུ་དང་། ཁོང་ཚོ་ལ་མཐུན་རྐྱེན་ཡག་ཙམ་ཞིག་བསྐྲུན་ནས་རྩོམ་གྱི་བྲི་བ་ལ་འཇུག་ཐུབ་པ་བྱ་རྒྱུ་དེ་ཡིན། དེང་སང་ངས་རྩོམ་པ་པོ་དག་ལ་རོགས་དངུལ་རེ་བཙལ་ནས། དེས་ཁོང་ཚོས་ལོ་གཅིག་གི་ཡུན་ལ་ལྷིང་འཇགས་ཀྱིས་བརྩམས་ཆོས་ཤིག་ལེགས་པར་བརྩམས་གྲུབ་རྒྱུའི་སྐོར་ལ་བསམ་བློ་གཏོང་གི་ཡོད། རབ་ནི་རྩོམ་པ་པོ་ཞིག་ལ་ཟླ་རེར་དམངས་ཁོར་(RMB)ཆིག་སྟོང་རེ་ཐོབ་རྒྱུ་དང་། དེ་ལྟར་བྱུང་ན་རྩོམ་པ་པོ་དེ་དག་ལས་ཀ་ལ་འགྲོ་མི་དགོས་པར། རྩོམ་འབྲི་བའམ། ཡང་ན་རྩོམ་འབྲི་བའི་ཆེད་དུ་མི་ལ་བཅར་འདྲི་བྱེད་དུ་འགྲོ་བ་དང་། ཞིབ་འཇུག་བཅས་བྱེད་ཐུབ་རྒྱུ་རེད། རྩོམ་པ་པོ་རྣམས་ཀྱིས་དུས་བཅད་ལྟར་བརྩམས་ཆོས་བརྩམས་གྲུབ་རྒྱུའི་ཁས་ལེན་བྱེད་ལོས་དགོས། (བཤད་མཚམས་ཡུད་ཙམ་བྱས་རྗེས།) ང་ཚོས་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ནང་དུ་ལོ་རེ་ལ་འདི་འདྲའི་རྩོམ་གྱི་ལས་གཞི་བཅུ་རེ་ལ་རྒྱབ་སྐྱོར་གྱི་སྐོར་མོ་བཙལ་ཐུབ་ན་ཇི་འདྲའི་བཟང་བ་ལ།

PS: བསྒྲུབ་དགོས་རྒྱུའི་ལས་དོན་དེ་འདྲའི་མང་བ་ལ། ཡིན་ན་ཡང་ཁྱེད་རང་གིས་རེ་བ་འདོར་ཀྱི་མེད་པ་འདྲ།

བཀྲ། རྩོམ་རིག་ནམ་ཡང་འཆི་བར་མི་འགྱུར། མི་ཁ་ཤས་ཀྱིས། གློག་བརྙན་དང་ཌྲ་མ་ལྟ་བུའི་རྒྱུད་ལམ་གཞན་པའི་ཡར་རྒྱས་ཀྱི་རྐྱེན་གྱིས་རྩོམ་རིག་འཆི་བར་འགྱུར་བའི་ལུང་བསྟན་བྱས་ཡོད་ན་ཡང་། དེ་བྱུང་ཡོད་པ་མ་རེད། ང་ཚོ་གློག་བརྙན་ལ་བལྟ་བར་དགའ་བ་དང་། ཌྲ་ལམ་ནས་གང་ཞིག་གློག་པར་དགའ་བ་ནི་བདེན་པ་རེད། ཡིན་ན་ཡང་ང་ཚོ་ད་དུང་སྔས་མགོའི་འཁྲིས་སུ་དཔེ་དེབ་རེ་ཉར་རྒྱུར་དགའ་བོ་ཡོད། དཔེ་དེབ་ཀློག་པ་ལ་བརྟེན་ནས་མཐོང་རྒྱ་ཞིག་ཐོབ་པ་དེ་གཞན་པ་ནས་ཐོབ་ཐུབ་ཀྱི་མ་རེད། ཆིག་སྟོང་དགུ་བརྒྱ་བརྒྱད་ཅུའི་ནང་ལ་རྩོམ་རིག་ལ་མཐོང་འཛོག་བྱེད་པ་ལྟར་དེང་སང་མི་བྱེད་པ་དེ་ཧ་ཅང་སྟབས་ཉེས་ཤིག་རེད། སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་སྐུལ་སློང་དང་། སྐོར་མོ། སློབ་གསོ་བཅས་ཁོ་ན་ལ་བརྟེན་ནས་རྩོམ་པ་པོ་ཡག་པོ་ཡོང་དུ་འཇུག་མི་ཐུབ་པ་དེ་ང་ལ་ངོས་ཟིན་ཡོད། ཡིན་ན་ཡང་། དཔལ་འབྱོར་གྱི་རྟེན་སྐུལ་གྱིས་མཚོན་པའི་རྒྱབ་སྐྱོར་གྱི་ཁོར་ཡུག་ཅིག་བསྐྲུན་ཐུབ་ན། དངོས་གནས་རྩོམ་འབྲི་བར་འདོད་མཁན་ཞིག་ལ་ཕྱོགས་གང་ཐད་ནས་སྟབས་ཇི་བདེ་ལ་འགྲོ་རྒྱུ་ཞིག་ཡོད་ཀྱི་རེད་བསམ་གྱི་ཡོད།

ངེད་གཉིས་ཀྱི་གླེང་མོལ་ཡང་སྐྱར་སྒེར་དོན་རེ་དང་། ༢༠༠༤ ལོར་ལྷ་སར་ཚེ་ལས་འདས་པ་བོད་ཀྱི་རྩོམ་པ་པོ། ང་ཚོའི་གྲོགས་པོ་ཡག་པོ་འཇམ་དབྱངས་ཤེས་རབ་དྲན་གླེང་གི་ཐོག་ལ་འཁོར། དུས་ཚོད་འཕྱི་པོ་རེད། མ་སྐྱེས་ཨ་མའི་ཟ་ཁང་གི་ཅོག་ཙེ་དག་ཀྱང་མགྲོན་པོ་རྣམས་ལ་དགོས་ལས་ཆེ། བཀྲ་ཤིས་ཟླ་བ་རང་ལ་ངལ་གསོ་ཞིག་ཀྱང་དགོས་ཀྱི་རེད། ང་ཚོས་སྐྱེ་བ་ཕྱི་མ་མཉམ་དུ་འཛོམས་ནས་བོད་ཀྱི་རྩོམ་རིག་དང་འདས་པའི་དུས་དྲན་ཚོད་གླེང་བྱེད་པའི་བར་དུ་གྲོས་ཆིག་ཞུས།

TASHI DAWA ON LOCATION FOR *KEKEXILI*. PHOTO COURTESY OF TASHI DAWA.

བཀྲ་ཤིས་ཟླ་བ་ལགས་ཁེ་ཁེ་ཞི་ལི་གློག་བརྙན་བཟོས་ལ་ཡོད་པ།

1 གློག་བརྙན་འདི་ལ་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཐོག་ནས་དགའ་སྣང་ཐོབ་ཡོད་ལ། བཀྲ་ཤིས་ཟླ་བ་ལགས་ནི་གློག་བརྙན་འདིའི་སྐྲུན་མཁན་གཞོན་པ་ཡིན། སྐྲུན་མཁན་གཙོ་བོ་ནི་ལུའུ་ཁྲོན་(Lu Chun)ཡིན་ལ་༢༠༠༨ བསྐྲུན། འདི་ནི་རྒྱ་ནག་སྐམ་ས་ཆེན་མོའི་གློག་བརྙན་ལས་"གློག་བརྙན་ཡག་ཤོས"ཀྱི་ཚོ་ལོའི་ཐོག་ནས་(༢༠༠༨ ལོར)གསེར་རྟའི་རྟགས་མ་ཐོབ། གློག་བརྙན་འགྲན་ཚོགས་དེའི་ནང་ལ་ཐའི་ལྦན་དང་། ཞང་ཀང་། རྒྱ་ནག་བཅས་ཀྱི་གློག་བརྙན་ཞུགས་ཡོད། གློག་བརྙན་དེའི་པར་རྒྱག་མཁན་ཚའོ་ཡུ(Cao Yu)ལ་"གློག་བརྙན་གྱི་པར་རྩལ་ཡག་ཤོས"Best Cinematographyཟེར་བའི་རྟགས་མ་ཐོབ། ཁི་ཁི་ཞི་ལི་ནི་བོད་པ་དང་བླངས་པ་ཁག་ཅིག་གིས། སྔོངས་ལ་ཉེ་བའི་བོད་ཀྱི་རི་དྭགས་གཙོད་རྣམས་དེ་དག་གི་སྤུ་དང་པགས་པ་བཙོང་ཆེད་ཇོན་པ་རྣམས་ཀྱིས་སྡེབས་གསོད་བྱས་ཏེ་རྩ་རྒྱུད་སྟོངས་ལ་ཉེ་བ་དེ་ལས་སྲུང་སྐྱོབ་བྱས་པའི་སྒྲུང་ཞིག་ཡིན།

2 ༡༩༩༦ ལོར། བཀྲ་ཤིས་ཟླ་བ་ལགས་ཀྱིས་དངོས་བྱུང་མཚོན་པའི་གློག་བརྙན་འདི་བསྐྲུན། དེའི་འཁྲབ་འཁྲིད་པ་དྭན་ཅིན་ཁྲོན་ཟེར་བ་ཡིན་ཅིང་། ༡༩༩༧ ལོར་པ་རིས་སི་ལ་ Grand Prix du Cinema du Reel ཟེར་བའི་རྟགས་མ་ཐོབ། གློག་བརྙན་འདིའི་ནང་དུ་ལྷ་སའི་གྲོང་ཁྱེར་ལྷན་ཚོགས་ཀྱི་ཉིན་རེའི་ལས་དོན་སྒྲུབ་སྣང་དང་། དེའི་ནང་ན་ཡོད་པའི་གུང་ཁྲན་གཞུང་གི་ལས་བྱེད་རྣམས་ཀྱིས་གྲོང་མི་དཀྱུས་མ་རྣམས་ཀྱི་སྐྱིད་སྡུག་གི་ཞུ་གཏམ་ལ་ཉན་པ་དང་། ཁོང་ཚོའི་རྩོད་གཞི་རྣམས་སེལ་ཐབས་བྱེད་ཚུལ་བཅས་མངོན་ཡོད།

ཕད་རིས་ཞ་ སི་ཀི་ཡ་ཧྥི་ནི་(Patricia Schiaffini, ༢༠༠༢ ལོའི་ཕན་སེལ་ཕྲི་ནི་ཡ་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་འབུམ་རམས་པ།)ནི་བོད་ཀྱི་སྒྱུ་རྩལ་དང་རྩོམ་རིག་གི་གཏོང་ལེན་ཞེས་པའི་ཚོགས་པ་དེ་གསར་འཛུགས་པ་དང་དེའི་འགན་འཛིན་ཡིན། ཚོགས་པ་དེ་ནི་ཁེ་བཟང་མི་གཉེར་བའི་ཚོགས་པ་ཞིག་སྟེ། དེས་བོད་ཀྱི་རྩོམ་རིག་གི་ལས་དོན་ལ་རྒྱབ་སྐྱོར་གྱི་ལས་གཞི་སྤེལ་བ་དང་། བོད་ཡིག་གི་བྲིས་པའི་དཔེ་དེབ་ཀྱང་དཔེ་སྐྲུན་བྱེད། (དྲ་རྒྱ་ www.talitibet.org ལ་གཟིགས།) ཁོང་མོས་ཨ་རིའི་ལྷོ་ནུབ་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོར་(Southwestern University)རྒྱ་ནག་གི་སྐད་ཡིག་དཔེ་ཁྲིད་གནང་བ་དང་། ཆེས་ཉེ་ཆར་བར་དུ་ཕོ་ནོ་མ་སློབ་གླིང་གི་ཨོལ་དན་སྔོར་རྒྱལ་སྤྱིའི་ལྟེ་གནས་ཟེར་བ་དེའི་འགན་འཛིན་ཡིན། འབུམ་རམས་པ་འདིས་"ད་སྐབས་ཀྱི་འཛམ་གླིང་གི་རྩོམ་རིག"ཟེར་བ་དང་"རྒྱལ་སྤྱིའི་དོན་དག"ཟེར་བའི་དུས་དེབ་ཏུ་རྩོམ་ཡིག་སྤེལ་ཡོད་པ་དང་། དཔེ་སྐྲུན་བྱེད་ཉེར་ཡོད་པའི་"བོད་འབྲི་བ། སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་ནང་གི་དེང་རབས་བོད་ཀྱི་རྩོམ་རིག"ཟེར་བའི་དཔེ་དེབ་དེའི་རྩོམ་སྒྲིག་པ་ཞིག་ཀྱང་ཡིན།

སྒྱུར་མཁན། པད་མ་འབུམ། ■

Learning Calligraphy in Nyarongsha School

by Rigzin Samdup

TRANSLATED BY
LAURAN R. HARTLEY

ON October 14-16, 2005, Latse Library held a Tibetan Calligraphy Workshop and Exhibition (see related story on in this issue). One of the featured participants was Rigzin Samdup, a former official for the Ganden Podrang government who still lives in Lhasa. To hear even more about how calligraphy was taught in Lhasa in the early twentieth century, the director of Latse Library, Pema Bhum, spoke with Rigzin Samdup in early October 2006. Rigzin Samdup's remarks follow:

If we look back at the history of Tibetan calligraphy, we do not see any great change in the Tibetan script since the time of the fifth Dalai Lama (1617-82). Prior to his rule, it seems there were various styles of Tibetan calligraphic writing. Last year, a calligraphy competition was held in Lhasa and more than 120 different writing samples were submitted. But those writings were created in thangka-format and for exhibition; we would be hard-pressed to say that all were calligraphy styles used in actual practice. Among these, a great many such as the "Number Letters" and the "Dakini Code" are rarely utilized. And yet, other writing styles—such as the "Kham Script" of Kham, the Ütsang regional script, or the Khyungpo area—*are* used but differ greatly from each other.

༢༠༠༥ ལོའི་ཟླ་ ༡༠ བའི་ཚེས་ ༡༤ ནས་ ༡༦ གི་བར་ཉིན་གསུམ་ལ། ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་དུ་བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་འབྲི་སྟོན་དང་འགྲེམས་སྟོན་གྱི་ཚོགས་འདུ་ཞིག་ཚོགས། (ཚོགས་འདུ་དེའི་གནས་ཚུལ་ཞིབ་རྒྱས་འདོན་ཐེངས་འདིའི་ནང་ན་ཡོད་པར་གཟིགས།) ཚོགས་འདུ་དེར་གདན་ཞུས་ཀྱི་ཡིག་མཁན་གཙོ་བོ་ཞིག་ནི་རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ་ལགས་ཡིན་ལ། ཁོང་ནི་དེ་སྔའི་དགའ་ལྡན་ཕོ་བྲང་གཞུང་གི་གཞུང་ཞབས་ཟུར་པ་ཞིག་ཡིན་པ་དང་། དེང་སང་ལྷ་སར་བཞུགས་ཡོད། དུས་རབས་ཉི་ཤུའི་སྟོད་ལ་ལྷ་སར་བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་ཇི་ལྟར་སྦྱོང་ཁྲིད་གནང་བའི་སྐོར་ཞིབ་ཙམ་ཤེས་རྟོགས་ཡོང་ཆེད། ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་འགན་འཛིན་པད་མ་འབུམ་ལགས་ནས་ ༢༠༠༦ ལོའི་ཟླ་བཅུ་བའི་ནང་ལ་རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ་ལགས་དང་དེའི་སྐོར་ལ་བཀའ་མོལ་ཞུས། གཤམ་གསལ་ནི་རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ་ལགས་ནས་གནང་བའི་བཀའ་མོལ་ཡིན།

བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ལ་ཕྱིར་བལྟས་ཤིག་སློག་པ་ཡིན་ན། རྒྱལ་དབང་ལྔ་པ་ཚུན་ཆད་ལ་བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་ལ་འགྱུར་བ་ཆེན་པོ་མཐོང་རྒྱུ་མི་འདུག དེའི་སྔོན་གྱི་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་འབྲི་སྟངས་ལ་རྣམ་པ་སྣ་ཚོགས་ཤིག་ཡོད་པ་འདྲ། སྔར་ལོ་ལྷ་ས་ལ་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་འགྲེམས་སྟོན་ཞིག་བྱས་སོང་བ་ལ་ཡིག་གཟུགས་སྣ་ཚོགས་སྣ་གྲངས་བརྒྱ་དང་ཉི་ཤུ་ལྷག་ཙམ་འདུག ཡིག་གཟུགས་དེ་དག་ཐང་གའི་ཐོག་ལ་བྲིས་ནས་བལྟ་རྒྱུ་ཡོད་པ་ཞིག་བཟོས་འདུག་སྟེ། དེ་དག་ཚང་མ་དངོས་སུ་བེད་སྤྱོད་ཡོད་པའི་ཡིག་གཟུགས་རེད་ཟེར་ཁག་པོ་རེད།

ཉག་རོང་ཤག་སློབ་གྲྭར་ཡིག་གཟུགས་སྦྱོང་རིམ།

རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ།

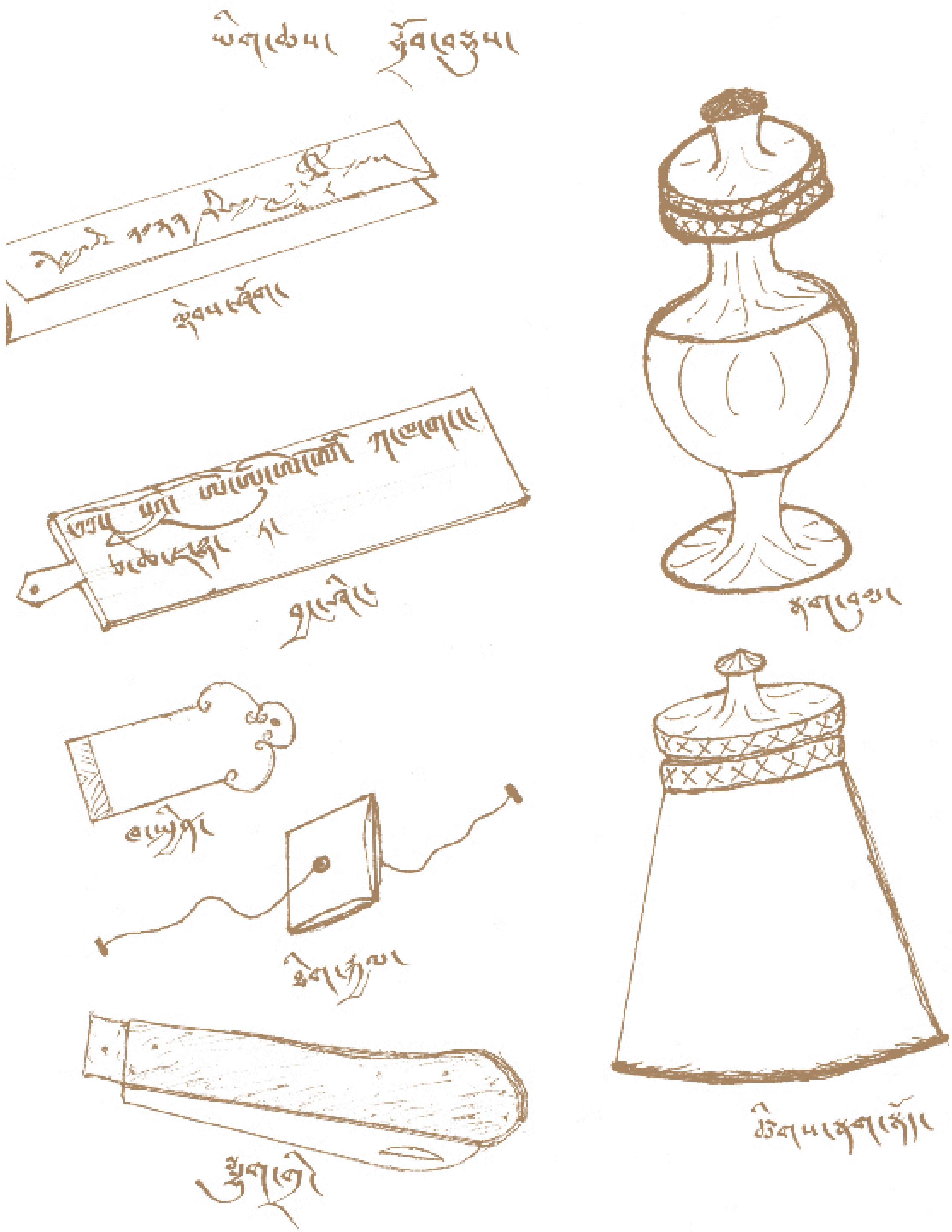

ILLUSTRATION BY RIGZIN SAMDUP SHOWING VARIOUS WRITING MATERIALS. CLOCKWISE FROM TOP LEFT: FOLDED PAPER USED FOR LAP WRITING *(TEPSHOK)*; INK POT *(NAK BUM)*; FLAT BOTTOMED INK POT *(TSIK NAK NÖ)*; KNIFE FOR CARVING PEN TIP (KYUKDRI); BAG OF CHALK WITH STRING THREADED THROUGH, USED FOR MARKING LINES ON A WRITING BOARD *(TIKGYAL)*; SOLID GLUE STICK *(KACHIN)*; BOARD USED FOR PRACTICING LETTERS *(JANGSHING)*.

LITERARY FEATURES
རྩོམ་རིག

MEMOIRS
དྲན་ཐོ།

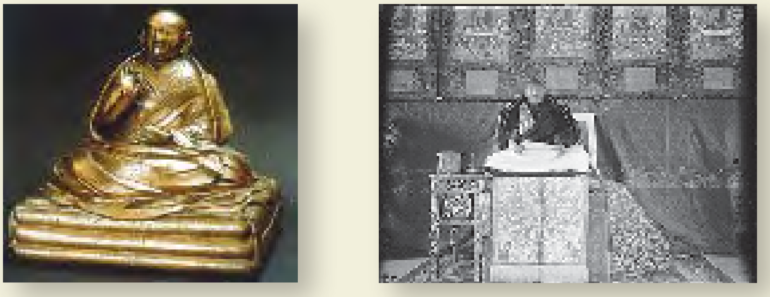

THE FIFTH DALAI LAMA (LEFT) AND THE THIRTEENTH DALAI LAMA (RIGHT).
རྒྱལ་དབང་སྐུ་ཕྲེང་ལྔ་པ་དང་བཅུ་གསུམ་པ།

Calligraphy since the founding of the Ganden Podrang administration has not experienced much change. This was due to efforts to unify the written script. There are even historical records documenting the interest of Tsang and the central government (*sde pa gzhung*) in the cultivation of a standard and unified script. We also find copybooks and historical records regarding the standardization of the Tibetan script from the early twentieth century during the reign of the thirteenth Dalai Lama (1876-1933). Thinking primarily of its government staff, the government made resolutions regarding calligraphy and how exams would be administered. These were propagated by the Tsé (*Rtse*) School and the Finance or Accounting Office (Rtsis khang). Copybooks which prescribed these can still be found in Lhasa. It used to be that when exams were given to government staff, the level of calligraphic skill was given priority. So, calligraphy became widespread for awhile. Eventually, by the time of our generation, the first subject we studied—and from a very young age—was calligraphy. For instance, I started school when I was six. The classes were not as comprehensive as they are these days. Aside from memorizing multiplication tables, certain calculation methods (*cha phran*), spelling rules, and a few prayers, we spent most of our time studying calligraphy. I think the levels of calligraphic study will be clear if I describe in detail the school I attended and the different stages for studying handwriting there.

Starting Private School

The school that I went to was Nyarongsha. I recall clearly that Lhasa had many private schools then. Nyarongsha was the main one,

དེ་དག་གི་ནང་ལ་ཨང་ཀིའི་ཡི་གེ་ཟེར་བ་དང་། མཁའ་འགྲོའི་བརྡ་ཡིག་ཟེར་བ་ལྟ་བུ་མང་པོ་འདུག་པ་ལྟ་བུ་ནི་བོད་སྐྱོད་བྱེད་པ་ཧ་ཅང་ཉུང་ཉུང་རེད། ཁམས་ཕྱོགས་ཀྱི་ཁམས་ཡིག་ཟེར་བ་ལྟ་བུ་དང་། དབུས་གཙང་ཁུལ་གྱི་ཡིག་གཟུགས། ཁྱུང་པོ་རྒྱུད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་ལྟ་བུ་ནི་བོད་སྐྱོད་ཡོད་ན་ཡང་། དེ་དག་གི་བར་ལ་ཧེ་བག་ཆེན་པོ་ཞིག་ཡོད་པ་རེད།

དགའ་ལྡན་ཕོ་བྲང་བཙུགས་ཚུན་གྱི་ཡིག་གཟུགས་ལ་འགྱུར་བ་ཆེན་པོ་ཕྱིན་མི་འདུག་དེ་ནི་ཡིག་གཟུགས་གཅིག་གྱུར་བྱུང་བའི་སྟབས་ཀྱིས་རེད། སྐབས་དེའི་གཙང་ཁུལ་དང་སྡེ་པ་གཞུང་ནས་ཡིག་གཟུགས་གཅིག་གྱུར་དང་ཚད་ལྡན་ཡོང་བ་ལ་ཐུགས་སྣང་གནང་བའི་ལོ་རྒྱུས་ཡོད་པ་རེད། དུས་རབས་ཉི་ཤུའི་དུས་མགོ་ལ་རྒྱལ་དབང་སྐུ་ཕྲེང་བཅུ་གསུམ་པའི་སྐབས་ལ་ཡང་ཡིག་གཟུགས་གཅིག་གྱུར་བྱས་པའི་ལོ་རྒྱུས་དང་ཀ་དཔེ་མཐལ་རྒྱུ་ཡོད་པ་རེད། གཙོ་བོ་གཞུང་གི་ལས་བྱེད་ལ་དམིགས་ནས་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་ཡིག་ཚད་གཏོང་སྟངས་དང་ཡིག་གཟུགས་བཅས་གཞུང་ནས་གཏན་འབེབས་གནང་ཡོད་པ་དེ་དག་རྩེ་སློབ་གྲྭ་དང་རྩིས་ཁང་སློབ་གྲྭ་ཟེར་བ་དག་ནས་ཁྱབ་བརྡལ་ལ་ཕྱིན་པ་རེད། དེ་ཚོ་ལ་ཀ་དཔེ་གཏན་འབེབས་གནང་བ་ད་ལྟ་ཡང་ལྷ་ས་ལ་མཐལ་རྒྱུ་ཡོད་པ་རེད། སྔོན་མ་གཞུང་ཞབས་ལ་ཡིག་ཚད་གཏོང་དུས་གཙོ་བོ་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་གོ་འཕེར་ཚད་ག་འདྲ་ཡིན་པ་གཙོ་གནད་དུ་བཟུང་ཡོད་པ་རེད། དེའི་སྟབས་ཀྱིས་བར་སྐབས་ཤིག་ལ་ཡིག་གཟུགས་དེ་དར་ཁྱབ་ཆེན་པོ་ཞིག་བྱུང་ཡོད་པ་རེད། དེ་འདྲའི་དར་ཁྱབ་ཆེན་པོ་བྱུང་ནས་རིམ་བཞིན་ང་ཚོའི་མི་རབས་ལ་སླེབས་དུས། ང་ཚོ་ལོ་ཆུང་དུས་ནས་ཐོག་དང་པོར་སྦྱོང་རྒྱུ་དེ་ཡིག་གཟུགས་རེད། ང་ལ་མཚོན་ན་ལོ་དྲུག་ཡིན་དུས་ནས་སློབ་གྲྭ་ལ་ཕྱིན་པ་རེད། སློབ་གྲྭ་ལ་དེ་རིང་ཁ་རྒྱང་ནང་བཞིན་གྱི་སློབ་ཚན་སྣ་འཛོམས་ཡོད་པ་མ་རེད། སློབ་གྲྭ་ལ་

but there were also the Jarpa Khangsar School, the Pelpung School, the Gorkha School, etc. These different schools were located throughout the Lhasa area for the sake of convenience. Except for the Tsé School, the Finance Office School and the Medical and Astrological Institute, most of the schools in Lhasa were private. At that time, Nyarongsha School had the most students and was regarded as having the best classes. For that reason, most of the aristocrats sent their children to Nyarongsha.

Previously, the Telegraph Office School (Tar khang slob grwa) had been the most famous. It was named this, because it seems the teacher worked at the Telegraph Office. In recent Tibetan history, during the time of the thirteenth Dalai Lama, the postal system was expanded. At the same time, devices for modern communication—the telegraph and telephone—were established. The person responsible for the telegraph office was called Teacher Tarkhang (lit. Telegraph). The telegraph building housed both the office and the teacher's private living quarters. For that reason, the teacher held classes at the Telegraph Office. Because Teacher Tarkhang was a government employee, his handwriting was good; it met the government requirements. Therefore, many in our older generation today say that they went to the Telegraph School.

Those in our generation who were children of aristocrats mostly went to Nyarongsha. Let's start from when one first entered Nyarongsha. Prospective students needed to apply to Nyarongsha on a day that was astrologically auspicious. On the day of application, one performed certain rituals: offering a *khatag* to the teacher, offering *droma* [roots resembling tiny sweet-potatoes] and rice to the students, and asking the teacher for advice. As the first lesson, it was customary for the student to sit briefly in front of the teacher, who would hand him or her a cup of tea. Then the teacher would recite Tsongkhapa's *Praise to Mañjusri* while the new student echoed him line-by-line. After the poem, the new student went to his designated seat, and offered a *khatag* to the head of the class and *droma* and rice to the rest of the students. That concluded the procedure for entering Nyarongsha School.

"Certain Expectations"

There were many private schools at that time. I don't know about other schools, but Nyarongsha School had no system for paying tuition. I never even heard of this. One could go to school without paying tuition. However, there was something like tuition when first asking that a child be admitted to the school; you could not go empty-handed. The parents of the child would make some sort of offering to the teacher in accordance with their means. For holidays throughout the year, including the New Year, one would also offer a special gift to the teacher. In addition, parents or guardians would go to make an offering and take this chance to ask for advice from the teacher regarding their child's studies or behavior. There

ཇིས་རྒྱུག་སྟངས་དང་། དགུ་མཐའ་ཆ་ཕྲན་ཀློར་སྐྱོར་བ། དག་ཡིག་ཀློར་སྐྱོར་བ། ཞལ་འདོན་ཁ་ཤས་རེ་ཀློར་སྐྱོར་བ་མ་གཏོགས་དུས་ཚོད་མང་ཆེ་བ་ཡིག་གཟུགས་སྦྱོང་རྒྱུ་དེ་རེད། ང་སྐབས་དེར་འགྲོ་སའི་སློབ་གྲྭ་དང་དེའི་ནང་ལ་ཡིག་གཟུགས་སྦྱོང་རིམ་ཞིབ་ཕྲ་ཞིག་ཞུས་ན་སྟོན་མའི་ཡིག་གཟུགས་སྦྱོང་རིམ་གསལ་པོ་ཞིག་ཆགས་མི་ཡོང་ངམ་བསམས།

ང་འགྲོ་སའི་སློབ་གྲྭ་དེ་ཉག་རོང་ཤག་རེད། ངས་དྲན་གསལ་ལྟར་ན་དེ་དུས་ལྷ་ས་ལ་སྒེར་གྱི་སློབ་གྲྭ་མང་པོ་ཡོད། དཔེར་ན་ཉག་རོང་ཤག་གཙོ་བོར་གྱུར་བའི། སྦྲར་པ་ཁང་གསར་སློབ་གྲྭ་དང་། དཔལ་སྤུངས་སློབ་གྲྭ་དང་། གོར་ཁའི་སློབ་གྲྭ་ཟེར་བ་ལྟ་བུ་ས་ཁུལ་ས་ཁུལ་གྱི་སྟབས་བདེའི་ཁྱད་པར་གྱིས་སློབ་གྲྭ་གང་མང་ཞིག་ཡོད་པ་རེད། ལྷ་སར་ཡོད་པའི་སློབ་གྲྭ་རྣམས་ལས་རྩེ་སློབ་གྲྭ་དང་རྩིས་ཁང་སློབ་གྲྭ། སྨན་རྩིས་ཁང་སློབ་གྲྭ་བཅས་མ་གཏོགས་སློབ་གྲྭ་མང་ཆེ་བ་སྒེར་གྱི་རེད། སྐབས་དེར་སློབ་གྲྭ་དེ་དག་ལས་ཉག་རོང་ཤག་གི་སློབ་གྲྭ་དེ་སློབ་མའི་གྲངས་ཀ་མང་ཤོས་དང་སློབ་ཚན་གྱི་མཐུན་རྐྱེན་ཡག་ཤོས་སུ་ངོས་འཛིན་བྱེད་སྲོལ་ཡོད། དེའི་སྟབས་ཀྱིས་ང་ཚོ་སློབ་གྲྭར་འགྲོ་བའི་སྐབས་དེར་སྐུ་དྲག་གི་བུ་ཕྲུག་མང་ཆེ་བ་གཏོང་སའི་སློབ་གྲྭ་དེ་ཉག་རོང་ཤག་རེད།

ང་ཚོའི་སྔོན་ལ་ཏར་ཁང་སློབ་གྲྭ་ཟེར་བ་ཞིག་ཡོད་པ་དེ་སྐད་གྲགས་ཆེ་ཤོས་རེད། ཏར་ཁང་སློབ་གྲྭ་ཟེར་དོན་ནི་སློབ་གྲྭ་དེའི་དགེ་རྒན་དེས་ཏར་ཁང་ལ་ཕྱག་ལས་གནང་གི་ཡོད་པ་འདྲ། ཉེ་བའི་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ནང་སྐྱེ། སྐུ་ཕྲེང་བཅུ་གསུམ་པ་ཆེན་པོའི་སྐུ་རིང་ལ་སྦྲག་ཟམ་གྱི་ལས་དོན་དེ་ཡར་རྒྱས་ཤིག་བྱུང་སྟེ། ལྷ་སར་དེང་དུས་ཀྱི་འབྲེལ་གཏུགས་བྱེད་ཆས་ཏར་དང་ཁ་པར་གྱིས་ཚོགས་ཤིག་བཙུགས། ཏར་ཁང་གི་ལས་དོན་ལ་འགོ་འདོམས་བྱེད་མཁན་དེ་ཏར་ཁང་རྒན་ལགས་ཞེས་འབོད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད། ཏར་ཁང་ལས་ཁུངས་སུ་གཞུང་ཁང་ཡོད་པ་རེད་ལ། རྒན་ལགས་སྐུ་སྡོད་ཀྱི་བཞུགས་ཤག་ཀྱང་དེར་ཡོད་པ་རེད། བྱས་ཙང་རྒན་ལགས་དེས་ཏར་ཁང་ཡོད་ས་ལ་སློབ་གྲྭ་ཞིག་གཉེར་གནང་བ་རེད། ཏར་ཁང་རྒན་ལགས་དེ་གཞུང་ཞབས་ཤིག་ཡིན་དུས་ཕྱག་བྲིས་དེ་ཚོ་ཡག་པོ་ཡོད་པ་དེ་གཞུང་གི་ཡིག་བྲིས་ཀྱི་དགོས་མཁོ་དང་མཚམས་པ་ཞིག་ཡོད་པ་རེད། བྱས་ཙང་ང་ཚོའི་མི་རབས་སྔོན་མའི་ནང་ན་ཏར་ཁང་སློབ་གྲྭ་ལ་ཐེབས་པ་ཡིན་གསུང་མཁན་མང་པོ་འདུག

ང་ཚོའི་མི་རབས་ནས་སྐུ་དྲག་གི་བུ་གྲུ་མང་ཆེ་བས་ཉག་རོང་ཤག་ལ་ཕྱིན་པ་ཡིན་གསུང་གི་རེད། ང་ཚོ་དང་པོ་ཉག་རོང་ཤག་ལ་འཛུལ་བའི་གོ་རིམ་ནས་ཞུས་པ་ཡིན་ན། གསར་ཞུགས་སློབ་མ་གང་ཞིག་གིས་དུས་ཚེས་བཟང་པོ་ཞིག་ལ་བསྟུན་ནས་ཉག་རོང་ཤག་ལ་སྙིག་ཞུགས་བྱེད་དགོས་ཀྱི་ཡོད། སྙིག་ཞུགས་བྱེད་པའི་ཉིན་མོ་དེར་རྒན་ལགས་ལ་མཇལ་དར་འབུལ་བ་དང་། སློབ་མ་རྣམས་ལ་གཏོང་རྒྱུའི་གྲོ་མ་འབྲས་སེ་གཏོང་བ། རྒན་ལགས་ནས་བཀའ་སློབ་ཞུ་བ་བཅས་ཀྱི་རྟེན་འབྲེལ་བྱེད་ཕོ་སྲོལ་དགོས། དེ་ནས་སློབ་ཚན་དང་པོ་ལྟ་བུར་གསར་ཞུགས་སློབ་མ་དེ་རྒན་ལགས་ཀྱི་མདུན་ལ་འཁྲུག་ཙམ་ཞིག་བསྡད་ནས

LITERARY FEATURES

རྩོམ་རིག

MEMOIRS

དྲན་ཐོ།

THE FORMER BUILDING OF NYARONGSHA SCHOOL.

ཉག་རོང་ཤག་

was no clear amount for which it could be said "This is the tuition" such as it is today. However, in accord with the local custom and times, students certainly perceived that something should be offered, and teachers had a certain expectation that something would be offered. This tradition has not remained in schools today, but we still see it in Tibetan society.

Due to class distinctions in society at that time, there were also something like class-levels in the school. Students in the school were divided into three groups. Our school had two floors. The teacher lived upstairs, and his quarters had a large verandah. Most of the aristocrat-children stayed on the upper-floor verandah. But, not all of the students seated there were aristocrats. Sometimes, the naughty ones from the lower group were seated on the verandah so that the teacher could keep an eye on them easily. If they sat where the teacher could see them, then it made a difference in their obeying the rules. The remaining students were seated in two groups: an "upper" group and a "lower" group. The upper group was the row closest to the head of the class. These were aristocrat children, children of businessmen, and monks. In short, these were the ones who had purposely come to study at school. The lower group consisted of the

རྒྱན་ལགས་ཀྱིས་གསོལ་ཇ་རེ་གནང་བའི་ལུགས་སྲོལ་ཡོད་པ་ལྟར་དེ་ཞུས། དེ་ནས་རྒྱན་ལགས་ཀྱིས་འཛམ་པའི་དབྱངས་ཀྱི་བསྟོད་པ་གང་བློམ་ཟེར་བ་དེ་ཚིག་རེ་རེ་གསུང་བར་འབྱུར་བ་དེ་སློབ་མ་གསར་ཞུགས་པ་དེས་རྗེས་ཟློས་བྱེད་དགོས། གང་བློམ་ཚར་ན་སློབ་ཕྲུག་གསར་ཞུགས་པ་དེ་མར་སློབ་མའི་གྲས་ལ་སོང་ནས་རང་ཉིད་གདན་ཐོབ་གང་དུ་བཀོད་སྒྲིག་བྱས་ཡོད་པ་དེར་འདུག་དགོས། དེ་ནས་རྒྱན་བདག་ལ་མཇལ་དར་འབུལ་བ་དང་སློབ་མ་བྱིངས་ལ་གྲོ་མ་འབྲས་སེ་གཏོང་བ་བྱས་ན་ཉག་རོང་ཤག་སློབ་གྲྭ་ལ་འཛུག་པའི་རིམ་པ་དེ་རྫོགས་པ་རེད།

སློབ་ཡོན་གྱི་སྐོར་ལ་བཤད་ན། དེ་དུས་སྔར་གྱི་སློབ་གྲྭ་མང་པོ་རེད། སློབ་གྲྭ་གཞན་པ་ངས་མི་ཤེས། ཉག་རོང་ཤག་སློབ་གྲྭ་ལ་སློབ་ཡོན་འབུལ་ལུགས་དེ་མི་འདུག ང་རང་གིས་གོ་ཡང་མ་མྱོང་། སློབ་ཡོན་འབུལ་མི་དགོས་པར་སློབ་གྲྭ་འགྲོ་ཐུབ་གི་ཡོད། ཡིན་ན་ཡང་སློབ་ཡོན་གྱི་དོད་ལྟ་བུ་ཞིག་ཡོད་པ་འདྲ། དེ་ནི་དང་པོ་བུ་ཕྲུག་གང་ཞིག་སློབ་གྲྭ་ལ་འཛུག་པར་སྐབས་འཛུག་ཞུ་བར་འགྲོ་སྐབས་ལག་པ་སྟོང་པར་འགྲོ་སྲིད་ཀྱིམ་རེད། སློབ་ཕྲུག་གི་ཕ་མས་རང་རང་གི་འབོས་དཔག་ལྟར་རྒྱན་ལགས་ལ་འབུལ་ཚན་ལྟ་བུ་རེ་འབུལ་གི་རེད། ཡང་ལོ་གཅིག་གི་ནང་ལ་ལོ་གསར་གྱིས་གཙོས་པའི་དུས་ཆེན་དག་གི་སྐབས་ལ་

servants of aristocrat families who had been sent along to serve the aristocrat children. For example, from our house three of us went to school for the purpose of studying, but six servants also accompanied us to school. We were nine in total. There were two reasons for the servants to attend school: one was to look after us and the second was so that they too would have the chance to study. In the future, if it were necessary for the servant to take responsibility as the steward (*phyag mdzod*) of the family, for example, then this was the only way for him to receive the necessary education. In any case, the group who came as servants stayed in the lower group. They were seated a bit farther from the head of the class. This group of students was not strictly supervised in their studies. They came not expressly for study, but studied on the side while accompanying us. The others (aristocrats) came expressly for school and needed to demonstrate some results. So, if they were seated next to the head of the class, it was easy for the latter to control the younger students' behavior and to supervise their studies; they were in the upper group. Small chores at school, whether it be getting water or sweeping, were done by those in the lower group.

Despite this distinction between the upper and lower groups, there was no difference between boys and girls. Generally speaking, girls were allowed only in the upper group, not the lower group. Because children of aristocrats and merchants were supposed to study—whether male or female—one didn't see in any way that the school valued the boy students but not the girl students. After an exam, students needed to line up according to their test results, from best to worst. [The first student would reprimand the second by flicking him with a piece of bamboo. The first and second had the right to reprimand the third, the fourth student received three flicks, and so forth.] Here too there was no separation of boys and girls. But, sometimes, the girls took their exam as a separate group. This was mainly because the way of beating was different: boys were flicked on the cheek, but girls were never hit on the face. Since beauty was important for girls, a different method was used; girls were punished on the palms.

Levels of Instruction

As for the different staff positions: first, there was the teacher, who was foremost. If any students were advanced enough to take on teaching responsibilities, then they too served as teachers. While I was at the school, several students who had already graduated nevertheless stayed to teach in place of the teacher, help supervise the studies of the students, or correct the younger students' writing. However, the teacher was most important. Under the teacher were two class heads (*rgan bdag*). Next were four teaching assistants (*rgan g.yog*), and then four different study monitors (*zhib 'go* or *zhib 'jug 'go ba*). There could be more, depending on the number of students enrolled, but at least four were required. The first

ཡང་རྒྱན་ལགས་ལ་སྐུ་སྐྱལ་འབུལ་རྒྱུ་ཡོང་གི་རེད། དེ་ལས་གཞན་ད་དུང་། ཁྱིམ་བདག་དག་གིས་རང་རང་གི་བུ་ཕྲུག་གི་སློབ་སྦྱོང་དང་སྤྱོད་ལམ་ཐད་ལ་རྒྱན་ལགས་ལ་བཀའ་སློབ་ཞུ་རྒྱུ་འགྲོ་བ་ལྟ་བུ་ལ་སྐབས་བསྟུན་གྱིས་འབུལ་བ་རེ་ཕུལ་བ་ཡོང་གི་ཡོད་པ་རེད། དེ་མ་གཏོགས་དེང་སང་ནང་བཞིན་སློབ་ཡོན་འདི་ལྟ་བུ་ཞིག་ཡིན་ཞེས་ཁ་གསལ་ཁམས་དྭངས་ཀྱི་གྲངས་བཅད་བྱས་པ་གང་ཡང་ཡོད་པ་མ་རེད། ཡིན་ན་ཡང་ཡུལ་དུས་ཀྱི་སྲོལ་ལུགས་དང་བསྟུན་ནས་སློབ་མའི་ཕྱོགས་ནས་ཅི་ཞིག་འབུལ་དགོས་པ་དང་རྒྱན་ལགས་ཀྱི་ཕྱོགས་ནས་འབུལ་བ་ཞིག་ཡོང་རྒྱུ་ཡོད་པ་སེམས་ལ་ངེས་ཡོད་པ་རེད། དེ་འདྲའི་གོམས་གཤིས་རྣམས་དེང་སང་གི་སློབ་གྲྭའི་ནང་ལ་གནས་ཡོད་པ་མ་རེད་དེ། ད་ལྟ་ཡང་བོད་པའི་སྤྱི་ཚོགས་ནང་ལ་མཐོང་རྒྱུ་ཡོད་པ་རེད།

སྐབས་དེར་སྤྱི་ཚོགས་ཐོག་ན་གྲལ་རིམ་ཡོད་སྟབས་སློབ་གྲྭ་ན་ཡང་གྲལ་རིམ་ལྟ་བུ་ཞིག་ཡོད། སློབ་གྲྭའི་སློབ་མ་རྣམས་དུམ་བུ་གསུམ་ལ་དབྱེ་བ་ཕྱེ་ནས་སྡོད་ཀྱི་ཡོད། ང་ཚོའི་སློབ་གྲྭ་དེ་ཉིས་ཐོག་ཡིན་ཙང་རྒྱན་ལགས་ཐོག་ཁང་ལ་བཞུགས་ཀྱི་ཡོད། གཟིམས་ཆུང་དེའི་གཡབ་ཆེན་པོ་ཡོད། གཡབ་འོག་དེར་སློབ་ཕྲུག་སྐོར་ཞིག་སྡོད། དེ་དག་མང་ཆེ་བ་སྐུ་དྲག་གི་བུ་གུ་ལོན་ཧ་ཅང་ཆུང་བ་དང་། བུ་གུའི་ཕ་མས་རྒྱན་ལགས་ལ་དམིགས་བསལ་གྱིས་བཙོལ་གདམས་བྱས་པ་རྣམས་རེད། ཡང་ལན་རེར། སྐུ་དྲག་མ་ཡིན་པའི་སློབ་ཕྲུག་གི་གྲས་ནས་འགྲིག་འོག་ཏུ་མི་གནས་པར་ལྟ་རྟོག་ནན་མོ་བྱེད་དགོས་པའི་རིགས་ཁ་ཤས་ཀྱང་གདན་གྲལ་འདི་ལ་འཇོག་གི་ཡོད། རྒྱན་ལགས་ཀྱིས་གཟིགས་ས་ལ་བཞག་ན་དེ་དག་གིས་འགྲིག་ལམ་བརྩི་བ་ལ་ཁྲིད་པར་ཞིག་ཡོང་གི་ཡོད་པ་རེད། སྤྱིར་བཏང་སློབ་ཕྲུག་རྣམས་འོག་ཁང་ལ་སྡོད། གྲལ་དུ་འཁོད་སྟངས་ལ་སྟེང་པའི་ཁོངས་དང་ཞོལ་པའི་ཁོངས་གཉིས་སུ་འབྱེད། སྟེང་པའི་ཁོངས་ཟེར་བ་ནི་རྒྱན་བདག་དང་ཐག་ཉེ་སའི་གདན་གྲལ་ཡིན། དེ་ལ་སྐུ་དྲག་གི་བུ་གུ་རྣམས་དང་། ཚོང་པའི་བུ་གུ་རིགས། གྲྭ་སའི་གྲྭ་པ་ལྟ་བུ་དེ་ཚོ་སྡེ། མདོར་ན་ཆེད་མངགས་སློབ་སྦྱོང་ལ་ཡོང་མཁན་དེ་དག་རེད། ཞོལ་པའི་ཁོངས་སུ་སྐུ་དྲག་གི་ཁྱིམ་ཚང་གི་གཡོག་པོ་སྐུ་དྲག་གི་བུ་གུ་ལ་ཞབས་ཞུ་བ་དང་ལྷན་དུ་བཏང་བ་དེ་དག་རེད། དེ་དག་གི་ལོ་ཚོད་ནི་སྟེང་པའི་ཁོངས་ཀྱི་སློབ་ཕྲུག་ལས་རྒྱན་པ་རེད།

ངའི་ནང་ལ་ཆ་བཞག་ན། ང་ཚོ་དོ་བདག་སློབ་གྲྭ་ལ་འགྲོ་མཁན་གསུམ་ཡོད་པ་ལ། ང་ཚོ་ལ་ཞབས་ཞུ་ཞོར་དུ་གཡོག་པོ་དྲུག་སློབ་གྲྭར་འགྲོ་གི་ཡོད་པ་རེད། བྱས་ཙང་ང་ཚོ་མི་དགུ་ཆགས་པ་རེད། གཡོག་པོ་སློབ་གྲྭར་འགྲོ་བ་དེ་གོ་གཉིས་ཚོད་རེད། གཅིག་ནས་ང་ཚོ་ལ་ལྟ་སྐྱོང་བྱེད་པ་དང་། གཉིས་ནས་ཁོང་ཚོ་ལ་ཡང་སློབ་སྦྱོང་གི་གོ་སྐབས་ཐོབ་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད། མ་འོངས་པ་ལ་སྐུ་དྲག་གང་གི་ཁྱིམ་དུ་ཕྱག་མཛོད་ལྟ་བུའི་འཛིན་སྐྱོང་གི་ལས་དོན་རེ་བྱེད་དགོས་པར་གྱུར་ཚེ་སློབ་སྦྱོང་ཞིག་ནི་མེད་ཐབས་ཡོད་པ་མ་རེད། གཡོག་པོ་སློབ་གཉེར་པའི་གྲས་དེ་ཞོལ་པའི་ཁོངས་ལ་འཇོག་གི་ཡོད་པ་རེད། ཁོང་ཚོ་རྒྱན་བདག་ལས་ཕྱུང་ཙམ་ཐག་རིང་པའི་ས་ལ་སྡོད་ཀྱི་ཡོད། སློབ་གྲྭ་པ་འདིའི་གྲས་ལ་སློབ་སྦྱོང་གི་ལྟ་རྟོག་དམ་པོ་ཡོད་པ་མ་རེད། ཁོང་ཚོ་སློབ་སྦྱོང་ལ་ཆེད་དུ་ཡོང་

LITERARY FEATURES
རྩོམ་རིག

MEMOIRS
དྲན་ཐོ།

CALLIGRAPHY BY RIGZIN SAMDUP: *TSHUK RING (TSHUGS RING).*
རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ་ལགས་ཀྱི་ཚུགས་རིང་གི་དཔེ་མཚོན།

monitor was called the *chidrel* (Tib. *spyi gral*, general corrector). (The term *drel* should be understood as the one who corrects the students' handwriting.) After the *chidrel* was the *tsukshib* (Tib. *tshugs zhib*, form monitor), then the *tsukring shibko* (Tib. *tshugs ring zhib 'go*, "elongated-form monitor"), and finally the *kashib or kakai shibko* (Tib. *ka zhib* or *ka kha'i zhib 'go*, "alphabet monitor"). These ranks referred to the level of classes, as well as to the different stages of calligraphy study. We began our studies under the *ka zhib*, with whom we learned the alphabet. Next, under the *tsukring shibko* we studied the elongated-form and the short-form scripts; and then under the *tshukshib* we studied the small script (*tshugs chung*). [See illustration.] Finally, with the *chidrel shibko* we continued to work on the elongated-form and short-form scripts, in addition to the cursive style.

For example, at the alphabet-stage, students first studied the plain alphabet [without vowels, superfixed letters, etc.]. We then learned how to draw subfixed *ya* and *ra,* and how to write a "*u*" with the subfixed *ya* and *ra*. The next step was to learn how to write the superfixed letters. All of this was taught at the alphabet-level, but only gradually in such stages.

བ་མིན་པར་ཞོར་དུ་ཡོང་བ་རེད། གཞན་པ་དེ་ཆོ་ཆེད་དུ་སློབ་གྲར་ཡོང་བ་ཡིན་པ་དང་འབྲས་བུ་ཞིག་ཀྱང་སྟོན་རྒྱུ་དགོས་སྐབས་རྐན་བདག་དང་ཐག་ཉེ་བར་བཞག་ན་འགྲིག་ལམ་གྱི་དོ་དམ་དང་སློབ་སྦྱོང་གི་ལྟ་རྟོག་བྱེད་བདེ་བོ་ཡོད་པ་དེ་དག་ལ་སྡེང་པ་ཁོངས་ཟེར་གྱི་ཡོད། སློབ་གྲྭའི་ལས་ཀ་ཙག་ཙིག་སྟེ། ཆུ་ལེན་པ་དང་གད་རྒྱག་པ་ལྟ་བུ་བྱུང་ན་ཞོལ་པའི་ཁོངས་ནས་སྒྲུབ་དགོས་ཀྱི་ཡོད།

སློབ་གྲྭའི་ནང་ལ་སྡེང་པ་དང་ཞོལ་པའི་ཁྱད་པར་མ་གཏོགས་ཕོ་མོ་ཡི་ཁྱད་པར་ཡོད་པ་མ་རེད། སྤྱིར་བཏང་སྡེང་པའི་ཁོངས་ལ་མ་གཏོགས་ཞོལ་པའི་ཁོངས་ལ་བུད་མེད་ཡོང་མི་སྲིད་པ་ལྟ་བུ་ཞིག་རེད། སྐུ་དྲག་དང་ཚོང་པའི་བུ་དང་བུ་མོ་སུ་ལ་ཡང་སློབ་སྦྱོང་དགོས་པ་འདྲ་མཉམ་ཡིན། སློབ་གྲྭ་ནས་བུ་མོ་ལ་སྣང་ཆུང་དང་བུ་ལ་གལ་ཆེན་དུ་འཛིན་པ་དེ་འདྲ་ཙ་ནས་ཉིད་ནས་ཡོད་པ་མ་རེད།

སློབ་གྲྭའི་ལས་ཚན་གྱི་དབྱེ་བ་འབྱེད་སྟངས་ནི། དང་པོ་ནི་རྐན་ལགས་གཙོ་བོར་གྱུར་བ་དེ་རེད། སློབ་མའི་གྲས་ལ་རྐན་ལགས་ཀྱི་འགན་འཁུར་ཐུབ་མཁན་ཡོད་ན་འགན་གནང་གི་རེད། ང་ཚོ་སློབ་གྲྭ་དེར་ཡོད་པའི་སྐབས་ལ། སློབ་མ་ཁ་ཤས་སློབ་གྲྭ་ཐོན་ན་ཡང་སློབ་གྲྭ་དེར་བསྡད་ནས་རྐན་ལགས་ཀྱི་སྐུ་ཚབ་གནང་ནས་སློབ་མའི་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་སྒོ་ལ་འགོ་འདོམས་བྱེད་པ་དང་། ཡིག་གྲལ་རྒྱུག་མཁན་ཡང་ཡོད། (ཡིག་གྲལ་དང་འོག་ཏུ་འབྱུང་བའི་སྤྱི་གྲལ་ཟེར་བའི་"གྲལ"ཡིག་གི་དག་ཆ་ཅི་ཡིན་མ་ངེས། གོ་དོན་ནི་ཞུས་དག་དང་ཡིག་བཅོས་ལྟ་བུ་ཞིག་ལ་གོ་སྟེ། གྲལ་རྒྱག་མཁན་ཏེ་སློབ་མའི་ཡིག་གཟུགས་ལ་ལེགས་བཅོས་རྒྱག་མཁན་ལ་གོ—རྩོམ་སྒྲིག་པའི་མཆན།) ཡིན་ན་ཡང་གཙོ་བོ་དེ་རྐན་ལགས་རེད། རྐན་ལགས་ཀྱི་འོག་ལ་རྐན་བདག་གཉིས་དང་། དེའི་འོག་ལ་རྐན་གཡོག་བཞི། དེའི་འོག་ལ་ཞིབ་འགོ་སྟེ་ཞིབ་འཇུག་འགོ་བ་མི་འདྲ་བ་བཞི་ཡོད་པ་རེད། སློབ་གྲྭ་པའི་གྲངས་འབོར་ལྟར་སྐབས་འགར་དེ་ལས་མང་བའང་ཡོད། གང་ལྟར་ཡང་བཞི་ལས་མ་ཉུང་བ་ཞིག་དགོས་ཀྱི་ཡོད། ཞིབ་འགོ་དང་པོ་དེ་ལ་སྤྱི་གྲལ་ཞིབ་འགོ་ཟེར། སྤྱི་གྲལ་གྱི་འོག་ལ་ཚུགས་ཞིབ་ཟེར་བ་ཞིག་ཡོད་པ་རེད། དེའི་འོག་ལ་ཚུགས་རིང་ཞིབ་འགོ་ཟེར་བ་ཞིག་དེའི་འོག་ལ་ཀ་ཞིབ་སྟེ་ཀ་ཁའི་ཞིབ་འགོ་ཟེར་བ་དེ་ཡོད་པ་རེད། རིམ་པ་འདི་ནི་ང་ཚོའི་སློབ་གྲྭའི་འཛིན་གྲྭའི་རིམ་པ་ཡིན་ལ་ཡིག་གཟུགས་སྦྱོང་བའི་རིམ་པ་ཡང་ཡིན། དེ་ཡང་ཀ་ཞིབ་ཀྱི་འོག་ནས་མགོ་བཙུགས་ཏེ་སྦྱང་དགོས། ཀ་ཞིབ་ཀྱི་འོག་ཏུ་ཀ་ཁའི་

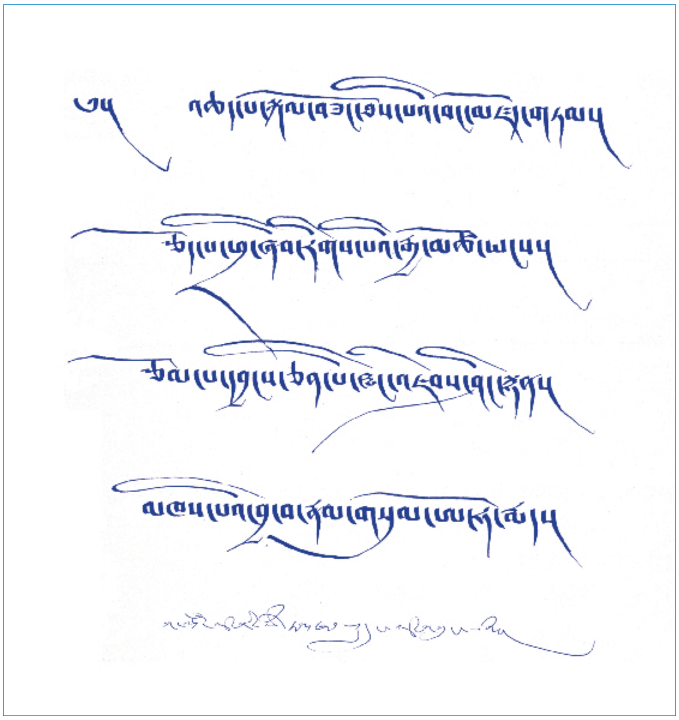

CALLIGRAPHY BY RIGZIN SAMDUP: *TSHUK TUNG (TSHUGS THUNG).*
རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ་ལགས་ཀྱི་ཚུགས་ཐུང་གི་དཔེ་མཚོན།

When I first started school—that is, once I had completed all of the obligations for being admitted—one of the [more advanced] students from the *chidrel* level was assigned to me. That student took responsibility for me. I sat down on the floor and placed the writing board on my lap. He stood behind me. I held the pen but he would then place his hand over mine and show me how to write the alphabet. This is called hand-[guided] writing and I needed to practice like this for several days. Because the new students were young, it was the advanced students who would do all of the tasks related to studying calligraphy: making the pens, washing the boards, drawing the lines, etc. The length of time for hand-[guided] writing depended primarily on how well the student had learned it. Generally speaking, one could start writing on his or her own within three or four days. After that, one needed to take the writing board for learning the plain alphabet together with a pen and offer these to the *kashib*. The *kashib* would make corrections in ink and would write model-letters for the plain alphabet on the student's board. The student would take this and for the first time use a pen dipped in ink to begin tracing on top of the letters written by the teacher; in this way we learned the relative thickness of the line and the tight or relaxed nature of the stroke. We would then approach the teacher again for corrections. Students would continue practicing in this way. We needed to study like this until mastering this level of writing for ourselves.

On the day that a student could write the plain alphabet correctly by himself, the *kashib* would give him a copybook

རིམ་པ་དང་། ཚུགས་རིང་ཞིབ་འགོའི་འོག་ཏུ་ཚུགས་རིང་དང་ཚུགས་ཐུང་། ཚུགས་ཞིབ་ཀྱི་འོག་ཏུ་ཚུགས་ཆུང་། སྤྱི་གྲལ་ཞིབ་འགོའི་འོག་ཏུ་ཚུགས་ཐུང་དང་ཚུགས་ཆུང་མུ་མཐུད་ནས་སྦྱོང་བའི་ཁར་འབྲུག་ཡིག་སྦྱོང་བ་བཅས་ཡིན།

དཔེར་ན་ཀ་ཁའི་རིམ་པ་ལ་ཆ་བཞག་ན། རིམ་པ་དེ་ལ་ཞུགས་པའི་སློབ་མས་དང་པོ་ཀ་མད་རྐྱང་པ་འབྲི་སྦྱོང་བྱེད་པ་ཡིན། དེ་ནས་ཡ་བཏགས་དང་ར་བཏགས་འདོགས་ལུགས་སྦྱོང་རིམ་གཅིག དེ་ནས་ཡ་བཏགས་དང་ར་བཏགས་ལ་ཞབས་ཀྱུ་སྦྱོར་སྟངས་སྦྱོང་རིམ་གཅིག དེ་ནས་མགོ་ཅན་སྦྱོར་སྟངས་སྦྱོང་རིམ་གཅིག་བྱས་ནས་སྦྱོང་གི་རེད། དེ་ལྟར་ནང་གསེས་ཀྱིས་རིམ་པ་རིམ་པ་བྱས་ནས་བསླབ་ཡོང་གི་རེད།

ང་དང་པོར་སློབ་གྲྭར་ཞུགས་པར་ཆ་བཞག་ན། ང་སློབ་གྲྭར་ཞུགས་པའི་མཛད་སྒོ་དེ་ཚར་རྗེས། ང་ལ་ཡི་གེ་སློབ་མཁན་ཞིག་སྤྱི་གྲལ་གྱི་ཁོངས་ནས་ཐུར་འཛུགས་བྱེད་ཀྱི་རེད། ཡི་གེ་སློབ་མཁན་དེས་ང་རྗེས་གླངས། ང་ཐང་ལ་འདུག་ཅིང་ངའི་པང་ལ་སྦྱངས་ཤིང་འཇོག ཁོང་རང་ངའི་རྒྱབ་ཡོགས་ལ་བཞུགས། ངས་ལག་པས་སྨྱུ་གུ་བཟུང་། ཁོང་གི་ལག་པས་ངའི་ལག་པ་བཟུང་ནས་ཀ་ཁ་འབྲི་སྦྱོང་བྱེད་ཀྱི་རེད། དེ་ལ་ལག་བྲིས་བརྒྱབ་ཟེར་ཞིང་དེ་ལྟར་ཉིན་ཤས་ལ་སྦྱང་དགོས། གསར་ཞུགས་ཀྱི་སློབ་མ་རྣམས་ལོ་ན་ཆུང་སྟབས། སྨྱུ་གུ་བཟོ་བ་དང་། སྦྱངས་ཤིང་འཁྲུད་པ། དེ་ལ་ཐིག་འདེབས་པ་སོགས་ཡིག་སྦྱོང་གི་ཡན་ལག་གི་ལས་དོན་ཡི་གེ་སློབ་མཁན་དེས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ལག་བྲིས་རྒྱག་ཡུན་གྱི་ཚད་དེ་གཙོ་བོ་སློབ་མའི་བྱུང་ཚད་ལ་རག་ལས་ཡོད་དེ། སྤྱིར་བཏང་ཉིན་མ་གསུམ་བཞིའི་ནང་ལ་ལག་བྲིས་ཀྱི་རང་མགོ་ཐོན་འགྲོ་གི་རེད། དེ་ཚར་ན་ཀ་མད་སུམ་ཅུ་བྲིས་པའི་སྦྱངས་ཤིང་ཁྱེར་ནས་སྨྱུ་གུ་དང་མཉམ་དུ་ཀ་ཞིབ་ཟེར་བ་དེ་ལ་འབུལ་དགོས། ཀ་ཞིབ་ཀྱིས་དེ་ལ་ཀ་མད་སུམ་ཅུའི་མ་དཔེ་ཞིག་སློབ་མ་དེའི་སྦྱངས་ཤིང་སྟེང་ལ་སྣམ་བྲིས་ཤིག་རྒྱག སློབ་མས་དེ་ཁྱེར་ཡོང་ནས་ཐེངས་དང་པོར་ཚིག་སྣག་ཟེར་བའི་སྣག་ཚ་ལ་བསྐྱིས་པའི་སྨྱུ་གུ་དེ་དགེ་རྒན་གྱིས་བྲིས་པའི་ཡི་གེའི་སྟེང་ལ་བཙུགས་ནས་དེའི་སྨྱུག་ལམ་གྱི་སྦོམ་ཕྲ་དང་། གྲིམ་ལྷོད་ལྟར་འབྲི་སྦྱོང་བྱེད། དེ་ནས་ཡང་དགེ་རྒན་གྱི་ཙ་ལ་སྣམ་བྲིས་ལེན་དུ་སོང་། དེ་ཚུར་ཁྱེར་ཡོང་ནས་སྔར་བཞིན་འབྲི་སྦྱོང་བྱེད། ཡིག་གཟུགས་སྦྱོང་རིམ་དེའི་རང་མགོ་མ་ཐོན་བར་དུ་དེ་ལྟར་བྱེད་དགོས། སྦྱོང་རིམ་དེ་རང་ཚུགས་ཐེན་པའི་ཉིན་མོ་དེར་ཀ་ཞིབ་ཀྱིས་སློབ་མ་དེ་ལ་ཤོག་ཐོག་ལ་བྲིས་ཡོད་པའི་ཀ་དཔེ་ཞིག་གནང་། ཀ་དཔེ་དེ་གཞིར་བཟུང་གིས་ཐེངས་དང་པོར་ཤོག་བུའི་སྟེང་གི་ཀ་དཔེ་ལ་ལྟོས་ནས་འབྲི་སྦྱོང་བྱེད། དེ་ནས་བཟུང་ལག་བྲིས་རྒྱག་མཁན་དང་སྣམ་བྲིས་རྒྱག་མཁན་གང་ཡང་ཡོད་པ་མ་རེད། ཡོད་པ་ནི་ཤོག་གུའི་ཐོག་གི་ཀ་དཔེ་དེ་རེད། དེ་ཡང་སྔོན་མ་སྣམ་བྲིས་ཀྱི་ཡིག་སྦྱོང་བྱེད་རིམ་ལྟར། དང་པོ་ཀ་མད་རྐྱང་པ་སུམ་ཅུ་འབྲི་སྦྱོང་བྱེད། དེ་ལ་ཀ་ཞིབ་ཀྱིས་གྲལ་ཞིག་རྒྱག་པར་འགྱུར། དེ་ནས་ར་བཏགས་དང་ཡ་བཏགས། དེ་དག་ལ་ཞབས་ཀྱུ་འདོགས་པ། དེ་ནས་འགོ་ཅན་སྦྱོར་སྟངས་སོགས་སྦྱོང་། ཤོག་གུའི་སྟེང་གི་ཀ་དཔེ་ལ་ལྟོས་ནས་སྦྱོང་འགོ་ཚུགས་ནས་བཟུང་སློབ་མ་གང་ཞིག་ལ་ཀ་དཔེ་

LITERARY FEATURES

རྩོམ་རིག

MEMOIRS

དྲན་ཐོ།

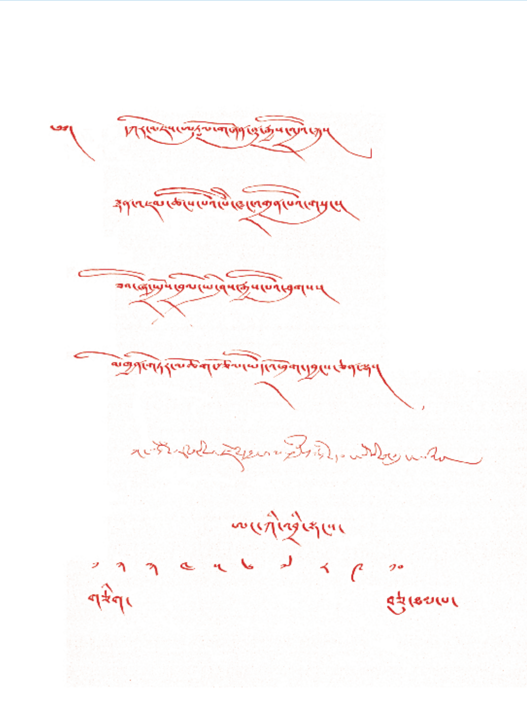

CALLIGRAPHY BY RIGZIN SAMDUP: *TSHUK CHUNG (TSHUGS CHUNG).*

རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ་ལགས་ཀྱི་ཚུགས་ཆུང་གི་དཔེ་མཚོན།

with the alphabet written on paper. Using this copybook as a model, the student began writing on paper for the first time. This too was taught in stages as with the writing board. First, we would study the thirty consonant letters, which the *kashib* would correct. Then we studied the subfixes *ya* and *ra*, how to write a "*u*" with those, and finally how to attach the superfixed letters. There were no tables to write on as there are today; rather we had to write on the paper while holding it in our lap, just as we had held the writing board in our lap. Once we started practicing on paper, each student needed a place to put their copybook and their ink. The only options, however, were to the right, to the left, or in front. Students would thus argue with whomever they were seated next to. And when people walking back and forth would knock over the ink in front of a student, this too was cause for dispute. Thus, the students were always quarreling among themselves. When this level was completed, the stage of alphabet-study was finished.

Next began the stage called "elongated-form" (*tshugs ring*) and "short-form" (*tshugs thung*). At this stage as well, we had to continue writing on writing boards. The copysheets for this level were not only for the alphabet; the words

འཇོག་ས་ཞིག་དང་། སྣག་ཚ་འཇོག་ས་བཅས་དགོས་ཀྱི་ཡོད་ཀྱང་། དེང་སང་གི་སློབ་གྲྭ་ལྟར་ཅོག་ཙེ་ནི་ཡོད་པ་མ་རེད། སློབ་མ་དེའི་གཡས་གཡོན་དང་མདུན་གྱི་ས་དེ་མ་གཏོགས་ཡོད་པ་མ་རེད། གཡས་གཡོན་གྱི་སློབ་མ་ལ་ས་རྩོད་བྱེད་དགོས་པ་དང་། མདུན་ནས་མི་ཕར་འགྲོ་ཚུར་འགྲོ་བྱེད་སྐབས་སྣག་ཚ་ལ་རྡོག་སྣ་ཐེབས་ནས་དེ་ལ་ཚིག་རྩོད་བྱེད་པ་སོགས་རྒྱུན་དུ་སློབ་མ་བར་ལ་རྩོད་རེས་ཀྱང་འབྱུང་གི་ཡོད། རིམ་པ་འདི་ཚར་ན་ཀ་ཁའི་སྦྱོང་རིམ་དེ་ཚར་བ་རེད།

དེ་ནས་ཚུགས་རིང་ཞིབ་འགོ་ཟེར་བའི་རིམ་པ་དེ་ལ་འགྲོ་གི་ཡོད་པ་རེད། རིམ་པ་འདིར་སླེབས་ན་ཡང་སྦྱངས་ཤིང་ཐོག་ལ་མུ་མཐུད་ནས་འབྲི་དགོས། རིམ་པ་འདིའི་ཀ་དཔེ་དེ་ནི་གསལ་བྱེད་ཙམ་མ་ཡིན་པར། ཚིག་དོན་གོ་རྒྱུ་ཡོད་པ་སྟེ། དཔེར་ན་ས་སྐྱ་ལེགས་བཤད་དང་སུམ་ཅུ་པའི་ཚིགས་བཅད་ལྟ་བུ་ཞིག་གནང་གི་རེད། ཀ་དཔེ་རྣམ་པ་སྣ་ཚོགས་མང་པོ་ཡོད་པ་རེད། ཀ་དཔེ་གང་ཞིག་ཉིན་གསུམ་བཞི་ལ་འབྲི་སྦྱོང་བྱས་རྗེས་ཀ་དཔེ་གཞན་པ་ཞིག་གནང་གི་རེད། དེ་ཉིན་གསུམ་བཞི་ལ་སྦྱངས་རྗེས་ཡང་གཞན་པ་ཞིག་གནང་གི་རེད། ཀ་དཔེ་གཅིག་གི་ཐོག་ནས་འབྲི་སྟངས་ཆ་ཚང་བ་ཞིག་སྦྱོང་ཐུབ་ཀྱི་མེད། ཀ་དཔེ་ཅི་ཙམ་གྱིས་མང་བ་བཟེ་ལེན་བྱས་ན་དེ་ཙམ་གྱིས་འབྲི་སྟངས་ཆ་ཚང་བ་ཞིག་ལ་བྱུང་ཆ་ཐོན་གྱི་ཡོད་པ་རེད། སྦྱོང་རིམ་དེ་མ་ཐོན་བར་དུ་ཀ་དཔེ་བཟེ་ལེན་བྱེད་ཀྱིན་བྱེད་ཀྱིན་སྦྱོང་དགོས་ཀྱི་ཡོད།

ཤོག་བུའི་ཐོག་ལ་རིམ་པ་འདི་ལེགས་པོ་ཐོན་རྗེས་ཚུགས་རིང་གི་རིམ་པ་ཚར་ནས་ཚུགས་ཞིབ་ཟེར་བའི་རིམ་པ་དེ་ལ་སླེབས། རིམ་པ་འདིའི་ནང་དུ་ཚུགས་རིང་འབྲི་མཚམས་བཞག་ནས་ཚུགས་ཐུང་དང་ཚུགས་ཆུང་ཟེར་བ་དེ་གཉིས་མཉམ་དུ་འབྲི་སྦྱོང་བྱེད། རྩ་བའི་ཆ་ནས་ཡི་གེ་ཆེན་པོ་ནས་འབྲི་སྦྱོང་གི་འགོ་ཚུགས་ཏེ་རིམ་གྱིས་ཇེ་ཆུང་དང་ཇེ་ཆུང་དུ་འགྲོ། ཚུགས་རིང་དང་ཚུགས་ཐུང་གཉིས་སྦྱངས་ནས་བྱུང་བ་ན་སྐྱི་གྲལ་ཞིབ་འགོའི་འོག་ཏུ་སོང་ནས་འཁྱུག་ཡིག་འབྲི་སྦྱོང་གི་འགོ་འཛུགས་པར་འགྱུར། དེ་དུས་སྐྱི་གྲལ་ཟེར་བའི་སྦྱོང་རིམ་ལ་སླེབས་པ་རེད།

འཁྱུག་ཡིག་ཀྱང་དང་པོ་སྦྱངས་ཤིང་ཐོག་ལ་སྦྱོང་དགོས། སྦྱངས་ཤིང་ཐོག་ལ་ཡག་པོ་འབྲི་ཐུབ་པར་གྱུར་ཚེ་དེ་ནས་ཤོག་ཐོག་ལ་འབྲི་སྦྱོང་བྱེད་དགོས། སྦྱངས་ཤིང་ཐོག་ནས་འཁྱུག་ཡིག་གི་སྦྱོང་བ་ཐོན་པ་ན། སློབ་ཕྲུག་གང་ཞིག་གི་མི་ཚེའི་ནང་གི་སྦྱངས་ཤིང་གི་ཐོག་ལ་ཡིག་སྦྱོང་བྱེད་རྒྱུ་དེ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་ཏེ། ཤོག་ཐོག་ལ་ཡིག་སྦྱོང་དང་ཡིག་

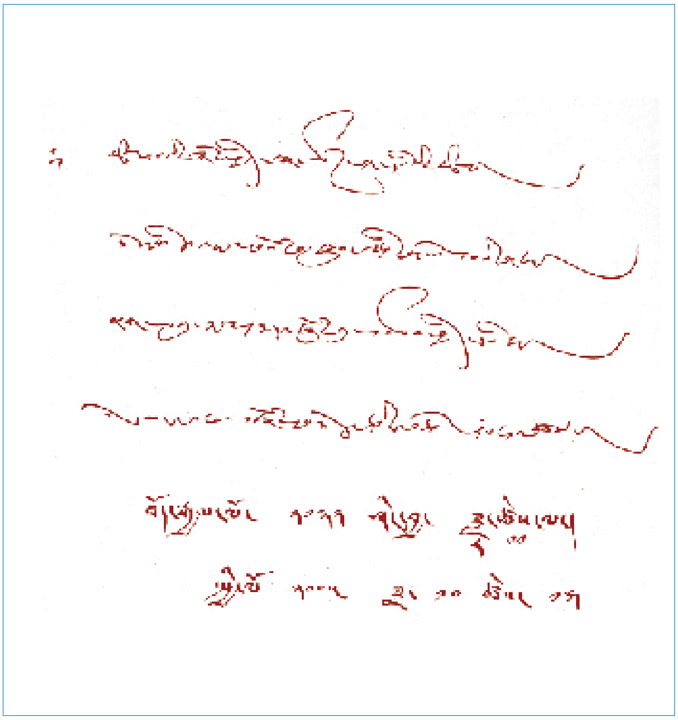

CALLIGRAPHY BY RIGZIN SAMDUP: *KYUK YIK ('KHYUG).*
རིག་འཛིན་བསམ་གྲུབ་ལགས་ཀྱི་འཁྱུག་བྲིས་ཀྱི་དཔེ་མཚོན།

themselves had to be learned. For example, they might contain aphorisms by Sakya Pandita (1182-1251) or an abecedarian poem where each line starts with a different letter of the alphabet. There were many different copysheets. After practicing with one sheet for three or four days, we would be given a different one. And after another three or four days, we would be handed yet another. It was impossible to master everything about the handwriting on a single copysheet. But, the more copysheets you could work with and imitate, the more far-reaching your own handwriting skill would become. Until that stage of study was complete, we needed to keep practicing with new copysheets.

Once you had mastered writing on paper, the "elongated-form" stage was complete and the stage of "form correction" (*tshugs zhib*) began. At this level one stopped writing the "elongated-form" and practiced writing both the "short-form" and the "small-form" scripts. While one started by first writing large letters, gradually they became smaller and smaller. If one practiced and mastered the elongated-form and the short-form, then one began studying cursive under the *chidrel shibko*. At that point you had entered the *chidrel* stage of study.

Paper and Pens

When practicing on paper, we were not allowed to use the thick good-quality paper. We were required to practice on cheap and very thin paper, which was just barely opaque. After writing on one side of this thin paper, we needed to turn

འབྲི་བྱེད་རྒྱུའི་འགོ་ཚུགས་པ་རེད། སྔོན་མ་སྦྱངས་པའི་ཚུགས་རིང་དང་ཚུགས་ཐུང་། ཚུགས་ཆུང་རྣམས་ཤོག་གུའི་ཐོག་ལ་སྦྱངས་མེད་སྐབས། ཡང་སྐྱར་ཁོངས་སོ་སོར་སོང་ནས་ཤོག་ཐོག་ཏུ་ཐེངས་གཅིག་འབྲི་སྦྱོང་བྱས་ནས་ཡོང་དགོས།

ཤོག་གུའི་ཐོག་ལ་སྦྱོང་སྐབས། ཤོག་གུ་མཐུག་པོ་སྤུས་ལེགས་ཀྱི་ཐོག་ལ་སྦྱོང་ཆོག་གི་མེད། ཡིན་གཅིག་མིན་གཅིག་གོང་ཁེ་པོ། ཧ་ཅང་སྲབ་བུ་ཕྱི་ནང་མ་མཐོང་ཙམ་ཞིག་གི་ཐོག་ལ་སྦྱོང་དགོས་ཀྱི་ཡོད། ཤོག་གུ་སྲབ་བུ་དེའི་ངོས་གཅིག་ལ་བྲིས་ཚར་རྗེས་དེའི་རྒྱབ་ལོགས་ལ་མུ་མཐུད་ནས་འབྲི་དགོས། དེ་ལྟར་བྱེད་དོན་ནི། ཡི་གེ་འབྲི་དུས་སྨྱུ་གུ་གནོན་ཤུགས་ཡང་སློམས་ཡོང་ཆེད་ཡིན། སྨྱུ་གུ་ལ་ཅུང་ཙམ་གནོན་ཤུགས་ཤོར་ན་ཤོག་གུ་དེ་རལ་འགྲོ་གི་རེད། དེའི་ཐོག་ལ་སྣག་བུམ་ལས་སྣག་ཚ་ལེན་སྐབས་རན་པོ་ཞིག་ལེན་པའི་གོམས་གཤིས་ཤིག་འཛུགས་པ་ལ་ཡང་ཕན་གྱི་ཡོད། སྨྱུག་རྩེ་ལ་སྣག་ཚ་ལེན་པ་མང་དྲག་ན་ཤོག་གུའི་ཐོག་ལ་འདལ་འགྲོ་གི་ཡོད་པ་རེད། ཉུང་དྲག་ན་ཡི་གེ་ཞིག་གི་ཕྱེད་ཀ་བྲིས་ན་སྣག་ཚ་ཚར་འགྲོ་གི་ཡོད་པ་རེད། སྤྱིར་བཏང་སྨྱུག་ཁ་ནས་སྣག་ཚ་རན་པོ་ཞིག་ཡོང་བ་དེ་སྨྱུ་གུའི་སྣག་ཡུར་གྱི་ཆེ་ཆུང་ལ་ཡང་རག་ལས་ཡོད་པ་རེད།

ཤོག་བུ་བེད་སྤྱོད་གཏོང་སྟངས་ཀྱང་དེང་སང་དང་འདྲ་བོ་མ་རེད། བོད་ཤོག་ཚང་མ་ཞིང་ཆེ་ལ་སྲིད་དུ་རིང་། སྔོན་མའི་ཤོག་གུ་རྣམས་ལ་དེང་སང་གི་འབྲི་ཤོག་གི་ལྟར་ཐིག་བརྒྱབ་མེད། ཡང་ཡི་གེ་འབྲི་མཁན་གྱིས་ཞ་སྨྱུག་དང་སྣག་སྨྱུག་ལྟ་བུས་ཐིག་རྒྱག་སྲོལ་ཡང་མེད། ཐིག་ནི་ལྟེབ་མ་ཡིན། ཡི་གེ་འབྲི་མཁན་གྱིས་འབྲི་འདོད་པའི་ཡི་གེའི་ཆེ་ཆུང་ལ་གཞིགས་ནས་ལྟེབ་མ་རྒྱག་པ་དེ་ནི་ཐིག་ཡིན། ཤོག་གུ་དེ་ལ་བྲི་བྱས་གང་མིན་ལ་མ་བལྟོས་པར་ཆ་ཚང་བལྟབས་ཏེ་གཡོན་ལག་གི་མཐིལ་དུ་བཟུང་ནས་པུས་མོ་གཡས་པའི་ཐོག་ལ་བཞག དེ་ནས་ཡི་གེ་འབྲི་གིན་འབྲི་གིན་ལྟེབ་མ་བཤིག་གིན་བཤིག་གིན་འགྲོ། ཤོག་གུ་བེད་སྤྱོད་བྱེད་པའི་ཐོག་མའི་དུས་སུ། ཡིག་མཁན་གྱིས་སོར་མོས་ཚད་འཛལ་གྱིས་ལྟེབ་ཐིག་རྒྱག་དགོས་ཀྱང་། སྦྱངས་གོམས་སུ་སོང་བ་ན་མིག་གིས་ཚད་འཛལ་ཐུབ་པར་འགྱུར། ཤོག་གུའི་ལྟེབ་ཕྲེང་དྲང་མོ་དང་སློམས་པོ། མཐའ་ཆག་ཚད་ལྡན་ཡིན་མིན་བཅས་ཀྱང་སློབ་མ་ཞིག་ཡི་གེ་སྦྱོང་རིམ་འཕར་མིན་གྱི་ཆ་རྐྱེན་ཞིག་ཡིན།

ཤོག་ཐོག་ལ་བྲིས་པ་གང་ཞིག་ཚད་ལོངས་ཡོད་མེད་རྒན་བདག་ལ་སྟོན་དགོས། རྒན་བདག་གིས་གྲལ་རྒྱག་དགོས་པ་རྣམས་བརྒྱབ་སྟེ་ཤོག་གུ་དེ་རང་གི་ཐོག་ཏུ་འབྲི་བར་འགྱུར། སློབ་མ་དེས་གྲལ་བརྒྱབ་པ་དེ་མ་དཔེར་བཟུང་ནས་འབྲི་སྦྱོང་བྱས་ཏེ་ཡང་རྒན་བདག་ལ་སྟོན་འབུལ་ཞུ་དགོས། རྒན་བདག་གི་ཐུགས་ལ་མ་བབ་བར་དུ་ཁོང་གིས་གྲལ་བརྒྱབ་པ་མ་དཔེར་བཟུང་ནས་འབྲི་སྦྱོང་བྱེད་དགོས་ལ། རྒན་བདག་གི་ཐུགས་ལ་བབ་པ་ན་གྲལ་རྒྱག་པ་མཚམས་བཞག་ནས་ཡང་ཀ་དཔེ་གསར་པ་ཞིག་གནང་བར་འགྱུར་བ་དེ་མ་དཔེར་བྱས་ནས་སྦྱང་དགོས།

it over and continue writing on the other side. The reason for this was that when writing letters the pressure exerted on the pen should be light and even. If one accidentally pressed down in the slightest, the paper would rip. Also, when drawing ink from the inkwell, it was helpful to develop the habit of taking just a little bit. If the nib of the pen had too much ink, then it would cause a blotch on the paper. If you took too little ink, then the ink started running out when you were only half-way finished with the letter.

The paper we used then was not like today's. Tibetan paper was very wide and long. It did not have lines such as paper does now. Also the person writing would not draw lines with pencil or pen; the lines were folds in the paper. The writer had to think about how big or small he wanted his letters to be and then fold the paper for that; this was his line. It didn't matter if you were going to use the whole paper or not, you needed to fold the entire sheet. One would hold the folded paper in the left palm and then rest the left hand with the paper on the right knee. [We were seated cross-legged.] To continue writing, you needed to keep unfolding the paper. When a student first started using paper, he needed to measure the line using the width of his finger(s). However, once used to it, you could judge the width by eyeing it. The ability to keep the rows of folds straight and even and the margins standard were factors in determining whether a student would pass this stage of study.

One needed to show what he or she had written on the paper to the class head who would determine whether or not it met the requirement. The class head would make the necessary corrections by writing on that very paper. The student would take those corrections as a model and continue to practice; again he or she needed to show it to the class head. We practiced writing by using the model of the class head's corrections until he finally accepted them. If the class head accepted the writing, then he stopped making any corrections and would give the student a new copysheet. The student then studied using this new sheet as a model.

When our handwriting was corrected, there were different colors of ink for correcting handwriting at each level. The teacher's ink was red. The class head's ink was blue. The ink of the various monitors was black. It was very rare to

ཡིག་གྲལ་རྒྱག་སྐབས། རིམ་པ་སོ་སོའི་ཡིག་གྲལ་རྒྱག་བྱེད་ཀྱི་སྣག་ཚའི་མདོག་ཐ་དད་ཡིན། ཀུན་ལགས་ཀྱི་སྣག་ཚ་དམར་པོ་ཡིན་ལ། ཀུན་བདག་གི་སྣག་ཚ་སྔོན་པོ་ཡིན། ཞིབ་འགོ་རྣམས་ཀྱི་སྣག་ཚ་ནག་པོ་ཡིན། ཀུན་ལགས་ཀྱི་ཡིག་གྲལ་རྒྱག་པའི་གོ་སྐབས་ནི་ཧ་ཅང་དཀོན་པོ་ཡིན། སྐབས་འགར་ཀུན་ལགས་ཀྱིས་སློབ་མ་བྱེ་བྲག་པ་ཞིག་ཁོང་གི་སྐུ་མདུན་ལ་འབོད། དེ་དུས་སློབ་མ་དེས་ཀུན་ལགས་ཀྱི་ཕྱག་གྲལ་ཕྱག་བསྐུར་མ་ཞིག་ཐོབ་ཀྱི་རེད་ཅེས་ནས་དགའ་སྣང་བྱེད། ཕྱག་གྲལ་དེ་སྦྲངས་ཤིང་ངམ་ཤོག་གུ་གང་གི་ཐོག་ལ་གནང་ཡང་འདྲ། སློབ་མ་དེས་དེ་ཧ་ཅང་རྩ་ཆེན་དུ་བརྩི། སྦྲངས་ཤིང་ཐོག་ལ་གནང་བའི་ཕྱག་གྲལ་དེ་ལ་ཆ་བཞག་ན། ཡི་གེ་གཞན་པ་རྣམས་བཀྲུས་ནས་མེད་པ་བཟོ་དགོས་ན་ཡང་ཀུན་ལགས་ཀྱི་ཕྱག་གྲལ་དེ་ལ་རྒྱུ་ཤོར་དུ་མི་འཇུག་པར་ཡུན་རིང་ལ་གནས་ཐབས་བྱེད། མཐར་ཐུག་གནས་ཐབས་མེད་པའི་སྐབས་དེར་སློབ་མ་དེས་ཕྱག་གྲལ་ཡོད་སའི་ཀ་རག་དེ་ཁའི་ནང་ལ་འཇོག་པ་དང་མགྲིན་པ་ལ་འབྱུག་པ་བཅས་བྱེད། ཤོག་གུའི་ཐོག་ལ་ཡིན་ན་ཕྱག་གྲལ་ཡོད་སའི་ཤོག་གུ་དེ་ཕྲལ་ནས་ཟ་བར་བྱེད།

ཉག་རོང་ཤག་ལ་ཚུགས་རིང་དང་ཚུགས་ཐུང་། ཚུགས་ཆུང་། འབྲུག་ཡིག་བཅས་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་རིམ་པ་གང་ཞིག་ལ་ཡིག་རྒྱུགས་འབུལ་ཡང་རུང་། ཚིགས་བཅད་སྔ་གཅིག་བྲིས་ནས་ཡིག་རྒྱུགས་དེ་འབུལ་དགོས། དེ་ནི། ཀ་ཅིའི་ཨང་རས་བཞིན་མཛེས་པཉྩ་ལི། ཁ་འཛམ་ཤ་ཚ་བློ་མཐུན་ཡིད་འཕྲུལ་ཆེ། །ག་བྲིས་ཧ་ཡོའི་མེ་ཏོག་ལྷ་ཡི་ཟ། །ང་འབྲས་ཊ་ཋ་ཌ་ཎ་འཛོམ་གླུར་གྱུར། ཅེས་པ་འདི་ཡིན། ཚིགས་བཅད་འདི་ནི་ཉག་རོང་ཤག་ཏུ་ཡིག་གཟུགས་སྦྱོང་བྱེད་ལ་བེད་སྤྱོད་ཆེ་བ་ཞིག་ཡིན། འདིའི་ནང་དུ་གསལ་བྱེད་སུམ་ཅུ་དང་དབྱངས་བཞི་པོ་ཡོངས་སུ་ཚང་བའི་ཁར་ལོག་པའི་ཡི་གེ་ཡང་ཆ་ཚང་ཚུད་ཡོད་པ་རེད། ཚིགས་བཅད་འདི་ཚུགས་རིང་ལ་ལེགས་པོ་ཞིག་འབྲི་ཐུབ་པའི་སྐབས་དེར་ཚུགས་རིང་གི་རང་མགོ་ཐོན་པར་ཆ་འཇོག་དང་། དེ་བཞིན་ཚུགས་ཐུང་དང་། ཚུགས་ཆུང་། འབྲུག་ཡིག་བཅས་སོ་སོར་ལེགས་པོར་འབྲི་ཐུབ་ན་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་རིམ་པ་དེ་དག་ལ་རང་ཚུགས་ཟིན་པར་ཆ་འཇོག་བྱེད།

ཡིག་ཚད་གཏོང་བའི་སྐབས་ལ་སྡེ་ཚན་སྡེ་ཚན་བྱས་ནས་གཏོང་གི་རེད། ཡིག་ཚད་བཏང་རྗེས་ཡིག་ཚད་ཀྱི་བཟང་ངན་ལྟར་སློབ་ཕྲུག་རྣམས་བང་བསྒྲིགས་ནས་སྨྱུག་ལྕུག་གཞུ་བར་བྱེད། ཡིག་ཚད་ཀྱི་འབྲས་བུ་ཨང་དང་པོ་དེས་རང་ལ་སྨྱུག་ལྕུག་བཞེད་མི་

THE MAIN DOORWAY TO NYARONGSHA.
ཉག་རོང་ཤག་གི་འཛུལ་ཁོ

have the opportunity for the teacher himself to correct our work. However, sometimes the teacher would call a particular student forward and ask him to sit in front. The student would be very happy to receive the teacher's own handwriting, that is, the corrections the teacher himself had penned. The teacher would make handwritten corrections on both the wooden boards and on paper. The student considered it extremely valuable. If the corrections were on a writing board and the student needed to wash off other letters to erase them, he would preserve the teacher's corrections by not letting the water touch that area. When it was finally no longer possible to preserve the letters, the student would place in his mouth the powder from where the teacher had written and rub some of it on his throat. If the corrections had been made on paper, then the student would rip off the paper where the corrections were and eat it.

Final Exams

Nyarongsha also gave exams at each level, whether it be for the elongated-form, the short-form, the small-form, or cursive. We had to write the same verse in each script. The verse was such that it contained everything: the thirty consonants, the four vowels, and the reverse letters. When one could write the verse well in the elongated form, you were considered to have mastered *tsukring*. Similarly, when you could write the short-form, small-form, and cursive scripts well, then you were said to have mastered each of those levels of calligraphy.

At each stage of study—*tsukring, tsuktung, tsukchung,* and cursive—one first practiced on writing boards. Once a student had mastered that level with the writing board, he then practiced writing on paper in various stages, such as I have described above. After finishing all the levels of study, one was considered to have completed the stages of studying calligraphy. From that time on, it was only a matter of improving one's practice; the formal studies were complete. ■

དགོས་པར་གཞན་པ་ཚང་མར་སྨྱུག་ལྕུག་གཞུ་བར་འགྱུར། ཡང་གཉིས་པ་དེས་ཡང་དང་པོ་གཅིག་པུའི་སྨྱུག་ལྕུག་བཟེད་དགོས་ཤིང་ཁོས་རང་གི་འཁྲོས་ཀྱི་མི་ཚང་མ་ལ་སྨྱུག་ལྕུག་གཞུ་བར་འགྱུར། དེ་ལྟར་སོང་མཐར་ཡིག་ཚད་ཡང་མཐའ་མ་དེས་སྨྱུག་ལྕུག་མང་ཤོས་བཟེད་དགོས་ལ་ཁོ་རང་གིས་སྨྱུག་ལྕུག་གཞུ་ས་ཡོད་པ་མ་རེད། ཁོས་མར་གཤམ་དེ་ན་མར་སྐོགས་ཤིག་བཞག་ཡོད་པ་དེ་ལ་སྨྱུག་ལྕུག་ཐེངས་གསུམ་གཞུ་དགོས། སྨྱུག་ལྕུག་དེ་གཞུས་རྗེས་ཁོས་ལྐམ་ཕུད་ནས་སློབ་ཕྲུག་རྣམས་ཀྱི་དཀྱིལ་དུ་ཕྱག་གསུམ་འཚལ་དགོས། ཕྱག་འཚལ་བ་དེ་རྒྱན་བདག་གིས་གྲངས་ཀ་རྒྱག མཐའ་མའི་ཕྱག་གྲངས་གསུམ་པ་འཚལ་སྐབས་རྒྱན་བདག་གིས་སྐད་གསེང་མཐོན་པོས་"གསུམ" ཞེས་བསྒྲགས་པ་ན་སློབ་མ་ཡོངས་ཀྱིས"ཨེ"ཞེས་འཕྱ་སྨོད་ཀྱི་འབོད་སྒྲ་སྒྲོགས། ཡིག་ཚད་ཀྱི་འབྲས་བུ་མཐའ་མ་ཅན་ཁག་ཅིག་གིས་ངུ་བཞིན་ངུ་བཞིན་དུ་ཕྱག་འཚལ་བ་ཡང་ཡོང་གི་ཡོད།

བུ་དང་བུ་མོ་གཉིས་ལ་སྨྱུག་ལྕུག་གཞུ་སྟངས་འདྲ་གི་མ་རེད། བུ་ཡིན་ན་འགྲམ་པའི་དཀྱིལ་ལ་གཞུ་བ་དང་། བུ་མོ་ཡིན་ན་གདོང་པ་ལ་གཞུ་སྲོལ་ཡོད་པ་མ་རེད། བུ་མོ་ལ་མཛེས་ཆོས་ཟེར་བ་གལ་ཆེ་ལ། སྨྱུག་ལྕུག་གཞུས་ནས་གདོང་ལ་རྨ་སྐྱོན་མ་ཡོང་བ་བྱེད་ཆེད་རེད། བྱས་ཙང་བུ་མོ་ལ་སྨྱུག་ལྕུག་དུས་ལག་པའི་མཐིལ་ལ་གཞུ་གི་ཡོད།

ཡིག་ཚད་ཀྱི་ཨང་གྲངས་དེ་སློབ་ཕྲུག་སོ་སོའི་སྦྱངས་ཤིང་དང་ཤོག་གུའི་ཐོག་ལ་འགོད་པར་འགྱུར། ཡིག་ཚད་རེ་རེའི་རྗེས་ལ་གུང་གསེང་རེ་གཏོང་ལ། གུང་གསེང་ནས་སློབ་གྲྭར་ལོག་སྐབས་ཡིག་ཚད་ཀྱི་ཨང་གྲངས་དེ་སྔོན་མ་ཇི་ལྟར་བྲིས་ཡོད་པ་ལྟར་སྟོན་རྒྱུ་ཡོད་དགོས་པ་ཞིག་ཡིན། ཡིག་ཚད་རྒྱས་ཤོས་དེ་ལོ་གསར་སླེབས་ཁར་གཏོང་བར་འགྱུར། ལོ་གསར་ཡིག་ཚད་ཅེས་ནས་གལ་ཆེན་དུ་བརྩི་ལ། དེའི་རྗེས་ཀྱི་གུང་གསེང་ཡང་རིང་པོ་ཡིན། ཤོག་གུའི་ཐོག་ལ་ཡིག་ཚད་གཏོང་མཁན་དེ་ཚོས་ཤོག་གུའི་ཐོག་ལ་མཐུན་པ་སྤུན་བཞི་ལྟ་བུའི་རི་མོ་ཡང་འབྲི་ལ། རི་མོ་དེ་དག་ལ་ངོ་བདག་གིས་བཤད་པ་ཡང་རྒྱག་ཐུབ་དགོས་པ་རེད། ཡིག་ཚད་རྒྱས་པ་ཡིན་པ་ལྟར་དུ་ཡིག་ཚད་ཀྱི་འབྲས་བུ་མཐའ་མ་དེ་ལ་ཉེས་པ་ཡང་རྒྱས་པ་ཞིག་གཏོང་གི་རེད། སྡུག་ཤོས་དེ་ལ་སྨྱུག་ལྕུག་གཞུ་བའི་ཐོག་ལ་ལྷ་ཆས་གཡོགས་ནས་ལྷ་འབབ་ཏུ་འཇུག་གི་རེད། དེ་ལྟར་བྱུང་བ་སུ་ཞིག་ལ་ཁོ་ལ་ལྷ་ཆས་གཡོགས་པ་རེད་ཅེས་ངན་གྲགས་ལྟ་བུ་ཞིག་ཀྱང་སྤྱི་ཚོགས་ཐོག་ལ་ཁྱབ་པར་འགྱུར། ■

LITERARY FEATURES
རྩོམ་རིག

POINT OF VIEW
ལྟ་ཚུལ།

Origin of the Tibetan Script:

JIGMÉ DOUSHE WITH HIS WORK: THE HEART SUTRA WRITTEN TO SHOW THE DEVELOPMENT OF TIBETAN SCRIPT.
འཇིགས་མེད་དུ་ཤེ་དང་ཁོང་གི་ཡིག་བྲིས། ཡིག་བྲིས་འདིས་བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་འགྱུར་རིམ་སྟོན་ཐབས་གནང་ཡོད།

Myths and Realities

by Jean-Michel (aka Jigme) Douche

MORE than 1500 years after the appearance of the Tibetan script, it is time to revisit the question of its origins. With the many manuscripts discovered during the twentieth century by adventurers such as Aurel Stein (England), Sven Hedin (Sweden) and Paul Pelliot (France), the sands and dust of Central Asia have revealed an historic reality that had vanished for one millenium.

Trade routes (now collectively known as "The Silk Road") allowed for the spread of Buddhism to China from North India and Gandhara (present-day Afghanistan and Pakistan). Cities like Taxila, Gilgit, Kashgar, Khotan, Kucha and Dunhuang thus served as important crossroads for material and spiritual exchange. Likewise, these paths facilitated the diffusion of Indic and Aramaic scripts during the first millenium of the common era. The walled-up caves of Dunhuang, which in effect contained a fabulous library, are a symbol of this cross-cultural exchange. Their discovery in 1904 gives us the opportunity to examine early Khotanese and Persian documents, as well as the oldest extant Tibetan manuscripts, dating to the eighth and ninth centuries.

Theories of Transmission

Twenty years ago, when I first began studying Tibetan, the ready answer to my questions regarding the origin of the Tibetan script was more or less consistent. It seemed all agreed with the conventional account: the Tibetan script was invented in the seventh century by the minister Thönmi Sambhota who was sent to India for this very purpose by the great religious protector King Songtsen Gampo. The minister modelled his letters on the Indian alphabet. As further explanation, it is typically argued that the Tibetan üchen (lit. "with head") script was derived from the Indic Lantsa script, and the more cursive ümé script (lit. "without head") was derived from the Indic Wartu script. Such was Tibetan tradition and the account generally carried forth by western Tibetologists.

As a French calligrapher, I followed the same approach that I had used to study the Latin script, which was to practice all of the historic styles from paleographic documents and to study the origins and historical development of related alphabets. In the case of Latin, this meant the alphabets for Phoenicean, Greek, Etruscan, Roman, etc. In the case of Tibetan, I have looked at the scripts of India and Central Asia.

Before offering my own theory, let us first review the four main theories espoused thus far regarding the origin of the Bodic script. (I find this linguistic term more suitable, as it derives from the ancient word "*bod*" referring to Tibet or Tibetan.)

1) The great teacher and historian Büton (1290-1364), compiler of the first Tibetan Buddhist canon, reports that the script invention results from Thönmi being commisioned to India by king Songtsen Gampo during the seventh century. He cites as his main source the *Manikhabum*, a *terma* or "hidden treasure text" discovered in the twelfth century.

2) Since the seventeenth century, grammarians such as Sonam Penjor (writing in a grammatical treatise in 1810) explain the origin of the two main scripts like this: *üchen* comes from the Indic Lantsa or "headed" script, and *ümé* from the Nepalese Wartu or "headless" script.

3) The scholar Gedun Choephel (1905-1951) points to the Indic Gupta script as the origin for the *üchen* script, which he argues was then transformed by cursivity into the *ümé* script. His position appears in the January 1938 issue of the Kalimpong-based Tibetan newspaper *The Tibetan Mirror* (Tib. *Yul phyogs so so'i gsar gyur me long*).

4) The contemporary Nyingma master Namkkhai Norbu has argued that the Tibetan *ümé* script stemmed from the Zhangzhung script, while the *üchen* script was derived from the Indic Lantsa script. As evidence, his book *The Gzi Necklace* (1981) offers two script plates to demonstrate that Tibetans had a written language prior to the seventh century.

All of these hypotheses, which take *üchen* as "The Tibetan Script" (that is, as the default script for comparison), are based on the letter form extant only since the twelfth century, some six hundred years after the founding of a Tibetan script. Given that the *üchen* script of the twelfth century closely resembles the "strongheaded" Indic Nagari script, it is typically assumed that ümé developed as a cursive rendering of üchen.

Such reasoning is called into question by at least three complicating factors: it is impossible that the Tibetan writing system founded in the seventh century or thereabouts was derived from either the Lantsa or Wartu script, for these scripts did not appear in India until the eleventh century! Secondly, the name of the putative founder of the Tibetan script, Thönmi Sambhota, is unknown in royal chronologies of the seventh century[1] when legend claims he lived. His name appears only in the *Manikhabum*, written in the twelfth century. Finally, the form of the letters appearing in the Old Tibetan documents from Dunhuang, for example, are more square in shape. They do not have the pronounced "head" nor the lengthened stem of present-day üchen scripts.

Today, new paleographic knowledge in association with calligraphic research and experience allows me the opportunity to reconstruct the evolutionary path of the bodic script forms.

Evolution of the Tibetan Letter Form

To illustrate the development of the overall shape of Tibetan letters, I have chosen the first alphabetic letter: *ka*. By juxtaposing the same letter as it changed over time and geographic place, we can better understand the evolution of the letter's form as it advanced in different stages. Figure 1 depicts the earliest forms of the indic Brahmi script: (a) on pillars commissioned by King Asoka in the fourth century BCE; (b) during the Kushan empire of the second century ACE, and as it transformed into the Gupta script by the fourth century ACE (c). The Gupta script was then propagated in Central Asia (d), and took specific forms in various locales such as (f) Khotan and (g) Kuchea. (Figure 1e will be discussed below.)

Figure 1. Evolution of the Letter *ka*

In Figure 2, we can see how the bodic stem first emerged in the sixth century ACE, as evidenced in (a) rare rock inscriptions and a fresco that I have seen in Ladakh, formerly referred to as Smar. This form then developed into the Drutsa (*'bru-tsha*) form (see figure 2b), and what we might call the

"square" form as it appears on the Lhasa Zhol pillar (See figure 2c). The latter is concommitant with the appearance of the Indic *siddham* script (figure 3a) and the *sarada* script (figure 3b), which were more directly descended from the Gupta script and used to transmit tantric and buddhist teachings across northwestern India and Central Asia.

Figure 2. Emergence of the Bodic Stem

Figure 3. The *siddham* and *sarada* scripts

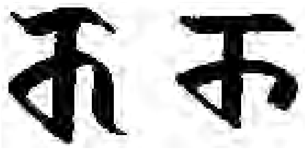

a b

Different Stages

My own studies and practice of Tibetan, Indic and Central Asian scripts (namely, Kharosthi, Sogdian, Khotanese, Kuchean, Turkish and Nestorian) and have approximated an extraordinary journey through time and geographic space, an intimate meeting with peoples. To strictly copy the text of an original manuscript or epigraph reveals details that might otherwise go unnoticed, as does the cutting of the tool.

This calligraphic exploration has led me to hypothesize: Due to the natural barrier comprised by the Himalayan mountains, a written script was introduced in the Yarlung area of Central Tibet via the western border, through the kingdom of Zhang Zhung. The banks of the Hunza and Indus rivers preserves the Indic and Central Asian scripts of travellers who carved their passings on rocks near bivouacs or fords. It is my conclusion that the first bodic script—Smar yig—comes from both Persia and India through the reference of the Khotanese script (Tib. *li [yul] yig [ge*]) or Sāka. This extinct language had strong affinities with Persian and the vernacular of Khotan, the oasis city of the Taklamakan Desert on the southern path of the Silk Road.[2] The Khotanese knew both the slanting Indo-Bactrian Kharoshti script, which was considered to "resemble the ears of a donkey" (figure 1e) and was widely used in Gandhara,and the Central Asian Gupta script (figure 1d).[3]

In Zhang Zhung, the first bodic grammarians of the sixth century elaborated their Smar alphabet based on the Indic pattern but with adaptation for a non-indic language. They also used the peculiar system of representing vowels through diacritics, as was the case for Khotanese and Kharoshti. They reserved only the vowel A, which was now considered a consonant, and moved it to the end of the alphabet. Seven new letters (see figure 6) for translating the uniquely bodic sounds were designed by derivated forms: *tsa, tsha, dza* from *ca, cha, ja; zha* from *sha; za* from *sa*; the little "a" or *a chung* from the elongated Khotanese A; and *wa* from a subscript *ba* under the *a chung*.

Figure 6: Evolution of the seven new letters from the Smar script to the "square" script

The Smar alphabet is the first stage in the development of the Bodic script and the letters have a special look: they are simple and slanted, like Kharoshti, but with strong contrast in the strokes, like Khotanese. (See figure 7.) The pen used for the writing has a nib cut with a bevelled edge, such as that used by the Khotanese. The module of the shape is like an adobe brick left slanted to dry. Indeed, Sa-pag (lit. earth-brick) is another name for the Smar script.

Figure 7. The Smar Script

The second stage is the Drutsa script, where each letter contains a central module with the the shape of a grain (*'bru*). (See figure 8.) The form resembles more a vertically-standing grain than a diamond. This gives a natural opportunity for a cursive form, using the roundness and the stretching of up and downstrokes. Tibetan cursive (*'khyug yig*) is the natural descendent of the Drutsa script. The Drutsa script is more squat and drawn by a pen with a straight nib, changing the place of the downstrokes and upstrokes. The Drutsa script spread from Zhangzhung and remains associated with the Bön tradition. It could be considered an evolution of the Smar script adapted for the Tibetan pen.

Figure 8: The "Grain" Script (*'bru tsha*)

The third stage in the development of the Tibetan or Bodic script is a square variant, which was derived from the Drutsa script and influenced by Indic scripts of the time, such as the *siddham* (figure 3a) or *sarada* (figure 3b) scripts. It is typically found on monuments, such as the pillar of Lhasa Zhol, which dates to 763 ACE, because it is easier to carve straight lines on stone. It also conveys an powerful image. This writing style predominates Tibetan epigraphy of the eighth century. (See figure 9) Its steady and clear form became the reference script for Buddhist manuscripts and later for printed texts.

Figure 9. The "Square Script"

The fourth stage occurred during the cosmopolitan time of the late imperial period, as Buddhism spread throughout the areas conquered by the Yarlung Dynasty. Translators and calligraphers hailing from India, Kashmir, Khotan, China and the Tibetan plateau itself worked together in Lhasa. During this extraordinary period, calligraphers enriched the line with a peculiar technique of pen-twisting, resembling the more fluid effect of the Chinese brush.

A simple bamboo pen, with its straight and broad nib, produces the thin line of the Indian metal stylus, the broad line of the Persian reed-pen (*calam*), and the variable line of the Chinese brush. This number of possibilities suggests the richness of Tibetan calligraphy and a major reason for why its visual form is so original.

During the ninth century, bodic calligraphy (*yig gzugs*) found its maturity through two form-families: the cut-up Shur (*gshur*) form (figure 2d) illustrated by the Drutsa script, and a slower more deliberate form called Zab (*gzab*) (figure 2e) illustrated by the Yig-gru script. Both forms also had more or less cursive versions, and were the antecedents to the ümé and üchen scripts, respectively.

From the eleventh century, with the Second Diffusion of Buddhism, the Indic reference began to dominate much of Tibetan culture. In writing, the turn can be seen in the domination first of the *urban* Nagari script (figure 10c), followed by the constrated Lantsa script (figure 10d), and the *rounded* Wartu script (figure 10e).

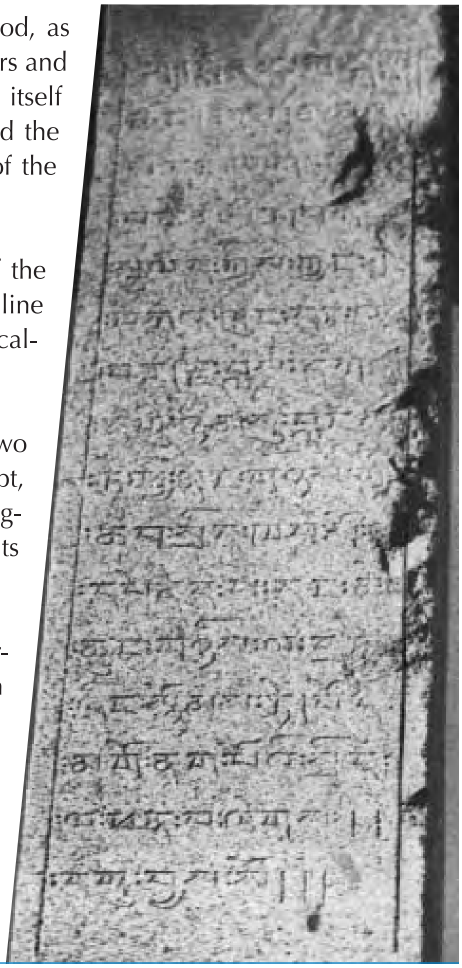

THE LHASA ZHOL PILLAR, INSCRIPTION ON THE EAST SIDE. FROM HUGH RICHARDSON'S *CORPUS OF TIBETAN INSCRIPTIONS* (ROYAL ASIATIC SOCIETY, 1985) PLATE 2
ལྷ་ས་ཞོལ་རྡོ་རིང་གི་ཤར་ངོས་ཀྱི་བརྐོས་ཡིག HUGH RICHARDSON གྱི་བོད་ཀྱི་བརྐོས་ཡིག་ཕྱོགས་བསྒྲིགས་ཞེས་པར་གསལ།

FIGURE 10. Influential Indic Scripts of the 8th century (figures a and b) and 11-12th centuries (figures c-g)

a b c d e f g

From the twelfth century on, the scripts of the revealed treasure texts (*ter yig*) (figure 10f) and those of the master *lotsawa* or translators of Sanskrit (figure 10g) show the dominance of the headed letters (*dbu can*).

The Tibetan Script Today

Paleographic investigations coupled with calligraphic practice can offer an important complement to historical research. Archaeological and textual sources from Tibet, India, Central Asia and China still have much to reveal to us, and our understanding could be deepened through collaborative work and exchange between scholars and calligraphers. It is my hope that additional research will be undertaken not only on the *contents* of documents but also on their container: the written script. ■

1 This refers to the Tibetan chronicles in the Dunhuang documents (British Library IOL Tib J 750).
2 The present-day name for Khotan is Yutian, located in Xinjiang Autonomous Region of the PRC.
3 Gilgit, formerly known as the kingdom of Brusha, can be considered the site where the Kharoshti, Khotanese and Bodic scripts converged.

__Jean-Michel (aka Jigme) Douche__ practiced the art of the pen stroke for thirty years through paleography and calligraphy vis à vis the Latin script. He has since applied the same approach to Tibetan scripts, as well as Indic, Central Asian, and Chinese scripts. In his work, he joins past and present, study and practice, art and thought. He adds: "I want to thank the Nyingmapa monk Lodrö who strongly encouraged me to descend from the Himalayan heights to study and practice the scripts from India and the Silk Road."

རྩོམ་རིག་གི་གནས་སྟངས་དང་དེའི་གོ་དོན་ལ་སྐྱར་ཞིབ།[1]

J. Hillis Miller[2] ནས།

སྒྱུར་མཁན། པད་མ་འབུམ།

དེང་རབས་རྩོམ་རིག་གྲུབ་པའི་ཉེར་ལེན་གྱི་རྒྱུ་ཚོགས་ལ་འགྱུར་བ་སྐྱེན་པོ་འགྲོ་བཞིན་པའམ་ཡང་ན་དེ་དག་ཟེ་ཚོམ་གྱི་ཡུལ་དུ་འགྱུར་བཞིན་ཡོད། དེང་སྐབས་མི་རྣམས་ཀྱིས་རང་ཚུགས་ཅན་དང་ཡུན་གནས་ཅན་གྱི་དངོས་པོ་བྱེ་བྲག་པ་ཞིག་ཡོད་པ་ལ་ཡིད་ཆེས་མི་བྱེད་ཅིང་། བརྩམས་ཆོས་གང་ཞིག་ལ་རྩོམ་པ་པོ་རང་གི་འགྲེལ་བཤད་ཚད་ལྡན་དུ་འཛིན་པ་དེ་ལ་ཡང་ཡིད་མི་རྟོན། ཧྥུ་ཁོལ་[3]གྱི་"རྩོམ་པ་པོ་ནི་ཅི་ཞིག་ཡིན།"ཟེར་བ་དང་། རོ་ལན་ཊ་སྦར་ཐ[4]ཡི་"རྩོམ་པ་པོ་ཤི་བ།"ཞེས་པ་འདི་གཉིས་ནི་སྔོན་མ་བརྩམས་ཆོས་དང་རྩོམ་པ་པོ་བྱེ་བྲག་པ་གཉིས་ཀྱི་བར་ན་ཡོད་པའི་འབྲེལ་ཐག་དེ་ཆད་པར་གྱུར་བའི་རྟགས་མཚན་ཡིན། དེ་ཡང་ཝིལ་ཡམ་ཧྲག་སི་སྤིར་ཡ་(William Shakespeare,莎士比亚)དང་ཝེར་ཇི་ནི་ཡ་ཝོལ་ཧྥུ་[5]རྣམ་གཉིས་ནི་ཁོང་གཉིས་ཀྱི་བརྩམས་ཆོས་ལ་འབྲེལ་བ་ཅི་ཡང་མེད་པར་བསམ་པ་ལྟ་བུའོ། རྩོམ་རིག་རང་ཉིད་ཀྱིས་ཀྱང་རྩོམ་རིག་ཅེས་པའི་དངོས་པོ་བྱེ་བྲག་པ་དེ་སེལ་བྱར་འགྱོར་བ་ལ་ནུས་ཤུགས་གཏོན་ཡོད་དོ།

དཔལ་འབྱོར་དང་། ཆབ་སྲིད། འཕྲུལ་རིག་བཅས་ཀྱིས་འཛམ་བུ་གླིང་གཅིག་ཏུ་འགྱུར་བཞིན་པའི་སྟོབས་ཤུགས་ཀྱིས་མི་རིགས་ཤིག་གི་རྒྱལ་ཁབ་བྱེ་བྲག་པ་དང་། དེའི་ནང་ཁུལ་གྱི་གཅིག་གྱུར། དེའི་ཆ་ཚང་གི་ངོ་བོ་བཅས་ཉམས་དམས་སུ་གཏོང་བཞིན་ཡོད། རྒྱལ་ཁབ་མང་ཆེ་བ་ཞིག་ལ་དེང་སང་སྐད་ཡིག་སྣ་མང་དང་མི་རིགས་སྣ་མང་ཡོད། མི་རིགས་དེ་དག་ལ་ནང་ཁུལ་ན་དབྱེ་བ་ཡོད་པ་མ་ཟད། དེ་དག་གིས་རང་རང་གི་ས་ཁོངས་ལས་ཀྱང་འདྲལ་བཞིན་ཡོད། དེང་སང་གི་ཨ་མེ་རི་ཀའི་རྩོམ་རིག་གི་ནང་དུ་སི་པན་ཡའི་སྐད་དང་། རྒྱ་ནག་གི་སྐད། ས་སྐྱེས་རྡོ་སྐྱེས་ཀྱི་ཨ་མེ་རི་ཀ་པའི་སྐད་འདྲ་མིན། ཡི་དྷི་ཡི་སྐད[6]། ཕྲ་རན་སིའི་སྐད་ལ་སོགས་ཀྱིས་བརྩམས་པ་འདུས་ཡོད་པ་མ་ཟད། མི་རིགས་དེ་དག་གི་ནང་ན་དབྱིན་ཡིག་གིས་བརྩམས་པ་ཡང་འདུས་ཡོད། དཔེར་ན། ཨ་ཕྲི་རི་ཀའི་མི་རྒྱུད་ཀྱི་ཨ་མེ་རི་ཀ་པའི་རྩོམ་རིག་ལྟ་བུའོ། རྒྱ་ནག་ལ་ཆ་བཞག་ན། དེང་སང་མི་རིགས་གྲངས་ཉུང་གི་སྐད་ཡིག་དང་རིག་གཞུང་མི་འདྲ་བ་དྲུག་ཅུ་ལྷག་ངོས་འཛིན་བྱས་ཡོད་པ་རེད། མི་རིགས་དབྱེ་འབྱེད་ཀྱི་དུས་སྐབས་རྫོགས་པའི་ལྷོ་ཨ་ཕྲི་ཀ་[7]ལ་གཞུང་འབྲེལ་གྱིས་ངོས་འཛིན་ཡོད་པའི་སྐད་རིགས་བཅུ་གཅིག་ཡོད་དེ། ཨ་ཕྲི་ཀ་པའི་སྐད་

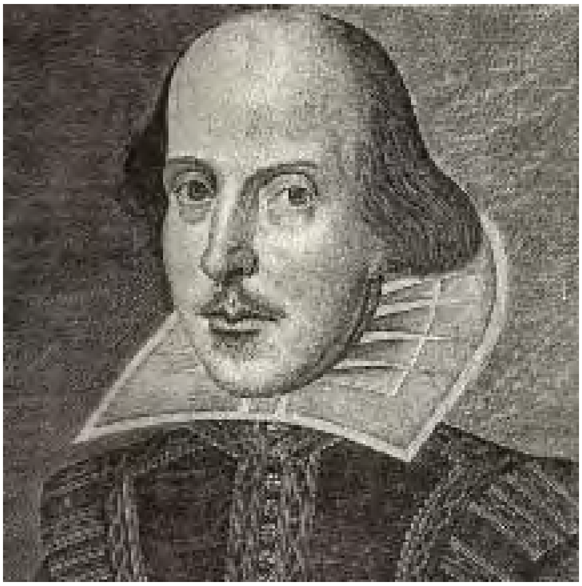

ཝིལ་ཡམ་ཧྲག་སི་སྤིར་ཡ།

LITERARY FEATURES
རྩོམ་རིག

LITERARY THEORY
རྩོམ་རིག་གི་ལྟ་བ།

རིགས་དགུ་ཡོད་པའི་སྟེང་ལ། དབྱིན་སྐད་དང་ལྷོ་ཨ་ཧྥི་རི་ཀ་ལ་དར་བའི་ཧོ་ལན་གྱི་སྐད་(Afrikkans)བཅས་སོ། འདི་ལྟ་བུའི་ནང་ཁུལ་གྱི་དབྱེ་བ་ལ་ངོས་ལེན་བྱས་པ་དེས་རྒྱལ་ཁབ་གཞིར་བཞག་གིས་གྲུབ་པའི་རྩོམ་རིག་ཞིབ་འཇུག་གི་སྒྲོམ་གཞི་དེ་མཇུག་སྒྲིལ་བཞིན་ཡོད། སྒྲོམ་གཞི་རེ་རེ་ལ་ད་བར་དུ་རང་ཚུགས་ཅན་གྱི་རྩོམ་རིག་གི་ལོ་རྒྱུས་ཤིག་ཡོད་ཤག་དང་། སྒྲོམ་གཞི་རེ་རེ་སྐད་ཡིག་གཅིག་ཏུ་བྲིས་པ་ཡིན་ཤག་བྱས་ཡོད། དུས་རབས་ཉི་ཤུ་བའི་དཀྱིལ་དུ་བྱུང་བའི་སྐྱི་གཡར་བའི་དོན་རྐྱེན་ཏེ། དམག་ཆེན་གཉིས་པ་དང་འཛེའུ་མི་རིགས་སྡེབས་གསོད་ཆེན་མོ་དེས། ང་ཚོའི་རིག་གཞུང་གི་རྒྱུན་དང་དེའི་ནང་ལ་འདུས་པའི་ནུབ་ཕྱོགས་ཀྱི་རྩོམ་རིག་ལ་འགྱུར་བ་སོང་བ་རེད། Maurice Blanchot[8] དང་གཞན་པ་དག་གིས་ཐ་ན་བདེན་ཤུགས་ཆེན་པོས་འཛེའུ་མི་རིགས་སྡེབས་གསོད་ཆེན་མོའི་རྗེས་སུ་ང་ཚོ་བསམ་གཞིགས་སུ་སོང་ཡོད་པའི་རྩོམ་རིག་དེ་ནི་གནས་མི་སྲིད་པའི་སྐྱབ་བྱེད་བཀོད་ཡོད།

དེ་མ་ཟད། འཕྲུལ་རིག་གི་འགྱུར་བ་དང་། དེ་དང་ལྷན་བྱུང་གི་རྒྱུད་ལམ་གསར་པའི་ཡར་རྒྱས་ཀྱིས་དེང་སྐབས་ང་ཚོ་བསམ་གཞིགས་སུ་སོང་ཡོད་པའི་རྩོམ་རིག་དེ་རིམ་གྱིས་འཆི་ལམ་ལ་འདེད་བཞིན་ཡོད། རྒྱུད་ལམ་གསར་པ་འདི་དག་ཅི་ཡིན་ནི་ང་ཚོས་ཤེས་གསལ་ལྟར། རྒྱང་བསྒྲགས་དང་། གློག་བརྙན། བརྙན་འཕྲིན། བརྙན་ཕབ་འཕྲུལ་ཆས། གློག་ཀླད་ཀྱི་དྲ་རྒྱ། འབྱུང་བར་ཉེ་ཞིང་འཛིག་རྟེན་ལ་ཁྱབ་པར་འགྱུར་བའི་སྐུད་མེད་བརྙན་ཕབ་འཕྲུལ་ཆས་བཅས་ལ་གོ།

ཉེ་ཆར་ཀྲུང་ཧྭ་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཏུ་སྤེལ་བའི་ཟབ་སྦྱོང་ཞིག་ལ་ང་རང་ཞུགས་པ་ཡིན། ཟབ་སྦྱོང་དེར་ཨ་མེ་རི་ཀའི་རྩོམ་རིག་གི་མཁས་པ་དང་རྒྱ་ནག་རྩོམ་པ་པོ་ལྷན་ཚོགས་ཀྱི་འཐུས་ཚབ་རྣམས་མཉམ་འཛོམས་བྱུང་འདུག ཚོགས་འདུ་དེའི་སྟེང་ལ་མཐོང་ཐུབ་པ་ཞིག་ནི། རྩོམ་པ་པོ་སུ་ཞིག་གི་སྒྲུང་རྩོམ་བརྙན་འཕྲིན་གྱི་གློག་བརྙན་ཤུང་མའམ་ཡང་ན་མུ་འབྲེལ་ཅན་གྱི་བརྙན་འཕྲིན་གྱི་གློག་བརྙན་དུ་བསྒྱུར་ན་རྩོམ་པ་པོ་དེ་ནི་དེང་སང་རྒྱ་ནག་གི་ཤུགས་རྐྱེན་ཅན་ཡིན་པ་དེ་ཡིན། ཀྲུང་ཧྭ་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྐབས་ངག་གི་དུས་དེབ་ཆེ་ཤོས་ཤིག་སྟེ། འགྲེམས་སྤེལ་གྱི་གྲངས་ཀ་འབུམ་བདུན་(༧༠༠༠༠༠)ཡིན་པ་དེ་འདས་པའི་ལོ་ངོ་བཅུ་བརྒྱད་མཐར་ཁྲི་ཚོ་གསུམ་(༣༠༠༠༠)ལ་བབས་ཡོད། ཡིན་ནའང་ཤུགས་རྐྱེན་ཅན་གྱི་དུས་དེབ་བཅུ་གཉིས་གསར་དུ་ཁྱབ་སྤེལ་བྱུང་ཡོད་ལ། བཅུ་གཉིས་པོ་འདིའི་འགྲེམས་སྤེལ་གྱི་གྲངས་ཀ་བསྡོམས་ན་འགྲེམས་སྤེལ་གྱི་སྤྱི་གྲངས་ཇེ་ཉུང་དུ་སོང་ཚད་ཆེན་པོ་མིན་ལ། དུས་དེབ་སྣ་འཛོམས་ཅན་དུ་འགྱུར་བའི་རྟགས་མཚན་བཟང་པོ་ཞིག་མཐོང་། ཡིན་ན་ཡང་རྒྱུད་ལམ་གསར་པའི་ཕྱོགས་ལ་འགྱུར་ཚབས་ཆེ་བ་དེ་ནི་གོ་རམ་ཆག་པ་ཞིག་གོ།

པར་སྐྲུན་བྱས་པའི་རྩོམ་རིག་ནི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་གི་མི་སེར་རྣམས་ཀྱི་རྒྱུད་ལ་ཕུགས་བསམ་དང་ལྟ་བ། སྤྱོད་ལམ། བླང་དོར་གྱི་རྣམ་གཞག་བཅས་སྤེལ་ནས་མི་སེར་བཟང་པོར་སྒྱུར་བའི་ཐབས་ལམ་གཙོ་བོ་ཞིག་ཡིན། དེང་སང་རྒྱང་བསྒྲགས་དང་། གློག་བརྙན། བརྙན་འཕྲིན། VCD། DVD། གློག་ཀླད་དྲ་རྒྱ་བཅས་ཀྱིས་འཛིག་རྟེན་ཁྲོན་ཡོངས་ལ་ལེགས་ཉེས་ལ་མ་བལྟོས་པར་འགན་དེ་འཁུར་བ་ཇེ་མང་དུ་འགྲོ་བཞིན་ཡོད། འདི་ནི་དེང་སང་རྩོམ་རིག་གི་སྡེ་ཚན་རྣམས་ལ་དཔལ་འབྱོར་གྱི་རྒྱབ་རྟ་ཐོབ་པར་དཀའ་ངལ་ཡོད་པའི་རྒྱུ་རྐྱེན་ཞིག་རེད། སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོ་དག་ནི་མི་སེར་རྣམས་ཀྱི་རྒྱུད་ལ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྙིང་ཁམས་སྤེལ་ས་གཙོ་བོ་བྱེད་པ་དེ་དེང་སང་སྤྱི་ཚོགས་ལ་མི་དགོས་པར་གྱུར་ཡོད། བྱ་བ་དེ་སྔོན་མ་སློབ་གླིང་དང་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོ་དག་གི་མི་ཆོས་རིག་པའི་སྡེ་ཚན་རྣམས་ཀྱིས་རྩོམ་རིག་གི་ཞིབ་འཇུག་གཙོ་གནད་དུ་བཟུང་ནས་བསྒྲུབས། དེང་སང་བྱ་བ་དེ་བརྙན་འཕྲིན་དང་། རྒྱང་བསྒྲགས། གློག་བརྙན་སོགས་ཀྱིས་སྒྲུབ་པ་ཇེ་མང་དུ་སོང་ཡོད། མི་ཁ་ཤས་ཀྱིས་གློག་བརྙན་ལ་ལྟ་ཞོར་དུ་སྒྲུང་དེབ་ཀྱང་ཀློག་ཐུབ་པར་བརྗོད་སྲིད་ན་ཡང་། དོན་དངོས་སུ་དེ་ནི་ཡོང་མི་སྲིད་པ་ཞིག་རེད། མི་རྣམས་ཀྱིས་བརྙན་འཕྲིན་དང་གློག་ཀླད་དྲ་རྒྱ་ལ་ལྟ་བའི་དུས་ཚོད་ཇེ་མང་དང་ཇེ་མང་དུ་འགྲོ་བཞིན་པ་ནི་མཐོང་ཆོས་ཤིག་ཡིན་ནོ། རྩོམ་པ་པོ་ཨོ་སི་ཏེན་(Austen)[9]དང་། ཌི་ཀེན་སི་(Dickens, མཚན་ཨང་ 14 བ་ལ་གཟིགས།)། ཁྲོ་ལོ་ཕེ་(Trollope, མཚན་ཨང་ 16 པ་ལ་གཟིགས།)། འཇེམ་སི་(James, མཚན་ཨང་ 13 པ་ལ་གཟིགས།)བཅས་ཀྱི་སྒྲུང་རྩོམ་བཀླགས་མྱོང་བ་ལས་དེ་དག་གི་གློག་བརྙན་ལ་བལྟས་མྱོང་མཁན་མང་བ་ཡིན། སྐབས་འགར་(སྐབས་མང་པོ་ཡིན་ནམ།)མི་རྣམས་ཀྱིས་དཔེ་དེབ་གང་ཞིག་བཀླགས་པ་ནི་དཔེ་དེབ་དེའི་གློག་བརྙན་མཐོང་བའི་སྟབས་ཀྱིས་ཡིན་ནོ། པར་སྐྲུན་བྱས་པའི་དཔེ་དེབ་ཀྱི་

རིག་གཞུང་གི་ནུས་པ་ད་དུང་དུས་ཡུན་གང་མཚམས་ཤིག་ལ་གནས་རྒྱུ་ཡིན་ན་ཡང་། དེའི་དབང་སྒྱུར་གྱི་གོ་གནས་མཇུག་སྒྲིལ་བཞིན་པ་དེ་མངོན་གསལ་དུ་འགྱུར་བཞིན་ཡོད། རྒྱུད་ལམ་གསར་པ་ནི་དཔེ་དེབ་ཀྱི་ཚབ་ཏུ་འགྱུར་བཞིན་པ་འདི་ཧ་ཅང་མགྱོགས། འདི་ནི་འཇིག་རྟེན་གྱི་དུས་མཇུག་ལ་སླེབས་པ་མིན་པར། རྒྱུད་ལམ་གསར་པས་འཇིག་རྟེན་ལ་དབང་སྒྱུར་བའི་སྐྱ་རེངས་ཤར་བ་ཙམ་ཡིན།

རྩོམ་རིག་འཆི་ལ་ཉེ་བའི་རྟགས་མཚན་མངོན་གསལ་ཅན་དག་ལས་གཅིག་ནི། འཇིག་རྟེན་ཁྲོན་ཡོངས་ཀྱི(སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོ་རྣམས་ཀྱི་–སྒྱུར་མཁན་གྱི་མཆན།)རྩོམ་རིག་སྡེ་ཚན་གྱི་ནང་གི་དགེ་རྒན་གཞོན་སྐྱེས་གྲངས་འབོར་ཆེན་པོ་ཞིག་གིས་རྩོམ་རིག་ཞིབ་འཇུག་ནས་གཞུང་ལུགས་དང་། རིག་གཞུང་གི་སྣང་ཚུལ་ལ་ཞིབ་འཇུག མི་སེར་སྲིད་ཡུལ་རྗེས་འབྲེལ་(postcolonial) གྱི་ཞིབ་འཇུག རྒྱུད་ལམ་(གློག་བརྙན་དང་བརྙན་འཕྲིན་སོགས་)ཞིབ་འཇུག ཁྲོམ་པའི་རིག་གཞུང་གི་ཞིབ་འཇུག བུད་མེད་ཞིབ་འཇུག ཨ་རྷི་རི་ཀའི་མི་རྒྱུད་ཀྱི་ཨ་མེ་རི་ཀ་པ་ལ་ཞིབ་འཇུག་སོགས་ཀྱི་ལས་གནས་ལ་སྒྱུར་བཞིན་ཡོད། དགེ་རྒན་དེ་དག་གི་ཞིབ་འཇུག་དང་རྩོམ་འབྲི་བྱེད་སྟངས་ཀྱང་ཆོས་ལུགས་དང་རྩོམ་རིག་ལས་སྡེ་ཚོགས་ཚན་རིག་ལ་ཐག་ཉེ་བོ་ཡོད། རྩོམ་རིག་ནི་ཁོང་ཚོའི་ཞིབ་འཇུག་དང་རྩོམ་འབྲིའི་ཞོར་ལས་ཙམ་མམ་ཡང་ན་ཁོང་ཚོས་སྣང་མེད་དུ་འཇོག དགེ་རྒན་དེ་དག་ལས་གང་མང་ཞིག་སྟོན་སྲོལ་ལྟར་རྩོམ་རིག་ལོ་རྒྱུས་དང་གྲགས་ཅན་བརྩམས་ཆོས་ཞིབ་རྟོགས་བྱེད་པའི་སྦྱོང་བརྡར་ཐོབ་ཡོད་ན་ཡང་གོང་གསལ་གྱི་སྣང་ཚུལ་དེ་དག་འབྱུང་བཞིན་ཡོད།

དགེ་རྒན་གཞོན་སྐྱེས་འདི་དག་བླུན་པོ་མིན་ལ། རྒྱུད་མ་སྨིན་པའི་གླ་གློ་བ་ཡང་མིན། ཁོང་ཚོས་རྩོམ་རིག་དང་རྩོམ་རིག་ཞིབ་འཇུག་མེད་བརླག་ཏུ་ཡང་གཏོང་མི་འདོད། ཡིན་ན་ཡང་། དགེ་རྒན་གཞོན་སྐྱེས་འདི་དག་གིས་ཁོང་ཚོའི་རྒན་རབས་པ་ལས་དུས་རླུང་གི་རྒྱུ་ཕྱོགས་ཤེས། ཁོང་ཚོར་གློག་བརྙན་དང་ཁྲོམ་པའི་རིག་གཞུང་ལ་དགའ་སྣང་ཟབ་མོ་དང་བསྟོད་པར་འོས་པ་ཞིག་ཡོད་པ་ནི། ཁོང་ཚོ་ད་ལྟ་ཐ་ལྟ་བུ་ཞིག་ཡིན་པ་དེ་གློག་བརྙན་དང་ཁྲོམ་པའི་རིག་གཞུང་གིས་གྲུབ་པས་སོ། དགེ་རྒན་གཞོན་སྐྱེས་དེ་དག་གིས་སྟོན་དཔག་ཅིག་བྱེད་ཐུབ་ཡོད་པ་ནི། སྤྱི་ཚོགས་དང་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་དབང་ཆད་ཅན་དག་གིས་སྟོན་སྲོལ་གྱི་རྩོམ་རིག་ཞིབ་འཇུག་ནི་ཕན་མེད་དུ་གྱུར་ཚུལ་གསལ་བསྒྲགས་བྱེད་པར་འགྱུར་བ་དེ་ཡིན།

གནས་སྟངས་འདི་འབྱུང་ན་ཡང་འབྱུང་ལུགས་འདི་ལྟར་ཡིན་པའི་ངེས་པ་མེད། སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་དབང་ཆད་ཅན་རྣམས་ཀྱིས་གོང་གསལ་ལྟར་ཁྱབ་བསྒྲགས་བྱེད་མི་སྲིད། འབྱུང་ལུགས་ནི་”དཔལ་འབྱོར་གྱི་རྒྱུ་རྐྱེན་”དང་”གཞི་རྒྱ་ཇེ་ཆུང་ལ་གཏོང་བ་”ཟེར་བ་ལྟ་བུའི་མིང་ཐོག་ནས་རྩོམ་རིག་གི་སྡེ་ཚན་ལ་དཔལ་འབྱོར་གྱི་རྒྱབ་སྐྱོར་མེད་པར་བྱེད། དབྱིན་ཇིའི་སྐད་ཡིག་མ་ཡིན་པའི་གནའ་རབས་དང་དེང་རབས་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གི་སྡེ་ཚན་རྣམས་ཨ་རིའི་ནང་ལ་ཐོག་མར་མེད་པར་འགྱུར། དེ་ཡང་ཡིན་ཏེ། སྡེ་ཚན་དེ་དག་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོ་མང་པོ་ན་མེད་པར་འགྲོ་འགོ་ཚུགས་ཚར་ཡོད། སྡེ་ཚན་གཞན་པ་དང་ཟླ་སྒྲིལ་བྱེད་པ་ནི་གནས་སྟངས་འདིའི་ཐོག་མའི་འབྱུང་སྟངས་ཡིན་སྲིད། ཡིན་ན་ཡང་། ཨ་མེ་རི་ཀའི་དབྱིན་ཇིའི་སྐད་ཡིག་གི་སྡེ་ཚན་གང་ཞིག་གིས། དབྱིན་སྐད་ནི་རྒྱལ་ཁབ་འདིའི་སྐད་ཡིག་གཙོ་བོ་ཡིན་པ་རྒྱུ་མཚན་དུ་བྱས་ནས། གླེན་པ་ཨུ་ཚུགས་ཀྱིས་དབྱིན་ཡུལ་གྱི་གྲགས་ཅན་རྩོམ་རིག་གཙོ་བོར་བཟུང་ནས་སློབ་ཁྲིད་བྱེད་ན་སྡེ་ཚན་དེ་མེད་པར་འགྱུར་རོ།

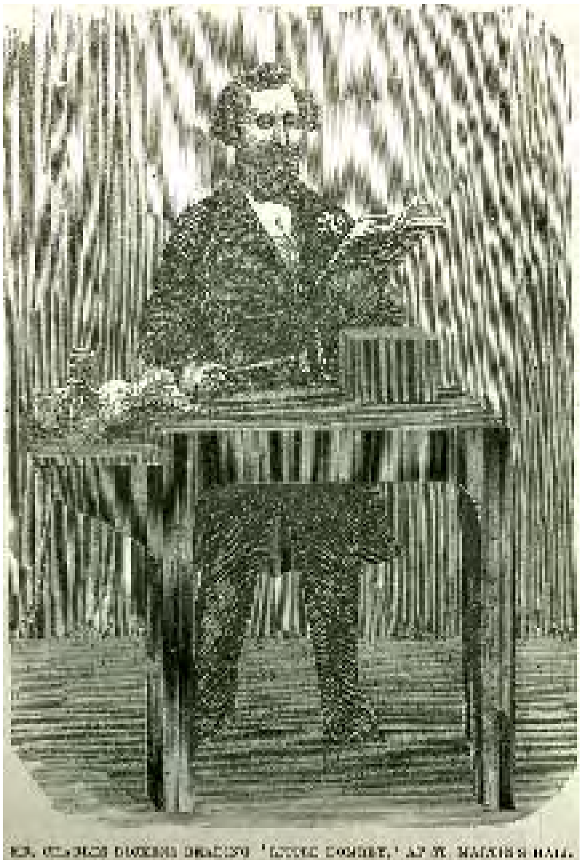

ཌི་ཀེན་སི།

LITERARY FEATURES
རྩོམ་རིག

LITERARY THEORY
རྩོམ་རིག་གི་ལྟ་བ།

དུས་སྐབས་ཚང་མ་དང་སྐད་ཡིག་ཚང་མའི་རྩོམ་རིག་དང་། རྩོམ་རིག་ལ་ཞིབ་འཇུག་གི་ཡིག་རིགས་གསོག་ཉར་བྱེད་པའི་དཔེ་མཛོད་ཁང་ཡོད་ས་ཡིན་པའི་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་སློལ་རྒྱུན་གྱི་བྱེད་ནུས་དེ་ཡང་གློག་འཕྲུལ་གྱི་གསོག་ཉར་ཅན་དུ་གྱུར་ཡོད། གློག་ཀླད་ཅིག་ཡོད་ཅིང་། དེ་དྲ་རྒྱ་ལ་འབྲེལ་མཐུད་བྱེད་ཐུབ་མཁན་སུ་ཞིག་གིས་ཀྱང་གློག་འཕྲུལ་གྱི་གསོག་ཉར་དེ་དག་མང་ཆེ་བ་བེད་སྤྱོད་བྱེད་ཐུབ། ད་ལམ་ནས་རིན་མེད་དུ་ལོངས་སུ་སྤྱོད་ཐུབ་པའི་རྩོམ་རིག་གི་བརྩམས་ཆོས་ཇེ་མང་ནས་ཇེ་མང་དུ་འགྲོ་བཞིན་ཡོད།......ཞིབ་འཇུག་གི་ངོ་བོ་ཅན་གྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་རྣམས་ཀྱིས་བརྩམས་ཆོས་དེ་དག་གིས་དཔེ་དེབ་ངོ་མ་དང་དེའི་རྩོམ་གདན་རྣམས་ལ་མུ་མཐུད་བདག་གཉེར་བྱེད་དགོས། ཡིན་ན་ཡང་དཔེ་མཛོད་ཁང་དེ་དག་ནི་བརྩམས་ཆོས་དེ་དག་ཐོབ་ལམ་གཙོ་བོ་ཡིན་པའི་ནུས་པ་དེ་ཇེ་ཆུང་ནས་ཇེ་ཆུང་དུ་འགྲོ་བར་འགྱུར།

དེས་ན་རྩོམ་རིག་ཟེར་བ་དེ་ཅི་ཞིག་ཡིན།

ངས་ཕྱོགས་གཅིག་ནས་རྩོམ་རིག་གི་དུས་མཇུག་ལ་སླེབས་ཚུལ་རྗོད་ཀྱི་ཡོད་ལ། ཕྱོགས་གཞན་ཞིག་ནས་རྩོམ་རིག་ནི་ཡུལ་དུས་ཀུན་དང་རྣམ་པ་ཀུན་ཏུ་གནས་ཡོད་པར་རྗོད་ཀྱི་ཡོད། རྗོད་ངག་དང་བརྡ་རྟགས་ཀྱི་བཀོལ་སྤྱོད་བྱེ་བྲག་པ་ཞིག་ནི་རྣམ་པ་མངོན་སྣངས་འདྲ་མིན་གྱིས་འགྲོ་བ་མིའི་རིག་གཞུང་གང་རུང་གི་ནང་དུ་ནམ་ཡང་གནས་ཡོད། ནུབ་ཕྱོགས་པའི་རིག་གཞུང་ཞིབ་འཇུག་སྤྱི་ཚན་ལྟར་ན། དུས་མཇུག་ལ་སླེབས་པའི་རྩོམ་རིག་ནི་དམིགས་བསལ་ཅན་ཞིག་དང་། ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་རྒྱབ་ལྗོངས་ལ་ལྟོས་ནས་གྲུབ་པ་ཡིན། ཡུལ་དུས་ཀུན་དང་རྣམ་པ་ཀུན་ཏུ་གནས་པའི་རྩོམ་རིག་ནི་རྗོད་ངག་དང་བརྡ་རྟགས་ཀྱི་འཇུག་པ་ཡངས་པ་དེ་རྩོམ་རིག་ལ་ཆ་འཛོག་བྱས་པ་རེད།

ང་རང་བྱིས་པ་ཡིན་དུས། ངས་"སྭུའི་སི་ཡི་རོ་སྦིན་སོན་ཁྱིམ་ཚང་"(The Swiss Family Robinson)[10] ཞེས་པ་ལ་རྩོམ་པ་པོ་ཞིག་ཡོད་ན་མ་འདོད། བརྩམས་ཆོས་འདི་ནི་ང་ལ་མཚོན་ན། རྗོད་ངག་གི་ཕྲེང་བ་ཞིག་གནམ་ནས་ངའི་ལག་ཏུ་བབས་པ་ལྷ་བུ་ཞིག་ཡིན། རྗོད་ངག་དེ་དག་གིས་ང་རང་རྫུ་འཕྲུལ་གྱི་སྒོ་ནས་སྤུར་ནས་ཡོད་པའི་མི་སྣ་ཚོགས་ཀྱི་འཇིག་རྟེན་དེའི་ནང་ལ་འགྲོ་ཐུབ་པ་དང་། མི་དེ་དག་གིས་ཅི་བྱེད་པ་ལ་བལྟ་ཐུབ། རྗོད་ངག་གིས་ང་རང་འཇིག་རྟེན་དེའི་ནང་ལ་བསྐྱལ། ཆོས་དང་འཇིག་རྟེན་གཉིས་ཀྱི་རྫུ་འཕྲུལ་ལ་དབྱེ་མཚམས་འབྱེད་རྒྱུ་དེ་ལས་སླ་པོ་ཞིག་མིན་ན་ཡང་། དཔེ་དེབ་དེས་སི་མོན་ཌུ་རིན(Simon During)གྱིས་ཁོང་གི་བརྩམས་ཆོས་"དེང་རབས་ཀྱི་རྫུ་འཕྲུལ་"(Modern Enchantment)ཞེས་པའི་ནང་དུ་"འཇིག་རྟེན་པའི་རྫུ་འཕྲུལ་གྱི་རིག་གཞུང་གི་སྟོབས་ཤུགས་"ཟེར་བ་དེ་མངོན་ཡོད། "སྭུའི་སི་ཡི་རོ་སྦིན་སོན་ཁྱིམ་ཚང་"གི་རྗོད་ངག་བཀླགས་པ་ལ་བརྟེན་ནས་ང་རང་འཇིག་རྟེན་ཞིག་ལ་སླེབས་ཤིང་། རྗོད་ངག་ནི་ངོ་མ་ལྟར་དུ་སྣང་བའི་འཇིག་དེ་མཐོང་བྱེད་ཀྱི་སྒེའུ་ཁུང་ཉག་གཅིག་ཡིན་པ་བདེན་པ་ཡིན་ན་ཡང་། ང་ལ་ནི་འཇིག་རྟེན་དེ་ནི་དཔེ་དེབ་དེའི་རྗོད་ངག་ལ་མ་བརྟེན་པར་གནས་ཡོད་པ་ལྟར་དུ་སྣང་། ད་ལྟ་ང་ལ་ཐེ་ཚོམ་མེད་པར་སྒེའུ་ཁུང་དེ་ལས་མཐོང་བའི་དངོས་དོན་དེ་དག་ངག་གི་སྦྱོར་བས་གྲུབ་པར་བརྗོད་ཐུབ། སྒེའུ་ཁུང་དེ་ཆོན་མདོག་མེད་པ་དང་དྭངས་གསལ་ཞིག་མ་ཡིན། ཡིན་ན་ཡང་སྐབས་ལེགས་པ་ཞིག་ལ། བྱིས་པའི་དུས་སུ་ངས་དེ་ཤེས་ཀྱི་མེད། རྗོད་ངག་བཀླགས་ནས་མ་གཏོགས་ང་གང་ཞིག་ལ་སླེབས་ཐབས་མེད་པ་དེ་བདེན་ན་ཡང་། ངས་རྗོད་ངག་ལ་བརྟེན་ནས་རྗོད་ངག་ལས་བརྒལ་ཞིང་རྗོད་ངག་ལ་མ་བརྟེན་པའི་འཇིག་རྟེན་ཞིག་མཐོང་གི་ཡོད། རྩོམ་པ་པོ་ཡི་མཚན་གནས་ཅན་གྱི་མི་ཞིག་གིས་དཔེ་དེབ་དེའི་ནང་ན་ཅི་ཡོད་རྩོམ་བཟོ་བྱས་པ་ཡིན་ཚུལ་བརྗོད་ན་ང་ཚིག་པ་ཟས།

མི་གཞན་པ་ལ་ཉམས་མྱོང་འདི་འདྲ་ཡོད་མེད་ངས་མི་ཤེས། དེ་འདྲ་ཡོད་མེད་ང་ལ་ཤེས་འདོད་ཆེ། ང་རང་ཐད་ནས་དཔེ་དེབ་འདི་ཆ་ཚང་ཉམས་མྱོང་འདི་གསལ་བཤད་བྱེད་ཆེད་བྲིས་པ་ཡིན་ཞེས་བརྗོད་ན་ཡང་རྗོད་ཐལ་དུ་སོང་མེད། གཅིག་བྱས་ན་འདི་ནི་བྱིས་བློའི་ཆོར་སྣང་ཙམ་ཡིན་རྒྱུ་རེད། ཡང་ན་བྱིས་པའི་ངང་ཚུལ་གྱིས་ངས་རྩོམ་རིག་གི་ངོ་བོ་ཞིག་མཐོང་བ་ཡིན་ནམ། ད་ལྟ་ནི་ང་བྱིས་པ་མིན་ལ་བསམ་བློ་ཡང་གཏོང་ཤེས། "སྭུའི་སི་ཡི་རོ་སྦིན་སོན་ཁྱིམ་ཚང་"ཟེར་བ་དེ་སྭུའི་སི་ཡི་རྩོམ་པ་པོ་ཡོ་ཧན་ ཌ་བིད་ ཝེ་སི(Johann David Wyss, 1743-1818)ཡིས་འཇར་མན་སྐད་དུ་བརྩམས་པ་ཡང་ངས་ཤེས། ཡིན་ན་ཡང་ངས་རང་གི་བྱིས་པའི་དུས་ཀྱི་ཉམས་མྱོང་དེ་ལ་དོན་སྙིང་རེ་ཡོད་པར་ཡིད་ཆེས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ཉམས་མྱོང་དེས་"རྩོམ་རིག་ནི་ཅི་ཞིག་ཡིན།"ཞེས་པའི་དྲི་བ་འདི་ལ་ལན་ཞིག་འཚོལ་རོགས་བྱེད་ཐུབ།

...

མི་མང་པོས་རྩོམ་རིག་གི་བརྩམས་ཆོས་ནི་དངོས་ཡོད་གཞི་གྲུབ་པ་འགའ་ཞིག་ཡིག་ཐོག་ནས་ལད་ཟློས་བྱས་པར་རྩོམ་སྒྲིད་ན་ཡང་དེ་ལྟར་མ་རེད། དེ་ལས་ལྡོག་སྟེ། རྩོམ་རིག་གི་བརྩམས་ཆོས་ནི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁ་སྐོང་ཞིག་སྟེ། གསར་དུ་བསྐྲུན་པ་དང་གསར་སྐྲེད་པའི་འཇིག་རྟེན་ཞིག་དང་། འཇིག་རྟེན་ལས་འཕགས་པའི་འཇིག་རྟེན་ཞིག་དངོས་ཡོད་ལས་ཀྱང་དངོས་ཡོད་ཀྱི་འཇིག་རྟེན་ཞིག་རེད། འཇིག་རྟེན་གསར་པ་འདི་ནི་གཞན་གྱིས་ཚབ་བྱེད་མི་ཐུབ་པའི་ད་ཡོད་ཀྱི་འཇིག་རྟེན་འདིའི་སྔོན་མ་ཞིག་ཡིན། གྲོན་ཆས་ཀྱི་ཁྲུག་མར་ཁྱེར་བ་དང་ལག་ཏུ་ཁྱེར་བདེ་བའི་དཔེ་དེབ་ཅིག་ནི་རྨི་ལམ་སྐྲུན་མཁན་ཞིག་ཡིན། ངས་འདིར་བརྗོད་པ་ནི་ལོ་བཅུ་ཕྲག་ཁ་ཤས་ཀྱི་སྔོན་ལ་དར་ཁྱབ་ཆེ་བའི་དེབ་ཕྲེང་རིགས་གཉིས་ཏེ། གྲོན་ཆས་ཀྱི་ཁྲུག་མར་ཤོང་བའི་དཔེ་དེབ་(Pocket Books)དང་ལག་ཏུ་ཁྱེར་བདེ་བའི་དཔེ་དེབ་(Portable Books) རིགས་འདི་གཉིས་ཡིན། "ལག་ཏུ་ཁྱེར་བདེ་ཁོན་རད།"དང་(The Portable Conrad)། "ལག་ཏུ་ཁྱེར་བདེ་རྡོ་རོ་ཐི་ པར་ཁེར།"(The Portable Dorothy Parker)། "ལག་ཏུ་ཁྱེར་བདེ་ཧེ་མིན་ཝེ།"(The Portable Hemingway)ཟེར་བ་འདི་དང་འདི་ལྟ་བུ་སོགས་སོ། མིང་འདི་དག་ནི་འཇིག་རྟེན་གཞན་པ་སྐྲུན་མཁན་ལྟ་བུ་སྟེ། ལག་ཏུ་ཁྱེར་བདེ་བའི་དེང་རབས་ཀྱི་དཔེ་དེབ་བྱུང་རྟགས་ཡིན། ཁྱོད་ཀྱིས་དཔེ་དེབ་ཆུང་ཆུང་དེ་དག་ཁྱེར་ནས་ཡུལ་གང་དུ་ཡང་སོང་ཆོག ཁྱོད་ཀྱིས་ཡུལ་གང་དང་དུས་གང་ཞིག་ལ་དཔེ་དེབ་ཆུང་ཆུང་དེ་རྣམས་ཀློག་སྐབས། དེ་དག་གིས་སྔར་མྱུས་སུ་རང་རང་གི་སྒྲུ་འཕྲུལ་སྟོན་པར་བྱེད། དེང་རབས་ཀྱི་དཔེ་དེབ་ཆུང་ཆུང་དེ་དག་ནི་རིག་རྩལ་སྐྲུར་དར་སྐབས་ཀྱི་ཞོག་ལྷེ་ཆེན་པོའི་དཔེ་དེབ་སྟེ། དཔེར་ན་ཧྲག་སི་སྤྱིར་ཡ་(Shakespeare)ཡི་ཞོག་ལྷེ་ཆེན་པོའི་དཔེ་དེབ་དང་ཁྱད་པར་ཆེ། དཔེ་དེབ་ཆེན་པོ་དེ་དག་ནི་གནས་གཅིག་ཏུ་འཇོག་ཆེད་དེ། དུས་མང་ཆེ་བ་ལ་མི་ཕྱུག་པོའི་སྒེར་གྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་ལ་བཞག་ཡོད།

ཤེས་རྒྱུ་དང་ངེས་རྒྱུ། རྨྱོང་རྒྱུ། སྟོན་རྒྱུ་ཡོད་པའི་དངོས་པོ་གང་ཞིག་ཉེ་བར་མི་གནས་ན་ཡང་། རྩོམ་རིག་གིས་རྗོད་ངག་ལ་དངོས་པོ་དེ་དངོས་སུ་ཡོད་སྙམ་སྐྱེར་བའི་བྱེད་ནུས་རྒྱ་ཆེར་ཡོད་དུ་འཇུག་ཐུབ། བསླུ་བྲིད་ཅན་གྱི་གནས་ཚུལ་བྱེ་བྲག་པ་བཟོ་བ་ནི་རྩོམ་རིག་གི་རང་གཤིས་ཤིག་ཡིན། དཔེར་ན"རང་སར་ལོག་པ།"[11]ཞེས་པའི་རྩོམ་མགོ་འཛིན་སྐབས"ཟླ་བཅུ་གཅིག་པའི་གཟའ་སྤེན་པའི་ཕྱི་དྲོ་ཞིག་ལ"ཞེས་པ་འདི་ལྟ་བུའོ། ཡང་གཞན་པ་ཞིག་ནི། སྦྲང་ལམ་ཞིག་གི་མིང་གི་གསལ་བྱེད་དང་པོ་མཐའ་མ་གཉིས་གཅིག་པོ་བཀོད་ནས། གང་ཞིག་གསང་བ་བྱེད་དགོས་པའི་ཚུལ་གྱིས་སྦྲང་ལམ་ངོ་མའི་མིང་གསང་ཁྲུལ་བྱེད་བྱེད་པ་སྟེ། "ཉེས་པ་དང་ཉེས་ཆད།"[12]ཅེས་པའི་རྩོམ་མགོ་འཛིན་སྐབས་ཀྱི་ཚིག་ཕྲེང་དང་པོ་ལྟ་བུ་ཡིན། ཧེན་རིས་ དེམ་སི་ཡི་"ཕྱུག་རོན་དེའི་གཡོག་པ་ཟུང་།"[13]ཟེར་བ་དེའི་རྩོམ་འགོ་འཛིན་པའི་ཚིག་ཕྲེང་དང་པོ"ཁད་ཏེ་ ཁེ་རོའི་(Kate Croy)ནི་མོའི་ཨ་ཕ་ནང་ལ་ཡོང་བ་ལ་བསྒུགས…"ཞེས་པ་འདི་ལས་ཁད་ཏེ་ ཁེ་རོའི་(Kate Croy)ཟེར་བའི་ནི་གང་ཟག་ངོ་མ་ཞིག་ཡིན་མིན་ཤེས་ཐབས་གཏན་ནས་མེད།

རྩོམ་རིག་བརྩམས་ཆོས་ཀྱིས་མི་རྣམས་ལ་དེའི་ནང་གི་གང་ཟག་དང་དོན་དག་གི་བྱུང་རིམ་རྣམས་རྟོག་བཟོ་མ་ཡིན་པར་ངོ་མ་ཡིན་པའི་འཕྲུལ་སྣང་སྐྱེར་བ་ནི། ས་མིང་ངོ་མ་བེད་

ཇེན་ཨོ་སི་ཏེན།

སྤྱོད་བྱེད་པས་ཡིན། ཐུགས་སྣང་མི་ཞིབ་པའི་ཀློག་པ་པོ་ཞིག་ནི་བྱུང་རིམ་ཕྲ་མོ་རྫུན་མ་དག་གིས་བསླུ་བར་འགྱུར་ལས་ཆེ། ཁང་ཏེ་ ཁི་རོའི་ཡི་ཨ་ཕའི་ཁང་པ་ནི་གྲོང་ཁྱེར་ལོན་ཏོན་གྱི་ཆ་ཁྲིལ་སེ་(Chelsea)ཟེར་བའི་ས་ཆ་ངོ་མ་ཞིག་ཏུ་ཡོད་ན་ཡང་། ལོན་ཏོན་གྱི་ས་ཁྲའི་ཐོག་ནས་ཆིར་ཁི་སྲང་ལམ་(Chirk Street)སྟེ། སྲང་གི་ནང་དུ་ཁང་པ་དེ་ཡོད་ས་ཡིན་ཟེར་བ་དེ་ནི་རྙེད་རྒྱུ་མེད་དོ། ཁྲིལ་སེའི་ཁུལ་དུ་ཆིར་ཁི་སྲང་ལམ་ཟེར་བ་ཞིག་ཡོད་པ་འདྲ་ན་ཡང་མེད་དོ།... ཡང་གྲོང་ཁྱེར་ལོན་ཏོན་གྱི་ཤར་ཕྱོགས་ཀྱི་ཧྥན་སི་ སྦྲུ་རི་(Finsbury) ཟེར་བའི་ཁུལ་ན་ཀྲོ་སི་ཝེལ་ རོ་ཊི་(Goswell Road)ཟེར་བའི་སྲང་ལམ་ངོ་མ་ཞིག་ཡོད། ཡིན་ན་ཡང་སྲང་ལམ་དེར་སྐུ་ཞབས་ཕིག་ཝིག་(Mr. Pickwick)[14]གིས་ཁེའུ་ཁྱུང་ཕྱེ་ནས་དེའི་སྟེང་ནས་ཕྱི་ལོགས་ལ་གཏན་ནས་བལྟས་མ་མྱོང་། མད་རི་ཡན་ མོའུ་(Marianne Moore)[15]ཡིས་སྙན་ངག་ནི་དངོས་ཡོད་ཀྱི་སྦལ་བ་མདོག་ཉེས་པོ་རྣམས་གནས་སའི་རྟོག་སྣང་གི་ལྡུམ་ར་ཞིག་ཡིན་ཞེས་ལེགས་བཤད་ཀྱི་ལམ་ནས་སྙན་ངག་ལ་མཚན་ཉིད་ཅིག་བཞག་པ་དེ། Pickwick Papers ཞེས་པའི་བརྩམས་སྒྲུང་འདིས་དངོས་ཡོད་ཀྱི་ལྡུམ་རའི་ནང་དུ་རྟོག་སྣང་གི་སྦལ་བ་མདོག་ཉེས་པོ་རྣམས་གནས་ཡོད་ཅེས་གོ་ལྡོག་ཏུ་བྱས་ཡོད་དོ། “ཆིར་ཁི་སྲང་ལམ”་ནི་རྟོག་བཟོའི་ཁ་པར་ཨང་གྲངས་གསོག་དེབ་ཅིག་ཏུ་ཡིད་ཆེས་སུ་རུང་བ་ལྟར་དུ་བཀོད་ཡོད་ན་ཡང་། དེས་ཁ་པར་ངོ་མ་གང་ཞིག་ལ་ཡང་འབྲེལ་མེད། རྩོམ་རིག་གིས་སྐད་ཡིག་གིས་སྒྱུར་བཏང་དོན་སྟོན་པར་བྱེད་པ་དེ་ལས་བརྒལ་བའམ། དེ་འགག་ཏུ་འཇུག་པའམ། དེ་གཞན་དུ་སྒྱུར་བ་བཅས་བྱེད་དོ། རྩོམ་རིག་གི་ནང་དུ་སྐད་ཡིག་ལམ་ལོག་ཅིག་ཏུ་ཞུགས་ནས་རྟོག་སྣང་གི་འཛིག་རྟེན་ཞིག་ཁོ་ན་སྟོན་ནོ།

ཡིན་ན་ཡང་། བརྩམས་ཆོས་ཤིག་གི་ནང་དུ་རྗོད་ངག་གིས་དོན་སྟོན་པ་དེ་ནི་ནམ་ཡང་མེད་པར་མི་འགྱུར། དོན་སྟོན་པ་ནི་རྗོད་ངག་ལས་ཐྲལ་ཐབས་མེད་པ་ཞིག་ཡིན། ཀློག་པ་པོ་རྣམས་ཀྱིས་བརྩམས་ཆོས་ཀྱི་ནང་གི་འཛིག་རྟེན་ལ་མྱོང་རོལ་བྱེད་པ་ཡང་རྗོད་ངག་གིས་དོན་སྟོན་པ་ལ་བརྟེན་ནས་བྱེད་པ་ཡིན། ཁྲོ་ལོ་ཕེ་(Trollope)[16]ཡི་སྒྲུང་རྩོམ་རྣམས་ཀྱིས་རྟོག་བཟོས་གྲུབ་པའི་གནས་ཏེ། སྒྲུང་རྩོམ་དེ་དག་གིས་གསར་དུ་བསྐྲུན་པ་(ཡང་ན་གསར་དུ་རྙེད་པ་)ཡི་ནང་དུ། ར་སྤྱོད་བྱེད་ཐུབ་པའི་Victorian འཁོར་འབྲིང་གྲལ་རིམ་གྱི་སྤྱི་ཚོགས་དང་འགྲོ་བ་མི་ཡི་འཚོ་བའི་གནས་ཚུལ་ཏེ། དཔེར་ན་ཕོ་མོ་དགའ་འགྲོགས་དང་གཉེན་སྒྲིག་ལ་སོགས་པའི་གནས་ཚུལ་ང་ཚོས་ཤེས་ལམ་འདྲ་མིན་ནས་ཤེས་པ་གང་མང་བཙུག་ཡོད། “སྤུའི་སི་ཡི་རོ་སྤྲིན་སོན་ཁྲིམ་ཚང”་ནི་དུད་འགྲོ་དང་བྱ་རིགས། ཉ་རིགས། སྐྱེ་དངོས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་ཁུངས་དག་ཅན་གྱིས་གང་བ་ཞིག་ཡིན། ཡིན་ན་ཡང་། སྒྲུང་རྩོམ་དེ་གཉིས་ཀའི་ནང་དུ་ལོ་རྒྱུས་དང་”ད་ཡོད་ཀྱི”་གནས་ཚུལ་ཞིབ་ཕྲ་དེ་དག་ཚང་མ་གནས་སྤོར་དང་ཡང་ན་རྣམ་པ་བསྒྱུར་ཡོད། གནས་ཚུལ་ཞིབ་ཕྲ་དེ་དག་བཀོད་པ་ལ་བརྟེན་ནས་ཀློག་པ་པོ་རྣམས་རང་ཉིད་རྒྱུས་ཡོད་ས་དང་། དངོས་ཡོད་དང་འདྲ་ས་ནས་གནས་གཞན་ཞིག་སྟེ། “དངོས་ཡོད་འཛིག་རྟེན”་གྱི་ནང་དུ་འགྲུལ་སྐྱོད་ཅི་ཙམ་རིང་བ་བྱས་ན་ཡང་སླེབས་ཐབས་མེད་པའི་གནས་དམིགས་བསལ་ཅན་ཞིག་ལ་འདྲེན་པར་བྱེད། ཀློག་པ་ནི་ལུས་ཁམས་དང་སེམས་ཁམས་གཉིས་ཀའི་རྩོལ་བ་ཞིག་ཡིན། ཀློག་པ་པོ་གང་ཞིག་རང་གི་རྐུབ་སྟེགས་ཀྱི་སྟེང་ལ་བསྡད་ནས་ལག་པས་བཀླག་བྱ་གང་གི་ཤོག་ལྷེ་སྒྱུར་བར་བྱེད། རྩོམ་རིག་གིས་དངོས་ཡོད་འཛིག་རྟེན་གླིང་ན་ཡང་འདྲ། ཀློག་པ་ནི་གདོས་བཅས་ཀྱི་རྩོལ་བ་ཞིག་ཡིན་ན་ཡང་འདྲ། རྩོམ་རིག་གིས་འདི་འདྲའི་མངོན་སུམ་གྱི་རྩོལ་བ་བེད་སྤྱོད་བྱས་ནས་དངོས་ཡོད་ཐ་དད་པ་གསར་དུ་བསྐྲུན་ཅིང་མངོན་པར་བྱེད། དངོས་ཡོད་ཐ་དད་པ་དེ་དག་ཀློག་པ་ལ་བརྟེན་ནས་ཀློག་པ་པོ་ཡི་ལྟ་བ་དང་སྤྱོད་ལམ་ལ་འགྱུར་བ་གཏོང་ལ། དེ་ལ་བརྟེན་ནས་དངོས་དོན་ཐ་དད་པ་དེ་དག་ཡང་སྒྱུར་བཏང་གི་འཛིག་རྟེན་”ངོ་མ”་དེ་ལ་ལོག་པར་འགྱུར། ཁ་ཤས་བཟང་ལོག་བྱེད་ལ་ཁ་ཤས་ངན་ལོག་བྱེད།...རྩོམ་རིག་ནི་ཚིག་གི་འཇུག་ཚུལ་ཞིག་སྟེ། དེས་ཀློག་པ་པོ་ལ་བརྟེན་ནས་དོན་དག་རྣམས་བྱུང་དུ་འཇུག་གོ

...

ངས་གོང་དུ་བཤད་པ་ལྟར། རྩོམ་རིག་གིས་དངོས་ཡོད་ངོ་མ་དང་མཚུངས་པ་ཞིག་གི་སྒོ་འབྱེད་ཅིང་། དངོས་ཡོད་ངོ་མ་དང་མཚུངས་པ་དེ་རྩོམ་རིག་མ་གཏོགས་ཤེས་ལམ་གཞན་པ་མེད་པའི་ལྟ་བ་དེ་ལ་དེང་སང་རྒྱས་ཐང་ཆུང་བར་མངོན། ལྟ་བ་འདི་མི་མང་པོའམ་མང་ཆེ་བ་ལ་ཡ་མཚར་པོ་དང་། རྒྱུ་མཚན་དང་མི་ལྡན་པ། འཕྱུལ་སྣང་ཅན་ཞིག་ཡིན་ལས་ཆེ། རྩོམ་རིག་གི་བརྩམས་ཆོས་ཤིག་ཀློག་སྐབས་ཅི་ཞིག་འབྱུང་བ་གང་ལ་བསམ་ཞིབ་བྱེད་པར། མི་གང་ཞིག་དམིགས་བསལ་གྱི་ཤེས་སྟོབས་ཅན་ཞིག་མིན་ན་ལྟ་བ་འདི་རྒྱུ་

མཚན་དང་ལྡན་པ་ཞིག་མིན།དེང་སང་གི་མི་མང་ཆེ་བ་ལ། ལྟ་བ་འདིའི་ཐོག་ནས་རྩོམ་རིག་གི་བརྩམས་ཆོས་སུ་འབོད་པ་གང་ཞིག་ཀློག་པའི་རྒྱུ་མཚན་ལྷང་ངེས་ཅན་ཞིག་མིན། ཡིན་ན་ཡང་། ང་རང་གིས་འདི་ནི་རྒྱུ་མཚན་ལྷང་ངེས་ཤིག་ཡིན་པར་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། འགྲོ་བ་མི་ཟེར་བ་འདི་ལ་རྟོག་བཟོའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ནང་དུ་གནས་འཆའ་བའི་རང་གཤིས་ཤིག་ཡོད་པ་ཙམ་དུ་མ་ཟད། དེ་ལྟར་བྱེད་པ་ནི་བཟང་ཕྱོགས་ཀྱི་དགོས་མཁོ་ཞིག་ཡིན་པ་དང་། དགོས་མཁོ་དེ་ནི་སྐྱོན་བྲལ་ཞིག་ཡིན།

འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་འཇིག་རྟེན་དེའི་སྟོབས་ཤུགས་ནི་འཇིག་རྟེན་"ངོ་མ"འདིའི་ནང་གི་བསམ་སྤྱོད་ཀྱི་ཉེར་ལེན་གྱི་རྒྱུ་ཡིན་ན་ཡང་། སྐབས་འགར་བསམ་བློ་ངན་པ་དང་སྤྱོད་པ་ངན་པའི་ཉེར་ལེན་གྱི་རྒྱུ་ཡང་ཡིན་པ་དེ་ལ་སྣང་ཆུང་བྱེད་མི་འོས། དངོས་ཡོད་ངོ་མ་དང་མཚུངས་པ་ཞིག་གི་ནང་ལ་འཛུལ་བའི་དགོས་མཁོ་དེ་རྩོམ་རིག་གི་བརྩམས་ཆོས་ཀྱིས་སྐོང་བ་མིན་ན། ཀློག་ཀླད་ཀྱི་རྩེད་གཡེང་ངམ། ཀློག་བརྙན་ནམ། ཡང་ན་བརྙན་ཐག་ལ་ཕབ་པའི་དར་ཁྱབ་ཅན་གྱི་གླུ་དབྱངས་ཏེ། འདི་མིན་ན་དེ་ཡིས་བསྐང་བར་འགྱུར། སྒྲུང་དང་། ངག་ཐོག་ལ་གནས་པའམ། ལག་བྲིས་ལ་གནས་པའམ། པར་དུ་བཏབ་པའི་གླུ་དབྱངས་དང་། ཀློག་བརྙན་ལྟ་བུའི་རྒྱུད་ལམ་ཞིག་ན་མེད་པའི་འགྲོ་བ་མི་ཡི་རིག་གཞུང་ཞིག་ནི་ཡིད་ལ་འཁོར་ཐབས་མེད་པ་ཞིག་ཡིན། དེང་སང་ནུབ་ཕྱོགས་པའི་བསམ་བློའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ནང་དུ་རྩོམ་རིག་ཏུ་འབོད་པ་ཞིག་ཡོད་པ་དེ་ནི་རྟོག་སྣང་གི་རྣམ་པ་གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན། དེ་ནི་ཤོག་བུའི་རྟེན་ཅན་གྱི་རིག་གཞུང་གཙོ་བོར་གྱུར་བའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དུས་སྐབས་ཕྱོས་བཅས་ཀྱིས་ཐུང་བ་དེའི་རིང་ལ་གྲུབ་པའི་རྣམ་པ་ཞིག་ཡིན།

"ཅིའི་ཕྱིར་རྩོམ་རིག་ཀློག་པ"ཞེས་པའི་དྲི་བ་འདིར་གོང་གསལ་གྱི་ལན་འདེབས་ང་ནི་ཡིད་ཆེས་ཡོད། ང་རང་གི་མི་ཚེ་གང་བོའི་རྩོམ་རིག་ཅི་ཡིན་དང་དེ་ཀློག་ན་ཅིའི་ཕྱིར་བཟང་བའི་བསམ་ཚུལ་དང་ཡང་འབྲེལ་ཆགས་པར་འདུག ■

ཝིར་ཇི་ནི་ཡ་ཝུལ་ཧྥུ།

1 འདི་ནི་ J. Hillis Miller གྱིས་བརྩམས་པའི་"རྩོམ་རིག་གླེང་བ།"(*On Literature*, Routledge 2002)ཞེས་པའི་དཔེ་དེབ་ཀྱི་ལེ་ཚན་དང་པོ་དང་ལྔ་པ་ལས་ཁོལ་དུ་ཕྱུང་སྟེ་ཡིག་སྒྱུར་བྱས་པ་ཡིན། རྩོམ་མིང་འདི་སྒྱུར་བ་པོས་གསར་དུ་བཏགས་ཤིང་། འོག་ཏུ་འབྱུང་བའི་མཆན་ཚང་མ་ཡང་སྒྱུར་པ་པོས་བཏབ་པོ། འབུམ་རམས་པ་ Steven J. Venturino ཡིས་ང་ཚོར་རྩོམ་ཡིག་འདི་ངོ་སྤྲོད་གནང་བར་ཐུགས་རྗེ་ཆེ་ཞུ། ཁོང་གིས་ཨ་རིའི་གྲོང་ཁྱེར་ཤིས་ཁ་སྒོ་ན་ཡོད་པའི་ Loyola University Chicago ཟེར་བའི་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོ་དེར་རྩོམ་རིག་དང་རྩོམ་དཔྱད་རིག་པ་དཔེ་ཁྲིད་གནང་གི་ཡོད་ལ། ཉེ་ཆར་དེང་དུས་བོད་ཀྱི་རྩོམ་རིག་ཞིབ་འཇུག་ཟེར་བའི་དཔེ་དེབ་ཅིག་ཀྱང་རྩོམ་སྒྲིག་གནང་ནས་དཔེ་སྐྲུན་བྱས་ཡོད།
2 J. Hillis Miller ནི་ཨ་རིའི་ཀ་ལི་ཧྥོ་ནི་ཡ་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་དབྱིན་སྐད་དང་རྩོམ་རིག་གཞིབ་བསྡུར་གྱི་དགེ་རྒན་ཆེན་མོ་ཞིག་ཡིན། ཁོང་གིས"རྩོམ་རིག་གླེང་བ"ཞེས་པའི་དཔེ་དེབ་འདིས་མཚོན་པའི་སྐད་གྲགས་ཅན་གྱི་དཔེ་དེབ་ཁ་ཤས་བརྩམས་ཡོད།
3 མཚན་ཆ་ཚང་ལ་ Michel Foucault ཟེར་ཞིང་། 1926-1984 བར་གྱི་མི་ཡིན། ཧྥ་རན་སི་ཡི་ལོ་རྒྱུས་སླ་བ་དང་མཚན་ཉིད་རིག་པ་བ་ཡིན། ཁོང་ནི་མཚན་ཉིད་རིག་པའི་ཐོག་ལ་ཤུགས་རྐྱེན་རྒྱ་ཆེར་ཡོད་

མཁན་ཞིག་ཡིན་པ་ཙམ་དུ་མ་ཟད། སྤྱི་ཚོགས་ཚན་རིག་དང་མི་ཆོས་རིག་པའི་ཁྱབ་ཁོངས་ལ་ཤུགས་རྐྱེན་ཡོད་མཁན་ཞིག་ཡིན།

4 རོ་ལན་ཊ་སྦར་ཐ (Roland Barthes, 1915-1980) ནི་ཧྥ་རན་སིའི་རྩོམ་དཔྱད་པ་དང་། རྩོམ་རིག་དང་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་གཞུང་ལུགས་སྨྲ་བ་དང་། མཚན་ཉིད་རིག་པ་བ། སྐད་ཡིག་བརྡ་རྟགས་རིག་པ་སྨྲ་བ་བཅས་ཡིན་ལ། གཞུང་ལུགས་ཀྱི་ཁྱབ་ཁོངས་མང་པོ་ལ་གསུང་རྩོམ་ཡོད།

5 (Virginia Woolf (1882-1941), དབྱིན་ཇིའི་སྒྲུང་རྩོམ་དང་། བུད་མེད་ཀྱི་ཁེ་དབང་གི་སྐོར་ལ་ལྷུག་རྩོམ་འབྲི་མཁན། རྩོམ་རིག་དཔྱད་བརྗོད་པ་བཅས་ཡིན།

6 Yiddish སྟེ་འཇེའུ་མི་རིགས་ཀྱིས་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཐོག་ལ་བེད་སྤྱོད་གཏོང་བའི་སྐད་ཡིག

7 ལྷོ་ཨ་ཧྥི་རི་ཀའི་ནང་དུ་སྤྱི་ལོ་ ༡༩༤༨ ནས་ ༡༩༩༤ ལོ་བར་སྤེལ་ཞིང་། ༡༩༩༥ ལོར་མཇུག་བསྒྲིལ་བའི་མི་རིགས་དབྱེ་འབྱེད་ཀྱི་བཙན་དབང་གི་སྲིད་ཇུས་ཤིག

8 Maurice Blanchot (1907-2003)ཧྥ་རན་སིའི་སྒྲུང་རྩོམ་པ་དང་རྩོམ་དཔྱད་པ་ཡིན། ཁོང་ནི་ཧྥ་རན་སིའི་ཤེས་ཡོན་ཅན་གྱི་ཁྲོད་ནས་སྐད་ཡིག་དང་ཚིག་དོན་ལ་ཆེས་ཐོག་མར་དོགས་དཔྱོད་བྱེད་མཁན་ཞིག་དང་། ཧྥ་རན་སིའི་དེང་རབས་རིང་ལུགས་པ་རྗེས་མ་ཟེར་བའི་ལྟ་བ་དེ་ལ་ཤུགས་རྐྱེན་ཆེན་པོ་ཐེབས་མཁན་ཞིག་ཡིན།

9 འདིའི་མིང་ཆ་ཚང་ལ་རྗེན་ ཨོ་སི་ཏེན་(Jane Austen, 1775-1817)ཟེར་ཞིང་། བུད་མེད་ཀྱི་རྩོམ་པ་པོ་སྐད་གྲགས་ཅན་ཞིག་ཡིན།

10 སུའེ་སི་ཡི་རོ་སྦིན་སོན་ཁྱིམ་ཚང་(The Swiss Family Robinson)ནི་༡༨༡༢ ལོར་འཇར་མན་སྐད་དུ་དཔེ་སྐྲུན་བྱས་པའི་སྒྲུང་རྩོམ་ཞིག་ཡིན། རྩོམ་པ་པོ་ནི་Johann David Wyss ཟེར་བ་ཞིག་ཡིན། དེ་ནི་སུའེ་སི་ཁྱིམ་ཚང་ཞིག་ཨོ་སི་ཐྲི་ལིས་ཡ་ལ་མཚོ་ཐོག་ཏུ་བསྐྱོད་སྐབས། རྒྱ་གར་ཤར་ཕྱོགས་ཀྱི་གླིང་ཕྲན་མང་པོ་ཡོད་པའི་རྒྱ་མཚོར་ཁོང་ཚོའི་གྲུ་གཟིངས་ཆག་ཉུབ་ཀྱི་རྐྱེན་ངན་བྱུང་ཚུལ་གྱི་སྒྲུང་ཞིག་ཡིན།

11 ″རང་སར་ལོག་པ།″(The Return of the Native)ནི་དབྱིན་ལན་གྱི་རྩོམ་པ་པོ་ཐོ་མ་སི་ ཧར་ཌི་(Thomas Hardy, 1840-1928)ཡིས་བརྩམས་པའི་སྒྲུང་རིང་ཞིག་ཡིན་ཅིང་སྤྱི་ལོ་ ༡༨༧༨ ལོར་དཔེ་སྐྲུན་བྱས།

12 "ཉེས་པ་དང་ཉེས་ཆད།"(Crime and Punishment)ནི་ཨུ་རུ་སུའི་རྩོམ་པ་པོ་ཧྥེའོ་ཌོར་ ཌོ་སི་ཊོ་ཨེབ་སི་ཀི་(Fyodor Dostoevsky, 1821-1881)ཡིས་བརྩམས་པའི་སྒྲུང་རྩོམ་རིང་པོ་ཞིག་ཡིན། དེའི་ཚིག་ཕྲེང་དང་པོ་ནི་འདི་ལྟར། "ཟླ་དྲུག་པའི་ཟླ་སྟོད་ཀྱི་ཏ་ཅང་ཚ་བའི་དགོང་མོ་ཞིག་ལ། ཕོ་གཞོན་ཞིག་ S. ཡི་ས་ཆ་ཡོད་པའི་ཐོག་ཁང་ལས་ཐོན་ཏེ། ཐེ་ཚོམ་གྱིས་བཅིངས་ཡོད་པ་ལྟར་ K. ཟམ་པའི་ཕྱོགས་ལ་དལ་མོས་བསྐྱོད།"

13 ཧེན་རིས་ ཇེམ་སི་(Henry James, 1843-1916)ནི་ཨ་རིའི་རྩོམ་པ་པོ་ཞིག་སྟེ། ཁོང་གིས་སྒྲུང་རིང་ཉི་ཤུ་དང་། སྒྲུང་ཐུང་བརྒྱ་དང་བཅུ་གཉིས། འཁྲབ་གཞུང་བཅུ་གཉིས། རྩོམ་དཔྱད་ཀྱང་ཁག་ཅིག་བརྩམས། "ཕུག་རོན་དེའི་གཤོག་པ་ཟུང་།"(The Wings of the Dove)ཟེར་བ་ནི་རྩོམ་པ་པོ་འདིའི་སྒྲུང་རྩོམ་གྲགས་ཅན་ཞིག་ཡིན་ལ་ ༡༩༠༢ ལོར་ཐེངས་དང་པོར་དཔེ་སྐྲུན་བྱས།

14 སྐུ་ཞབས་པིག་ཝིག་(Mr. Pickwick)ནི་དབྱིན་ལན་གྱི་སྒྲུང་རྩོམ་རྩོམ་པ་པོ་ཆལ་སི་ ཌི་ཀིན་སི་(1812-1870)ཡི་བརྩམས་སྒྲུང་ The Pickwick Papers ཟེར་བའི་ནང་གི་མི་སྣ་གཙོ་བོ་ཞིག་གི་མིང་ཡིན།

15 མད་རི་ཡན་ མོའུ་(Marianne Moore, 1887-1972)ནི་ཨ་མེ་རི་ཀའི་དེང་རབས་པའི་བུད་མེད་སྙན་ངག་མཁན་ཞིག་ཡིན།

16 ཊྲོ་ལོ་པེ་(Anthony Trollope, 1815-1882)དུས་རབས་བཅུ་དགུའི་དཀྱིལ་དུ་དབྱིན་ཇིའི་སྒྲུང་རྩོམ་པ་གྲགས་ཅན་ཞིག་ཡིན་ཅིང་། སྐུ་ཚེ་གང་པོར་ཁོང་གིས་སྒྲུང་རིང་ ༤༧ དང་རྩོམ་ལུས་སྣ་ཚོགས་ཀྱི་དེབ་གྲངས་གཞན་པ་ ༡༦ བརྩམས།

ལ་རྩེ་ཞེས་པའི་མིང་འགྲེལ།

པདྨ་འབུམ།

གཤམ་གསལ་ནི་ ༢༠༠༣ ལོའི་སྟོན་ཀྱི་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་གསར་འགྱུར་ལས་བཏོན་ཏེ་སྐྱར་པར་བྱས་པ་ཡིན། མིང་འགྲེལ་འདི་ནི་ལ་རྩེ་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་འགན་པདྨ་འབུམ་ལགས་ནས་ ༢༠༠༣ ཟླ་གསུམ་པའི་ནང་ལ་དཔེ་མཛོད་ཁང་འདིའི་སྒོ་འབྱེད་མཛད་སྒོའི་ཐོག་ལ་གནང་བའི་གཏམ་བཤད་ཡིན།

དཔེ་མཛོད་ཁང་འདིའི་མིང་ལ་ "ལ་རྩེ། དེང་རབས་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་དཔེ་མཛོད་ཁང་།" ཞེས་འབོད་ཀྱི་ཡོད་སྐབས། ངས་འདིར་ལ་རྩེ་ཞེས་པའི་མིང་ལས་འཕྲོས་ཏེ་སྐད་ཆ་ཚིག་ཁ་ཤས་བཤད་འདོད་བྱུང་།

ལ་རྩེ་ཞེས་པའི་མིང་འདི་བོད་སྐད་ཙུང་ཙམ་གོ་མཁན་ཞིག་ཡིན་ཚེ་རང་ཤུགས་ཀྱིས་ས་མཐོ་ས་དང་རི་ཡི་རྩེ་མོ་ལ་གོ་འགྲོ་བ་ལྟར་རེད། འདི་ག་དཔེ་མཛོད་ཁང་གིས་གསོག་ཉར་བྱེད་པའི་ཡིག་རིགས་རྒྱུ་ཆ་གཙོ་བོ་ནི་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་སྐོར་ཡིན་ལ། རིག་གཞུང་དེ་ནི་འཛམ་བུ་གླིང་འདིའི་ཆེས་མཐོ་ས་སྟེ། འཛམ་གླིང་གི་གཙུག་ཏོར་དུ་འབོད་པ་གངས་ཅན་བོད་ཀྱི་ཡུལ་ནས་ཡོང་བས་སོ།

བོད་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཆེས་སྔ་བོའི་དུས་ནས་རང་ཉིད་འཛམ་བུ་གླིང་འདིའི་ཆེས་མཐོ་སར་གནས་པ་ལ་དགའ་སྤྲོ་དང་སྤོབས་ཉམས་བསྟན་ཡོད། ལྷ་སའི་གཙུག་ལག་ཁང་གི་མདུན་ན་སྤྱི་ལོ་བརྒྱད་བརྒྱ་ཉི་ཤུའི་དུས་མགོར་བསླངས་ཤིང་ཡོངས་གྲགས་སུ་དབོན་ཞང་རྡོ་རིངས་སུ་འབོད་པའི་རྡོ་རིང་དེར། བོད་པ་རྣམས་ཀྱིས་རང་ཡུལ་ལ་"གངས་རི་མཐོན་པོའི་དབུས། ཆུ་བོ་ཆེན་པོའི་མགོ ཡུལ་མཐོ་ས་གཙང་"ཞེས་བསྔགས་བརྗོད་ཡིད་དབང་འཕྲོག་པ་འདི་བྱས་ཡོད།

བོད་པ་རྣམས་འཛམ་གླིང་གི་ཆེས་མཐོ་སར་གནས་ན་ཡང་། དེས་ཀྱང་ཁོང་ཚོའི་འདོད་བློ་ཁེངས་མེད་པར་བོད་པ་རྣམས་ཀྱིས་དེ་ལས་ཀྱང་མཐོ་བར་འདོད་པའི་སེམས་ཁམས་ཤིག་བསྟན་ཡོད། ང་ཚོ་བོད་ཀྱི་ཡུལ་གྲུ་གང་ཞིག་ཏུ་སླེབས་ཀྱང་བོད་ཡུལ་ཡིན་རྟགས་སུ་རི་ཡི་རྩེ་མོ་ལ་ཤིང་སྐམ་ཚོམ་བུ་རི་ཡི་རྩེ་ན་དར་ལྕོགས་དང་རླུང་རྟ་རྣམས་རླུང་གིས་སྐྱོད་བཞིན་པ་མཐོང་ཐུབ། དེ་དང་ཉེ་བར་བཅར་ནས་བལྟས་ན་དེ་ནི་ས་རྡོ་གང་རུང་སྤུངས་པའི་ཁྲི་སྟེགས་ཀྱི་སྟེང་དུ་སྐམ་པོར་གྱུར་བའི་ཤིང་གི་ཡལ་ག་དང་། ཤིང་གི་མདའ་མདུང་གྱི

REMARKS ON THE TERM *LATSE (LA RTSE)*

by Pema Bhum

The following is reprinted from Latse Library Newsletter Fall 2003. *The remarks are taken from the speech given by Director Pema Bhum at the library's inauguration festivities in March 2003.*

As the name of this library is Latse Contemporary Tibetan Cultural Library, I would like to say a few words about the term *latse* / la rtse* (pronounced "la-tsey"). Those familiar with the Tibetan language know that the term refers to a high place or peak of mountain. The materials this library collects mainly focus on Tibetan culture, and this culture comes from the highest place on earth, the roof of the world.

A LATSE IN CHANTSA, AMDO. PHOTO © A. ANTON-LUCA.

གཙན་ཚ་ཡི་ལ་རྩེ་ཞིག པར་པ། ཨ་ལེགས་བསམ་གྲུབ།

Tibetans from very early times have expressed happiness and pride for living in the highest place on earth. There is a stone pillar in front of the Jokhang Temple in Lhasa which was erected in the 820 A.D, well known as the Sino-Tibetan Treaty of 820. On that stone pillar, Tibetans praise their homeland in elegant and captivating terms: "the center of the snow mountains, sources of the great rivers, high land and pure earth."

Even though they are living in the highest place in the world, Tibetans still feel dissatisfied, and possess a desire to go to an even higher place. Wherever you go in Tibetan lands, as a symbol that it is a Tibetan area, you can see in the distance on the peaks of mountains there are dried tree branches with prayer flags waving. If you look closely, you can see there is a constructed pile of earth and rocks, on top of which people have placed these tree branches along with ancient weapons, such as arrows, spears, and swords, also made of wood. On the tops of the branches are tied prayer flags, waving in the wind. These are known as **latse**.

In Amdo, the activity of erecting latse is termed *latse tö (la rtse bstod.)* The original meaning of the term ***tö*** is

"to make higher." The term *latse* has different spellings nowadays, including "*lab tse*" and "*la btse.*" The term *latse tö* has a meaning of making something higher than the mountain peak. Through this term, you can see that the different spellings of *latse* are derived from the original meaning [*la-rtse*], a high place or mountain peak.

Tibetans are not even satisfied with making something higher than the mountain peaks, and try to link the mountain peak to the sky. In some areas of Tibet, they link latse together with a rope called *mu tag (rmu thag)*, a kind of wool rope with wool and strips of colored cloth. *Mu tag* is a term that existed before Buddhism came to Tibet. In Tibetan historical documents for instance, there is a saying that earliest Tibetan kings came from heaven to the earthly realm by climbing down a *mu tag*. After their death, they return to heaven through that *mu tag. Mu tag* is a link between heaven and earth.

The custom of erecting latse is found only in Tibetan areas. This tradition is much stronger among the lay people than in the religious community. This tradition, which originated in pre-Buddhist times, except for a short time during the Cultural Revolution, has continued to present day.

In general, when one talks of Tibetan culture, Buddhism is a main part. However, our library is not focused on this. There are many libraries and institutes that focus on Tibetan Buddhism. We do not feel it is necessary to duplicate these collections and contributions. Our library strives to focus mainly on the culture of the lay people, the ordinary people of Tibet, and how this culture exists in modern times.

We see that this term *latse* is a symbol of Tibetan lay culture. We hope that this symbol expresses this culture's origin, vibrancy, and the spirit to attain greater and greater heights. We also hope that it expresses that this culture, which originated several thousand years ago, even in these days, despite so many changes, is still alive and strong. ■

*Note: In this case, we have retained the library's own transliteration of the term. In THDL Simplified Phonetic Transcription, it would be *latsé.*

གསུམ་སོགས་གནའ་བོའི་གོ་མཚོན་མང་པོ་བཙུགས་ཡོད་ཅིང་། དེ་དག་གི་སྟེང་ན་དར་ལྕོགས་དང་རླུང་རྟ་རྣམས་རླུང་གིས་སྐྱོད་བཞིན་ཡོད་པ་འདི་ལ་ཡང་ལ་རྩེ་ཞེས་འབོད། ཨ་མདོ་བ་རྣམས་ཀྱིས་རི་རྩེ་དག་ལ་དེ་ལྟ་བུའི་ལ་རྩེ་འཛུགས་པའི་སྲོལ་རྒྱུན་གྱི་ལས་འགུལ་དེ་"ལ་རྩེ་བསྟོད་"ཅེས་བརྗོད། འདིའི་སྐབས་ཀྱི་བྱ་ཚིག་"བསྟོད་"ནི་མཐོ་བར་བྱས་པའི་དོན་ཡིན། "ལ་རྩེ་"ལ་ལབ་ཙེ་"འམ་"ལ་བཙེ་"སོགས་དག་ཆ་འདྲ་མིན་ཞིག་འབྱུང་ན་ཡང་། "ལ་རྩེ་བསྟོད་ཙེ"ས་པ་ལ་རྩེའམ་རི་རྩེ་ཇེ་མཐོར་བཏང་བ་ཡིན་པའི་གོ་དོན་གྱི་སྟེང་ནས་བལྟས་ན་དག་ཆ་འདྲ་མིན་དེ་དག་མཆེད་ཁུངས་ངོ་མ་ནི་"ལ་རྩེ་"ཞེས་པ་འདི་ཡིན་ལས་ཆེའོ།

བོད་པ་རྣམས་ཀྱིས་་ལ་དང་རི་ཡི་རྩེ་མོ་མཐོ་བར་བྱས་པ་དེས་ཀྱང་ཁོང་ཚོའི་འདོད་པ་ཚིམ་ཀྱི་མེད་པར། ལ་དང་རི་ཡི་རྩེ་མོ་རྣམས་ནམ་མཁའ་དང་སྦྲེལ་ཐབས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། བོད་ཀྱི་ཡུལ་ཁམས་ཁག་ཅིག་ཏུ་རི་རྩེ་ན་ཡོད་པའི་"ལ་རྩེ་"རྣམས་རྨུ་ཐག་ཟེར་བ་སྟེ། བལ་སྐུད་ལ་བལ་ཚོམ་དང་དར་ལྷེ་ཚུང་མང་པོ་བཀལ་བ་དེ་འདྲ་མང་པོས་སྦྲེལ་བར་བྱེད། རྨུ་ཐག་ཟེར་བ་འདི་བོད་ལ་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་མ་དར་སྔོན་གྱི་ཐ་སྙད་ཅིག་ཡིན་ཅིང་། བོད་ཀྱི་ཡིག་ཚང་རྣམས་སུ། བོད་ཀྱི་ཆེས་གནའ་བོའི་རྒྱལ་པོ་རྣམས་ལྷ་ཡུལ་ནས་རྨུ་ཐག་ལ་འཛུས་ནས་མི་ཡུལ་ལ་ཐེབས་པ་དང་། མི་ཡུལ་དུ་ཚེ་ཡི་འདུ་བྱེད་རྫོགས་རྗེས་རྨུ་ཐག་ལ་འཛུས་ནས་སླར་ཡང་ནམ་མཁའི་ལྷ་ཡུལ་ལ་ལོག་ཐེབས་འགྲོ་བར་བཤད་དེ། མདོར་ན་རྨུ་ཐག་ནི་མཐོ་ནམ་མཁའི་ལྷ་ཡུལ་དང་དམའ་ས་ཐོག་གི་མི་ཡུལ་གཉིས་སྦྲེལ་བྱེད་ཅིག་ཏུ་གོ

ལ་རྩེ་བསྟོད་པའི་སྲོལ་རྒྱུན་འདི་ནི་བོད་ཡུལ་གཅིག་པོ་ལ་དར་བ་ཞིག་དང་། དེ་ཡང་བོད་ཀྱི་ཆོས་སྡེ་དང་ཆོས་པ་རྣམས་ལས་བོད་པ་སྐྱ་བོའི་སྤྱི་ཚོགས་སུ་དར་ཤུགས་ཆེ་ལ། བོད་ལ་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་མ་དར་སྔོན་ནས་ད་བར་དུ (རིག་གནས་གསར་བརྗེའི་སྐབས་ཀྱི་ལོ་ཤས་ཕུད།)རྒྱུན་མ་ཆད་པར་གནས་པའི་བོད་ཀྱི་གནའ་བོའི་སྲོལ་རྒྱུན་དྭངས་མ་ཞིག་ཡིན།

སྤྱིར་བཏང་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་ཞེས་ཚེ་དེའི་ནང་དུ་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་ཀྱིས་ཆ་ཆེན་པོ་ཞིག་བཟུང་ཡོད་པ་རེད། ཡིན་ན་ཡང་འདི་ག་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་དེ་གཙོ་བོར་བཟུང་མེད། བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་གཙོ་བོར་བཟུང་བའི་དཔེ་མཛོད་ཁང་དང་ཞིབ་འཇུག་སློབ་གཉེར་བྱེད་ས་ནི་དེང་སང་རྒྱལ་སྤྱིའི་སྟེང་ན་གང་མང་ཞིག་བྱུང་དང་འབྱུང་བཞིན་ཡོད། ང་ཚོས་དེ་དག་གི་ཕྱག་ལས་སྐྱར་ཟློས་བྱེད་འཆར་མེད། འདི་ག་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་གཙོ་གནད་དུ་འཛིན་པ་ནི་བོད་མི་དཀྱུས་མའམ་བོད་མི་སྐྱ་བོའི་རིག་གཞུང་ཡིན། ང་ཚོས་"ལ་རྩེ་"ཞེས་པ་འདི་བོད་མི་སྐྱ་བོའི་རིག་གཞུང་གི་མཚོན་བྱེད་དུ་བརྩིས་ཏེ། འདིས་རིག་གཞུང་འདིའི་འབྱུང་ཁུངས་དང་འཚོ་གནས། རིག་གཞུང་དེ་སྐྱུན་མཁན་རྣམས་ཀྱི་མཐོ་ས་ནས་མཐོ་སར་སྙེགས་པའི་སེམས་ཁམས། དེ་ལོ་སྟོང་ཕྲག་སྔོན་ནས་བྱུང་ཡང་ད་ལྟའི་དུས་འགྱུར་ཆེན་པོའི་འདིའི་ནང་ལ་ཡང་ད་དུང་གསོན་ཤུགས་མ་ཉམས་པར་གནས་ཡོད་པ་བཅས་མཚོན་ཐུབ་ཡོད་པའི་རེ་བ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ■

SCENES FROM THE TIBETAN CALLIGRAPHY WORKSHOP

བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་འབྲི་སྟོན་སྐབས་ཀྱི་འདྲ་པར་འགའ།

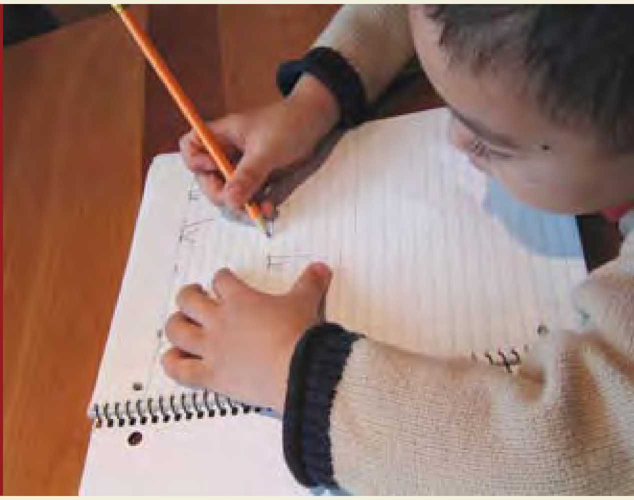

Latse Contemporary Tibetan Cultural Library
132 Perry St., Suite 2B
New York, NY 10014 U.S.A.
Tel. +1-212-367-8490
Fax. +1-212-367-8479
Email: info@latse.org
Web: www.latse.org

Trace Foundation
132 Perry St., Suite 2B
New York, NY 10014 U.S.A.
Tel. +1-212-367-7380
Fax. +1-212-367-7383
Email: info@trace.org
Web: www.trace.org